

Projekt

z dnia 17 marca 2025 r.

Zatwierdzony przez

**UCHWAŁA NR
RADY MIASTA KUTNO**

z dnia 2025 r.

**w sprawie przyjęcia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami
Miasta Kutna na lata 2025-2028**

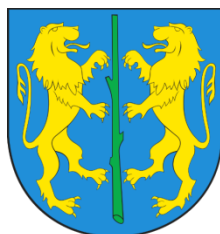
Na podstawie art. 18 ust 2. pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2024 r. poz. 1465, 1572, 1907 i 1940) i art. 87 ust. 3 i 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2024 r. poz. 1292 i 1907) po uzyskaniu pozytywnej opinii Łódzkiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, Rada Miasta Kutno uchwala, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta Kutna na lata 2025-2028 w brzmieniu stanowiącym załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Prezydentowi Miasta Kutno.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia i podlega ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Województwa Łódzkiego.

Załącznik do uchwały Nr
Rady Miasta Kutno
z dnia 3 marca 2025 r.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI MIASTA KUTNA na lata 2025-2028

Kutno, marzec 2025 r.

SPIS TREŚCI

1. Wstęp

2. Uwarunkowania prawne gminnego programu opieki nad zabytkami

3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce

3.1. Uwarunkowanie krajowe

3.2. Przepisy i konwencje międzynarodowe

4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

4.1. Relacje Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Miasta Kutna na lata 2025–2028 z dokumentami wykonanymi na poziomie krajowym

4.2. Relacje Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Miasta Kutna na lata 2025–2028 z dokumentami na poziomie województwa

5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

5.1. Relacje Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Miasta Kutna na lata 2025–2028 z dokumentami obowiązującymi na poziomie Miasta Kutna

5.2. Charakterystyka zasobów i analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego Miasta Kutna

5.2.1. Zarys historii Kutna

5.2.2. Krajobraz kulturowy

5.2.3. Zabytki nieruchome

5.2.4. Obiekty reprezentatywne i obiekty odznaczające się wyjątkowymi wartościami zabytkowymi dla Miasta Kutna

5.2.5. Obiekty zabytkowe o najwyższym znaczeniu dla Miasta Kutna

5.2.6. Zabytki ruchome

5.2.7. Zabytki archeologiczne

5.2.8. Zabytki w zbiorach muzealnych i innych

5.2.9. Dziedzictwo niematerialne

5.2.10. Kultura

5.3. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony

5.4. Zabytki w gminnej ewidencji zabytków

6. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego Miasta Kutna

6.1. Ewaluacja Programu Opieki nad Zabytkami Miasta Kutno na lata 2021–2024

6.2. Diagnoza stanu dziedzictwa kulturowego Miasta Kutna opracowana w Wojewódzkim Programie Opieki nad Zabytkami w Województwie Łódzkim na lata 2024–2027

6.3. Analiza szans i zagrożeń

7. Założenia programowe Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami

Miasta Kutna na lata 2025–2028

7.1. Priorytety i kierunki działań Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Miasta Kutna na lata 2025–2028

8. Instrumentarium realizacji programu opieki nad zabytkami

9. Zasady oceny realizacji programu opieki nad zabytkami

10. Źródła finansowania programu opieki nad zabytkami

11. Bibliografia

12. Załączniki

1. WSTĘP

Przedmiotem opracowania „Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Miasta Kutna na lata 2025-2028” jest opieka nad dziedzictwem kulturowym w granicach administracyjnych miasta. **Dziedzictwo kulturowe** to zbiór wartościowych elementów kultury, które zostały przekazane z pokolenia na pokolenie. Obejmuje ono zarówno materialne, jak i niematerialne elementy, które stanowią istotną część tożsamości narodowej, ale także lokalnej społeczności. Dziedzictwo kulturowe może przyjmować różne formy, w tym:

1. **Dziedzictwo materialne** – to obiekty fizyczne, takie jak:
 - zabytki architektury (np. pałace, kościoły),
 - pomniki,
 - obiekty sztuki,
 - miejsca historyczne,
 - narzędzia i przedmioty codziennego użytku.
2. **Dziedzictwo niematerialne** – to tradycje, praktyki, zwyczaje i wiedza przekazywana ustnie, takie jak:
 - języki i dialekty,
 - muzyka i tańce ludowe,
 - obchody świąt i rytuałów,
 - sztuka rzemieślnicza i kuchnia regionalna,
 - opowieści i legendy.

Dziedzictwo kulturowe pełni kluczową rolę w zachowywaniu tożsamości, tradycji oraz historii społeczności, a także stanowi ważny element edukacyjny, inspirujący do twórczości i innowacji w obszarze kultury. Ochrona tego dziedzictwa jest istotnym zadaniem podejmowanym zarówno przez organizacje międzynarodowe, np. UNESCO, jak i przez lokalne instytucje oraz społeczności, które dbają o jego ochronę dla przyszłych pokoleń.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami to dokument opracowywany przez władze gminy, którego celem jest ochrona, konserwacja oraz właściwe zarządzanie zabytkami znajdującymi się na terenie gminy. Program ten stanowi podstawowe narzędzie ochrony dziedzictwa kulturowego na poziomie lokalnym i ma na celu zapewnienie odpowiedniej ochrony zabytków oraz zachowanie ich wartości historycznej i kulturowej dla przyszłych pokoleń.

Główne elementy Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami obejmują:

Inwentaryzację zabytków – Program rozpoczyna się od stworzenia szczegółowego spisu zabytków w gminie, w tym obiektów wpisanych do rejestru zabytków oraz innych cennych elementów, które wymagają ochrony, takich jak budynki, obiekty sakralne, pomniki czy miejsca historyczne.

Określenie działań ochronnych – Program precyzuje konkretne działania, mające na celu ochronę zabytków, takie jak prace konserwatorskie, renowacyjne, zabezpieczające przed zniszczeniem, a także edukację społeczną na temat znaczenia ochrony dziedzictwa.

Ustalanie zasad zagospodarowania przestrzennego – Program uwzględnia wytyczne dotyczące planowania przestrzennego w obrębie zabytków, np. zakazy budowy w strefach ochrony konserwatorskiej, nakaz stosowania odpowiednich materiałów budowlanych czy ochronę krajobrazu historycznego.

Współpraca z konserwatorem zabytków – Program powinien być opracowywany w konsultacji z wojewódzkim konserwatorem zabytków oraz innymi instytucjami odpowiedzialnymi za ochronę dziedzictwa kulturowego.

Źródła finansowania – Program często zawiera informacje o możliwościach finansowania działań ochronnych, w tym dostępnych środków z budżetu gminy, funduszy krajowych i europejskich oraz dotacji na renowację zabytków, np. z Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

Edukacja i promocja – Program może obejmować działania edukacyjne, mające na celu podniesienie świadomości mieszkańców o wartościach zabytków i konieczności ich ochrony.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami stanowi narzędzie, które pozwala systematycznie dbać o dziedzictwo kulturowe gminy, angażując mieszkańców w proces ochrony zabytków. Jest także podstawą do ubiegania się o środki zewnętrzne na renowację i konserwację zabytków. „Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta Kutna na lata 2025-2028” (zwany GPOnZ 2025-2028 lub Programem) określa kierunki działań i zadań na kolejne cztery lata, mające na celu zachowanie lokalnego środowiska kulturowego oraz jego poprawę. Samorządy lokalne, podobnie jak polityka państwowa, powinny zapewniać zrównoważony rozwój, łącząc ochronę zabytków z troską o środowisko naturalne. Skuteczna ochrona dziedzictwa kulturowego powinna odbywać się przy udziale samorządów, właścicieli zabytków, użytkowników oraz lokalnych społeczności.

Program stanowi drugą edycję dokumentu w tym zakresie i kontynuuje jego wcześniejsze założenia, uwzględniając specyfikę i aktualne potrzeby Miasta Kutna. W procesie opracowania przeprowadzono ewaluację pierwszej edycji Programu, zaktualizowano dokumenty strategiczne oraz możliwości finansowania prac przy zabytkach. Ponadto uwzględniono zmieniające się przepisy prawne i aktualny stan zachowania dziedzictwa kulturowego Miasta Kutna, ujęty w Wojewódzkim Programie Opieki nad Zabytkami w Województwie Łódzkim na lata 2024-2027.

Celem programu jest kształtowanie świadomości społecznej i uwrażliwienie mieszkańców Kutna na potrzeby właściwego utrzymania i ochrony lokalnego dziedzictwa kulturowego. Program skierowany jest do całej społeczności lokalnej, w tym właścicieli zabytków, użytkowników obiektów zabytkowych oraz innych mieszkańców, którzy będą czerpać korzyści z dbałości o zachowanie i pielęgnowanie dziedzictwa.

Opracowanie i realizacja Programu przyniosą korzyści nie tylko w postaci poprawy stanu zabytków, ale także w zakresie rozwoju miasta i zwiększenia jego atrakcyjności. Poprzez działania na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego, miasto może zyskać większą rozpoznawalność, poprawić konkurencyjność w sektorze turystycznym oraz wykorzystać potencjał związany z zachowanymi wartościami kulturowymi. Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta Kutna na lata 2025-2028 powstał zgodnie z wytycznymi Narodowego Instytutu Dziedzictwa w Warszawie zawartymi w Poradniku Metodycznym¹.

2. UWARUNKOWANIA PRAWNE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Sporządzenie Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami jest wypełnieniem prawnego obowiązku samorządu gminnego, wynikającego z ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (art. 87 ust 1 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami zwanej dalej ustawą). Ustawa wprowadza obowiązek sporządzenia programów opieki nad zabytkami przez samorządy – zarówno na szczeblu wojewódzkim, powiatowym jak i gminnym. Zgodnie z art. 87 ust. 1 ustawy prezydent miasta sporządza na okres 4 lat gminny program opieki nad zabytkami, który po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków przyjmuje rada miasta. Program ogłaszany jest w wojewódzkim dzienniku urzędowym, a z jego realizacji sporządza się, co dwa lata sprawozdanie, które przedstawiane jest radzie miasta.

Szczegółowe cele gminnego programu opieki nad zabytkami zawarte są w art. 87 ust. 2 ustawy i należą do nich:

- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
- uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;

¹Gminny Program Opieki Nad Zabytkami. Poradnik metodyczny, opracowany przez zespół Krajowego Ośrodka Badań i Dokumentacji Zabytków: Tomasz Błyskosz, Anna Fortuna-Marek, Elżbieta Jagielska, Iwona Liżewska, Bogna Oszczanowska, Jolanta Welc-Jędrzejewska, Kurier Konserwatorski nr 3, s. 14-36, 2009 r., https://bazhum.muzhp.pl/media/files/Kurier_Konserwatorski/Kurier_Konserwatorski-r2009-t-n3/Kurier_Konserwatorski-r2009-t-n3-s14-36/Kurier_Konserwatorski-r2009-t-n3-s14-36.pdf (dostęp 20.08.2024 r.).

- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Samorząd terytorialny w ramach realizacji zadań własnych sprawuje opiekę nad zabytkami i finansuje prace konserwatorskie oraz roboty budowlane przy zabytkach, do których posiada tytuł prawny. Ponadto Rada Miasta może więc udzielić dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru, na zasadach określonych w podjętej przez ten organ uchwale.

3. UWARNKOWANIA PRAWNE OCHRONY I OPIEKI NAD ZABYTKAMI W POLSCE

3.1. Uwarunkowanie krajowe

- **Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 3 kwietnia 1997 roku**

Strzeżenie dziedzictwa narodowego stanowi jedno z podstawowych zadań Rzeczypospolitej Polskiej i zdefiniowane jest w art. 5 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, obok ochrony niepodległości i nienaruszalności terytorialnej, zapewnienia wolności i praw człowieka i obywatela, bezpieczeństwa obywateli oraz ochrony środowiska. Zgodnie z przepisami Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej ochrona zabytków jest obowiązkiem państwa i każdego obywatela.

- **Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami**

Powyższa ustawa jest głównym aktem prawnym regulującym zasady ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce.

- **Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym**

W świetle art. 7 ust. 1 pkt 9 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym gmina zobowiązana jest do zaspokajania zbiorowych potrzeb wspólnoty, w szczególności dotyczących spraw kultury, w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami. Pośrednio do ochrony zabytków odnoszą się zadania obejmujące kwestie: ładu przestrzennego, gospodarki nieruchomościami, ochrony środowiska i przyrody oraz gospodarki wodnej, gminnych dróg, ulic, mostów, placów oraz organizacji ruchu drogowego, bibliotek gminnych i innych instytucji kultury, kultury fizycznej i turystyki, zieleni gminnej i zadrzewienia, cmentarzy gminnych, utrzymania gminnych obiektów i urządzeń użyteczności publicznej oraz obiektów administracyjnych, promocji gminy.

- **Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym**

Ustawa określa zasady kształtowania polityki przestrzennej przez jednostki samorządu terytorialnego i organy administracji rządowej oraz zakres i sposoby postępowania w sprawach przeznaczania terenów na określone cele oraz ustalania zasad ich zagospodarowania i zabudowy. Ustawa, mówi także, że w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym uwzględnia się wymagania ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.

- **Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. - Prawo budowlane**

Ustawa normuje działalność obejmującą sprawy projektowania, budowy, utrzymania i rozbiórki obiektów budowlanych oraz określa zasady działania organów administracji publicznej w tych dziedzinach. Przepisy ustawy nie naruszają przepisów odrębnych, między innymi o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami - w odniesieniu do obiektów i obszarów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów i obszarów objętych ochroną konserwatorską na podstawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego. Ustawa dotyczy także obiektów budowlanych oraz obszarów niewpisanych do rejestru zabytków, a ujętych w gminnej ewidencji zabytków.

- **Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska**
W odniesieniu do zieleni zabytkowej objętej ochroną prawną Ustawa reguluje zasady wydawania pozwoleń na wycinkę i pielęgnację zieleni, definiuje wymóg uzgadniania z wojewódzkim konserwatorem zabytków oraz jego kompetencje w zakresie wydawania pozwoleń na podejmowanie prac polegających na usunięciu drzew lub krzewów z nieruchomości zabytkowej lub jej części będącej parkiem, ogrodem lub inną formą zaprojektowanej zieleni wpisanymi do rejestru.
- **Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody**
Przepisy ustawy określają między innymi kompetencje dotyczące wycinki i pielęgnacji drzew na terenach objętych prawną ochroną konserwatorską.
- **Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami**
Ustawa reguluje zbywanie nieruchomości zabytkowych własności skarbu Państwa bądź samorządu terytorialnego.
- **Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej**
Ustawa precyzuje, że działalność kulturalna polega na tworzeniu, upowszechnianiu i ochronie kultury. Mecenat nad działalnością kulturalną sprawuje państwo, a także jednostki samorządu terytorialnego poprzez jednostki organizacyjne, wśród których znajdują się m.in.: muzea, biblioteki, domy kultury. Do podstawowych zadań tych instytucji kultury należy między innymi sprawowanie opieki nad zabytkami.
- **Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie**
Na podstawie ustawy gminy mogą wspierać działalność kulturalną organizacji pozarządowych związaną z ochroną zabytków i tradycji.
- **Ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach**
Ustawa określa podstawowe ramy i zasady funkcjonowania polskich muzeów, których celem jest trwała ochrona dóbr kultury, informowanie o wartościach i treściach gromadzonych zbiorów, upowszechnianie podstawowych wartości historii, nauki i kultury polskiej oraz światowej, kształtowanie wrażliwości poznawczej i estetycznej oraz umożliwianie kontaktu ze zbiorami.
- **Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach**
Ustawa precyzuje, iż biblioteki i ich zbiory stanowią dobro narodowe, służą zachowaniu dziedzictwa narodowego. Biblioteki organizują i zapewniają dostęp do zasobów dorobku nauki i kultury polskiej oraz światowej.
- **Ustawa z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach**
Ustawa całościowo reguluje prawo archiwalne, stanowi fundamentalny akt prawny, który definiuje podstawowe pojęcia prawa archiwalnego i normuje zasady postępowania z materiałami archiwalnymi.
- **Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 28 sierpnia 2019 r. w sprawie sposobu prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań archeologicznych i poszukiwań zabytków.**
- **Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 10 września 2019 r. w sprawie zasad prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem.**
- **Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 16 sierpnia 2017 r. w sprawie zasad dotacji celowych na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków.**
- **Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 10 stycznia 2014 r. w sprawie zasad dotacji na badania archeologiczne.**
- **Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 9 lutego 2004 r. w sprawie wzoru znaku informacyjnego umieszczanego na zabytkach nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków.**
- **Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych.**
- **Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 18 kwietnia 2011 r. w sprawie wywozu zabytków za granicę.**

3.2. Przepisy i konwencje międzynarodowe

Problematyka ochrony zabytków znalazła swoje odbicie w międzynarodowych konwencjach, które współtworzą obowiązujący zbiór przepisów dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego:

- **Konwencja o ochronie dóbr kultury w razie konfliktu zbrojnego**, Haga 1954 wraz z I (1954) i II (1999) Protokołem (Polska ratyfikowała Konwencję Haską wraz z I Protokołem w 1956 r., na ratyfikację oczekuje II Protokół do Konwencji Haskiej).
- **Konwencja UNESCO w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturowego i naturalnego** uchwalona w Paryżu w 1972 r. (ratyfikowana przez Polskę w 1976 r.).
- **Konwencja o Ochronie Dziedzictwa Architektonicznego Europy**, uchwalona w Grenadzie w 1985 r. (ratyfikowana przez Polskę w 2012 r.).
- **Europejska Konwencja o Ochronie Dziedzictwa Archeologicznego, La Valetta 1992** (ratyfikowana przez Polskę w 1996 r.).
- **Europejska Konwencja Krajobrazowa, Florencja 2000** (ratyfikowana przez Polskę w 2004 r.).
- **Konwencja w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego, Paryż 2003** (ratyfikowana przez Polskę w 2011 r.).
- **Konwencja w sprawie ochrony i promowania różnorodności form wyrazu kulturowego, Paryż 2005** (ratyfikowana przez Polskę w 2007 r.).

4. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

Podczas sporządzania Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Miasta Kutna na lata 2025-2028 wzięto pod uwagę uwarunkowania zewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa i krajobrazu kulturowego Miasta Kutna, wynikające z dokumentów na poziomie krajowym i wojewódzkim². Szczególną uwagę w niniejszym opracowaniu zwrócono na rekomendacje zawarte w Wojewódzkim Programie Opieki nad Zabytkami w Województwie Łódzkim na lata 2024-2027, które dotyczą Miasta Kutna.

4.1. Relacje Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Miasta Kutna na lata 2025–2028 z dokumentami wykonanymi na poziomie krajowym.

- **Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2023-2026**

Celem głównym Programu jest zwiększenie odporności zasobu zabytkowego w Polsce. Do realizacji opracowano trzy cele szczegółowe dotyczące: weryfikacji wybranego zasobu zabytków i narzędzi ochrony dziedzictwa o wyjątkowej wartości; wzmocnienia potencjału organizacyjnego systemu ochrony zabytków; roli zabytków w zrównoważonym rozwoju (edukacja i partycypacja).

Przyjęto kierunki działań wskazujące na konkretne zadania priorytetowe w obszarze ochrony zabytków, m.in.: wzmocnianie zastosowania nowych technologii w ochronie zabytków – cel szczegółowy 2, kierunki działań 2.2 (s. 33); edukacja - podnoszenie świadomości społecznej wartości dziedzictwa kulturowego, cel szczegółowy 3, kierunki działań 3.1. Wzmocnianie narzędzi ochrony zabytków wobec zmian klimatycznych. W tym zakresie proponowane działania to: wsparcie procesu tworzenia gminnych programów opieki nad zabytkami, upowszechnianie tradycyjnych, neutralnych dla środowiska, metod i technik rzemieślniczych, Proces prowadzenia inwestycji w obiektach zabytkowych - szkolenia dla samorządów (s. 35).

Kierunek działań 3.2: Edukacja i podnoszenie świadomości społecznej wartości dziedzictwa, w tym Program przewiduje podjęcie działań w zakresie włączenia edukacji ochrony zabytków do programów nauczania w szkołach; pomiar wpływu kultury i dziedzictwa na rozwój społeczny; kampanie społeczno-edukacyjne dotyczące zagrożeń dziedzictwa kulturowego, edukacja o dziedzictwie kulturowym z uwzględnieniem dostępności dla osób ze szczególnymi potrzebami (s.36).

² Powiat Kutnowski nie posiada uchwalonego Powiatowego Programu Opieki nad Zabytkami Powiatu Kutnowskiego oraz Strategii rozwoju powiatu, w związku z tym brak jest możliwości analizowania zgodności niniejszych dokumentów z GPOnZ 2025-2028.

- **Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2030**

Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2030 została przyjęta uchwałą nr 61 przez Radę Ministrów z dnia 27 października 2020 roku. Głównym celem Strategii jest wzrost jakości życia społecznego i kulturalnego Polaków. Realizacja tego celu odbywa się przez wdrażanie kierunków interwencji zaplanowanych do realizacji w trzech zasadniczych obszarach: współdziałanie, kultura, kreatywność. W dziedzinie ochrony zabytków i opieki nad nimi wytyczono tutaj kierunki działań takie jak: ochrona dziedzictwa kulturowego oraz gromadzenie i zachowywanie dóbr kultury; tworzenie warunków oraz budowanie kompetencji dla wzmacniania uczestnictwa w kulturze; wzmocnienie promocji kultury polskiej za granicą; digitalizacja, cyfrowa rekonstrukcja i udostępnianie dóbr kultury; umacnianie tożsamości i postaw obywatelskich przez kulturę.

- **Koncepcja Zagospodarowania Przestrzennego Kraju 2030**

Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 uwzględnia powiązania polityki przestrzennej z ochroną i opieką nad zabytkami oraz zalecenia odnoszące się do zachowania i wykorzystania dziedzictwa kulturowego Polski. W ramach dokumentu zdefiniowane zostały m.in. uwarunkowania polityki przestrzennego zagospodarowania kraju w perspektywie najbliższych dwudziestu lat. Uwzględniono wśród nich także uwarunkowania wynikające z dziedzictwa kulturowego. Zdiagnozowano m.in. niski, niezgodny z posiadanym potencjałem rozwojowym, poziom wykorzystania funkcji symbolicznych i promocyjnych zasobów dziedzictwa kulturowego.

- **Krajowa Polityka Miejska 2030 (KPM 2030)**

Dokument formułuje rozwiązania i określa planowane działania administracji rządowej w zakresie prawnym, finansowym oraz organizacyjnym na rzecz zrównoważonego rozwoju miast i miejskich obszarów funkcjonalnych. Dokument jest jednocześnie służebny wobec władz samorządowych i społeczności lokalnych – wyposaża je w narzędzia i możliwości do sprawczego działania. Sformułowano wyzwania, m.in. dotyczące wzmocnienia ochrony krajobrazu, walorów kulturowych i estetycznych. Dbłość o krajobraz miejski wymaga zarówno zastosowania rozwiązań horyzontalnych (opartych na inicjowaniu i doskonaleniu rozwiązań prawnych), jak i narzędzi dostosowanych do lokalnych uwarunkowań. Często narzędzia te należy wypracowywać w toku procesu włączającego różnych interesariuszy i powinny one obejmować wsparcie dla ochrony integralności i autentyczności atrybutów dziedzictwa miejskiego, takich jak walory widokowe (sylweta miasta, osie widokowe), układy urbanistyczne, zieleń miejska, wartościowe obiekty architektoniczne (współczesne i zabytkowe). Do tych działań należy także wypracowanie podstaw (w tym w wymiarze polityki publicznej) dla systemowej ochrony dóbr kultury współczesnej, które – obok zabytków – kształtują lokalną tożsamość. Konieczny jest przegląd skuteczności funkcjonowania istniejących rozwiązań prawnych stanowiących narzędzia ochrony krajobrazu miasta, w szczególności przestrzeni publicznej. Biorąc pod uwagę, że efektywne okazało się przekazanie nadzoru nad realizacją uchwały krajobrazowej bezpośrednio gminie, należy poddać ewaluacji procesy przygotowywania oraz ich realizacji (s.37).

- **Rekomendacja Warszawska w sprawie odbudowy i rekonstrukcji dziedzictwa kulturowego - 2018³**

Dokument zawiera zasady postępowania, które powinny być brane pod uwagę, a dotyczą one m.in.:

- poszanowania wartości uznawanych przez międzynarodową i lokalną społeczność oraz autentyczności w szczególności substancji materialnej;
- uwzględnienia potrzeb społeczności, które doświadczyły traumy utraty swojego dziedzictwa, historii i tożsamości;
- wypracowania kompromisu pomiędzy potrzebami społeczności - chęcią szybkiego powrotu do swoich domów i dawnego życia, a koniecznością przeznaczenia czasu na refleksję w zakresie odpowiedniego przygotowania do procesu odbudowy;
- podejmowania działań w duchu pojednania, które pozwolą na odzyskiwanie przez lokalną społeczność tożsamości kulturowej i pamięci o miejscach ważnych dla jej pielęgnowania;
- znaczenia gromadzenia i analizowania dokumentacji;
- podejmowania decyzji dotyczących odbudowy i rekonstrukcji na podstawie doktryny konserwatorskiej, która ma na celu ochronę wyjątkowej, uniwersalnej wartości dobra;

³ <http://www.mkidn.gov.pl/pages/posts/rekomendacja-warszawska-opublikowana-8417.php>

- zarządzania procesem odbudowy przy zaangażowaniu operacyjnym podmiotów krajowych i zagranicznych;
- planowania długoterminowej strategii odbudowy historycznego krajobrazu miejskiego na wielu płaszczyznach;
- podejmowania działań edukacyjnych i budowania społecznej świadomości celem zapobiegania konfliktów zbrojnych, których efektem jest zniszczenie dziedzictwa kultury.

4.2. Relacje Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Miasta Kutno na lata 2025–2028 z dokumentami na poziomie województwa

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta Kutna jest zgodny z celami, zasadami i kierunkami wyznaczonymi w wojewódzkich dokumentach programowych.

• Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami w Województwie Łódzkim na lata 2024-2027

Najważniejszym dla ochrony zabytków regionu strategicznym dokumentem jest Wojewódzki program opieki nad zabytkami w województwie łódzkim na lata 2024-2027 (dalej: WPOnZ 2024-2027), przyjęty przez Sejmik Województwa Łódzkiego uchwałą Nr V/78/24 z dnia 2 września 2024 roku. Niniejszy dokument jest kolejną edycją programu opieki nad zabytkami w województwie i stanowi kontynuację ustaleń i zasad w zakresie kształtowania krajobrazu kulturowego i ochrony dziedzictwa kulturowego regionu przyjętych we wcześniejszych latach. Obowiązujący program określa strategiczne cele i zadania w zakresie ochrony dziedzictwa materialnego i niematerialnego województwa łódzkiego, kształtując tym samym politykę rozwoju regionu. Celem strategicznym programu jest „zachowanie dla przyszłych pokoleń dziedzictwa kulturowego regionu jako istotnej części spuścizny dziejowej”. Program m.in. zawiera ocenę w zakresie degradacji krajobrazu kulturowego – panoramy historycznych jednostek osadniczych dla miasta Kutno (o najstarszej genezie z wysokimi walorami) jako pozytywną w zakresie: elementów dziedzictwa kulturowego, fizjonomii krajobrazu, walorów akustycznych i zapachowych (s. 66, 70).

Lp.: 7	Nazwa ośrodka: KUTNO	Ranga: REGIONALNA
Zadania do realizacji w okresie 2024 - 2027		
Cel operacyjny 1: ATRAKCYJNY KRAJOBRAZ KULTUROWY		
Działanie 1.1.: Tworzenie uwarunkowań dla skutecznej ochrony dziedzictwa kulturowego		
Zadanie 1.1.1. Tworzenie uwarunkowań prawnych i programowych		
Opracowanie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, szczególnie dla obszaru priorytetowego		
Stanowienie uchwały reklamowej		
Cykliczna aktualizacja gminnego programu opieki nad zabytkami		
Opracowanie i cykliczna aktualizacja Planu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych		
Wyjaśnienie granic ochrony wpisanych do rejestru zabytków nieruchomości zespołów urbanistyczno-architektonicznych: Placu Piłsudskiego, Placu Wolności, ul. Teatralnej i dawnego Rynku Zduńskiego, ul. Królewskiej oraz fragmentów ulic: Zamenhofska, Kościuszki, Narutowicza, 29. Listopada		
Opracowanie gminnego programu rewitalizacji		
Zadanie 1.1.2. Tworzenie uwarunkowań finansowych		
Przyznawanie dotacji na poziomie gminy na prace przy zabytkach		
Działanie 1.2.: Poprawa stanu zachowania i zabezpieczenia zabytków		
Zadanie 1.2.1. Prowadzenie badań i opracowanie dokumentacji wartości dziedzictwa kulturowego		
Opracowanie studium historyczno-konserwatorskiego układu urbanistycznego miasta Kutno		
Opracowanie katalogu projektów architektonicznych domów nawiązujących do lokalnej tradycji i dziedzictwa kulturowego		
Zadanie 1.2.2. Rewaloryzacja i właściwe zagospodarowanie oraz zabezpieczenie zabytków z uwzględnieniem ich wartości i kontekstu krajobrazowego oraz adaptacji do zmian klimatycznych		
Prowadzenie działań konserwatorskich w obiektach z listy zabytków reprezentatywnych:		
▪ lokalne działania konserwatorsko-remontowe kościoła parafialnego św. Wawrzyńca ▪ bieżące prace utrzymaniowe ratusza ▪ bieżące prace utrzymaniowe Pałacu Saskiego		
Kontynuacja rewaloryzacji zespołów urbanistyczno-architektonicznych i obiektów (np. Placu Teatralnego)		
Kontynuacja rewaloryzacji zakomponowanej zieleni		
Montaż lub modernizacja instalacji systemów sygnalizacji alarmowej pożaru, włamania i napadu oraz monitoringu wizyjnego w obiektach muzealnych i sakralnych, zwłaszcza drewnianych i innych obiektach z dużym nagromadzeniem cennych zabytków ruchomych		
Kontynuacja rewaloryzacji i modernizacji obiektów Muzeum Regionalnym w Kutnie, z uwzględnieniem dostępu dla osób z niepełnosprawnościami		
Opracowanie Miejskiego Planu Adaptacji do zmian klimatu (MPA) uwzględniającego specyfikę rewaloryzacji obiektów dziedzictwa kulturowego		
Zadanie 1.2.3. Poprawa jakości przestrzeni publicznych historycznych założeń przestrzennych miejskich i wiejskich z uwzględnieniem adaptacji do zmian klimatycznych		
Uzupełnianie struktury budowlanej układu przestrzennego z uwzględnieniem specyfiki miejsca, poprzez nawiązanie do lokalnych form architektonicznych		
Poprawa jakości przestrzeni publicznych w aspekcie estetycznym i użytkowym		
Zwiększenie udziału zieleni w przestrzeni miejscowości, zwłaszcza w obszarze priorytetowym		
Cel operacyjny 2: TOŻSAMOŚĆ WIELOKULTUROWA REGIONU		
Działanie 2.1. Kreowanie marki Łódzkie poprzez elementy związane z dziedzictwem kulturowym		
Zadanie 2.1.1. Identyfikacja, wsparcie i promocja unikatowych i specyficznych form tradycji		
Zachowanie i promocja relikwii wielokulturowości		
Włączenie się w ideę tworzenia Listy Produktów Tradycyjnych, poprzez zgłaszanie rekomendacji		
Zadanie 2.1.2. Aktywizacja lokalnych społeczności na rzecz opieki nad zabytkami i zwiększania atrakcyjności zabytków		
Aktywizacja twórców ludowych oraz objęcie ich merytorycznym wsparciem przez instytucje kultury		
Organizacja punktów dystrybucji pamiątek regionalnych		
Działanie 2.2. Edukacja kulturowa i upowszechnianie wiedzy o dziedzictwie kulturowym		
Zadanie 2.2.2. Organizacja i udział w wydarzeniach promujących materialne i niematerialne walory województwa łódzkiego		
Udział w Europejskich Dniach Dziedzictwa i/lub Nocy Muzeów (JST, instytucje kultury)		
Zadanie 2.2.3. Wykorzystanie ICT do promocji dziedzictwa kulturowego		
Prowadzenie strony internetowej promującej dziedzictwo kulturowe (JST, instytucje kultury)		

Zalecane zadania dla Kutna. Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami w Województwie Łódzkim na lata 2024-2027 – WPOnZ, s. 255⁴.

⁴ Program zawiera w odniesieniu do Kutna drobne nieścisłości. W Kutnie funkcjonuje od lipca 2023 roku jedynie Muzeum Pałac Saski

- **Strategia rozwoju województwa łódzkiego 2030**

Dokument został przyjęty przez Sejmik Województwa Łódzkiego uchwałą nr XXXI/414/21 z dnia 6 maja 2021 roku. Strategia wytycza cele i kierunki rozwoju regionu, prezentuje potencjał województwa oraz określa wspólną płaszczyznę działań poszczególnych regionów. Cele strategiczne polityki rozwoju województwa łódzkiego ukierunkowują zakres niezbędnych działań w perspektywie roku 2030, pozwalających na wykorzystanie potencjałów i niwelowanie barier rozwojowych zdiagnozowanych, jako strategiczne wyzwania rozwojowe. Cele te odnoszą się do działań realizowanych w sferze gospodarczej, społecznej, przestrzennej i uwzględniają współzależność procesów rozwojowych zachodzących w ramach tych trzech sfer. Wskazano również jeden cel horyzontalny, tj. „Efektywnie i odpowiedzialnie zarządzany region”.

Realizacja celów zapisanych w strategii w perspektywie 2030 roku ma służyć podniesieniu jakości życia mieszkańców województwa łódzkiego.

- **Plan zagospodarowania przestrzennego województwa łódzkiego**

Dokument został przyjęty uchwałą Nr LV/679/18 Sejmiku Województwa Łódzkiego z 28 sierpnia 2018 roku i określa cele oraz kierunki rozwoju przestrzennego regionu w perspektywie długookresowej, a także uwzględnia ustalenia strategii rozwoju województwa stanowiąc jednocześnie podstawę dla wyboru działań priorytetowych w kolejnych okresach programowania. Głównymi wyzwaniami rozwoju przestrzennego województwa są m.in.: przeciwdziałanie procesom depopulacji ośrodków miejskich oraz peryferyzacji obszarów wiejskich, wzmocnienie transportowej dostępności regionu, zwiększenie jakości i integracja publicznego transportu zbiorowego. Dodatkowo plan spełnia rolę informacyjno-poznawczą dla wspólnot samorządowych wszystkich poziomów i potencjalnych inwestorów oraz odnosi się m.in. do systemu obszarów chronionych, w tym obszarów ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu kulturowego, uzdrowisk, dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.

- **Wojewódzki plan ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowej**

Dokument określa organizację i sposób ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych, poprzez planowanie i przygotowanie realizacji przedsięwzięć zapobiegawczych, dokumentacyjnych, zabezpieczających, ratowniczych i konserwatorskich, mających na celu uratowanie zabytków przed zniszczeniem, uszkodzeniem lub zaginięciem. Plan ujemuje rozmieszczenie i stan zasobu podlegającego ochronie, zagrożenia, zamiar działania, sposób realizacji, niezbędne siły i środki oraz czas a także koszty wykonania.

5. UWARUNKOWANIE WEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

„Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta Kutno na lata 2025-2028” jest zgodny z opisanymi poniżej dokumentami strategicznymi i planistycznymi na poziomie miasta Kutno.

5.1. Relacje Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Miasta Kutno na lata 2025-2028 z dokumentami obowiązującymi na poziomie Miasta Kutna

- **Strategia rozwoju Miasta Kutna 2030**

Strategia Rozwoju Miasta Kutna 2030 została przyjęta przez Radę Miasta Kutno Uchwałą nr LX/568/22 z dnia 20 grudnia 2022 roku. Strategia odpowiada wizji i misji samorządu aktywnego i odpowiedzialnego społecznie. W wizji określono Kutno jako „biegun rozwoju społecznego i gospodarczego, miasto dbające o środowisko naturalne i wysoką jakość życia mieszkańców”. Wizja stanowi główną oś strategii i podstawę dla sformułowania celów strategicznych i operacyjnych w perspektywie do 2030 roku.

w Kutnie, natomiast w Programie są zapisy sugerujące funkcjonowanie jednocześnie Muzeum Regionalnego w Kutnie, s. 191, 192 (dotyczy digitalizacji zbiorów i multimedialnych środków przekazu). W Kutnie nie ma placu Teatralnego, jest natomiast ulica Teatralna. Autorem Programu prawdopodobnie chodziło o plac Zduński, s.191. Zwraca również uwagę brak w Programie wśród obiektów reprezentatywnych dla miasta Pałacu Saskiego, który został zrewitalizowany w 2022 roku, a jedynie wymieniony został kościół p.w. św. Wawrzyńca oraz ratusz.

W Celu operacyjnym 1.3. Rozwój infrastruktury społecznej, kierunek działań 1.3.1. „Ochrona wartości, kształtowanie dziedzictwa kulturowego, rozwój infrastruktury kultury i pamięci narodowej” zaplanowano wykorzystanie potencjału dziedzictwa kulturowego do celów użytkowych i promocyjnych. W 2022 roku zakończeniu uległa rewaloryzacja Pałacu Saskiego. W kompleksie muzealnym przy placu marsz. J. Piłsudskiego powstało w 2023 roku nowoczesne muzeum, łączące unikalny okres unii polsko-saskiej, schyłku I Rzeczypospolitej oraz historii Kutna. Ponadto w perspektywie najbliższych lat adekwatnie do potrzeb i oczekiwań użytkowników planowana jest rozbudowa, bądź budowa gmachu Miejskiej i Powiatowej Biblioteki Publicznej im. S. Żeromskiego, a także odrestaurowanie kompleksu Muzeum Bitwy nad Bzurą w Parku Wiosny Ludów. Przewiduje się również dalsze prowadzenie działań konserwatorsko-remontowych w obiektach zabytkowych. W kierunku działań 1.3.5. „Utworzenie centrum informacji turystycznej” rozwój usług turystycznych nastąpił między innymi dzięki utworzeniu, w centrum Kutna, sklepu z pamiątkami, produktami regionalnymi, sztuką ludową i gadżetami promocyjnymi.

W realizacji Celu operacyjnego 3.6. „Przyjazna przestrzeń”: kierunek działań 3.6.1. „Kutnowski nowy ład przestrzenny” opracowany i wdrożony zostanie standard wykonania ulic i małej architektury z uwzględnieniem walorów przyrodniczych, estetyki, tradycji i tożsamości lokalnej. W następnym kierunku działań 3.6.2. „Zagospodarowanie przestrzenne centrum Kutna” opracowany zostanie miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego w celu poprawy stanu substancji architektonicznej w ścisłym centrum Kutna oraz uzupełnienia zabudowy w obszarach bezpośrednio z nim sąsiadujących, dla tej części miasta. W kierunku działań 3.6.3. „Podręczna od nowa” priorytetowo potraktowane zostanie opracowanie koncepcji zagospodarowania terenu przy ul. Podręcznej. Obszar ten bezpośrednio sąsiadujący z centrum miasta zyska wygląd i funkcje godne centralnej części miasta. W kolejnym kierunku działań 3.6.4. „Uchwała krajobrazowa” planowane jest podjęcie uchwały krajobrazowej, określającej między innymi zasady umieszczania reklam, małej architektury i innych elementów w przestrzeni publicznej. W kierunku działań 3.6.5. „Rewitalizacja obszarów problemowych” zakłada się sukcesywnie poddawanie transformacji obszarów określonych w innych dokumentach strategicznych jako obszary problemowe. Rewitalizacja będzie miała charakter zarówno infrastrukturalny jak i społeczny. Podjęte zostaną próby adaptacji m.in. nieczynnych obiektów kolejowych i poprawy stanu substancji architektonicznej wzdłuż ul. 3 Maja.

- **Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta Kutna**

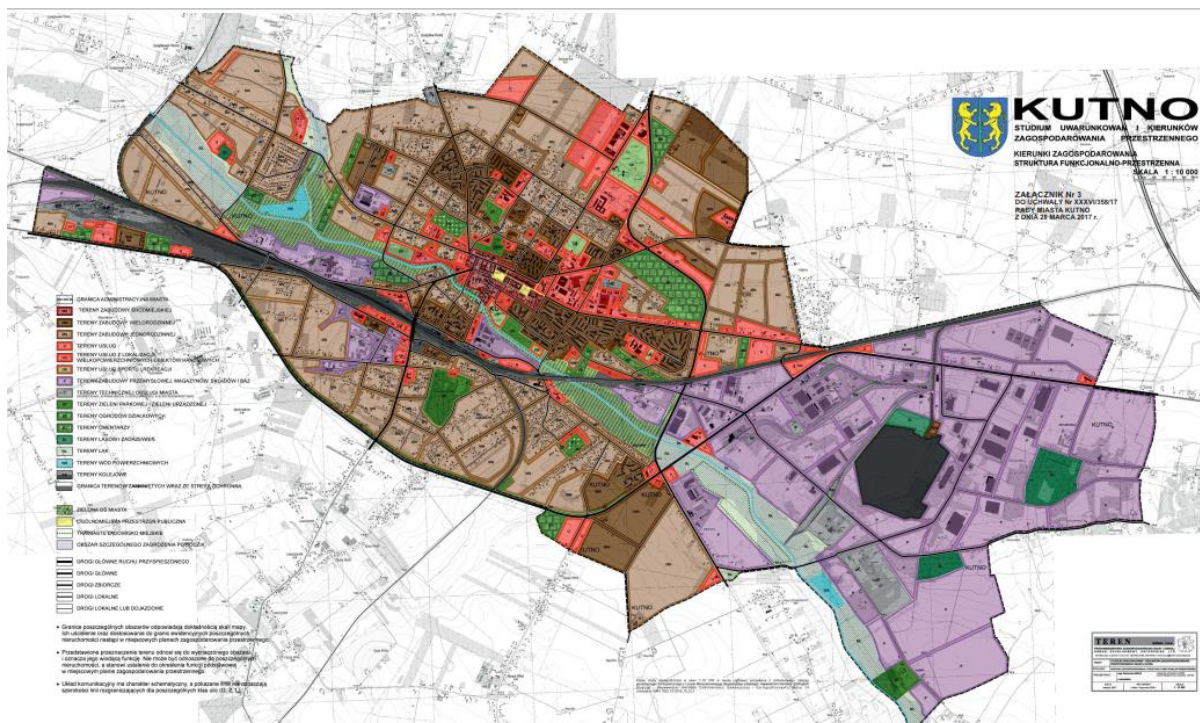
Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Kutna zostało uchwalone przez Radę Miasta Kutno uchwałą Nr LXXXVI/358/17 z 28 marca 2017 roku. Podstawowym celem sporządzenia Studium jest określenie zasad długookresowej polityki rozwoju przestrzennego miasta władz lokalnych Miasta Kutna. Studium jest dokumentem planistycznym, który kształtuje politykę zagospodarowania przestrzennego na obszarze miasta w dłuższym okresie. Władze lokalne realizują politykę przestrzenną przestrzegając ustalonych w tym dokumencie zasad w odniesieniu do stref: ochrony ekologicznej (wartości przyrodnicze), ochrony zabytków (wartości historyczne), urbanizacji (tereny budowlane i inwestycyjne). Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Kutna posiada istotne znaczenie dla całego miasta i jego mieszkańców. Jest to dokument o charakterze strategicznym, określającym długofalową politykę władz samorządowych w zakresie gospodarki przestrzennej. Jest ono jedynym opracowaniem planistycznym, obejmującym obszar całego miasta, w jego granicach administracyjnych, oraz zgodnie z art. 17 pkt 4 Ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym – ustalenia studium są wiążące przy opracowywaniu miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Przy omawianiu struktury przestrzennej miasta zwrócono uwagę na wyróżniający się obszar centralny położony w nawiązaniu do historycznego zespołu śródmiejskiego oraz centrum usługowo-dyspozycyjne rozwinięte na historycznej strukturze placów Piłsudskiego i Wolności, połączonych ul. Królewską wraz z wyjściem południowym – ul. Sienkiewicza w rejon dworca kolejowego i dalej do Parku Wiosny Ludów. Dalszy rozwój obszaru centrum może się dokonywać w rejonie położonym na południe od ul. Podręcznej w powiązaniu z przedłużeniem Al. ZHP do ul. Ks. M. Oziębłowskiego. Szczególną rolę powinny spełniać południkowe ciągi piesze łączące centrum historyczne z doliną rz. Ochni – zielona oś kompozycyjna miasta związana z wykorzystaniem doliny rzeki Ochni. Struktura ta związana jest z dopełnieniami, a także z programem rewitalizacji.

Życie publiczne w Kutnie koncentruje przede wszystkim w rejonach: Placu Piłsudskiego (Nowy Rynek), Placu Wolności (Stary Rynek), ulicy Królewskiej oraz terenów rekreacyjnych nad Ochnią.

Wymienione place i ul. Królewska stanowią centralną część miasta podlegającą ochronie konserwatorskiej. Ich rozplanowanie, formy zabudowy i jej użytkowanie stanowią wyróżniający się zespół urbanistyczno-architektoniczny centrum Miasta Kutna.

Ponadto Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Kutna wskazuje na istotne znaczenie części przestrzeni obszaru rewitalizacji dla harmonijnego i zrównoważonego rozwoju: 1) w mieście Kutnie występują obszary charakteryzujące się znaczną degradacją tkanki architektonicznej budynków i obiektów (w tym także poprzemysłowych oraz budynków o dużej wartości architektonicznej i znaczeniu historycznym), prowadzącą do zastoju ekonomicznego i społecznego tych obszarów, 2) obecnie, za wartości kulturowe uznaje się układ przestrzenny obszaru śródmiejskiego – strefa ścisłej ochrony konserwatorskiej, rejon Stary Rynek (Plac Wolności) – ulica Królewska – Nowy Rynek (Plac Piłsudskiego), połączone z kościołem p.w. św. Wawrzyńca, ograniczone ul. Barlickiego (d. Senatorską) i ul. Podrzeczną oraz rondem Solidarności – świadczy o tożsamości miasta, jego historii, zajmuje poczesne miejsce w strukturze funkcjonalnej miasta – stanowiąc centrum miasta i powiatu, 3) Plac Piłsudskiego i Wolności oraz ul. Królewska stanowią centralną część miasta podlegającą ochronie konserwatorskiej. Ich rozplanowanie oraz formy zabudowy i jej użytkowanie stanowią wyróżniający się zespół urbanistyczno-architektoniczny centrum miasta Kutna⁵.

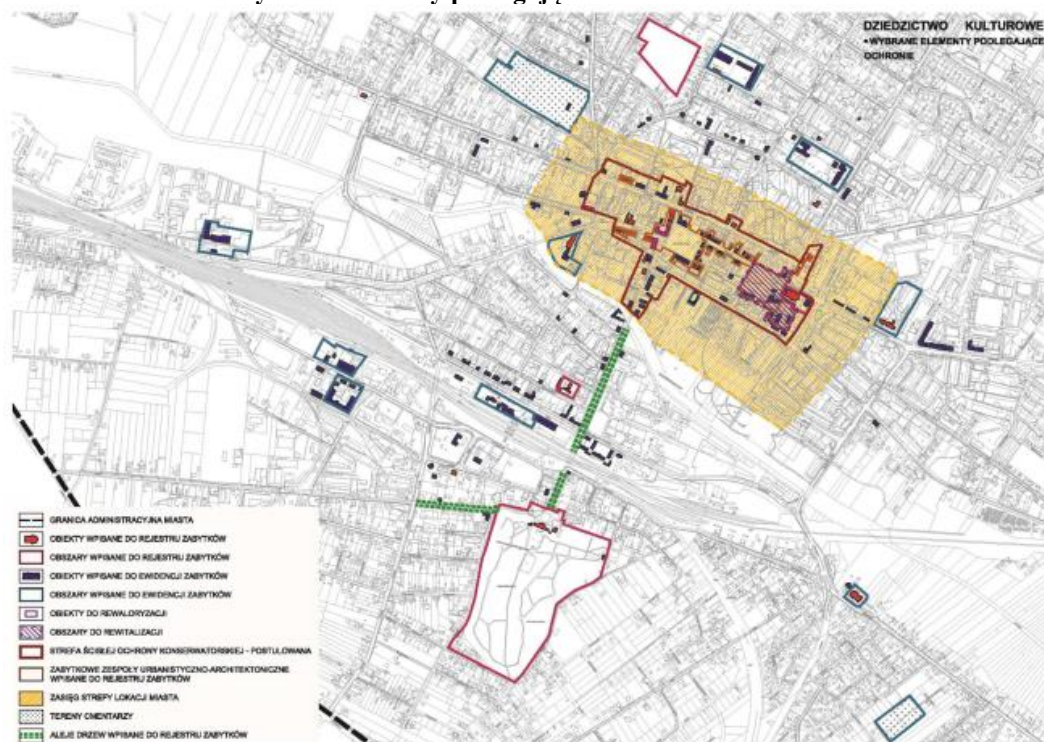
Struktura funkcjonalno–przestrzenna Miasta Kutna

Źródło: Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta Kutna, załącznik „Kierunki zagospodarowania”.

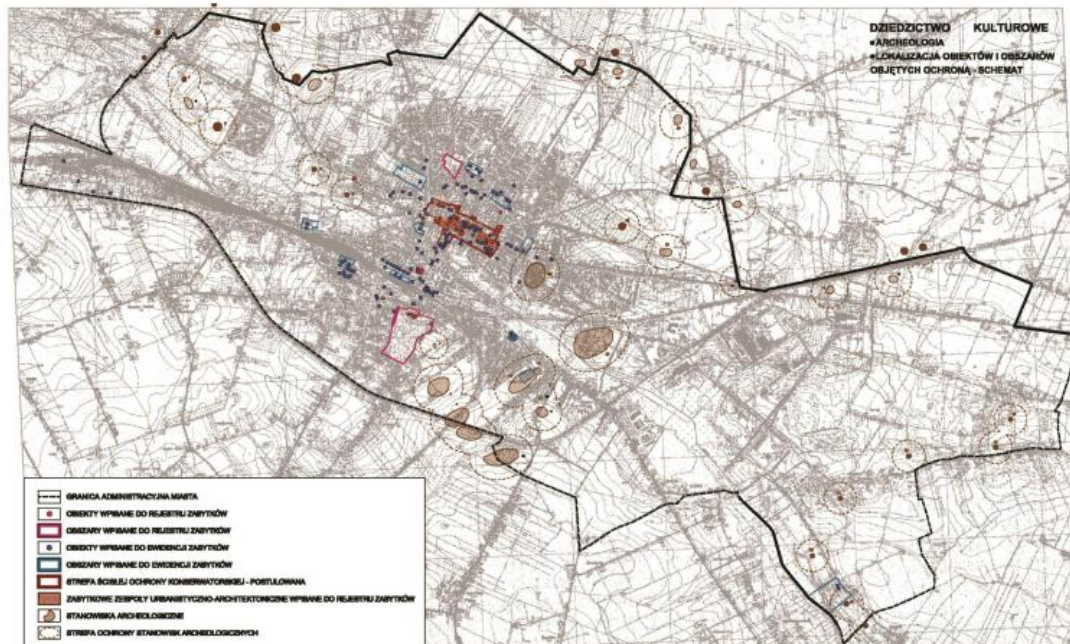
⁵Diagnoza delimitacyjna służąca wyznaczeniu obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji Miasta Kutno, IPC Instytut Badawczy, Wrocław 2023, s. 58.

Dziedzictwo kulturowe Kutna. Wybrane elementy podlegające ochronie

Źródło: Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta Kutna, s. 56.

Dziedzictwo kulturowe Kutna. Archeologia. Lokalizacja obiektów i obszarów objętych ochroną

Źródło: Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta Kutna, s. 57.

- **Plan ogólny**

To nowy dokument planistyczny uchwalany dla całego obszaru miasta będący aktem prawa miejscowego. Plan ogólny miasta zastąpi dotychczas obowiązujące studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego. Jego ustalenia uwzględniane są przy sporządzaniu planu miejscowego oraz będą stanowić podstawę prawną wydania decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu. Zgodnie z przepisami, plan ogólny powinien zostać uchwalony do 31 grudnia 2025 roku. Studium zachowuje moc do dnia wejścia w życie planu ogólnego, jednak nie dłużej niż do dnia 31 grudnia 2025 roku. Na podstawie Uchwały Nr II/3/24 Rady Miasta Kutno z dnia 16 maja 2024 r. Miasto Kutno przystąpiło do sporządzenia planu ogólnego.

- **Gminny Program Rewitalizacji Miasta Kutna**

Rewitalizacja stanowi proces wyprowadzania ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych prowadzony w sposób kompleksowy, poprzez zintegrowane działania na rzecz lokalnej społeczności, przestrzeni i gospodarki, skoncentrowane terytorialnie, prowadzone przez interesariuszy rewitalizacji na podstawie gminnego programu rewitalizacji.

Uchwałą nr LXXVII/698/23 Rady Miasta Kutno z dnia 19 grudnia 2023 roku w sprawie wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji na terenie Miasta Kutno wyznaczony został obszar zdegradowany i obszar rewitalizacji. Na obszarze tym przewiduje się realizację przedsięwzięć rewitalizacyjnych w oparciu o Gminny Program Rewitalizacji. Dokument ten stanowić będzie narzędzie prowadzenia rewitalizacji w Kutnie. Umożliwi również ubieganie się przez Miasto Kutno oraz interesariuszy o środki zewnętrzne, w tym z funduszy unijnych na realizację przedsięwzięć rewitalizacyjnych.

Obszar zdegradowany to teren znajdujący się w stanie kryzysowym z powodu koncentracji negatywnych zjawisk społecznych, w szczególności bezrobocia, ubóstwa, przestępczości, niskiego poziomu edukacji lub kapitału społecznego, a także niewystarczającego poziomu uczestnictwa w życiu publicznym i kulturalnym. **Za obszar zdegradowany oraz obszar rewitalizacji w Mieście Kutnie uznano jednostki delimitacyjne: Centrum i Wenecja/ Majdany.** Wg danych UM Kutno z 21 czerwca 2023 roku obszar rewitalizacji zamieszkały był przez 9 357 osób (22,9% ludności miasta) i miał powierzchnię 291,01 ha (8,7% powierzchni miasta)⁶.

Na podstawie art. 17 ust. 1 i ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji (Dz. U. z 2021 r. poz. 485 ze zm. Oraz z 2023 r. poz. 28 i 1688) Rada Miasta Kutno podjęła Uchwałę nr LXXIX/726/24 z dnia 31 stycznia 2024 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia Gminnego Programu Rewitalizacji Miasta Kutno na lata 2024-2034.

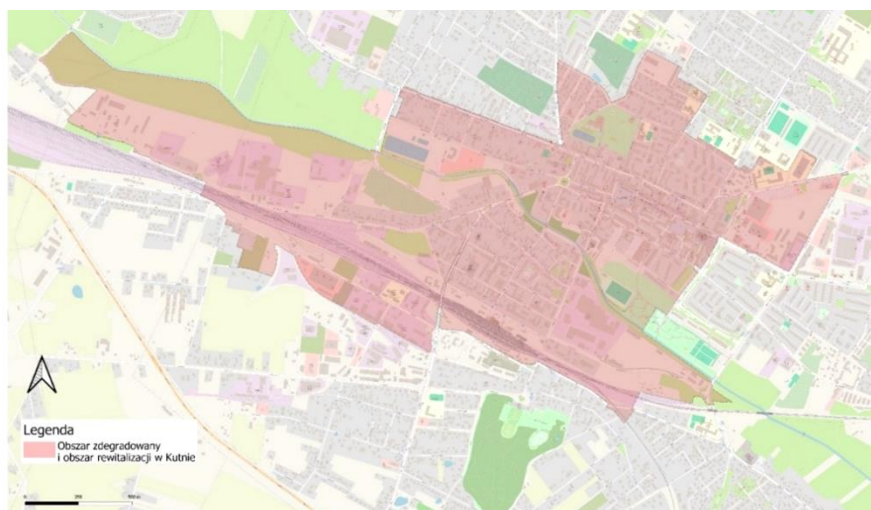
Obszar rewitalizacji to teren obejmujący całość lub część obszaru zdegradowanego, cechujący się szczególną koncentracją negatywnych zjawisk, na którym z uwagi na istotne znaczenie dla rozwoju lokalnego, zamierza się prowadzić rewitalizację. Obszar rewitalizacji nie może obejmować terenów większych niż 20% powierzchni gminy oraz zamieszkałych przez więcej niż 30% mieszkańców.

Na obszarze rewitalizacji zdiagnozowano występowanie problemów społecznych takich jak ubóstwo, bezrobocie, uzależnienia, problemy zdrowotne mieszkańców, stwierdzono tu wysoki odsetek osób z niepełnosprawnościami oraz niski poziom bezpieczeństwa. Stwierdzono tu również inne problemy, tj. niski poziom przedsiębiorczości, słabą kondycję przedsiębiorstw, hałas, uciążliwe sąsiedztwo terenów przemysłowych, niewystarczający stan rozwoju i dostępności infrastruktury społecznej, zły stan komunalnych obiektów mieszkalnych i zabytkowych, deficyt terenów zielonych, niedobór i niską jakość miejsc rekreacji i sportu.

Wyznaczony obszar rewitalizacji w Kutnie charakteryzuje się istotnym znaczeniem dla rozwoju miasta. Wynika to z koncentracji funkcji miastotwórczych i ponadlokalnych, jak też potencjału związanego z dziedzictwem kulturowym. Na obszarze planowanej rewitalizacji zlokalizowane są ważne dla Miasta Kutna funkcje, w tym: administracyjna, oświatowa, komunikacyjna oraz związana z aktywnością społeczną i kulturalną.

⁶ Gminny Program Rewitalizacji Miasta Kutno, Kutno 2024.

Obszar rewitalizacji w Mieście Kutnie

Źródło: Gminny Program Rewitalizacji Miasta Kutna na lata 2024-2034, Kutno 2024.

- **Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Kutna 2030**

Dokument opracowany został z myślą o perspektywie pomiędzy 2023 a 2030 rokiem. Zastępuje tym samym obowiązującą do 2022 roku Strategię Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Kutna na lata 2016-2022. Strategia definiuje długoterminową i perspektywiczną koncepcję polityki społecznej, mającą na celu między innymi objęcie wsparciem osób zagrożonych lub dotkniętych wykluczeniem społecznym. Głównym założeniem Strategii jest wyrównanie szans społecznych mieszkańców miasta dzięki efektywnej współpracy wszystkich partnerów w obszarze polityki społecznej. Przyjęta misja polityki społecznej brzmi „KUTNO MIASTEM SZANS”. W 1. Celu strategicznym „Miasto społeczeństwa obywatelskiego” Priorytet 1.1. „Mieszkańcy uczestniczący w życiu społecznym” wyznaczony został kierunek działań 1.1.4. „Kreowanie lokalnej tożsamości i poczucia wspólnoty” (edukacja regionalna, topografia pamięci, krzewienie patriotyzmu lokalnego).

- **Plan ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych dla miasta Kutno.**

Miasto Kutno posiada aktualny „Plan ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych dla miasta Kutno”. Został on zatwierdzony przez Prezydenta Miasta Kutno, jako Szefa Obrony Cywilnej Miasta Kutno w dniu 28 kwietnia 2021 r. po uprzednich uzgodnieniach z Łódzkim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków oraz Starostą Powiatowym w Kutnie - jako Szefem Obrony Cywilnej Powiatu Kutnowskiego. Plan ochrony zabytków został opracowany i zaktualizowany na podstawie paragrafu 4 ust. 2 Rozporządzenia Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych. Dokument określa sposoby i realizację przedsięwzięć związanych z planowaniem i ochroną zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowej, mające na celu ich uratowanie przed zniszczeniem, uszkodzeniem lub zaginięciem.

5.2. Charakterystyka zasobów i analiza stanu dziedzictwa oraz krajobrazu kulturowego Miasta Kutna

5.2.1. Zarys historii Kutna

Kutno leży na zachodnim skraju Równiny Kutnowskiej, nad lewobrzeżnym dopływem Bzury – rzeką Ochnią, która bierze swój początek w okolicach Golskiej Huty (przy drodze z Lubienia Kujawskiego do Chodcza) na wysokości 130 m n. p. m. Rzeką płynie doliną o szerokości od 300 do 1000 m. Na wysokości Kutna teren wokół rzeki wypiętrza się na wysokość do 130 m n. p. m. Pierwotnie na odcinku miasta Ochnia posiadała kilka nurtów, tworząc bagna i ogromne rozlewisko. Niewątpliwie to właśnie rzeka determinowała przebieg traktów komunikacyjnych i lokalizację pierwszych stałych osiedli ludzkich w tych okolicach.

Początki stałego osadnictwa na terenie Kutna sięgają czasów kultury łużyckiej. W V w. p. n. e. nad Ochnią istniała osada, której mieszkańcy żyli w domach z bali drewnianych i zajmowali się uprawą ziemi oraz hodowlą zwierząt. W czasach wpływów rzymskich na terenie współczesnego Kutna istniały osady ludności kultury przeworskiej, która utrzymywała kontakty handlowe z Imperium Rzymskim, o czym świadczą liczne znaleziska archeologiczne. Wzdłuż Ochni prowadził trakt handlowy będący prawdopodobnie jedną z odnóg szlaku bursztynowego. Mogły tu istnieć punkty etapowe dla podróżujących kupców rzymskich, gdzie oprócz noclegu i kupna żywności dokonywano także transakcji handlowych.

Najazd Hunów w połowie V w. n. e. zakończył okres rozwoju kultury przeworskiej, a ciągłość osadnicza została przerwana.

Dopiero w okresie formowania się Państwa Piastów nastąpiło ponowne wzmożenie akcji osadniczej. Wokół głównych grodów piastowskich zaczęły powstawać osady służebne i wsie, a terytorium państwa połączone zostało siecią traktów komunikacyjnych. Jeden z nich prowadził z Kalisza i Łęczycy przez Kutno na Mazowsze. Dla ochrony traktów budowano również fortalicje rycerskie. Być może już wówczas w pobliżu przeprawy przez Ochnię (późniejszy teren dworski) powstał niewielki gródek stożkowaty z wieżą drewniano-kamienną, który później przekształcił się w fortalicję znaną ze źródeł⁷.

Samą nazwę Kutno można wywodzić od wyrazu kut = kąt (osada zakładana na uboczu przy lesie) lub od wyrazu kuta, tj. „*kępa na bagnie lub wodzie, porośla trawą*”⁸.

W sferach legend należy traktować założenie Kutna w 997 roku przez Piotra z Kutnej Hory. Według tej legendy Piotr przybył tu z Czech wraz ze św. Wojciechem w 997 roku. Faktyczna obecność Czechów na terenie Wielkopolski datuje się już od czasów Mieszka I, kiedy to Poraj z rodu Sławnikowiców (brat biskupa Wojciecha), przybył do Polski z orszakiem Dobrawy w 965 roku. Co ciekawe, ów Poraj (legendarny założyciel Wrześni) miał w swym herbie różę. Inny brat biskupa Wojciecha, Sobiesław Sławnikowic, służył w drużynie Bolesława Chrobrego. Legendarny Piotr z czeskich Moraw, protoplasta rodu Kucieńskich herbu Ogończyk (późniejszych właścicieli Kutna), pojawia się w herbarzach w XV i XVI wieku. Pierwszym poświadczonym źródłowo w XIV wieku właścicielem Kutna był Andrzej syn Piotra Ogona, którego ojciec zasłużył się księciu dobrzyńskiemu Siemowitowi.

Na wschód od wspomnianej fortalicji lokowano wieś oraz kościół pw. św. Wawrzyńca. Wezwanie to występuje w kościołach grodowych zakładanych już w II połowie XI wieku. W tym czasie wzrosło znacznie traktu łęczycko - płockiego, gdyż Płock stał się główną siedzibą władcy państwa polskiego Władysława Hermana. Kutno leżało wówczas w prowincji łęczyckiej, a mieszkańcy świadczyli dziesięcinę sнопową na rzecz probostwa w Łęczycy, którego uposażenie nastąpiło w połowie XII wieku. Pierwsza znana źródłowa wzmianka o kutnowskim kościele pochodzi dopiero z 1389 roku, zaś pierwszy zapis źródłowy dotyczący wsi Kutno znajduje się w dokumencie księcia mazowieckiego Siemowita IV wystawionego 25 grudnia 1386 r. dla Andrzeja z Woli i Radzików herbu Ogończyk. Andrzej opowiedział się za kandydaturą Siemowita IV do tronu polskiego i był sojusznikiem zakonu krzyżackiego. Sama lokacja miasta nastąpiła prawdopodobnie w momencie, kiedy zagospodarowano tereny Puszczy Gostynińskiej. W źródłach po raz pierwszy Kutno określone jest, jako miasto z 1432 roku. Andrzej należał do najwybitniejszych postaci możnowładztwa ziemi dobrzyńskiej i prawdopodobnie to z jego inicjatywy na terenie fortalicji kutnowskiej wybudowano obiekt mieszkalny o cechach obronnych typu „*motte*”. W II połowie XV wieku fortalicja kutnowska uległa dalszej rozbudowie, a „kutnowski zamek” użytkowany był zapewne jeszcze do połowy XVII wieku, kiedy to w czasie „potopu szwedzkiego” uległ zniszczeniu. Pod koniec XVII wieku określany był już jako „... *pusty, w oknach niektórych kraty żelazne*...”⁹.

W XV i XVI wieku Kutno zawdzięczało swój rozwój położeniu na ważnym trakcie handlowym od Poznania do Warszawy, a w mieście istniała komora celna dla kupców, o której wspomina król Władysław Warneńczyk w dokumencie wystawionym 19 kwietnia 1444 roku w Budzie. W II połowie XV wieku istotnym bodźcem dla rozwoju miasta okazał się eksport barwnika sukna, który pozyskiwany był z larw czerwca. Najwybitniejszym z właścicieli Kutna w drugiej połowie XV wieku był wojewoda i starosta generalny Wielkopolski Mikołaj Kucieński, bliski współpracownik króla Kazimierza Jagiellończyka, który rozpoczął rozbudowę kościoła parafialnego, zakończoną przed 1521 rokiem. Mikołaj Kucieński uzyskał od Kazimierza Jagiellończyka przywilej na nowy jarmark w poniedziałek przez Zielonymi Świątkami i targ, co tydzień w czwartek: „*in oppidonovo circa Cuthno*”, a wojewoda Andrzej w 1504 roku na kolejny, trzeci jarmark w dniu

⁷ K. Pacuski, *Możnowładztwo i ziemi gostynińskiej w XIV i XV wieku*, Warszawa 2009, s. 168-169.

⁸ S. Rospond, *Słownik etymologiczny Miast i Gmin PRL*, wyd. Ossolineum, 1984, s. 178-179.

⁹ L. Kajzer, *Uwagi o zamku w Kutnie*, „Kutnowskie Zeszyty Regionalne”, t. II, Kutno 1998, s. 34.

św. Franciszka. Kolejne jarmarki świadczyły o rozwoju miasta, w którym osiedlała się ludność żydowska. Pierwsza informacja o Żydach w Kutnie pochodzi z 1513 roku i dotyczy trzech kupców.

W XVII wieku rozwój Kutna został zahamowany w wyniku wojen i grabieży dokonywanych przez różne wojska, w tym szczególnie wojska szwedzkie podczas „potopu”. Miasto zostało opanowane przez Karola X Gustawa 4 września 1655 roku.

W 1742 roku w wyniku postępowań spadkowych właścicielem Kutna został Andrzej Zamoyski. Przyszły kanclerz, odbywający służbę wojsku saskim, po 1750 roku zaczął się bardziej interesować swoimi dobrami kutnowskimi. Być może wpływ na to miało wybudowanie w Kutnie pałacu podróznego króla Augusta III Wettyna. Podstawę dla dalszego rozwoju Kutna stanowił nowy przywilej lokacyjny, o który wystarał się kanclerz Andrzej Zamoyski u króla Stanisława Augusta Poniatowskiego w 1766 roku. Na podstawie tego dokumentu rok później opracowana została ordynacja miejska, która regulowała najważniejsze dziedziny życia mieszkańców Kutna i określała obszar ówczesnego miasta. Zgonie z postanowieniami ordynacji przybywającym do Kutna „wolnym ludziom” wyznaczony był plac budowlany „bez żadnej zapłaty”. Działania te zaowocowały szybkim wzrostem liczebności mieszkańców Kutna, do ok. 2 tys. pod koniec XVIII wieku. W 1774 roku, po kolejnym pożarze miasta, kanclerz A. Zamoyski rozpoczął szereg inwestycji budowlanych w Kutnie, w tym murowany piętrowy budynek ratusza na Starym Rynku.

W 1776 roku nowym właścicielem Kutna został Stanisław Gadowski, późniejszy wojewoda łęczycki, który dokonał szczegółowej lustracji miasta i doprecyzował „prawo budowlane” w Kutnie. Wojewoda wybudował na terenie osady Gierałty nowy murowany pałac z arkadami, o którym po raz pierwszy jest mowa w źródłach z 1787 roku.

Jeszcze w czasach A. Zamoyskiego gmina żydowska rozpoczęła budowę nowej murowanej synagogi, gdyż pierwsza drewniana prawdopodobnie spłonęła w 1753 roku. Plac pod budowę nowej synagogi wyznaczono, w północno zachodniej części miasta. Ostatecznie nową murowaną synagogę oddano do użytku prawdopodobnie dopiero około 1799 roku. Ciekawą informację na temat budynku spichlerza przy ul. Bema podał w 1931 roku Wojewódzki Konserwator Zabytków, który ustalił, że „wedle tradycji pierwotnie była to bóżnica żydowska przebudowana przez właściciela Kutna na spichlerz, w zamian za co wybudował wspomniany właściciel bóżnicę obecną”. Przy przebudowie spichlerza w 1931 roku nie natrafiono jednak na żadne ślady dawnych urządzeń bóżniczych.

Z 1794 roku pochodzi pruski opis Kutna, na podstawie którego można odtworzyć ówczesny stan zabudowy miasta. Z zestawienia wynika, że w Kutnie było wówczas 187 domów, w tym tylko 8 murowanych, pozostałe były drewniane, kryte gontami lub słomą. Na rynku stał murowany ratusz z przylegającymi jatkami, kryty częściowo dachówką a częściowo gontami. W ratuszu na piętrze było więzienie i mieszkanie dla strażnika. W mieście istniały trzy karczmy (oberże), w tym jedna żydowska. Właściciel Kutna posiadał browar i gorzelnię, młyn wodny, siedem wiatraków i 20 stodół wokół miasta.

Wkroczenie wojsk francuskich na ziemie polskie jesienią 1806 roku oznaczało koniec kilkunastoletniego panowania pruskiego, również w Kutnie. W listopadzie 1806 roku Józef Wybicki na prośbę Napoleona Bonaparte napisał tekst proklamacji do Narodu Polskiego. W delegacji województwa warszawskiego, która spotkała się z cesarzem Francuzów w Poznaniu był także dziedzic Kutna Walenty Rzętkowski. Właściciel miasta wywarł na Napoleonie duże wrażenie, gdyż „...wszystkich oczy zwracały się najwięcej na Rzętkowskiego ubranego w suknie polskie, z ogoloną głową...”. Kilkanaście dni później, to właśnie W. Rzętkowski gościł Napoleona w swoim pałacu w Gierałtach. W 1807 roku Kutno stało się siedzibą władz powiatu orłowskiego, a podprefektem został Ambroży Zaborowski. Okazję do manifestowania patriotycznych nastrojów stanowiła 16. rocznica uchwalenia Konstytucji 3 Maja. W Kutnie zorganizowano „uroczystość pamiątki, w roku 1791 zapadłej, a narodowi Polskiemu nader pożądaną 3 Maja Konstytucji oraz wzniesienia Orła białego”. W 1808 roku miasto dotknął kolejny wielki pożar, spłonęło wówczas 180 domów.

W czerwcu 1812 roku (tuż po rozpoczęciu wyprawy na Moskwę) Sejm Księstwa Warszawskiego w dniu 28 czerwca 1812 roku zawiązał Konfederację Generalną Królestwa Polskiego i ogłosił wskrzeszenie Królestwa Polskiego. W całym Księstwie Warszawskim zapanowało poruszenie i entuzjazm. Masowo podpisywano się pod aktem konfederacji. Tak było również w Kutnie, kiedy to 30 lipca 1812 roku w kościele parafialnym obradował sejmik powiatowy, któremu przewodniczył marszałek Rafał Świątosławski – poseł i sędzia pokoju. Obrady rozpoczęły się od mszy św. dziękczynnej za wskrzeszenie ojczyzny, którą koncelebrował ks. dziekan Guzowski. Następnie podprefekt powiatu orłowskiego Ambroży Zaborowski odczytał uniwersał o zawiązaniu konfederacji.

Dalsze obrady prowadził marszałek sejmiku, a akt konfederacji odczytał Wojciech Gliński – podsędek i asesor. Na koniec wszyscy zebrani uczestnicy podpisali akt konfederacji i odśpiewali „Te Deum”.

W grudniu 1812 roku, Napoleon zatrzymał się w Kutnie na postój w związku z awarią sani, w których jechał z Warszawy do Poznania. Szybkiej jazdy nie wytrzymała jedna z hołobli i cesarski powóz zmuszony był się zatrzymać w celu naprawy usterki. Napoleon w Kutnie znalazł gościnę u miejscowego podprefekta Ambrożego Zaborowskiego, który mieszkał w murowanym domu przy ulicy Poznańskiej 120 (Pałac Saski). Pobyt w domu podprefekta zakończył się obiadem. Gościna u kutnowskiego podprefekta A. Zaborowskiego wzruszyła Napoleona do tego stopnia, że polecił (po powrocie do Paryża) wysłać Józefie Zaborowskiej jakiś prezent.

W grudniu 1814 roku w Kutnie rozwiązany został pułk lansjerów, dowodził nimi kpt. Maksymilian Niezabitowski. Ostatni lansjerzy opuścili kutnowskie kwatery w początkach 1815 roku. Do Kutna przybyła komisja rosyjska, która zabezpieczyła złożoną broń.

W okresie konstytucyjnego Królestwa Polskiego w latach 1815 – 1830 nastąpił dalszy rozwój Kutna. Nowy plan regulacyjny miasta opracował geometra rządowy Franciszek Frösewitz. Ówczesny właściciel Kutna senator Antoni Gliszczyński i władze miejskie stawiały sobie za cel unowocześnienie miasta. Wytyczono wówczas kilka nowych ulic, w tym ul. Nową (dziś Kilińskiego), Tylną (pomiędzy ulicami Podrzeczną a Zamenhofa) oraz ul. Senatorską (dziś Barlickiego) i Szosową (dziś Wyszyńskiego i Grunwaldzka). Najbardziej istotą zmianą komunikacyjną było wytyczenie nowej drogi do Poznania, przez teren osady dworskiej Rataje (dziś ulica Mickiewicza).

Informacja o wybuchu powstania w Warszawie dotarła do Kutna w dniu 3 grudnia 1830 roku. Komisja Województwa Mazowieckiego, za pośrednictwem specjalnych kurierów wysłała w teren odpowiednie informacje i rozkazy. Burmistrzom miast, w tym również i burmistrzowi Kutna Rafałowi Estkowskiemu, polecono w ciągu trzech dni uformować Straż Bezpieczeństwa. Na terenie województwa mazowieckiego całą akcję koordynował Wincenty Dobiecki z pomocą komisarzy obwodowych. W powiecie orłowskim, którego stolicą było Kutno, komisarzem obwodowym został Michał Walewski.

W dniu 9 grudnia 1830 roku odbyło się w Kutnie zebranie obywateli, na którym postanowiono, że z każdych 14 gospodarstw w ciągu 12 dni zostanie umundurowany i uzbrojony jeden ochotnik. Uzbrojenie stanowić miała lanca bądź pika, pałasz i pistolet.

W początkach stycznia 1831 roku 2 pułk Mazurów formowany w Kutnie, Gostyninie i Orłowie liczył 372 kawalerzystów, a 28 stycznia już 613. Środki finansowe na formowanie pułku pochodziły z licznych, dobrowolnych składek mieszkańców. Do dnia 9 stycznia 1831 roku zebrano na ten cel ponad 14 tys. złotych. Antoni Gliszczyński, ówczesny właściciel Kutna, dostarczył 17 uzbrojonych i umundurowanych jeźdźców.

Pułk osiągnął gotowość bojową na początku lutego 1831 roku i opuścił Kutno, udając się do Warszawy, gdzie budził podziw i uznanie mieszkańców stolicy. W Kutnie pozostawiono, jako rezerwę 60 kawalerzystów.

W I połowie XIX wieku wokół Nowego Rynku zaczęły powstawać budynki użyteczności publicznej, tj. odwach, przebudowany później na budynek władz obwodowych i zajazd, zwany „nową oberżą”, rozbudowany w latach 40. XIX wieku przez Feliksa Mniewskiego. Przy dzisiejszej ulicy 29 Listopada w północno zachodniej części miasta powstał kompleks wojskowy ze stajniami magazynami oraz lazaretem, a na terenach kościelnych przy ulicy Szosowej (na wprost kościoła) wybudowany został nowy gmach poczty z budynkami gospodarczymi. W tym czasie zaprzestano pochówków zmarłych na cmentarzu przykościelnym i wyznaczono nowe miejsce na cmentarz przy drodze do Gołębiewa na północny zachód od miasta.

W I połowie XIX wieku przy dzisiejszej ulicy Oporowskiej powstał jeszcze cmentarz choleryczny. W następnych latach południowa pierzeja Nowego Rynku została zabudowana dwupiętrowymi reprezentacyjnymi murowanymi kamienicami, a obok Pałacu Saskiego powstał w 1845 roku budynek nowego ratusza miejskiego. Stopniowo zabudowywana była również ulica Poznańska, od Nowego Rynku w kierunku zachodnim. Od strony wschodniej przy ulicy Szosowej (dziś Wyszyńskiego) wybudowany został nowy szpital miejski. Po przeniesieniu siedziby właścicieli Kutna na drugą stronę rzeki, teren dworski wykorzystywany był dalej gospodarczo. Funkcjonowały tam browar i gorzelnia, które produkowały piwo i wódki na potrzeby mieszkańców miasta.

W nocy z 22 na 23 stycznia 1863 roku do Kutna przybyli członkowie Tymczasowego Rządu Narodowego i przebywali tu kilka dni w oczekiwaniu na dalszy rozwój wydarzeń w Płocku, gdzie miało nastąpić

ujawnienie rządu. Członkowie rządu powrócili raz jeszcze do Kutna w lutym 1863 roku. Rząd przebywał tu w dniach 18 – 22 lutego u zawiadowcy stacji kolejowej.

Kluczowe znaczenie dla dalszego rozwoju miasta miało przeprowadzenie linii kolejowej przez Kutno z Warszawy do Bydgoszczy. 1 grudnia 1861 roku uruchomiona została linia Łowicz-Kutno. Komunikację z Kutna do granicy pruskiej w Trojanowie (od 1879 roku Aleksandrów) uruchomiono 3 grudnia 1862 roku. Ostatecznie pełne ukończenie budowy linii nastąpiło 17 grudnia 1863 roku. W pierwszym miesiącu funkcjonowania z kolei linii Warszawsko – Bydgoskiej skorzystało prawie 13 tys. pasażerów.

W 1865 roku na zachód od Kutna powstała nowoczesna fabryka cukru „Konstancja” z przylegającą do niej osadą fabryczną. Fabryka wyposażona została w nowoczesne maszyny i posiadała 12 pras hydraulicznych, w tym cztery prasy przygotowawcze, które wyciskały sok z miazgi buraczanej. W cukrowni zastosowano kolejkowy system prasowania, w którym stosy miazgi buraczanej przesuwali się spod pras przygotowawczych do pras właściwych. Dzięki temu zwiększono ilość przerabianych buraków.

W II połowie XIX wieku stopniowo zabudowywana była ulica Pałacowa do rzeki Ochni, a w 1880 roku został wzniesiony murowany kościół ewangelicko-augsburski. Nowe inwestycje budowlane pojawiły się także przy ulicy Szosowej (Wyszyńskiego), gdzie w latach 90. XIX w. przez Alfreda Vaedtke wybudowana została Fabryka Maszyn Rolniczych, a za szpitalem prywatny budynek koszar na potrzeby stacjonujących w Kutnie wojsk rosyjskich (dziś obiekty handlowe u zbiegu ulic Żwirki i Wigury oraz Grunwaldzkiej). Zabudowana została także południowa część Rynku Zduńskiego, gdzie przy ul. Podrzecznej w 1885 roku powstała „szopa na instrumenty strażackie”, a na przełomie XIX i XX wieku „Dom Dochodowy Straży Ogniowej (dzisiejsze Centrum Teatru Muzyki i Tańca).

Pod koniec XIX wieku aktywną działalność społeczno-polityczną rozpoczął w Kutnie ruch narodowy, którego miejscowym przywódcą został, przybyły z Warszawy lekarz Antoni Troczewski. W początkach XX wieku w pobliżu dworca kolejowego powstawały zaczęły obiekty przemysłowe, tj. młyn motorowy przy dzisiejszej ulicy Kochanowskiego i Słodownia przy ulicy Przemysłowej, dając w ten sposób początek późniejszej dzielnicy przemysłowej Kutna.

W związku z wydarzeniami rewolucji 1905 roku w Rosji, również w Kutnie doszło do aktywizacji społeczeństwa. Agitację wśród robotników folwarcznych prowadziła Polska Partia Socjalistyczna. Podczas jednego z protestów 21 marca 1905 roku, w pobliżu Łaniąt, Rosjanie dokonali masakry robotników, w rezultacie czego zginęło 13 osób (9 osób zostało pochowanych w zbiorowej mogile na cmentarzu parafialnym w Kutnie).

Wybuch I wojny światowej obudził nadzieje na odzyskanie niepodległości. Już w sierpniu 1914 r. Kutno opuściły władze rosyjskie, a władzę w mieście przejął miejscowy Komitet Obywatelski z Antonim Troczewskim na czele. 10 sierpnia 1914 roku do Kutna, od strony Krośniewic zbliżył się jeden z niemieckich pojazdów, który wpadł w rosyjską zasadzkę. Poległo wówczas dwóch żołnierzy niemieckich (prawdopodobnie Polacy z Wielkopolski). 12 sierpnia dotarła do Kutna karna ekspedycja niemiecka i tylko dzięki zręcznej działalności przedstawicieli Komitetu Obywatelskiego i gminy żydowskiej miasto uniknęło zemsty Niemców i losu, jaki spotkał Kalisz. Polegli żołnierze pochowani zostali na cmentarzu parafialnym w Łąkoszynie.

15 listopada 1914 roku w wyniku krwawej bitwy pomiędzy wojskami niemieckimi, a rosyjskimi pod Kutnem, miasto do końca wojny dostało się pod okupację niemiecką. W 1917 roku z inicjatywy A. Troczewskiego, w związku z 100. rocznicą śmierci T. Kościuszki przy ul. Płockiej (Kościuszki) usypano kopiec na cześć Naczelnika.

W 1917 roku poszerzono granice miasta poprzez włączenie Nowego Kutna (dziś obszar pomiędzy ulicami Sienkiewicza, Mickiewicza a dworcem kolejowym) oraz Nowych Piasków (obszar pomiędzy ulicami Narutowicza a Toruńską w kierunku ulicy Wygoda).

11 listopada 1918 roku rozpoczęło się w Kutnie rozbrajanie Niemców przez członków Polskiej Organizacji Wojskowej i Straży Obywatelskiej. 12 listopada na peronie stacji kolejowej w Kutnie postrzelony został były legionista i członek POW Wojciech Rychtelski, który po kilku godzinach zmarł w miejscowym szpitalu. Pierwszym burmistrzem Kutna po odzyskaniu niepodległości został Tomasz Klepa, a pierwszym starostą powiatowym Stanisław Chrzanowski.

Ważnym wydarzeniem dla mieszkańców Kutna było przybycie do miasta w dniu 25 maja 1919 roku batalionu „Błękitnej Armii” gen. J. Hallera, a następnie wizyta samego generała w dniu 10 lipca 1919 roku. W czasie trwania Bitwy Warszawskiej w Kutnie przebywało kilkanaście tysięcy uchodźców. W nocy z 16 na 17 sierpnia do miasta przybył pierwszy transport lekko rannych żołnierzy z Płocka i Włocławka. Po odparciu bolszewików spod Warszawy, Kutno kilkakrotnie gościło powracających z frontu żołnierzy. W kwietniu 1921 roku przez Kutno przejeżdżał Józef Piłsudski, którego uroczystie witano na dworcu

kolejowym. W czasie przewrotu majowego w 1926 roku, stacjonujący w Kutnie 37 pp poparł Marszałka Józefa Piłsudskiego i wziął udział w walkach w Warszawie.

W okresie II RP Kutno znacznie rozwinęło się pod względem gospodarczym i demograficznym i należało do największych miast województwa warszawskiego. W latach 1919 – 1920 włączono do Kutna część gruntów wsi Gnojno (wzdłuż ulicy Przemysłowej i wzdłuż ulicy Raszewskiej) oraz grunty folwarku Sieciechów (tereny po prawej stronie ul. Kościuszki w kierunku obiektów Małej Ligii Baseballu). W 1927 roku ówczesne władze miasta powołały specjalną komisję, która opracowała całościowy plan kolejnego powiększenia obszaru Kutna o przylegające wsie. Projekt został przekazany do Ministerstwa Spraw Wewnętrznych. Przeprowadzono również konsultacje z mieszkańcami gmin, które miały być włączone w obszar miasta. Za przyłączeniem opowiedzieli się mieszkańcy osady „Konstancja” oraz wsi: Gnojnek, Piaski, Raszew, osady Józefów. Przeciwno byli zaś mieszkańcy: Łąkoszyna, folwarku Kutno (obecnie dzielnica Kościuszków), osady Kutno – Pałac (obecnie tereny wokół Państwowej Szkoły Muzycznej). Opinie te nie miały charakteru wiążącego i nowe granice tzw. „wielkiego Kutna” zostały zatwierdzone w lipcu 1929 roku. Poszerzenie granic umożliwiło władzom samorządowym parcelację gruntów z przeznaczeniem na zabudowę.

We wschodniej części wytyczono ulice Wilczą i Inwalidzką (dziś Grunwaldzka). Na południu prężnie rozwijała się dzielnica przemysłowa, która dała nazwę ulicy. Powstał tam Młyn Spółdzielni Rolniczo – Handlowej „Wspólna Praca”, a po drugiej stronie torów kolejowych Zakłady Chemiczne (tzw. Spirytusownia). Powstały także nowe osiedla kolejowe, jedno przy ulicy Rychtelskiego z ciekawym założeniem architektonicznym w stylu dworu polskiego, a po drugiej stronie torów kolejowych osiedle domów przy ulicach Matejki i Siemiradzkiego oraz w dzielnicy Kutno – Azory. Przez teren osady Rataje w kierunku dworca kolejowego przeprowadzono ulicę Dworcową (dziś ul. 1 Maja).

W czasie wojny obronnej w 1939 roku Kutno z racji swojego strategicznego położenia stało się obiektem ataków niemieckiego lotnictwa już w godzinach porannych 1 września. W okolicach miasta rozegrała się Bitwa nad Bzurą. W pod kutnowskim Głogowcu przez kilka dni stacjonował sztab gen. Tadeusza Kutrzeby. W nocy z 14 na 15 września wielkopolskie Bataliony Obrony Narodowej osłaniające tyły Armii „Poznań” gen. T. Kutrzeby znalazły się w rejonie Kutna. Były to oddziały Zgrupowania Obrony Narodowej „Rudzica” pod dowództwem płk. Franciszka Junkera, w którego składzie znajdowały się bataliony Obrony Narodowej „Kościan” i „Koźmin” („Jarocin”). Rankiem 15 września żołnierze BON otrzymali rozkaz zajęcia pozycji obronnych na północ i zachód od Kutna. Po południu 15 września, przed frontem I kompanii, pojawiły się niemieckie czołgi. Na pozycje 2 kompanii natarła piechota niemiecka. Doszło do walki na bagnety i atak niemiecki został odparty. Było to pierwsze bezpośrednie starcie batalionu ON z Niemcami podczas wojny. O zmroku tego dnia batalion otrzymał rozkaz opuszczenia pozycji obronnych i marszu w kierunku Żychlina. 15 września w godzinach rannych na przedmieściach Kutna (w okolicach dworca kolejowego) znalazła się również 2 kompania Batalionu Obrony Narodowej „Koźmin” („Jarocin”). Żołnierze zostali ostrzelani przez niemiecką artylerię i nocą wycofali się w kierunku Żychlina.

Już 6 września burmistrz Eugeniusz Filipowicz opuścił miasto, a władzę w Kutnie przejął Tymczasowy Zarząd Miejski na czele z Walerianem Krzemińskim. Niemcy zajęli Kutno 16 września, a 24 września stanowisko komisarzyckiego niemieckiego landrata objął F. von Mylius. Za oddziałami Wehrmachtu, które zajęły Kutno, posuwały się siły policyjne, spośród których największe znaczenie miały grupy operacyjne „Einsatzgruppen”. Na podstawie znalezionej i zgromadzonej dokumentacji Niemcy przeprowadzili operację „Intelligenzaktion”, której celem było zlikwidowanie wszystkich patriotycznie i niepodległościowo nastawionych Polaków. W Kutnie wśród aresztowanych, jako jeden z pierwszych znalazł się referent wojskowy w Biurze Zarządu Miejskiego w Kutnie Kazimierz Adamiak, który został wraz z innymi zatrzymanymi mieszkańcami Kutna i Gostynina został rozstrzelany w lesie Kraśnica koło Gostynina w lutym 1940 roku.

Od początku okupacji na terenie Kutna organizował się ruch oporu, powstały struktury Korpusu Obrońców Polski i Związku Walki Zbrojnej. W 1941 roku nastąpiły aresztowania członków KOP, a w 1942 roku ZWZ – AK, w rezultacie czego działalność podziemia niepodległościowego została na jakiś czas zahamowana.

Tragiczny los spotkał społeczność żydowską Kutna, którą latem 1940 roku zamknięto w getcie na terenie dawnej cukrowni „Konstancja”. W 1942 roku Żydów kutnowskich wywieziono do obozu zagłady w Chełmnie, gdzie zostali zamordowani.

We wrześniu 1939 roku podczas bombardowań Kutna zniszczone zostały niektóre kamienice w centrum miasta. W okresie okupacji Niemcy realizowali swoją wizję architektoniczną Kutna, dokonując wielu wyburzeń budynków, w tym głównie przy dzisiejszych ulicach: Barlickiego, Zamenhofa. Zburzyli ponadto barokową

synagogę i kompleks budynków na obecnym Placu Wolności, łącznie ze starym ratuszem, a połączyli dwie kamienice w południowej pierzei Placu Piłsudskiego.

19 stycznia 1945 roku Kutno zostało zajęte przez oddziały sowieckie, które w pierwszych miesiącach 1945 roku dokonały na terenie Kutna i okolic wielu grabieży mienia, a także zbrodni. W skład pierwszych władz cywilnych miasta weszli działacze partii lewicowych oraz sowieccy wojskowi. Pierwszym powojennym burmistrzem Kutna został Bolesław Zemsta. Nadzieje na demokratyzację życia społeczno-politycznego szybko rozwiąły represje wobec członków podziemia niepodległościowego oraz duchowieństwa. Aresztowania dotyczyły także działaczy Polskiego Stronnictwa Ludowego, Stronnictwa Narodowego oraz niepodległościowej frakcji Polskiej Partii Socjalistycznej. Liberalizacja życia społeczno-politycznego nastąpiła w okresie tzw. „odwilży gomułkowskiej”, jednak był to proces krótkotrwały.

Po II wojnie światowej w starej dzielnicy przemysłowej, w pobliżu linii kolejowej, powstały Zakłady Jajczarsko-Drobiarskie, Mazowiecka Wytwórnia Produktów Zielarskich oraz na terenie niewielkiej firmy chemicznej, tzw. Alkaloidy, działającej przed 1939 roku, zbudowano Kutnowskie Zakłady Farmaceutyczne „Polfa” przy ul. Sienkiewicza 25. W dawnych koszarach przy ul. Grunwaldzkiej 1 usytuowano Zakłady Podzespołów Radiowych „Unitra-Miflex”. W latach 70. XX wieku w okresie tzw. „dekady Gierka” zakłady przemysłowe zaczęto lokalizować w nowej dzielnicy Skłęczki, zajmującej rozległy teren na wschód od centrum miasta. Wzniesiono tam Zakłady Metalurgiczne Przemysłu Maszyn Rolniczych „Agromet” i Wytwórnę Premixów Kutnowskiej „Polfy” w 1984 roku. W latach 50. XX wieku wzniesiono osiedle domów wielorodzinnych przy ul. Zamenhofa, a w połowie lat 60. pomiędzy ulicami Barlickiego, Długosza, Staszica i Kościuszki powstało „Osiedle XX-lecia PRL”.

Kryzys gospodarczy początku lat 80. XX w. nie ominął także i Kutna. Strajki i demonstracje odbywały się również tu. Pierwszy Komitet Założycielski NSZZ „Solidarność” w Kutnie zawiązał się 2 września 1980 roku w Zakładach Farmaceutycznych „Polfa” z inicjatywy Aleksandra Karczewskiego. 25 lipca 1981 r. kutnowska „Solidarność” zorganizowała przemarsz „wygłodzonych”, w którym wzięło udział ok. 600 osób. Była to pierwsza taka manifestacja w Polsce. Przebieg wydarzeń filmowały zachodnie stacje telewizyjne i Warszawska Wytwórnia Filmów Dokumentalnych.

8 grudnia 1981 roku w głównym wydaniu dziennika telewizyjnego, podano nieprawdziwą informację o tym, że Zarząd Regionalny w Kutnie podjął decyzję o powołaniu straży robotniczej uzbrojonej w pałki, hełmy i butelki z benzyną. Kutnowskie władze związku wystosowały oficjalny protest w tej sprawie i podjęły decyzję o wystąpieniu na drogę sądową z redakcją DTV. Na 17 grudnia ZR zaplanował spotkanie społeczności kutnowskiej przed zakładami „Polfy”, gdzie miała zostać poświęcona tablica - ulotka upamiętniająca powstanie NSZZ „Solidarność”.

12 grudnia 1981 roku do siedziby Zarządu Regionalnego przy ul. Królewskiej 11 zaczęły spływać bardzo niepokojące informacje z całego kraju o ruchach wojsk i milicji, a 13 grudnia o godzinie 6.00 rano Polskie Radio nadało wystąpienie gen. Wojciecha Jaruzelskiego, w którym informował Polaków o ukonstytuowaniu się Wojskowej Rady Ocalenia Narodowego i wprowadzeniu, na mocy dekretu Rady Państwa stanu wojennego na terenie całego kraju.

Jeszcze tego samego dnia kilku działaczy Zarządu Regionalnego przedostało się do KZ „Agromet”, który pracował w ruchu ciągłym i rozpoczęto rozmowy z dyrektorem zakładu w sprawie strajku protestacyjnego przeciwko wprowadzeniu stanu wojennego. Około godziny 10.30 z inicjatywy Zbigniewa Kamińskiego, lekarz medycyny Zdzisław Klimek sprowadził księdza Adama Szkupa, który odprawił mszę świętą. W tym czasie pod „Agromet” podjechały samochody z funkcjonariuszami ZOMO i SB i pod groźbą użycia broni strajkujący rozeszli się do domów. Następnego dnia rozpoczęła strajk protestacyjny baza KPB na Majdanach. Na czele strajku stanęli Jerzy Runiński, i Roman Weber. Strajk został stłumiony przez funkcjonariuszy ZOMO. Najbardziej aktywni członkowie NSZZ „Solidarność” zostali aresztowani i osadzeni w ośrodku odosobnienia w Mielęcinie koło Włocławka. Łącznie z Kutna internowano 19 osób. Po 1982 roku życie opozycji antykomunistycznej skupiło się w Sanktuarium Maryjnym w Głogowcu pod Kutnem, gdzie od listopada 1982 roku rozpoczął posługę ks. Marian Lipski.

W 1989 roku odbyły się tak jak w całym kraju częściowo wolne wybory do sejmu. Posłem z Kutna popieranym przez „Solidarność” został Zbigniew Kamiński. W 1990 roku odbyły się również pierwsze wolne wybory samorządowe, w których Komitet Obywatelski wywodzący się z NSZZ „Solidarność” zdobył największe poparcie mieszkańców Kutna. W rezultacie pierwszym niekomunistycznym prezydentem miasta został działacz solidarnościowy Jerzy Ceranowski.

Kutno po II wojnie światowej po raz kolejny uległo powiększeniu, po włączeniu w granice miasta w 1954 roku gromady Kościuszków, a w 1976 roku kilkunastu podmiejskich miejscowości: Antoniew, Bielawki, część Dudek, Dybów, Kotliska Małe, Kotliska Duże, Łąkoszyn – dawny folwark, Puśniki, Skłęczki, Stara Wieś, Stodółki, Walentynów, Wiktoryn, Wyręby Skłęczkowskie oraz część sołectw Nowy Gołębiew, Stary Gołębiew, Gnojno–Parcela, Malina, Piwki, Psurze, Sieciechów.

5.2.2. Krajobraz kulturowy

Architektura krajobrazu to połączenie elementów przyrody i efektów działalności człowieka, które tworzą krajobraz kulturowy. Ochrona tego krajobrazu polega na zachowaniu obiektów zabytkowych wraz z ich otoczeniem, uwzględniając walory przyrodnicze, roślinność oraz aspekty społeczne. Ochrona ta obejmuje zarówno obiekty architektoniczne, takie jak kapliczki czy figury przydrożne, jak i krajobraz, który został ukształtowany przez działalność człowieka oraz dziedzictwo intelektualne i duchowe.

Pierwsze ślady osadnictwa na terenie powiatu kutnowskiego datowane są na około 8 tysięcy lat (Strzegocin). W ostatnich latach badania archeologiczne w okolicach Kutna odkryły stanowiska kultury wschodnio-pomorskiej. Na tym obszarze znajdują się także pozostałości po kulturze łużyckiej, wschodnio-pomorskiej (cmentarzyska) oraz przeworskiej (cmentarzysko ciałopalne na Łysej Górze w Kutnie, pomiędzy ulicami: Warszawskie Przedmieście, Wilcza i Orla oraz w Łąkoszynie, pomiędzy ul. Staffa a Łódzką). Z okresu II–III w. n.e. pochodzą pierwsze znaleziska monet rzymskich (Kościuszków). Mimo to, wiedza o osadnictwie w tym regionie jest wciąż fragmentaryczna. Pierwsza pisemna wzmianka o miejscowości Szewce pochodzi z XI w., a o Kutnie z XIV wieku.

Dogodne warunki do osadnictwa na tym terenie stwarzały rzeki: Ochnia, Słudwia, Miłonka, a rozwijająca się sieć dróg sprzyjała rozwojowi handlu. W średniowieczu największymi osadami były Kutno i Łąkoszyn z pierwszą wzmianką o Kutnie jako mieście pochodzącą z 1432 roku.

Kutno i powiat kutnowski, określane również mianem „Ziemi Kutnowskiej”, znajdują się na pograniczu trzech regionów etnograficznych: łęczyckiego, łowickiego i kujawskiego. Każdy z tych regionów wniósł do kultury „Ziemi Kutnowskiej” własne, unikalne elementy – Łęczyckie przyniosło dialekt, religijność, obrzędowość oraz tradycje ludowe, Łowickie wpłynęło na budownictwo i strukturę patriarchalną rodziny, natomiast Kujawy pozostawiły wpływ na sposób gospodarowania i techniki rolnicze. Lokalne ziemiaństwo miało szczególny wpływ na ukształtowanie poczucia tożsamości i patriotyzmu narodowego w tym regionie¹⁰.

5.2.3. Zabytki nieruchome

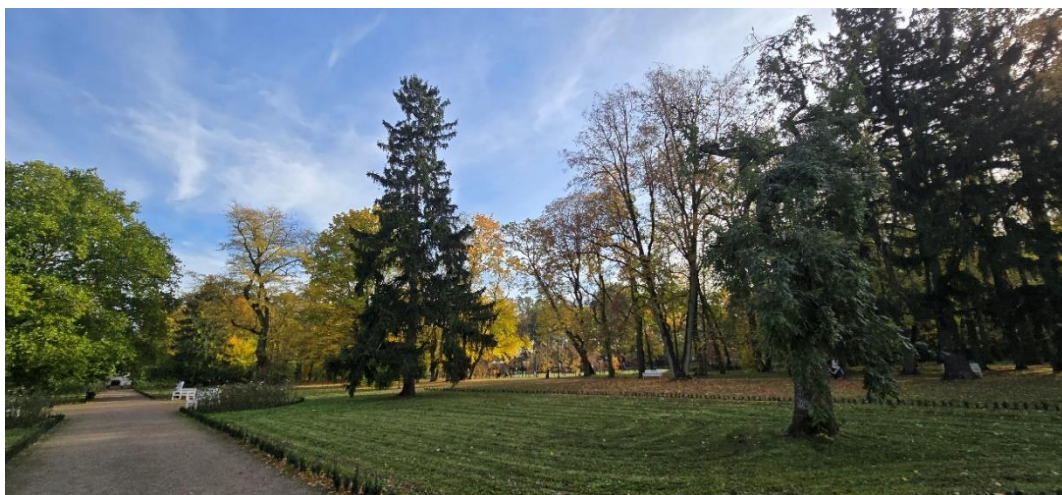
Miasto Kutno jest obszarem bogatym w cenne zabytki architektury, z których wiele zostało wpisanych do rejestru zabytków. Stanowią one jedno z najważniejszych elementów krajobrazu kulturowego miasta. Obiekty te podlegają szczególnej ochronie prawnej, wynikającej z odpowiednich przepisów, w tym przede wszystkim z ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Zgodnie z tymi regulacjami, wszelkie prace konserwatorskie i remontowe przeprowadzane przy takich obiektach wymagają uzyskania pisemnego pozwolenia od wojewódzkiego konserwatora zabytków. Zabytki te reprezentują różne style architektoniczne, z dominującym okresem klasycyzmu.

¹⁰ P. Szymczak, *O tożsamości mieszkańców Kutnowskiego*, [w]: Kutno poprzez wieki, pod red. Jana Szymczaka, Kutno – Łódź 2011, t. 2, s. 494; S. Stasiak, *Pradzieje Kutna i doliny Ochni*, tamże, t.1, s.123–126.

Parki zabytkowe

Park Wiosny Ludów – widok obecny. Fot. P. Stasiak 2024 r.

Park Wiosny Ludów – widok obecny. Fot. P. Stasiak 2024 r.

Ogrody (parki) zabytkowe, będące częścią pałacowo-parkowych zespołów, objęte są szczególną ochroną prawną ze względu na ich znaczenie kulturowe i historyczne. Doskonałym przykładem takiego obiektu jest zabytkowy Park Wiosny Ludów w Kutnie, który jest zarówno najstarszym, jak i największym parkiem w mieście, zajmującym powierzchnię 17,1 hektara. Park stanowi część większego zespołu architektoniczno-parkowego o historycznej nazwie Gierałty.

Park Wiosny Ludów ma bogatą historię. Teren parku był niegdyś częścią dawnego folwarku, a później osady Gierałty. Pierwsza wzmianka o folwarku pochodzi z 1495 roku, kiedy nosił nazwę „Geglarthy”. W kolejnych wiekach używano różnych form tej nazwy, m.in. GERALTHY (około 1520 roku), Geraty (1579), Gierlaty (około 1880 roku), a w latach 1937–1938 – Gierlarty. Ostatecznie ustalono nazwę Gierałty, która pojawia się w atlasie Mazowsza z drugiej połowy XVI wieku.

W 1937 roku Adam Zawadzki sprzedał park Zarządowi Miasta Kutno i od tego czasu, z wyjątkiem okresu II wojny światowej, park jest dostępny dla mieszkańców miasta jako przestrzeń publiczna.

Na terenie Parku Wiosny Ludów znajduje się siedem drzew objętych ochroną jako pomniki przyrody, które są szczególnie chronione przez konserwatorów. Pomniki przyrody to obiekty przyrody żywej i nieożywionej o wyjątkowej wartości przyrodniczej, naukowej, kulturowej, historycznej lub krajobrazowej. Do tej kategorii zaliczają się drzewa, krzewy, źródła, wodospady, jaskinie i inne elementy przyrody wyróżniające się wyjątkowymi cechami. Pomniki przyrody są chronione aż do ich naturalnego rozkładu, o ile nie stanowi to zagrożenia dla ludzi lub mienia.

W latach 2013–2014 przeprowadzono prace rewaloryzacyjne i rewitalizacyjne w parku, mające na celu przywrócenie mu pierwotnego charakteru. Projekt rewitalizacji wykonała firma ProScape Architektura Krajobrazu z Łańnika, a prace ogrodnicze przeprowadziła firma Tracz Centrum Ogrodnicze z Łodzi. Projekt został dofinansowany przez Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Łodzi w formie dotacji. Całkowita wartość przedsięwzięcia wyniosła 4 809 000 PLN.

Po wykonaniu prac struktura gatunkowa drzewostanu, zwłaszcza w części barokowej parku, uległa istotnym zmianom. Zostały wprowadzone liczne nowe nasadzenia, a prace sanitarne oraz nowe projekty komunikacyjne przyczyniły się do poprawy stanu drzew w złym stanie kondycyjnym. Park wzbogacił się o nowe nasadzenia, które nadały mu cechy parku dendrologicznego. Prace rewitalizacyjne pozwoliły także lepiej wyeksponować pomniki przyrody, zachowane gatunki drzew egzotycznych oraz drzewa o efektownych koronach, co umożliwiło pełniejszą ocenę walorów krajobrazowych parku. Dzięki tym zabiegom park odzyskał charakter historycznego ogrodu, a równocześnie zachował funkcję publiczną, pełniąc rolę ważnego miejsca dla społeczności Kutna.

W Kutnie znajdują się również dwa parki podworskie w stanie szczątkowym. Są to parki w Puśnikach przy ul. Lotniczej, który figuruje w wojewódzkiej ewidencji zabytków i w Skłęczkach.¹¹

Zabytkowe cmentarze w Kutnie

Cmentarz żydowski.

Cmentarz żydowski w Kutnie – widok obecny. Fot. P. Stasiak 2024 r.

Zabytkowe cmentarze stanowią istotny element krajobrazu kulturowego miasta i mają szczególne znaczenie dla lokalnej społeczności. W Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków figuruje nieczynny cmentarz żydowski przy ul. Spokojnej w Kutnie, który znajduje się na rozległym wzniesieniu pomiędzy ulicami Sobieskiego, Zdrojową i Tarnowskiego. Nekropolia ta wymaga przeprowadzenia działań rewitalizacyjnych, w tym budowy ogrodzenia.

Cmentarz żydowski w Kutnie to obecnie puste pole, pozbawione macew i ogrodzenia od strony zachodniej, otoczone osiedlem mieszkaniowym, które wybudowano w latach osiemdziesiątych XX wieku. Cmentarz powstał przed 1793 rokiem, a Żydzi byli tu regularnie chowani aż do marca 1943 roku. Choć trudno oszacować dokładną liczbę pochówków, najstarsi mieszkańcy Kutna wspominają, że przed wojną istniały tu setki, a może nawet tysiące nagrobków, a jeden z mieszkańców użył określenia „las macew”. Wśród nagrobków wyróżniał się ohel rabina Trunka, do którego pielgrzymowali pobożni Żydzi, prosząc o zdrowie i powodzenie w życiu osobistym.

Podczas II wojny światowej naziści zniszczyli cmentarz, wyrywając kamienne nagrobki i wykorzystując je do utwardzania chodników oraz placów zajętych przez Niemców. Planowano także budowę Pomnika Zwycięstwa III Rzeszy na terenie nekropolii, lecz plany te nie zostały zrealizowane. Na cmentarzu pochowano Żydów zamordowanych lub zmarłych w getcie, a teren stał się także miejscem egzekucji ludności żydowskiej.

Po wojnie nieliczni kutnowscy Żydzi dokonali tu pochówku prochów swoich bliskich przywiezionych z obozu w Chełmnie nad Nerem. Wówczas odsłonięto pomnik ofiar Holocaustu – stylizowaną na macewę

¹¹A. Latos, *Prace rewaloryzacyjne w zabytkowym Parku im. Wiosny Ludów w Kutnie*, Kutno 2015, s.5, 8. Dokumentacja <https://zabytek.pl/en/obiekty/park-podworski-w-pusnika-864199> (dostęp: 29.11.2024)

płytę z Gwiazdą Dawida oraz napisem w językach hebrajskim i polskim: „Wieczna pamięć zamordowanym Żydom przez zbirów hitlerowskich, co spoczywają w bratniej mogile. Cześć Waszej pamięci!”. Pomnik ten został jednak szybko zburzony przez „nieznanych sprawców”.

W latach dziewięćdziesiątych XX wieku na cmentarzu ustawiono pomnik poświęcony pamięci Żydów kutnowskich, który istnieje do dziś. Umieszczono na nim napisy w językach polskim i hebrajskim: „Jest to miejsce spoczynku Żydów kutnowskich, osiadłych w mieście od początku XV wieku. Cmentarz zlokalizowany na pagórku powstał w 1793 roku. Żydzi byli tu chowani do marca 1943 roku. Prosimy o zachowanie powagi”.

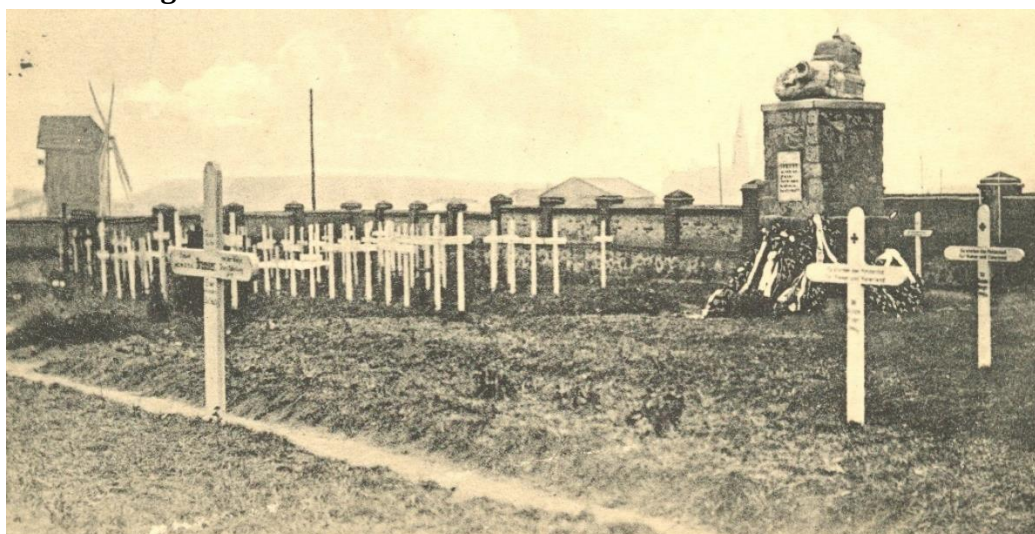
W latach osiemdziesiątych XX wieku członkowie Towarzystwa Przyjaciół Ziemi Kutnowskiej zebrali kilkaset macew, które pochodziły z kutnowskich ulic i placów. Zostały one zdeponowane i zinwentaryzowane w Muzeum Regionalnym w Kutnie (obecnie Muzeum Pałac Saski w Kutnie). W listopadzie 2023 roku uregulowany został stan prawny terenu cmentarza żydowskiego w Kutnie. Komisja Regulacyjna do Spraw Gmin Wyznaniowych przeniosła własność nieruchomości na rzecz Związku Gmin Wyznaniowych Żydowskich w RP. Stan właścicielski wymaga regulowania¹².

Stowarzyszenie Grupa Przyjaciół „od jutra” stworzyło interaktywną mapę śladami Żydów regionu kutnowskiego, dostępną na stronie www.kutnowskisztepl.pl. To cenne narzędzie edukacyjne i turystyczne dla mieszkańców i turystów, w ramach zadania „Zachor znaczy pamiętaj!”, dofinansowanego z Budżetu Obywatelskiego Województwa Łódzkiego na 2024 rok.

Tablice informacyjno-edukacyjne zamontowane przed terenem cmentarza żydowskiego w Kutnie z inicjatywy TPZK
- widok obecny. Fot. P. Stasiak 2024 r.

Cmentarz ewangelicki.

Pocztówka z widokiem cmentarza ewangelickiego z 1915 r. ze zbiorów Muzeum Pałac Saski w Kutnie.

¹² Bożena Gajewska, Yosef Kutner, *Historia cmentarza żydowskiego w Kutnie*, „Kutnowskie Zeszyty Regionalne” t. 28, Kutno 2024, s. 90-91.

Tablica informująca o usytuowaniu nieistniejącego obecnie cmentarza ewangelickiego przy ul. Oporowskiej – widok obecny.

Fot. P. Stasiak 2024 r.

Parafia Ewangelicko-Augsburska z kaplicą (najpierw drewnianą, a od 1880 roku murowanym kościołem) i plebanią - w której jedno pomieszczenie służyło jako sala szkolna powstała w Kutnie w roku 1797. Ewangelicy kutnowscy byli zatrudnieni w fabrykach cukru w Konstancji, Żychlinie, Ostrowach i innych miejscowościach jako dyrektorzy, urzędnicy i robotnicy, po części byli także właścicielami dóbr ziemskich¹³. Cmentarz ewangelicki od początku XIX wieku (od 1830 r.) mieścił się w Kutnie przy dzisiejszej ulicy Oporowskiej. W 1974 roku cmentarz zlikwidowano. Dziś to obszar zielony obok bloków i plac zabaw dla dzieci. O dawnym przeznaczeniu tego miejsca przypomina tablica.

Stan zachowania i ochrony zabytków nieruchomych

Aktualny stan zagospodarowania przestrzennego historycznego centrum miasta Kutna oraz poszczególnych obiektów zabytkowych jest wynikiem działań zarówno właścicieli i użytkowników tych obiektów, jak i władz samorządowych. Kluczowym działaniem ochronnym dla obiektów i obszarów o wartości historycznej jest ich wpisanie do rejestru zabytków, objęcie ewidencją konserwatorską, a także gminną ewidencją zabytków. Ważne jest również uwzględnienie tych obiektów w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego poszczególnych gmin oraz w obowiązujących miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego Miasta Kutna.

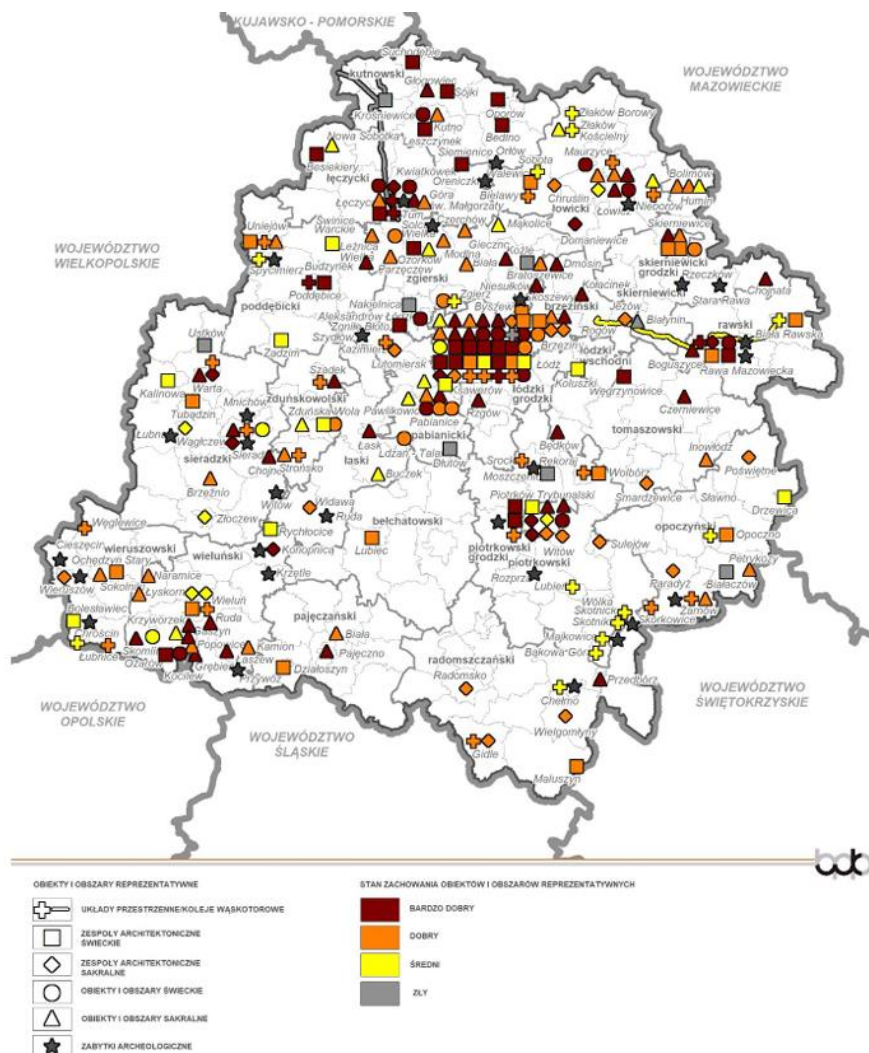
Stan zachowania obiektów zabytkowych w Kutnie jest zróżnicowany. Najlepiej zachowane są budynki sakralne, podczas gdy kamienice znajdują się w gorszym stanie. Cmentarze rzymsko-katolickie na terenie miasta są dobrze utrzymane. Niemniej jednak, nie wszystkie obiekty zabytkowe w Kutnie posiadają tabliczkę „Zabytek chroniony prawem” (przykłady to dworek modrzewiowy, Centrum Teatru, Muzyki i Tańca, kościół pw. św. Wawrzyńca, Willa dr. Troczewskiego itd.). Wskazane byłoby oznakowanie taką tabliczką w miarę możliwości jak największą liczbę zabytków.

Odpowiednie wyeksponowanie oraz promocja istniejących zabytków jako wartości kulturowych Miasta Kutna mogą stanowić istotny element przyciągający turystów do tego regionu.

¹³ <http://www.plock.luteranie.pl/index.php?r=pages/view&id=4> (dostęp: 27.11.2024)

5.2.4 Obiekty reprezentatywne i obiekty odznaczające się wyjątkowymi wartościami zabytkowymi dla Miasta Kutna

Mapa zamieszczona w WPOnZ prezentująca stan zachowania obiektów reprezentatywnych¹⁴

Spośród obiektów i obszarów reprezentatywnych wymienionych w „Wojewódzkim Programie Opieki nad Zabytkami w Województwie Łódzkim na lata 2024-2027” w Mieście Kutnie wskazano 2 obiekty i dokonano oceny ich stanu zachowania oraz rekomendowano działania do podjęcia w celu ich ochrony¹⁵.

¹⁴ Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami w Województwie Łódzkim na lata 2024-2027, s.48.

¹⁵ Zabytki reprezentatywne na tle obszarów objętych mppz. Rys. 26 w: Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami w Województwie Łódzkim na lata 2024-2027, s 51 - 52.

Wykaz stanu obiektów i obszarów reprezentatywnych w Mieście Kutnie¹⁶

Pozycja w tabeli	Adres	Obiekt zabytkowy	Obecna funkcja obiektu	Rekomendowane działania	Typ zespołu	Stan zachowania obiektu na 2024 r.
Poz. 59	ul. Wyszyńskiego 4	Kościół pw. św. Wawrzyńca	Kościół parafialny	Lokalne działania konserwatorsko-remontowe	Zespół sakralny	w dobrym stanie technicznym
Poz. 60	ul. Piłsudskiego 20	Ratusz	Muzeum Pałac Saski	Lokalne działania konserwatorsko-remontowe	Budynek użyteczności publicznej	w bardzo dobrym stanie technicznym (obiekt po kapitalnym remoncie w 2022 r.)

Do tego wykazu jako obiekt reprezentatywny dla miasta należy dodać zrewitalizowany w 2023 roku Pałac Saski w Kutnie.

Strefa ochrony konserwatorskiej Miasta Kutna

Plac marsz. J. Piłsudskiego – widok obecny. Fot. P. Stasiak 2024 r.

Plac Wolności – widok obecny. Fot. P. Stasiak 2024 r.

¹⁶ Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami w Województwie Łódzkim na lata 2024-2027, s.51 - 52.

Plac Zduński – widok obecny. Fot. P. Stasiak 2024 r.

Granice strefy ochrony konserwatorskiej wynikają z rozwoju miasta na przestrzeni lat i stanowią świadectwo tradycyjnych metod planowania urbanistycznego. Mimo licznych zniszczeń, modernizacji i wtórnych podziałów obszar ten zachował spójny charakter z pierwszej połowy XIX wieku (okres Królestwa Kongresowego).

Na początku lat 70. XX wieku, stare miasto, oprócz kilku pojedynczych obiektów wpisanych do rejestru zabytków, podlegało licznym wyburzeniom. Poza staromiejskimi kamieniczkami, w planach było zniszczenie takich obiektów jak willa dr. Troczewskiego, Pałacyk Naczelnikowski, Stara Oberża, a także przeniesienie Dworu Chlewickich do skansenu w Sieradzu. W rezultacie miało dojść do poważnych zmian w historycznym układzie przestrzennym miasta.

Dziś za wartości kulturowe uznaje się układ przestrzenny obszaru śródmiejskiego, który obejmuje strefę ścisłej ochrony konserwatorskiej, w tym rejon Starego Rynku (Plac Wolności), związanego z kościołem p. w. św. Wawrzyńca a także ulicy Królewskiej, Nowego Rynku (Plac Piłsudskiego), oraz ograniczonego ulicami Barlickiego (dawniej Senatorską), Podrzeczną i rondem Solidarności. Ta strefa stanowi istotny element tożsamości miasta, odzwierciedlając jego historię, a także pełni kluczową rolę w strukturze funkcjonalnej.

Kościół parafialny pw. św. Wawrzyńca to murowana, neogotycka świątynia wzniesiona w latach 1884-1886 według projektu architekta Konstantego Wojciechowskiego. Budowla bazylikowa, usytuowana na planie krzyża, wyróżnia się dwiema strzelistymi wieżami.

W zewnętrznej ścianie kościoła znajdują się dwa cenne zabytki epigrafiki staropolskiej. Pierwszy z nich to epitafium plebana kutnowskiego Stanisława Sudolskiego, zmarłego w 1536 roku, a drugi, skromniejszy, poświęcony jest Brygidzie z Mikorskich Cieleckiej, zmarłej w 1799 roku. Obie tablice pochodzą z poprzedniej XV-wiecznej świątyni, która została rozebrana w 1883 roku. Zegar na wieży kościelnej był pierwszym publicznym zegarem w Kutnie. Kościół św. Wawrzyńca stanowi dominantę w panoramie miasta i stanowi ideowe zakończenie osi widokowej ul. Królewskiej. Dodatkowo, jego architekturę doskonale eksponują iluminacje świetlne, które podkreślają jego charakter jako jednego z dwóch najbardziej reprezentacyjnych obiektów w mieście.

W kościele znajdują się 20-głosowe, neogotyckie organy, zbudowane przez Jana Szymańskiego w 1896 roku. Instrument, który został wpisany do rejestru zabytków (nr B/178, decyzja WUOZ-B.5140.3.2012.AM z dnia 12 stycznia 2012 r.), przeszedł generalny remont w 2013 roku, a jego pozytyw

Kościół parafialny
pw. św. Wawrzyńca
– widok obecny.
Fot. P. Stasiak 2024 r.

organowy został poddany konserwacji. Wnętrze świątyni kryje liczne dzieła sztuki z XIX i XX wieku. W wielobocznie zamkniętym prezbiterium znajduje się główny ołtarz w stylu neogotyckim, zaprojektowany przez Władysława Stadnickiego w 1907 roku. W bocznych kaplicach umieszczono neogotyckie ołtarze z 1902 roku. Naprzeciw pseudo ambony, na filarze, wisi barokowy krucyfiks z końca XVII wieku, a przed ołtarzem Przemienienia Pańskiego stoi eklektyczna chrzcielnica z 1846 roku. W dwudziestolecie międzywojennym w parafii posługiwali błogosławieni ks. Michał Woźniak i ks. Michał Oziębłowski, którzy zostali zamordowani przez Niemców w obozie w Dachau¹⁷.

Kościół parafialny pw. św. Stanisława na Łąkoszynie

Kościół p.w. św. Stanisława na Łąkoszynie (z plebanią) – widok obecny. Fot. P. Stasiak 2024 r.

Pierwsza wzmianka o Łąkoszynie pochodzi z XIV w. Parafia była erygowana przez arcybiskupa gnieźnieńskiego Jarosława Bogorię Skotnickiego w 1359 r. Na przełomie XIV i XV w. właściciele lokowali tu miasto, co potwierdza wzmianka z 1417 r. Drewniany kościół, poprzedzający dzisiejszą świątynię, wybudowano w 1758 r. W 1909 r. kościół spłonął wskutek uderzenia pioruna. Z wnętrza udało się uratować tabernakulum oraz jeden z obrazów. Obecnie istniejącą budowlę wzniesiono w latach 1909-1911 r. Projekt wykonał inż. arch. Strzeżysław Bowbelski. Kościół został wzniesiony w stylu nawiązującym do architektury romańskiej. Jeden z przykładów rozwiązań architektonicznych należący do tzw. stylu narodowego, określanego jako „styl swojski”¹⁸.

¹⁷ G. Kin-Rzymkowska, *Rozwój przestrzenny miasta, urbanistyka i architektura, zabytki*, [w:] Kutno poprzez wieki, tom 2. Kutno-Lódź 2011, s.469; Z. Drzewiecki, *Cmentarz parafialny w Kutnie*, Ząbki 2009, t. 1, s.35; A. Sutowicz, *Wykonanie prac konserwatorskich i restauratorskich przy zabytkowych XIX wiecznych organach z Kościoła p.w. św. Wawrzyńca w Kutnie*, [w:] Kutnowskie Zeszyty Regionalne Tom XVII, Kutno 2013; S. Pisarek, *Kościół Parafialny pw. Św. Wawrzyńca Diakona i Męczennika w Kutnie*, Kutno 2011, s.4-6.

¹⁸ <https://zabytek.pl/pl/obiekty/g-252140> (dostęp: 27.11.2024)

Kościół ewangelicko – augsburski

Kościół ewangelicko – augsburski. Widok z 1916 r. oraz obecnie. Poczтівka ze zbiorów Muzeum Pałac Sasaki w Kutnie, zdjęcie: Saramonowicz J., Stasiak P., Kutno. Przeszłości współczesność, Łódź 2012, s. 124.

Murowany kościół ewangelicko - augsburski w Kutnie został wzniesiony w 1881 r. na miejscu drewnianej świątyni z 1831 roku. Kościół ma neogotycki styl, prostokątny plan, wysuniętą wieżę na planie kwadratu oraz trójboczną apsydę. Dach jest dwuspadowy, a elewacje boczne czteroosiowe z pseudopilastrami tokańskimi. Wnętrze jest jednoprzestrzenne, a wieża trzykondygnacyjna z ostrosłupowym hełmem. W 1989 r. kościół został gruntownie odrestaurowany dzięki Hermana Nijhofowi.

Ratusz w Kutnie

Ratusz – widok obecny. Fot. P. Stasiak 2024 r.

Klasycystyczny, murowany budynek wzniesiony w latach 1842-1845, według projektu Bonifacego Witkowskiego, zaprojektowany na planie prostokąta. Stanowi on ważny element architektoniczny miasta, tworząc od zachodniej strony zamknięcie widokowe ul. Królewskiej. Wieża ratusza jest usytuowana na osi ul. Pałacowej (obecnie ul. Sienkiewicza), co zapewniało jej widokowe połączenie z pałacem Gierałty. Budynek ratusza, otynkowany, jednopiętrowy, z użytkowym poddaszem ma układ trzytraktowy. Częściowo

podpiwniczony (1/3 powierzchni od strony dziedzińca), jest wzniesiony z dużych cegieł ułożonych w wątek krzyżowy. Na osi budynku znajduje się ryzalit z dawną bramą przejazdową i balkonem na piętrze, zwieńczony trójkątnym tympanonem, w którym umieszczony jest odcinkowy okulus. Powyżej korpusu głównego wznosi się wieża z prostokątnymi otworami okiennymi w oprawie architektonicznej, a nad nią znajduje się okrągła tarcza zegarowa otoczona opaską. Wieżę wieńczy attyka balustradowa z tralkami oraz drewniana, ażurowa wieżyczka sygnalizacyjna¹⁹.

Ratusz jest istotnym punktem w zmodernizowanym otoczeniu placu marszałka J. Piłsudskiego, przyciągając wzrok zwiedzających i stanowiąc element kompozycyjnego zakończenia ulicy Królewskiej. W budynku ratusza przez wiele lat miało swoją siedzibę Muzeum Regionalne w Kutnie, które zostało założone w 1981 roku. Od lipca 2023 roku Muzeum Regionalne stało się częścią kompleksu Muzeum Pałac Saski w Kutnie. W latach 2019-2022 ratusz przeszedł modernizację, dostosowując się do potrzeb współczesnych funkcji muzealnych.

5.2.5 Obiekty zabytkowe o najwyższym znaczeniu dla gminy Miasta Kutna

Katalog zabytków obejmuje obiekty wpisane do Wojewódzkiego Rejestru Zabytków oraz zostały umieszczone na szlaku historycznym prowadzącym przez miasto Kutno, umieszczonym na stronie miasta Kutno – Zielona Oś. Strona zawiera również inne szlaki: różany, sportowy oraz żydowski²⁰.

Pałac Saski w Kutnie

Pałac Saski w Kutnie – widok obecny. Fot. Ł. Stasiak 2024 r.

¹⁹ J. Saramonowicz, P. Stasiak, *Kutno. Przeszłości współczesność*, Łódź 2012, s. 125 – 126; G. Dębski, *Ratusz Miejski w Kutnie – historia i współczesność*, [w:] *Kutnowski Biuletyn Muzealny*, Kutno, t.1, s.147.

²⁰ <https://zielonaos.kutno.pl/>

Pałac Saski w Kutnie – widok obecny. Fot. Ł. Stasiak 2024 r.

Pałac Saski w Kutnie, znany również jako Pałac Podróżny, zwany też Pałacem Pocztowym, Augusta III, to późnobarokowy obiekt z 1750 roku o konstrukcji szachulcowej, zlokalizowany przy dzisiejszym placu marsz. Józefa Piłsudskiego 19 i ul. Narutowicza 2. Pałac wybudowano dla króla Augusta III jako miejsce postojowe podczas jego podróży. Budowla, będąca parterową, trójskrzydłową konstrukcją, była wielokrotnie przebudowywana w późniejszych latach. Król August III gościł w pałacu kilkakrotnie w latach 1750-1756, a po jego ostatniej wizycie w 1763 roku obiekt stał się własnością kutnowskich dziedziców. W grudniu 1812 roku przebywał tu cesarz Napoleon Bonaparte. Z biegiem lat pałac utracił swój rezydencjonalny charakter, a jego wnętrza zamieniono na mieszkania, sklepy i warsztaty. Obiekt znajduje się w strefie ścisłej ochrony konserwatorskiej, w obrębie zespołu urbanistyczno-architektonicznego pl. marsz. J. Piłsudskiego, wpisanego do rejestru zabytków w 1974 roku.

Pałac jest najstarszym zabytkiem architektonicznym w Kutnie. Po pożarze w 2003 roku, dzięki staraniom społeczników i Fundacji Odbudowy Pałacu Saskiego, udało się uporządkować zgliszcza i wyremontować część pomieszczeń. W pierwszym etapie prac Muzeum Regionalne w Kutnie (obecnie Muzeum Pałac Saski w Kutnie) wykonało i zleciło badania, ekspertyzy i koncepcję funkcjonalno-użytkową, stanowiącą podstawę realizacji projektu. Koncepcja obejmowała adaptację Pałacu Saskiego na cele muzealno-kulturalne, z poszanowaniem wartości zabytkowych i historycznych. Zaplanowano także utworzenie muzeum na dziedzińcu, w miejscu dawnej wozowni, które miało pełnić funkcję zaplecza muzealnego²¹.

Na podstawie zebranych materiałów w 2018 roku powstała dokumentacja projektowa opracowana przez Pracownię Projektowo-Usługową MagBud z Kutna. W latach 2019-2022 Miasto Kutno zrealizowało prace rewaloryzacyjne, dzięki którym pałac odzyskał osiemnastowieczny blask, stając się częścią kompleksu muzealnego. Realizację projektu w latach 2019-2022 przeprowadziła firma „Krol” z Kłodawy. Nowa ekspozycja stała w Muzeum Pałac Saski, opracowana przez dr. Piotra A. Stasiaka przy współpracy z prof. M. Światłą, dr. R. Turło i E. Orlińską-Mianowską, opiera się na najnowszych trendach w polskim muzealnictwie, uwzględniając potrzeby odbiorców i wyzwania związane z dostosowaniem oferty muzeów do współczesnych realiów.

²¹ P. Stasiak, *Pałac ukryty w miejskim pejzażu*, [w:] *Pałac jednego króla, dwóch państw i dwóch kultur*, red. S. Roszak, A. Wieczorek, R. Adamczyk – Nowak, P. Stasiak, Kutno 2015, s. 149-164.

Ekspozycja stała w Pałacu Saskim. Fot. Ł. Stasiak 2024 r.

Ekspozycja stała w Pałacu Saskim. Fot. Ł. Stasiak 2024 r.

Rewitalizacja pałacu pocztowego stała się wizytówką Miasta Kutna o charakterze ponadlokalnym. Stworzona została ekspozycja dotycząca unii polsko-saskiej, tematu, który dotychczas nie był szeroko prezentowany w Polsce. Muzeum ma potencjał stać się centrum badań nad kulturą materialną okresu unii polsko-saskiej, a także miejscem odwiedzanym przez turystów zagranicznych. Ekspozycja w pałacu oraz nowym pawilonie – dawnej wozowni – ma na celu ukazanie kulturotwórczej koegzystencji Saksonii i Rzeczypospolitej. Dalsza część wystawy w nowym pawilonie poświęcona jest historii miasta, uwzględniając ważne wydarzenia w dziejach Kutna oraz jego związki z Saksonią.

Zespół pałacowo-parkowy Gieralty w Kutnie

Pałac Gieralty - widok obecny. Fot. P. Stasiak 2024 r.

Pałac Gieralty - widok obecny. Fot. P. Stasiak 2024 r.

Zespół dawniej należący do właścicieli miasta, znajduje się w parku Wiosny Ludów. Został wzniesiony w latach 1775–1791 przez Stanisława Kostkę Gadowskiego, który w folwarku Gieralty stworzył osadę pałacową otoczoną 10-hektarowym, symetrycznym ogrodem w stylu barokowym, przypominającym francuskie ogrody. Po wschodniej stronie pałacu znajdowały się zabudowania gospodarcze. Sam pałac to parterowy budynek z mansardowym dachem, pierwotnie pokrytym gontem, uzupełniony o dwa boczne skrzydła z czterospadowymi dachami.

Pałac miał dwutraktowy układ z reprezentacyjnymi apartamentami w korpusie głównym, sienią i salonem na osi, oraz pomieszczeniami mieszkalnymi w skrzydłach i na poddaszu, gdzie okna zdobiły barokowe obramowania z blachy. Elewację frontową i wnętrza cechowały elementy wczesnego klasycyzmu. Przed budynkiem znajdowały się ćwierćkoliste galerie arkadowe, a w salonie o ściętych narożach zamontowano drewniane boazerie ze złoceniami i płaskorzeźbioną dekoracją, które później zamalowano białą farbą olejną. W jednym z okien widniał witraż ze scenami symbolizującymi pory roku, z którego zachowały się tylko fragmenty.

W 1826 roku pałac został wzbogacony o trójosiową wystawkę z balkonem wspartym na filarach ozdobionych jońskimi pilastrami. Skrzydło zachodnie poszerzono o przybudówkę, która z czasem wtopiła się w całość budynku. Do I wojny światowej rozebrano oficyny przy wjeździe, a podczas II wojny światowej Niemcy zdemontowali ćwierćkoliste galerie arkadowe oraz usunęli zabytkową armatę, prawdopodobnie pochodzącą z czasów napoleońskich. W wyniku wojny dach pałacu uległ zniszczeniu, a pożar strawił jego więźbę i stropy. Odbudowano go w 1947 roku,

a w latach 1990–1992 dach pokryto czerwoną dachówką²². Architektoniczny układ pałacu został zaprojektowany na osi Królewskiego Zajazdu (Pałacu Saskiego), wzniesionego w Kutnie w latach 1750–1753. Oba pałace łączyła kilometrowa aleja kasztanowa, której nazwa zmieniała się na przestrzeni lat: Zamkowa lub Pałacowa (1826), Alejowa (1918), Sienkiewicza (1939), Pałacowa (1950–1980), Nowotki (1980), a obecnie w części północnej to ul. Henryka Sienkiewicza,

a w południowej – Pałacowa.

Ulica Pałacowa prowadziła przez bramę na dziedziniec, gdzie urządzono okrągły gazon. Dziedziniec otaczały niegdyś dwie bramy: wschodnia, prowadząca do zabudowań gospodarczych, i zachodnia, od strony dzisiejszej ul. Barcewicza. W kutnowskim pałacu gościli m.in. cesarz Napoleon Bonaparte, król pruski Fryderyk August, Henryk Sienkiewicz oraz generał Charles de Gaulle, późniejszy prezydent Francji.

Po wojnie w pałacu ulokowano Państwową Szkołę Muzyczną I i II stopnia im. Karola Kurpińskiego. W latach 2017–2019 przeprowadzono remont finansowany z funduszy Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego w ramach programu termomodernizacji placówek szkolnictwa artystycznego. Prace wykonało Przedsiębiorstwo Budowlane "KROL" z Kłodawy.

Pałac Gieralt, zaliczany do rzadkich przykładów pełnego programu pałacowego w regionie, został doceniony w strategii ochrony dziedzictwa kulturowego województwa łódzkiego na lata 2020–2023. Wskazano, że kompleks wyróżnia się wysoką wartością historyczną i architektoniczną, stanowiąc istotny element dziedzictwa regionu²³.

Kaplica grobowa – mauzoleum rodziny Feliksa i Walentyny Mniewskich

Muzeum Bitwy nad Bzurą – mauzoleum Mniewskich – widok obecny. Fot. P. Stasiak 2024 r.

Kaplica grobowa wzniesiona około 1840 roku, jest doskonałym przykładem architektury klasycystycznej, inspirowanej formami rzymskiego Panteonu. Kaplica pałacowa ma kształt rotundy, zaprojektowanej na planie koła, z dwoma ryzalitami usytuowanymi na osi. Budynek jest podpiwniczony i przykryty kopułą, a pod schodami wejściowymi znajdują się dwie symetryczne nisze grobowe, sklepione kolebkowo²⁴.

W 1969 roku, z okazji trzydziestej rocznicy bitwy nad Bzurą, w mauzoleum rodziny Mniewskich, dawnych właścicieli Kutna w XIX wieku, utworzono Muzeum Bitwy nad Bzurą, które obecnie jest częścią Muzeum Pałac Saski w Kutnie. Kaplica grobowa jest jednym z najcenniejszych przykładów klasycyzmu w Kutnie i jego okolicach. Choć niewielka, zachwyca swoją prostotą i elegancją, stanowiąc atrakcyjny punkt na trasie zwiedzania miasta.

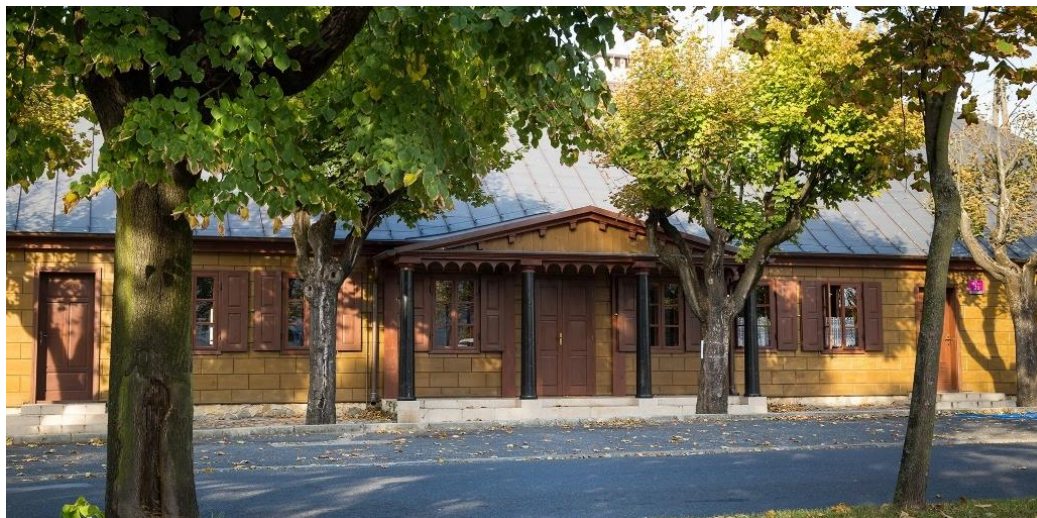
²² A. Latos, *Prace rewitalizacyjne w zabytkowym Parku im. Wiosny Ludów w Kutnie* (Kutno 2015), s.12.

²³ WPO nZ na lata 2020–2023, *Syntetyczna charakterystyka zasobów dziedzictwa kulturowego regionu*, Założenia rezydencjonalne, s.19.

²⁴ G. Dębski, *Kaplica pałacowa w Kutnie – Gieralt*, [w:] *Kutnowski Biuletyn Muzealny II*, Kutno 2003/2004, s. 205–215.

Ze względu na zły stan techniczny budynku zaleca się przeprowadzenie prac konserwatorskich i remontowych, które pozwolą na zachowanie tego unikatowego obiektu dla przyszłych pokoleń.

Dwór Chlewickich (dworek modrzewiowy)

Dworek modrzewiowy w Kutnie – widok obecny. Fot. A. Pietrusiak, <https://tpzk.eu/o-nas/dworek-modrzewiowy/>

Dworek modrzewiowy w Kutnie²⁵. Drewniany dwór Chlewickich przy ul. Narutowicza 20 jest jednym z najciekawszych zabytkowych obiektów drewnianych w Kutnie. Wzniesiono go najprawdopodobniej na przełomie XVIII i XIX wieku, a po pożarze w pierwszej połowie XIX wieku został odbudowany. Dwór ma dwutraktowy układ i został zaprojektowany na planie prostokąta. Jego front zdobi niewielki ganek zadaszony trójkątnym dachem naczółkowym. W 2012 roku budynek przeszedł renowację, sfinansowaną ze środków Unii Europejskiej. Siedziba Towarzystwa Przyjaciół Ziemi Kutnowskiej.

Dwór Szomańskich

Dwór Szomańskich – widok po 1970 r., kiedy mieściło się tu przedszkole. Zbiory Muzeum Pałac Saski w Kutnie.

²⁵ H. Lesiak, *Z dziejów dworu, siedziby Towarzystwa Przyjaciół ziemi Kutnowskiej*, [w:] *Kutnowskie Zeszyty Regionalne*, T.16 (2012), s.97-124.

Dwór Szomańskich – źródło: <https://zielonaos.kutno.pl/zabytek/15>

Parterowy dom z mieszkalnym poddaszem, zbudowany w II połowie XVIII w. w folwarku Gnojno. Został przeniesiony w 1888 roku na ulicę Kościuszki 9, gdzie obecnie funkcjonuje jako hotel i restauracja. Budynek, pierwotnie kryty gontem, ma fasadę z portykiem na kolumnach i profilowany fronton. Prezentuje typ dworu polskiego z dachem łamanym. W nowej lokalizacji częściowo podpiwniczony, z przybudówkami z cegły. Przed 1939 r. był własnością Józefa Szymańskiego, a w okresie okupacji hitlerowskiej otynkowano go i pokryto dachówką.

Dom naczelnika miasta

Dom naczelnika miasta - widok obecny. Fot. P. Stasiak 2024 r.

Budynek przy ul. 29 listopada 2 wzniesiono w 1846 r. jako Dom Naczelnika Miasta. Jest to parterowy dom na planie prostokąta z oficyną, z centralnym wejściem. Fasada dwutraktowa, czteroosiowa, z pilastrami w stylu jońskim i tympanonem nad wejściem.

Dom Naczelnika Powiatu

Dom Naczelnika Powiatu - widok obecny. Fot. P. Stasiak 2024 r.

Budynek pierwotnie służył jako areszt (odwach), a jego wznoszenie rozpowszechniło się w XVIII wieku. Zbudowano go w I połowie XIX wieku. Budynek jest klasycystyczny, na planie prostokąta, z dachem krytym dachówką. W II połowie XIX wieku rozbudowano go na północ. Od 1837 roku mieścił biuro komisarza obwodu gostyńskiego, a później siedzibę naczelnika powiatu orłowskiego i kutnowskiego. W okresie międzywojennym znajdowało się w nim starostwo powiatowe w Kutnie. Obecnie jest siedzibą Urzędu Gminy Kutno.

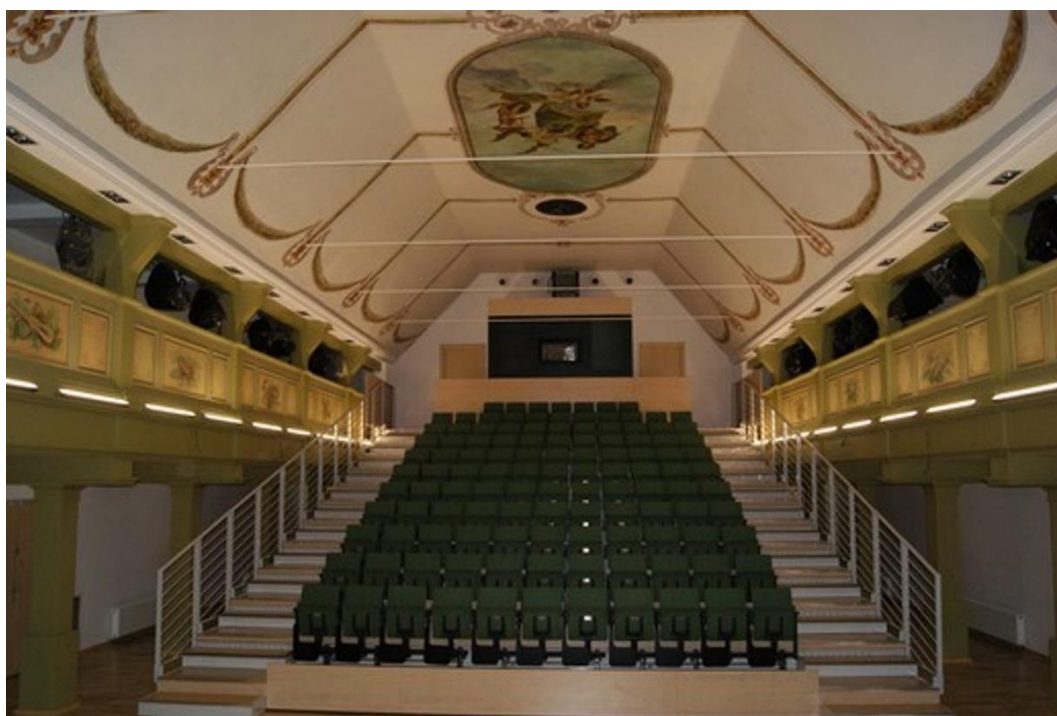
Centrum Teatru, Muzyki i Tańca

Dom dochodowy Straży Ogniowej ok. 1908 r. Obecnie Centrum Teatru Muzyki i Tańca w Kutnie. Zbiory Muzeum Pałac Saski w Kutnie.

Centrum Teatru Muzyki i Tańca w Kutnie - widok obecny. Fot. P. Stasiak 2024 r.

Malowidło z 1908 roku przedstawia Terpsychorę z lirą. Balustrady loży zdobią instrumenty muzyczne i atrybuty strażackie. Malowidła stanowią cenny i rzadki przykład tego typu sztuki w budynkach użyteczności publicznej, powstały w małym ośrodku miejskim.
Źródło: <http://ctmtkutno.com/oferta>

Kutnowskie Towarzystwo Ochotniczej Straży Ogniowej od początku swojej działalności kładło duży nacisk na kulturę i rozrywkę wśród strażaków i lokalnej społeczności. W latach 1899-1900 z inicjatywy Antoniego Troczewskiego i Kazimierza Stebelskiego powstała strażacka orkiestra dęta oraz amatorski zespół teatralny, mający na celu ożywienie życia kulturalnego w Kutnie. W 1899 roku podjęto decyzję o budowie „Domu Dochodowego”, który miał służyć straży i lokalnym instytucjom. Budowa rozpoczęła się w 1899 roku, a otwarcie miało miejsce 20 grudnia 1908 roku. Teatr w Domu Strażackim cieszył się dużym zainteresowaniem, a repertuar obejmował popularne sztuki. Po I wojnie światowej teatr odrodził się, ale nie osiągnął takiej samej prężności. W okresie międzywojennym teatr amatorski 37 pp zyskał uznanie, a w 1936 r. przygotowano widowisko plenerowe. II wojna światowa zatrzymała życie kulturalne, a po wojnie budynek stał się kinem „Polonia”. W latach sześćdziesiątych kino-teatr zmieniło nazwę na „19-go stycznia”, upamiętniającą wyzwolenie Kutna. Było kinem państwowym, organizującym projekcje filmów i sztuki teatralne. W 1989 roku przywrócono nazwę „Polonia”,

a likwidacja kina nastąpiła w 1992 roku. Budynek przekazano Ochotniczej Straży Pożarnej, która wynajmowała go do 2002 roku. W 2005 roku podjęto decyzję o sprzedaży budynku Gminie Miasta Kutno, a w 2006 roku rozpoczęto prace nad jego modernizacją. W 2009 roku odkryto polichromie w Sali teatralnej, a w 2010 roku powstał projekt utworzenia Centrum Teatru, Muzyki i Tańca. Projekt uzyskał dofinansowanie z Unii Europejskiej, a prace modernizacyjne rozpoczęły się w 2011 roku. W maju 2012 roku w zmodernizowanym budynku rozpoczęło działalność Centrum Teatru, Muzyki i Tańca w Kutnie. Obiekt odrestaurowano w duchu historycznym, odnawiając polichromię na suficie i balustradach. Malowidło z 1908 roku przedstawia Terpsychorę z lirą. Balustrady łoży zdobią instrumenty muzyczne i atrybuty strażackie.

Willa dr. Antoniego Troczewskiego

Willa „Troczewskiego” – widok obecny. Fot. P. Stasiak 2024 r.

Budynek willi został wzniesiony w 1897 roku według projektu znanego łódzkiego architekta Jana Stebelskiego, powstał zgodnie z jego autorskimi planami. Pierwotnie za budynkiem znajdował się secesyjny ogród, który został zlikwidowany po II wojnie światowej. W latach 1910–1920 właścicielami obiektu byli dr Antoni Troczewski i jego żona Lubomira. Dr Troczewski, lekarz, społecznik, polityk oraz Honorowy Obywatel Miasta Kutna (tytuł nadany w 1919 roku), wpisał się w historię miasta jako jedna z jego wybitnych postaci.

W okresie międzywojennym w „domu Troczewskiego” miały swoją siedzibę organizacje i instytucje związane z obozem narodowym: Związek Ludowo-Narodowy, redakcja „Tygodnika Kutnowskiego” czy Polska Macierz Szkolna. W budynku odbywały się zebrania polityczne Narodowej Demokracji, której liderem w Kutnie do 1928 roku był A. Troczewski.

Po II wojnie światowej w lokalu swoją siedzibę miała przychodnia przeciwgruźlicza, a obecnie znajduje się tu Urząd Stanu Cywilnego.

Willa została zbudowana na planie przypominającym literę L. Murowany z cegły obiekt charakteryzuje się elewacją o wystroju neorenesansowym. Znana obecnie jako „Dom Doktora”, przeszła kompleksową rewitalizację zakończoną w 2018 roku. Prace remontowe i przebudowa były częścią projektu „Rewitalizacja najstarszej historycznej części Kutna”, finansowanego ze środków Unii Europejskiej. Obecnie w budynku mieści się Urząd Stanu Cywilnego.

Willa Holcmana

Willa Holcmana – źródło: <https://zielonaos.kutno.pl/zabytek/24>

Willa Holcmana, zlokalizowana przy ulicy Mickiewicza w Kutnie, była posiadłością Izaaka Holcmana, przemysłowca i właściciela składu drewna. Budynek, znany jako Pałac Holcmana, powstał około 1930 roku i został odrestaurowany w 2017 roku, stając się jednym z najpiękniejszych zabytków miasta.

Willa przy ul. Matejki 8

Dom przy ul. Matejki - widok obecny. Fot. P. Stasiak 2024 r.

Przy skrzyżowaniu ulic Jana Matejki i Juliana Fałata w Kutnie stoi willa wzniesiona w latach 1927–28 przez inż. Ryszarda Machera, radnego miasta Kutna w latach 1934–1939. Budynek nawiązuje stylem

do „Dworu Polskiego”, z wysuniętym gankiem na podwójnych kolumnach i tarasem widokowym. Ma również dwuspadowy dach mansardowy z dużymi prostokątnymi oknami²⁶.

Koszary przy ul. Bema

Koszary przy ul. Bema, okres międzywojenny. Zbiory Muzeum Pałac Saski w Kutnie.

Koszary przy ul. Bema - widok obecny. Fot. P. Stasiak 2024 r.

Inicjatywa budowy koszar dla garnizonu i wojsk pieszych i konnych (Kutno było miastem etapowym) wyszła w 1822 r. ze strony A. Gliszczyńskiego, który już w tym czasie wybudował „dużym kosztem” lazaret i stajnie dla wojska. Właściciel miasta dostrzegając dla mieszczan uciążliwość kwaterowania wojska na terenie prywatnych posesji, chciał postawić swoim kosztem także koszary. A. Gliszczyński w 1824 r. dla potrzeb koszar przystosował spichlerz z końca XVIII w., w folwarku Kutno (obecna ul. Bema). Koszary przy ul. Bema były miejscem stacjonowania w XIX w. pułków rosyjskich, a po 1920 r. plutonów: artylerii piechoty, przeciwpancernego, zwiadowczego, łączności, pionierów, gazowego oraz kompanii gospodarczej 37 pp Tutaj też

²⁶ <https://zielonaos.kutno.pl/szlak/historyczny>

znajdowały się magazyny mobilizacyjne, rusznikarnia, stajnie, ujeżdżalnia, działobitnia. W 1931 roku budynek przeszedł kapitalny remont.

Koszary 37 Pułku Piechoty

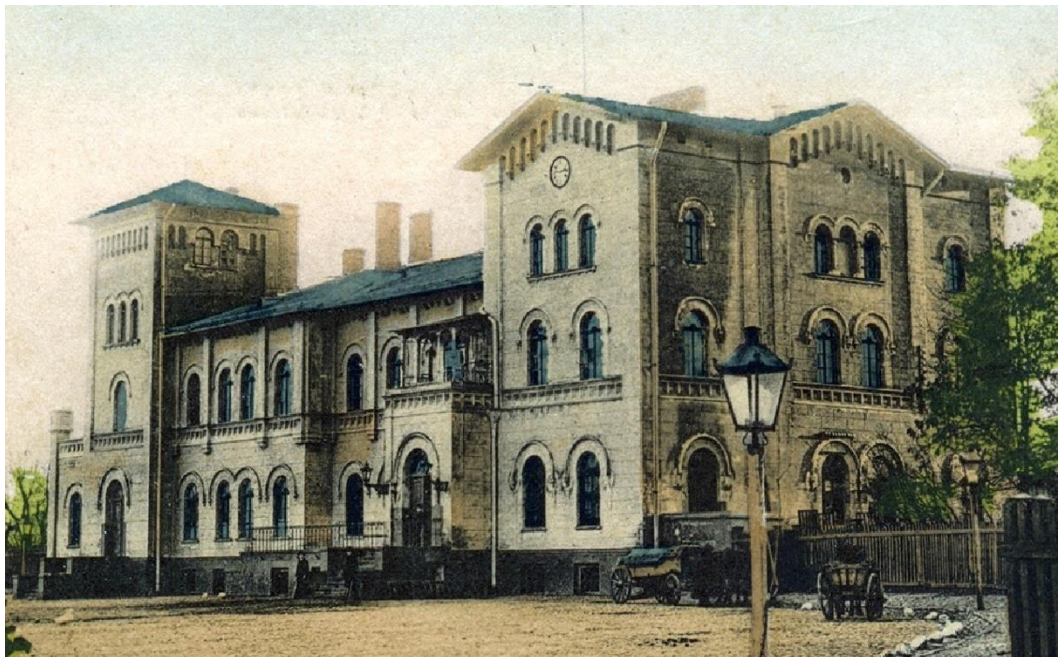
Koszary 37 Pułku Piechoty w po 1927 r. Zbiory Muzeum Pałac Saski w Kutnie.

Koszary 37 Pułku Piechoty - widok obecny. Fot. P. Stasiak 2024 r.

Pierwszym właścicielem nieruchomości był Moszek Bombel ze Skierniewic, który udostępniał budynek rosyjskiemu 4. Pułkowi Strzelców. W czasie I wojny światowej koszary zajęły wojska niemieckie, a od 1919 r. stacjonowało tam wojsko polskie, przekształcone w 37. Pułk Piechoty. W 1920 roku nieruchomość wykupiły polskie władze wojskowe, a w 1927 roku rozpoczęto rozbudowę koszar. W 1939 roku zorganizowano tam szpital polowy. Po wojnie budynek administrowała jednostka wojskowa, a w 1957 roku uruchomiono firmę „Miflex”. Obecnie mieści się tam galeria handlowa „Prima” oraz oddział „Multimedia Polska”.

Dworzec kolejowy

Dworzec kolejowy ok. 1900 r. Pocztówka ze zbiorów Muzeum Pałac Saski w Kutnie.

Dworzec kolejowy – źródło: <https://zielonaos.kutno.pl/zabytek/15>

Kutno stało się ważnym ośrodkiem kolejowym w Polsce już w XIX wieku, a największy rozwój przypadł na lata 20. i 30. XX wieku. Historia kolejnictwa w Kutnie rozpoczęła się w 1861 roku, kiedy powstała stacja kolejowa na linii Kolei Warszawsko-Bydgoskiej.

Budynek stacji oddano do użytku w 1862 roku, a jego architektura nawiązuje do renesansowej willi włoskiej. W latach 1922-1926 powstały połączenia z Poznaniem, Łodzią i Płockiem, a w okresie powojennym zmodernizowano perony i przejście podziemne. Obecnie z kutnowskiego dworca można dojechać do wielu dużych miast w Polsce oraz ośrodków turystycznych. W 2011 roku rozpoczął się remont dworca, który

zakończono w 2012 roku. Aktualnie trwa kolejny etap modernizacji. Wikipedia podaje, że Kutno jest jedną z ważniejszych stacji w województwie łódzkim na międzynarodowej linii E20 Berlin-Moskwa. Zespół Kult wspominał o dworcu w utworze "Polska", a o Kutnie śpiewali także Grzegorz Turnau i Andrzej Rosiewicz.

Budynek „Nowej Oberży”

Budynek „Nowej Oberży” - widok obecny. Fot. P. Stasiak 2024 r.

„Nowa Oberża” to znany budynek w mieście, wybudowany przez Feliksa Mniewskiego w 1843 r. Jest to dwuskrzydłowy hotel o pałacowej architekturze, z „boniowanymi” elewacjami i bogato zdobionymi oknami na pierwszym piętrze. W budynku znajdowały się pokoje hotelowe, zaplecze gospodarcze, zajazd, szynk, sklepy oraz sala reutowa. Zmieniał nazwy na „Hotel Polski”, „Hotel Reichshof”, a obecnie na „Domel” lub „Meblowy na rogu”.

Budynek szpitala św. Walentego

Budynek szpitala św. Walentego - widok obecny. Fot. P. Stasiak 2024 r.

Budynek szpitala w Kutnie został wzniesiony w pierwszej połowie XIX wieku z inicjatywy Feliksa Mniewskiego. Fundusze na budowę zbierano na balach charytatywnych i loteriach. Realizację projektu rozpoczęto w 1842 roku, a budynek otwarto w 1844 roku z 21 łózkami. Początkowo miał jedno piętro

i podpiwniczenie, a w rogach znajdowały się pomieszczenia dla personelu. Szpital nosił nazwę "Szpital św. Walentego w Kutnie". W XIX wieku, z inicjatywy doktora Antoniego Troczewskiego, powstał oddział chirurgiczny, a w XX wieku zmodernizowano obiekt, wprowadzając centralne ogrzewanie i pracownię rentgenowską. Po wojnie szpital został zajęty przez wojska radzieckie, a w 1957 roku rozpoczęto budowę nowego szpitala przy ul. Kościuszki. Stary szpital został sprzedany i obecnie mieści Agencję Rozwoju Regionalnego S. A. oraz inne firmy.

Szkoła realna

Budynek Szkoły Realnej – obecnie Zespół Szkół Zawodowych nr 2 im. dr. A. Troczewskiego
Źródło: <https://zielonaos.kutno.pl/zabytek/16>

W 1905 roku z inicjatywy dr. A. Troczewskiego powstał komitet organizacyjny budowy szkoły średniej. Prace budowlane rozpoczęły się w marcu 1906 r., a szkoła została otwarta 2 IX 1907 roku. Pierwszym dyrektorem był S. Chrupeżałowski. Po likwidacji PMS w 1908 r. uczniowie wrócili do nauki. W 1918 r. utworzono gimnazjum ogólnokształcące, które w 1920 r. zostało upaństwowione i nadano mu imię Gen. J. H. Dąbrowskiego. W 1929 r. szkoła otrzymała nazwę Państwowego Gimnazjum Koedukacyjnego. W 1936 r. szkoła otrzymała sztandar, a w czasie II wojny światowej działalność została zawieszona. Po wojnie wznowiono zajęcia, a w 1948 r. utworzono 11-letnią szkołę. W 1962 r. rozpoczęto budowę "Szkoły Tysiąclecia", która została oddana do użytku w 1965 r. Obecnie szkoła kontynuuje ponad stuletnią tradycję, przygotowując uczniów do egzaminów maturalnych.

Fabryka Maszyn Rolniczych „Kraj”.

Widok na Fabrykę Maszyn i Narzędzi („Kraj”) A. Vaedtke w 1905 r. Pocztówka ze zbiorów Muzeum Pałac Saski w Kutnie.

Widok na Fabrykę Maszyn Rolniczych „Kraj” w latach 50 – tych XX w. Źródło: Kutno poprzez wieki, pod. red. J. Szymczaka, Kutno – Łódź 2011, t. 2, s. 337.

Fabryka Maszyn Rolniczych „Kraj” - widok obecny. Fot. P. Stasiak 2024 r.

Fabryka Maszyn Rolniczych „Kraj” powstała ok. 1890 roku w Kutnie, założona została przez Alfreda Vaedtkego, który kontynuował rodzinną tradycję produkcji maszyn rolniczych. W 1891 roku zatrudniała 5 robotników, a wartość produkcji wynosiła 1 200 rb. W 1892 roku wzrosła do 18 000 rb, a zatrudnienie wzrosło do 22 osób. W 1910 roku przekształcono firmę w spółkę akcyjną, co przyczyniło się do rozwoju i zwiększenia zatrudnienia do 348 osób. Fabryka produkowała skomplikowane maszyny i współpracowała z E. Bergmanem z Berlina, co umożliwiło eksport do Rosji. Do 1918 roku była największym zakładem przemysłowym w Kutnie. W okresie kryzysu gospodarczego produkcja została ograniczona, a w czasie II wojny światowej fabryka pracowała na rzecz Niemców. Po wojnie została znacjonalizowana i wznowiła produkcję. W 1971 roku otrzymała grunty we wsi Malina i Skłęczki. Zachował się jedynie budynek mieszkalno-biurowy z ok. 1895 roku, a w miejscu hal produkcyjnych powstało centrum handlowe.

Zespół młyna motorowego

Młyn motorowy – źródło: <https://zielonaos.kutno.pl/zabytek/21>

Zespół młyna motorowego w Kutnie składa się z domu młynarza, młyna i budynku gospodarczego, powstał na początku XX wieku, między ulicami Kochanowskiego i 3 Maja. W skład zespołu wchodzi: młyn murowany z 1910 roku, budynek gospodarczy z 1912 roku oraz dom młynarza z 1912 roku. Młyn, zbudowany w latach 1908-1909, był trzypiętrowy, murowany z cegły, z płaskim dachem. W okresie międzywojennym należał do firmy „A. Oliński i Spółka”, a od 1930 roku do „Kutnowskiego Związku Handlowego”. Początkowo napędzany był silnikiem koksowo-gazowym o mocy 160 KM, który w 1930 roku został wymieniony na silnik elektryczny, co zwiększyło zdolność przerobową do 80 ton zboża na dobę. Młyn miał magazyn na 800 ton zboża, a po II wojnie światowej został upaństwowiony i należał do „Państwowych Zakładów Zbożowych”, posiadając 28 par walców i zdolność przemiałową ok. 140 ton zboża na dobę. Zespół jest wpisany do rejestru zabytków na mocy decyzji 642 z 10 września 1993 roku.

5.2.6. Zabytki ruchome

Zgodnie z art. 3 pkt 1 i 3 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, zabytek ruchomy to ruchoma rzecz, jej część lub zbiór rzeczy ruchomych, które są dziełem człowieka lub są związane z jego działalnością. Zabytki te stanowią świadectwo minionych epok lub wydarzeń i powinny być zachowane ze względu na ich wartość historyczną, artystyczną lub naukową, co leży w interesie społecznym. Ze względów bezpieczeństwa nie udostępnia się szczegółowych danych dotyczących zabytków ruchomych.

Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków podlegają ochronie konserwatorskiej, wynikającej z przepisów Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Na mocy tej ustawy właściciel lub posiadacz zabytku ruchomego ma obowiązek:

- chronić zabytek przed zagrożeniami mogącymi wpłynąć na jego wartość,
- zapobiegać kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi za granicę,
- informować wojewódzkiego konserwatora zabytków o uszkodzeniu, zniszczeniu, kradzieży, zagrożeniu, zmianie miejsca przechowywania lub zmianach w stanie prawnym zabytku.

Najcenniejsze zabytki ruchome wpisywane są do rejestru na podstawie decyzji Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Na terenie powiatu kutnowskiego w rejestrze znajduje się 530 takich obiektów.

Centralną ewidencję zabytków ruchomych prowadzi Krajowy Ośrodek Badań i Dokumentacji Zabytków z siedzibą w Warszawie.

5.2.7. Zabytki archeologiczne

Stanowiska archeologiczne stanowią istotny element krajobrazu kulturowego i są kluczowym źródłem informacji o najdawniejszych dziejach powiatu kutnowskiego. Należy jednak pamiętać, że ich ewidencja nie jest zamkniętym katalogiem. W toku dalszych badań weryfikacyjnych lub w wyniku prowadzonych prac ziemnych możliwe jest odkrycie nowych śladów działalności osadniczej.

Stanowiska te, to materialne świadectwa aktywności człowieka. Zazwyczaj gromadzą one pozostałości kolejno powstających i zanikanie osad czy cmentarzysk. Są one podstawowym, a niekiedy jedynym źródłem wiedzy o najstarszej historii regionu. Nawet w przypadku późniejszych epok, począwszy od średniowiecza, wyniki badań archeologicznych stanowią cenne uzupełnienie informacji dostępnych w źródłach pisanych.

Ochrona stanowisk archeologicznych w świetle prawa

Zgodnie z ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2024 r. poz. 1292), wszystkie zabytki archeologiczne, niezależnie od ich stanu zachowania, są objęte ochroną. Na terenach, gdzie znajdują się stanowiska archeologiczne lub w ich strefach ochrony, realizacja inwestycji wymagających robót ziemnych wymaga przeprowadzenia ratowniczych badań archeologicznych. Badania te muszą być uzgodnione z wojewódzkim konserwatorem zabytków i poprzedzać wydanie pozwolenia na budowę lub rozpoczęcie prac ziemnych.

Znaczenie badań archeologicznych

Wyniki badań archeologicznych często stanowią jedyną dokumentację dotyczącą przeszłości zdarzeń osadniczych na danym obszarze. Pozwalają one nie tylko potwierdzić, ale także uzupełnić i skorygować informacje pochodzące ze źródeł pisanych. Odkryte podczas badań ruchome artefakty, dostarczają cennych danych o kulturze materialnej dawnych mieszkańców regionu.

Warto jednak podkreślić, że wyznaczone na mapach granice stanowisk archeologicznych, ustalone na podstawie badań powierzchniowych, mogą nie w pełni odzwierciedlać rzeczywisty zasięg pozostałości pradziejowego osadnictwa ukrytych pod ziemią. Odkrywanie i analiza tych miejsc pozostają zatem procesem otwartym i dynamicznym, wymagającym ciągłej uwagi badaczy.

Należy również określić zasady ochrony zabytków archeologicznych, które zostały wpisane do rejestru zabytków, ujęte w gminnej ewidencji zabytków lub zostały przeznaczone do wpisania do tej ewidencji. Powinny one znaleźć odzwierciedlenie w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, decyzjach o warunkach zabudowy oraz inwestycjach celu publicznego. Inwestorzy są zobowiązani do przestrzegania zapisów dotyczących ochrony zabytków archeologicznych, zawartych w opiniach i decyzjach właściwego konserwatora zabytków, zgodnie z przepisami ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Obszar lokacji miasta obejmuje teren ograniczony:

- od północy: ul. Braci Śniadeckich, ul. Barlickiego, ul. 29 Listopada,
- od południa: ul. Podrzeczna, ul. Kilińskiego i część ul. Narutowicza,
- od wschodu: ul. Jana Pawła II, ul. dr. A. Troczewskiego oraz terenem dawnej Fabryki Maszyn Rolniczych „Kraj”,
- od zachodu: ul. Zgoda i fragmentem cmentarza przy ul. Cmentarnej i część ul. Narutowicza.

Umiejscowienie stanowisk archeologicznych świadczy o przeszłości ziemi kutnowskiej i rozwoju osadnictwa.

Muzeum Pałac Saski w Kutnie przy współpracy z dr. inż. Arturem Ginterem z Instytutu Archeologii Uniwersytetu Łódzkiego zrealizowało w latach 2020-2021 projekt pod nazwą **„Kutno. Powstanie i rozwój małego ośrodka miejskiego w ujęciu interdyscyplinarnym”**, współfinansowany ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego „Ochrona zabytków archeologicznych” 2020 (numer zadania 4429/20). Wsparcie Ministerstwa dla projektu wyniosło 122 300, 00 zł, co stawia to przedsięwzięcie naukowe jako największe w dotychczasowej historii badań archeologicznych w Kutnie, nie mające precedensu. W ramach przedsięwzięcia zostało wykonanych szereg badań specjalistycznych (zarówno w Laboratorium Datowania Luminescencyjnego i Spektrometrii UŁ jak i w wielu innych polskich ośrodkach badawczych) oraz konserwacja zabytków (realizowana przez dr Magdalenę Majorek w Instytucie Archeologii UŁ), które zostały znalezione przede wszystkim w trakcie badań archeologicznych w latach 2015 – 2020 realizowanych przez dr. inż. Artura Gintera, podczas inwestycji miejskich związanych z rewitalizacją najstarszej części miasta Kutna, m.in. na terenie kompleksu Pałacu Saskiego oraz Placu Wolności. Dzięki tym działaniom Muzeum pozyskało szereg niezwykle ciekawych zabytków, które stały się częścią nowej ekspozycji muzealnej. Zwieńczeniem projektu w 2021 roku było wydanie publikacji opisującej wyniki badań archeologicznych oraz historycznych z lat 1990–2020 zawierającej wnioski, które w nowym świetle ukazują dzieje Kutna jako ośrodka miejskiego od czasów średniowiecza.

Zabytki masowe

Odkrycia archeologiczne stanowią integralny element projektów inwestycyjnych, takich jak budowa dróg czy rewitalizacja miast. Wśród takich znalezisk wyróżnia się tzw. zabytki masowe – ruchome artefakty pochodzące z jednej warstwy archeologicznej, odkrywane w dużych ilościach (np. kości zwierzęce, fragmenty polepy, skorupy naczyń). Zabytki te są zbierane, dokumentowane w ramach określonych jednostek podziału powierzchni wykopu lub konkretnego obiektu, jednak późniejsza precyzyjna lokalizacja ich pochodzenia nie jest możliwa. Przykładem takich odkryć są znaleziska z lipca 2019 roku, dokonane podczas prac budowlanych

w ramach rewitalizacji najstarszej części Kutna – Rynku Zduńskiego. Wówczas odkryto kilkaset zabytków masowych, które zostały ujęte w inwentarzu zabytków masowych pod 17 pozycjami²⁷.

Wśród odkrytych artefaktów znalazły się m.in. gwoździe, fragmenty fajek, kafle, ołowiana oprawa szyby, haftka, monety, głownia kordu, guzik oraz śruba. Materiały te obejmują różnorodne tworzywa, takie jak ceramika, szkło, metal, kości czy mosiądz.

Zabytki archeologiczne, zarówno te odkryte przypadkowo, jak i pozyskane w trakcie badań, są własnością Skarbu Państwa. Przygotowanie programu badań archeologicznych, załączanego do wniosku o pozwolenie na ich prowadzenie, powinno obejmować szczegółowy opis spodziewanych kategorii materiałów. Opis ten bazuje na wynikach dotychczasowych badań lub charakterystyce obiektu zawartej w karcie ewidencyjnej zabytku archeologicznego.

Archeolog opracowujący program badań powinien zgodnie z przepisami prawa rozważyć dla każdej kategorii materiałów kluczowe kwestie: czy dana rzecz ruchoma, jej części lub zespół są zabytkiem oraz czy ich zachowanie jest uzasadnione interesem społecznym z uwagi na wartość historyczną, artystyczną lub naukową²⁸.

5.2.8. Zabytki w zbiorach muzealnych i innych

Muzeum Pałac Saski w Kutnie²⁹

Kompleks Muzeum Pałac Saski w Kutnie- widok obecny. Fot. Ł. Stasiak 2024 r.

Instytucja powstała w 1981 r. pod nazwą Muzeum Regionalne w Kutnie. Obecnie siedzibą instytucji jest kompleks budynków i od lipca 2023 roku nosi nazwę Muzeum Pałac Saski w Kutnie. Swym obszarem badawczym obejmuje Kutno i region kutnowski (w granicach powiatu kutnowskiego), dokumentując przeszłość i teraźniejszość poprzez takie dziedziny jak: archeologia, historia, sztuka, etnografia, przyroda i wojskowość. W Muzeum zgromadzono 10274 muzealiów, w tym 1185 dzieł sztuki (obrazy, ryciny, rysunki, rzeźby, itp.). W drodze kupna

²⁷ A. Ginter, *Dokumentacja. Inwentarz zabytków masowych znalezionych na obszarze Rynku Zduńskiego w Kutnie w 2019 roku*, Owczary 2020. Część z tych zabytków jest obecnie eksponowana w Muzeum Pałac Saski w Kutnie na ekspozycji stałej. Ekspozycję umożliwiła m.in. realizacja przez Muzeum Regionalne w Kutnie (obecnie Muzeum Pałac Saski w Kutnie) dwuletniego programu „Kutno. Powstanie i rozwój małego ośrodka miejskiego w ujęciu interdyscyplinarnym” współfinansowanego przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego w ramach programu „Ochrona zabytków archeologicznych” 2020, Nr zadania 4429/20.

²⁸ M. Wiśniewski, *Selekcja zabytków „masowych” w badaniach archeologicznych – założenia i uwagi konserwatorskie do zagadnienia*, [w:] Praktyka konserwatorska, s. 160; https://ochronazabytkow.nid.pl/wp-content/uploads/2019/08/OZ_2-2017_10-Wisniewski.pdf, dostęp 16.08.2024 r.

²⁹ <https://muzeumkutno.com/>, dostęp 24.08.2024 r.

i licznych darowizn Muzeum pozyskuje bardzo dużo materiału ikonograficznego i dokumentów z XIX i XX w. Bardzo cennym nabytkiem ostatnich lat jest zespół dokumentów i zdjęć dotyczących Arona Ejzyka – kutnowskiego producenta róż. Do najciekawszych nabytków Działu Historii związanych z tematyką saską należy starodruk – podręcznik do geografii, dzieło arcybiskupa gnieźnieńskiego, prymasa Polski Władysława Łubieńskiego, wydane we Wrocławiu w 1741 roku. Cennym nabytkiem są również mapy, w tym mapa Rzeczypospolitej wydana w Norymberdze w 1. poł. XVIII w., której autorem był Johann Baptist Homanno.

Porównanie powierzchni wystawienniczej Muzeum Regionalnego w Kutnie i Muzeum Pałac Saski w Kutnie przed i po rewitalizacji.

Po rewitalizacji w 2023 roku powstał kompleks muzealny, na który składają się ekspozycje w czterech budynkach: Pałac Saski, nowy pawilon ekspozycyjny, tzw. “Łącznik francuski” oraz Ratusz. Na kompleks ekspozycji stałych Muzeum Pałac Saski w Kutnie składają się dwie podstawowe ekspozycje stałe o różnej tematyce. Są one połączone wspólną ideą związaną z położeniem Kutna na szlaku komunikacyjnym, który wywarł znaczący wpływ na historię miasta. Do tej idei nawiązuje układ obu wystaw, po których zwiedzający poruszają się jak po szlaku wiodącym po historii znanej także z kart podręczników. Obie części zazębiają się wokół najważniejszych wydarzeń z historii Polski, które odcisnęły swoje piętno na dziejach miasta, na co istotny wpływ miało położenie na szlaku komunikacyjnym.

Muzeum Pałac Saski w Kutnie, zdobyło wyróżnienie w konkursie Wydarzenie Historyczne Roku 2023, a w październiku 2024 w konkursie organizowanym przez Regionalną Organizację Turystyczną w Łodzi otrzymało tytuł Turystycznego Odkrycia Roku 2024.

1. Pałac Saski to kilkanaście pomieszczeń, które zostały zaaranżowane zgodnie z pierwotnym przeznaczeniem. Sala Zielona – koncertowo-konferencyjna, znajduje się w skrzydle wschodnim Pałacu Saskiego i pierwotnie była podzielona na kilka mniejszych pomieszczeń. Przy wejściu do sali usytuowano pokazową część konstrukcji szachulcowej pałacu. Jest to oryginalny fragment ściany pokazujący stan zachowania obiektu przed rozpoczęciem rewaloryzacji pałacu. Jadalnia - aranżacja tej sali odwołuje się do słynnej sentencji “jedz, pij i popuszczaj pasa za króla Sasa” i jest tu prezentowa “opowieść” o kulinarnych zwyczajach i obyczajach stołu. Centralne miejsce scenografii zajmuje stół. Na nim znajdują się przede wszystkim potrawy, które przyrządzano z produktów przysyłanych do Kutna czy też pozyskiwanych z okolicznych dóbr. Kredens w tej sali przygotowywano potrawy przed podaniem na stół królewski. Do tego nawiązuje obecny wystrój sali i jej wyposażenie. Zwraca tu uwagę piec kaflowy znajdujący się w centralnej części pomieszczenia. W sali kredensowej można również zapoznać się ze spisami artykułów spożywczych, trunków, które dostarczano do Kutna czy też fragmentów kalendarzy staropolskich. Sień została wyposażona w rekwizyty związane z myślistwem i łowiectwem. Jest tu broń myśliwska, strzelby – głównie janczarki, będące w XVIII wieku raczej bronią kolekcjonerską. Kaplica jest swoistym symbolem związanym z jakże odmiennym charakterem religijnym obu krajów. Ściany kaplicy w całości pokryte są boazerią, zgodnie z opisem źródłowym z 1750 roku. Sala jest wyposażona w skrzynię i sekreterę pochodzące z XVIII wieku oraz kopie użytkowe klęcznika i ław, które są replikami mebli z XVIII wieku. W sali można posłuchać muzyki z epoki. Antykamera – sala tronowa to pomieszczenie, które służyło podczas pobytu Augusta III jako swoiste miejsce na nieformalne audyencje.

Usytuowane jest pomiędzy kaplicą a prywatnym apartamentem królewskim. Gabinet to pomieszczenie w prywatnym apartamencie Augusta III, które pełniło rolę swoistego królewskiego biura w czasie podróży. Nawiązuje aranżacją także do rozrywek i pasji królewskich polowań. Garderoba jest pomieszczeniem przeznaczonym do przechowywania ubrań i nie tylko. Znajduje się tu bowiem krzesło sedesowe oraz pochodzący z Francji bidet ozdobiony herbem rodu Pompadour. Sypialnia była najważniejszym pomieszczeniem w pałacu, bowiem miało zapewnić spoczynek królowi i jego małżonce. Sypialnia ma charakter nieformalny, wyposażona jest w łóżko, które zostało wykończane tkaniną w pasy. Korytarz – zbrojownia, w którym jest prezentowane różnego typu uzbrojenie, głównie reprezentujące typowe wyposażenie żołnierskie w broń białą. Sień ochmistrza została zaaranżowana jako swego rodzaju biuro zarządcy pałacu. Na jego wystrój składają się m.in. bufet, skrzynia, czy kanapa z dwoma fotelami, wytwarzane na ziemiach polskich.

2. Nowy pawilon ekspozycyjny zawiera wystawę poświęconą dziejom miasta, podzieloną na kilka wątków tematyczno-chronologicznych.

1) „Na szlaku św. Wojciecha. Nim Kutno zbudowano” – ta część ekspozycji jest poświęcona początkom Kutna, które związane są z przebiegającym w tym miejscu fragmentem szlaku bursztynowego. Ekspozowane są tu zabytki archeologiczne. Istotnym elementem ekspozycyjnym tej części jest także makieta i prezentacja multimedialna ukazująca animowaną historię rozwoju przestrzennego miasta.

2) „Kutno - u źródeł nowożytnego miasta” – to sala ukazująca dzieje miasta związane z jego wielokulturowością i czynnikiem miastotwórczym jakim była kolej. Początek wystawy poświęcony jest wybudowanej w 1862 roku linii kolejowej. W sali poruszane są wątki dotyczące historii ludności katolickiej, ewangelickiej i prawosławnej. W aranżacji, nawiązującej do synagogi, prezentowane są eksponaty związane z kulturą żydowską.

3) Dzieje miasta i jego mieszkańców w XIX i XX w. – w tej części ekspozycji zostały zaprezentowane eksponaty związane z aktywnością mieszkańców i dziejami Kutna w okresie walk niepodległościowych w XIX i XX wieku. Zobaczyć można pamiątki związane z Bitwą pod Kutnem w czasie I wojny światowej i Bitwą nad Bzurą z września 1939 roku oraz losami żołnierzy pochodzących z Kutna na frontach II wojny światowej. To część ukazująca poprzez zabytki kultury materialnej rozwój Kutna w kontekście istniejącego tu przemysłu i rzemiosła, ale także historię szkolnictwa, sportu czy ważnych dla miasta instytucji. W zaaranżowanej celi więziennej zostały pokazane wydarzenia związane z losami mieszkańców pod okupacją hitlerowskich Niemiec. Kolejna część wystawy poświęcona jest czasom PRL, początkom nowej władzy oraz działalności Solidarności i aktywności opozycyjnej mieszkańców Kutna w latach 80. XX wieku. Ta część ekspozycji oparta o rozwiązania multimedialne poświęcona jest mieszkańcom Kutna lub osobom związanym z Kutnem, zasłużonym dla miasta.

3. „Łącznik francuski” – ekspozycja “napoleoników” ze zbiorów A. Nieuważnego i związków Kutna i jego mieszkańców z wydarzeniami okresu napoleońskiego.

4. Ratusz – sala błękitnej Armii poświęcona jest generałowi Józefowi Hallerowi, dowodzonej przez niego Błękitnej Armii i jej związkom z Kutnem. Gabinet dr. A. Troczewskiego – jest zaaranżowany w stylu mieszkania i gabinetu z przełomu XIX i XX wieku, uzupełnione o pamiątki związane z doktorem Antonim Troczewskim (honorowym obywatelem Miasta Kutna). Artyści regionu kutnowskiego – zwiedzanie kompleksu kończy przestrzeń dedykowana tradycyjnej rzeźbie kutnowskiej oraz ekspozycja poświęcona artyście Stanisławowi Kurmanowi.

Fragment ekspozycji stałej – Pałac Saski –Sala Zielona (sala koncertowo – konferencyjna). Muzeum Pałac Saski w Kutnie.
Fot. Ł. Stasiak 2024 r.

Fragment ekspozycji stałej – Pałac Saski - Jadalnia. Muzeum Pałac Saski w Kutnie. Fot. Ł. Stasiak 2024 r.

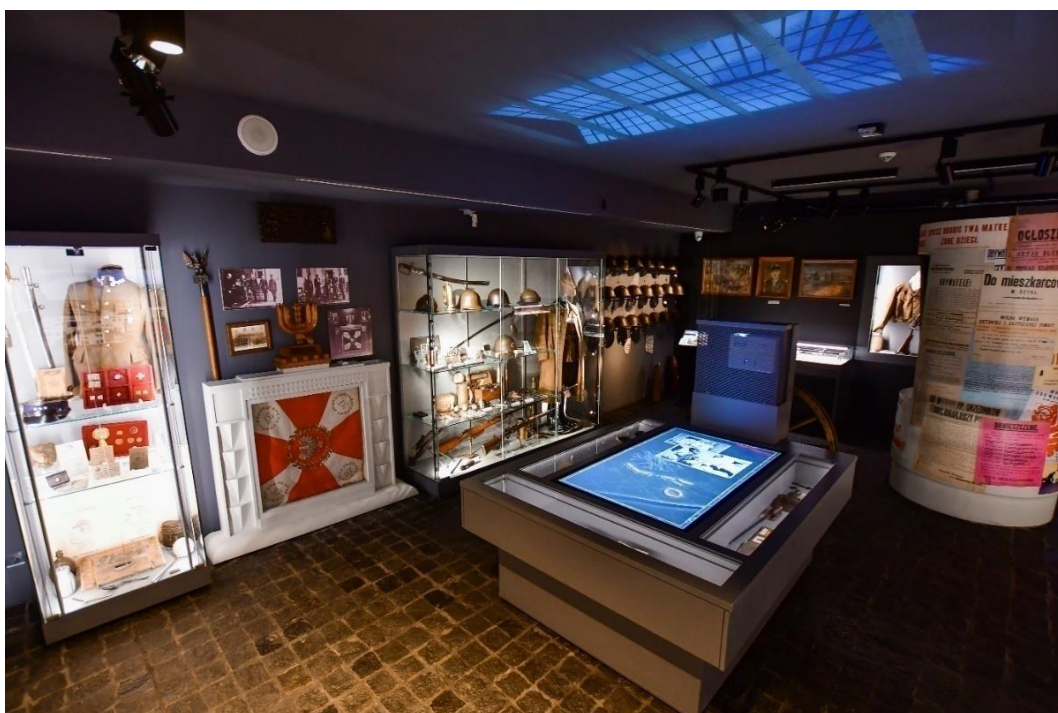
Fragment ekspozycji stałej – Kutno jako miasto wielokulturowe. Muzeum Pałac Saski w Kutnie. Fot. Ł. Stasiak 2024 r.

Fragment ekspozycji stałej – Kutno jako miasto wielokulturowe (fragment poświęcony historii kutnowskiego kolejnictwa).
Muzeum Pałac Saski w Kutnie. Fot. Ł. Stasiak 2024 r.

Fragment ekspozycji stałej – Kutno w XIX i XX wieku. Muzeum Pałac Saski w Kutnie. Fot. M. Jabłoński 2024 r.

Fragment ekspozycji stałej – Kutno w czasie I wojny światowej i Kampanii Wrześniowej. Ekspozycja w tej części opiera się na elementach multimedialnych. Muzeum Pałac Saski w Kutnie. Fot. Ł. Stasiak 2024 r.

Fragment ekspozycji stałej – W cieniu swastyki. Kutno w czasie okupacji niemieckiej. Ekspozycja w tej części opiera się na elementach multimedialnych. Muzeum Pałac Saski w Kutnie. Fot. Ł. Stasiak 2024 r.

Fragment ekspozycji stałej – „Łącznik napoleoński”. Muzeum Pałac Saski w Kutnie. Fot. M. Jabłoński 2024 r.

Fragment ekspozycji stałej – Sala Błękitnej Armii. Muzeum Pałac Saski w Kutnie. Fot. M. Jabłoński 2024 r.

Fragment ekspozycji stałej – Gabinet dr. Antoniego Troczewskiego. Muzeum Pałac Saski w Kutnie. Fot. Ł. Stasiak 2024 r.

Fragment ekspozycji stałej – Kutnowska rzeźba i „kącik” Stanisława Kurmana. Muzeum Pałac Saski w Kutnie. Fot. M. Jabłoński 2024 r.

Wystawa stała kompleksu Muzeum Pałac Saski w Kutnie została we wrześniu 2024 r. wyróżniona w konkursie „Wydarzenie historyczne roku 2023” nagrodą jury konkursu w kategorii "Wystawa" oraz w październiku 2024 roku otrzymała tytuł Turystycznego Odkrycia Roku 2024 w konkursie na „Najlepszy produkt turystyczny województwa łódzkiego 2024” organizowanego przez Regionalną Organizację Turystyczną w Łodzi.

Galeria prywatna Tadeusza Kacalaka

Galeria prywatna Tadeusza Kacalaka prezentuje bogaty zbiór polskiej sztuki ludowej, w tym ponad 1000 rzeźb. Kolekcja obejmuje dzieła sygnowane przez najwybitniejszych artystów z różnych regionów Polski. Szczególne miejsce w zbiorach zajmują prace kutnowskich twórców, takich jak Eugenia Skibińska, Andrzej Wojtczak i Antoni Kamiński. W galerii znajdują się także dzieła twórców z ważnych ośrodków rzeźbiarskich, m.in. Paszyna, Zawidza Kościelnego, Łukowa i Karpat. Kolekcja zawiera zarówno rzeźby z początku XX wieku, jak i znacznie starsze prace. Oprócz rzeźb, w zbiorach znajdują się także obrazy.

Prezentując sztukę naiwną i art brut – w formie rzeźb i malarstwa – w swojej prywatnej galerii, Tadeusz Kacalak przyczynia się do promocji Kutna. W galerii prowadzi się kronikę, w której zapisano liczne wydarzenia związane z działalnością galerii. Całość działalności prowadzona jest społecznie, a gospodarz galerii zawsze znajduje czas, by osobiście przyjąć każdego zwiedzającego.

5.2.9. Dziedzictwo niematerialne

Bardzo ważnym elementem dziedzictwa kulturowego, obok zabytków, dzieł sztuki i cennych kolekcji, jest także tradycja – żywe, niematerialne przejawy kultury, które zostały odziedziczone po przodkach i przekazywane kolejnym pokoleniom. W skład niematerialnego dziedzictwa kulturowego wchodzi:

- tradycje i przekazy ustne, takie jak bajki, przysłowia, pieśni, opowieści, wierzenia, historie, przemowy, lamenty pogrzebowe, zawołania pasterskie i handlowe, a także język, stanowiący nośnik tego dziedzictwa;

- sztuki widowiskowe oraz tradycje muzyczne, obejmujące zarówno muzykę wokalną i instrumentalną, jak i taneczną, a także widowiska religijne, karnawałowe i doroczne;
- praktyki społeczno-kulturowe, w tym zwyczaje, rytuały i obrzędy doroczne, sytuacyjne i rodzinne, takie jak chrzciny, wesela, pogrzeby, ceremonie lokalne, pielgrzymki, zwyczaje odpustowe, a także gry i zabawy, folklor dziecięcy, sposoby świętowania oraz tradycje związane z nawiązywaniem kontaktów międzyludzkich;
- wiedza i praktyki dotyczące przyrody i wszechświata, w tym tradycyjne sposoby leczenia, zamawiania miłosnego i medycznego;
- wiedza oraz umiejętności związane z rzemiosłem tradycyjnym.

To wszystko – wraz z innymi zjawiskami, które nie zostały tutaj wymienione – stanowi wspólne, niezwykle bogate i różnicowane niematerialne dziedzictwo kulturowe.

Chociaż niematerialne dziedzictwo kulturowe jest delikatne, jego rola w kształtowaniu tożsamości społecznej i indywidualnej jest nieoceniona. Jego przetrwanie, w całym bogactwie i różnorodności, stanowi kluczowy warunek dla utrzymania różnorodności kulturowej w obliczu rosnącej globalizacji. Zrozumienie niematerialnego dziedzictwa różnych społeczności jest fundamentem dialogu międzykulturowego, sprzyjając wzajemnemu poszanowaniu i zrozumieniu innych sposobów życia.

Wartość niematerialnego dziedzictwa dostrzegło także UNESCO, które w 2003 roku przyjęło Konwencję o ochronie tego dziedzictwa. Niematerialne dziedzictwo kulturowe jest zarazem tradycyjne, współczesne i żywe. Odzwierciedla ono nie tylko odziedziczone tradycje przeszłości, ale także twórczo przekształcane praktyki, w których uczestniczymy we współczesnym świecie, jako przedstawiciele różnych grup społecznych i kulturowych. Zjawiska te ewoluują w odpowiedzi na zmiany w otoczeniu, stanowiąc pomost między naszą teraźniejszością, przeszłością naszych przodków oraz przyszłością kolejnych pokoleń³⁰.

Rzeźba po kutnowsku³¹

Położenie geograficzne, specyfika krajobrazu, uwarunkowania historyczne, a także bogactwo elementów kultowych i wierzeniowych ziemi łęczyckiej miały kluczowy wpływ na kształtowanie i rozwój jej odrębnej kultury ludowej. Charakteryzowała się ona unikalnymi elementami plastycznymi i literackimi, które stały się jej wyróżnikami. Obecny stan kultury ludowej jest efektem długotrwałego procesu, który trwa do dziś, a w jego wyniku zanikły i uległy rozkładowi niektóre z jej dziedzin. Współcześni rzeźbiarze nawiązują do dawnych wzorców, wierzeń oraz obrzędów religijnych, kontynuując tradycje minionych pokoleń. Dziś środowisko kutnowskich rzeźbiarzy liczy kilkanaście osób. Co istotne, pracując przez wiele lat w bliskiej współpracy, wykształcili oni niepowtarzalny styl, który stał się zbiorem określonych reguł. Mówimy dziś o „kutnowskiej szkole rzeźbiarskiej” oraz „kutnowskiej metodzie”, której wpływ odczuwalny jest nie tylko w Kutnie, ale i w okolicznych regionach.

Specyficzny „styl kutnowski” charakteryzuje się unikalnym układem kilku rzędów figur w jednej bryle, tworzącymi kompozycję horyzontalną. Cechą tego stylu jest także wyjątkowa tematyka, forma i barwa. Termin „styl kutnowski” zyskał trwałe miejsce w słowniku teoretyków i kolekcjonerów sztuki ludowej. Rzeźby wykonane przez kutnowskich twórców znajdują się w kolekcjach na całym świecie. To około 40 lat temu trzech twórcy, tj. Tadeusz Kacalak, Antoni Kamiński i Andrzej Wojtczak, zapoczątkowali ten charakterystyczny styl, który wywarł ogromny wpływ na kształtowanie się „kutnowskiego” rzeźbiarstwa. Ich prace znajdują się zarówno w zbiorach prywatnych, jak i w zbiorach muzealnych (m.in. w muzeach etnograficznych w Warszawie, Toruniu, Łodzi, Poznaniu). Rzeźba po kutnowsku – kutnowski ośrodek rzeźbiarski, został wpisany na krajową listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego w 2023 roku.

W Muzeum Pałac Saski w Kutnie znajduje się wystawa stała pt. „Rzeźba po kutnowsku”, w latach 2008-2019 prezentowana w piwnicach Muzeum Regionalnego w Kutnie. Jest to muzealna kolekcja rzeźb autorstwa około trzydziestu znanych w kraju i na świecie współczesnych twórców ludowych i nieprofesjonalnych z terenu Kutna i powiatu³². Wśród zgromadzonych na wystawie rzeźb wyróżnić należy cztery zasadnicze grupy

³⁰ http://niematerialne.nid.pl/Dziedzictwo_niematerialne/ dostęp 27.05.2021 r.

³¹ Szymczak P., *Artyści ludowi Ziemi Kutnowskiej*, Kutno 2010, s.6.

³² Kacalak S., *Rzeźba po kutnowsku*, [w:] Studia i materiały z dziejów Kutna i powiatu pod red. Grzegorza Skrzyneckiego. t. 2, s. 144.

tematyczne. Pierwsza to przedstawienia motywów sakralnych, w której dominują rzeźby Chrystusa Frasobliwego, wizerunki Matki Boskiej, postaci świętych, Pasje, Piety oraz Szopki Bożonarodzeniowe. Druga grupa dotyczy przedstawień związanych z obrzędowością, życiem na wsi i pracą na roli. Trzecia to postać Diabła Boruty przedstawiona w różnych wcieleniach, natomiast ostatnia, czwarta grupa obejmuje tematykę historyczną, ukazując ważne postaci i wydarzenia z dziejów Polski.

Fragment ekspozycji stałej Muzeum Pałac Saski w Kutnie. Fot. Ł. Stasiak 2024 r.

Działalność kutnowskich rzeźbiarzy wspierana jest przez Miasto Kutno, a także przez Łódzki Dom Kultury oraz została ujęta i wyekspozowana w Wojewódzkim Programie Opieki nad Zabytkami w Województwie Łódzkim na lata 2024-2027³³.

Zespół Pieśni i Tańca Ziemi Kutnowskiej³⁴

Fot. Źródło: <http://folklor-kutno.pl/wp-content/uploads/2014/09/sk7.jpg> (dostęp: 27.11.2024)

³³ WPOnZ na lata 2024-2027, s. 106 – 107.

³⁴ <http://folklor-kutno.pl/historia-zespołu/> dostęp 13.06.2024r.

Fot. Źródło: <https://kdk.net.pl/zpitzk/>

Fot. Źródło: <https://kdk.net.pl/zpitzk/>

Region kutnowski nie stanowił wyodrębnionej jednostki historycznej, geograficznej ani etnograficznej. Znajdował się w obrębie tradycji folklorystycznej Ziemi Łęczyckiej, a także podlegał wpływom kujawskim i mazurskim. Tradycje folklorystyczne tego regionu pielęgnuje Zespół Pieśni i Tańca Ziemi Kutnowskiej, który powstał w październiku 1968 roku przy Domu Kultury Dzieci i Młodzieży w Kutnie. Założycielem zespołu, jego pierwszym kierownikiem i choreografem był Kazimierz Józwiak. 20 października 1968 roku ogłoszono rekrutację do nowo tworzonego zespołu. Przyjęto 65 osób w wieku 16-18 lat, które zostały podzielone na grupę taneczną oraz chór. Utworzono również kapelę ludową, w której skład weszli głównie uczniowie miejscowej szkoły muzycznej. Stroje dla grupy wiejskiej (kujawskiej) wykonała Centrala Przemysłu Ludowego i Artystycznego w Warszawie, natomiast dla grupy miejskiej stroje zaprojektowała i uszyła Kutnowska Spółdzielnia Odzieżowa „Diana” według projektu artysty plastyka Stanisława Kurmana. Pierwszą siedzibą

zespołu był lokal Klubu Międzyspółdzielniowego przy ulicy Sienkiewicza 2. Premiera zespołu miała miejsce 6 czerwca 1969 roku, kiedy to odbył się pierwszy koncert na scenie kina „19 Stycznia” w Kutnie.

Równolegle z rozwojem umiejętności tanecznych, muzycznych i wokalnych oraz wzbogacaniem programu, zespół sukcesywnie uzupełniał swoje stroje, w tym ludowe stroje lubelskie, krakowskie, a także stworzył zupełnie oryginalny strój kutnowski, dotąd nieopisany w katalogach etnograficznych. Warto podkreślić, że region kutnowski nie stanowił wyodrębnionego terytorium historycznego, geograficznego ani etnograficznego. Od zawsze znajdował się w obrębie tradycji folklorystycznej Łęczyckiej, jednak ze względu na swoje położenie, był również podatny na wpływy kujawskie i mazurskie. Oskar Kolberg, w XXII tomie "Ludu", który poświęcił Łęczyckiemu, wspomina: „Ubiór tutejszego ludu niewiele różnił się od strojów Mazurów rawskich i łowickich. Jedynie w okolicach Krośniewic zbliżony był do stroju kujawskiego spod Kowala. Ubiór kobiet różnił się tylko inaczej przystrojonym czepcem oraz nieco krótszą katanką wierzchnią.”

W maju 1972 roku, po oddaniu do użytku nowoczesnego budynku Kutnowskiego Domu Kultury, zespół przeniósł się do nowej siedziby, wyposażonej w salę prób, dużą scenę estradową oraz pełne zaplecze socjalno-techniczne. Zespół liczył wtedy 50 osób. Dzięki swojej działalności artystycznej zespół znacząco rozślawił Kutno, koncertując nie tylko w Polsce, ale również za granicą, m.in. w Bułgarii, Rumunii, na Węgrzech, w byłej NRD, Czechosłowacji, ZSRR oraz Jugosławii. Wystawił osiem programów opartych na folklorze kutnowskim, które zaprezentował na wielu krajowych i zagranicznych scenach. Wysoki poziom artystyczny, bogate stroje oraz znakomite układy choreograficzne zostały docenione przez władze państwowe. Niestety, z powodu niekorzystnych okoliczności politycznych i ekonomicznych, zespół zakończył działalność w 1990 roku, rozpoczynając 18-letni okres nieaktywności.

W czerwcu 2008 roku zapadła decyzja o reaktywacji zespołu, co stało się możliwe dzięki zabiegom wielu osób, w tym Krystyny Korkus, która zarejestrowała zespół jako stowarzyszenie, a w latach 2008-2013 była jego prezesem i koordynatorem podejmowanych działań. Pierwszy koncert po długiej przerwie odbył się 14 września 2008 roku. Artystyczny kunszt, piękne stroje, innowacyjne choreografie i brawurowe wykonania sprawiły, że zespół zdobył uznanie międzynarodowe, koncertując w takich krajach jak Bułgaria, Rumunia, Węgry, Hiszpania, Turcja, Czarnogóra czy Indie. Zespół nadal działa aktywnie jako stowarzyszenie.

Królewski Zespół Tańca dawnego La Danse

Królewski Zespół Tańca Dawnego La Danse w Sali zielonej (reprezentacyjnej) Pałacu Saskiego w Kutnie. Fot. M. Jabłoński 2024 r.

Grupa odtwarzająca tańce dworskie z XVII-XVIII wieku oraz zwyczaje i obyczaje z czasów unii polsko-saskiej. Działa od 2016 roku przy Muzeum Pałac Saski w Kutnie. Uczestniczy w festiwalach saskich organizowanych przez muzeum oraz w tematycznych eventach w kraju i za granicą.

5.2.10. Kultura³⁵

Kultura odgrywa kluczową rolę w kształtowaniu tożsamości oraz samoidentyfikacji mieszkańców, wpływając na integrację ludzi z ich miejscem zamieszkania. Ponadto, pełni funkcję promocji miasta i regionu, prezentując unikalne dla tej okolicy tradycje, obyczaje i sztukę. Sfera kultury w gminie Miasta Kutno wyróżnia się bogactwem różnorodnych form, które stanowią integralną część lokalnego życia.

Kutnowski Dom Kultury (KDK) jest miejską instytucją kultury, działającą od 1972 roku. Jego siedziba znajduje się przy ul. Żółkiewskiego 4 w Kutnie, a filia – Centrum Teatru, Muzyki i Tańca – przy ul. Teatralnej 1. Jednym z najważniejszych wydarzeń organizowanych przez KDK jest Święto Róży, które od 50 lat stanowi największą miejską imprezę o charakterze kulturalno-rozrywkowym.

Wydarzenie to jest hołdem dla różanej tradycji Miasta Kutna i składa się z wielu atrakcji, takich jak Ogólnopolska Wystawa Róż i Aranżacji Florystycznych, konferencja różana, pokazy florystyczne, wystawy towarzyszące, Jarmark Różany, koncerty oraz lunapark. Święto Róży cieszy się ogromnym zainteresowaniem mieszkańców powiatu kutnowskiego oraz przybyłych gości z innych regionów.

Miejska i Powiatowa Biblioteka Publiczna im. Stefana Żeromskiego w Kutnie to instytucja kultury, która funkcjonuje od 1931 roku. Zlokalizowana jest w budynku przy ul. Wojska Polskiego 5, wybudowanym w latach 60. XX wieku, i posiada trzy filie na terenie miasta. Biblioteka jest otwarta na potrzeby mieszkańców Kutna i regionu, zapewniając dostęp do książek, informacji, wydarzeń kulturalnych i edukacyjnych. Zbiory biblioteki liczą około 160 000 jednostek inwentarzowych, co czyni ją największą biblioteką w powiecie kutnowskim. Instytucja angażuje się również w ochronę i promocję dziedzictwa kulturowego regionu, posiadając unikalny zbiór dokumentów, w tym nagrania rozmów z najstarszymi mieszkańcami Kutna i archiwalne zdjęcia, w tym prywatne fotografie. Do najważniejszych projektów Biblioteki należy Ogólnopolski Konkurs Literacki im. Szaloma Asza oraz Festiwal im. Szaloma Asza, które mają międzynarodowy zasięg.

Muzeum Pałac Saski w Kutnie, pełni ważną rolę w upowszechnianiu dziedzictwa kulturowego miasta i regionu. Placówka po rewitalizacji zakończonej w 2023 roku mieści się w kompleksie zabytkowych budynków Pałacu Saskiego z połowy XVIII wieku oraz dawnego ratusza miejskiego z połowy XIX wieku, a także nowo powstałych zabudowań, przy placu marsz. J. Piłsudskiego 20. Muzeum gromadzi pamiątki dokumentujące historię związaną z Pałacem Saskim i unią polsko – saską oraz dziejami Kutna, prowadzi badania naukowe oraz organizuje wystawy, lekcje muzealne i konferencje popularyzujące wiedzę o regionie. W ramach działań edukacyjnych organizowane są zajęcia z zakresu edukacji regionalnej, Uniwersytetu Dziecięcego, a także gry historyczne, takie jak larp i questy. Wydarzenia organizowane przez Muzeum, takie jak „Noc Muzeów”, „Spotkania z Historią”, „Festyn Saski” oraz „Szopka Bożonarodzeniowa”, przyciągają licznych odwiedzających. Muzeum posiada również oddział w parku Wiosny Ludów, gdzie w Kaplicy Mniewskich mieści się Muzeum Bitwy nad Bzurą.

Muzeum Pałac Saski w Kutnie to instytucja otwarta na wszystkie grupy społeczne, propagująca w kraju i za granicą przenikanie się różnych dziedzin historii i kultury, szczególnie tych, które miały pozytywny wpływ na stosunki polsko-niemieckie, w szczególności w okresie unii polsko-saskiej. Muzeum upowszechnia również historię miasta Kutna i regionu, przyczyniając się do budowania świadomości lokalnej.

Stowarzyszenia aktywnie działające i realizujące zadania z zakresu kultury:

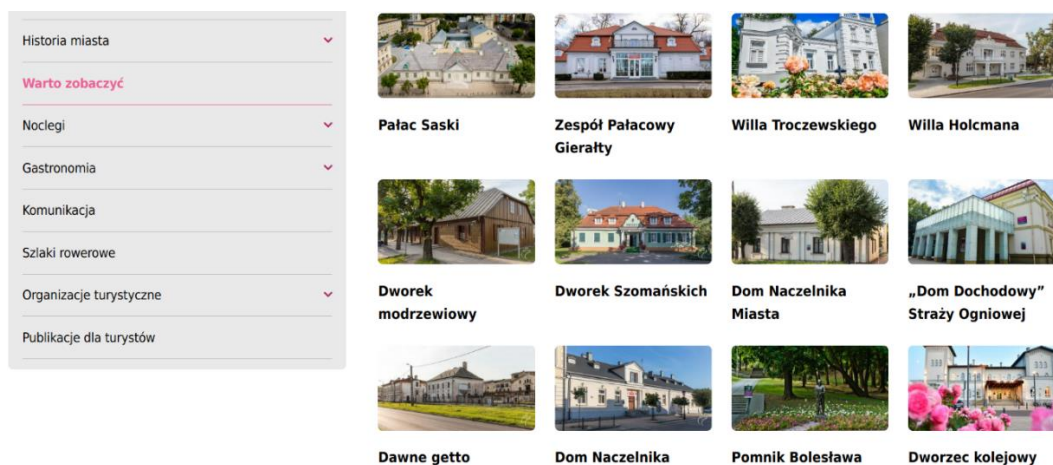
- Towarzystwo Przyjaciół Ziemi Kutnowskiej (Społeczny Opiekun Zabytków) prowadzi zbiórki publiczne na restaurację zabytkowych grobów na cmentarzach parafialnych w Kutnie i Krośniewicach, wydaje publikacje poświęcone historii Kutna i regionu, promując jednocześnie jego dziedzictwo kulturowe,

³⁵ Program Rewitalizacji Miasta Kutna na lata 2015 – 2023, s.32-36.

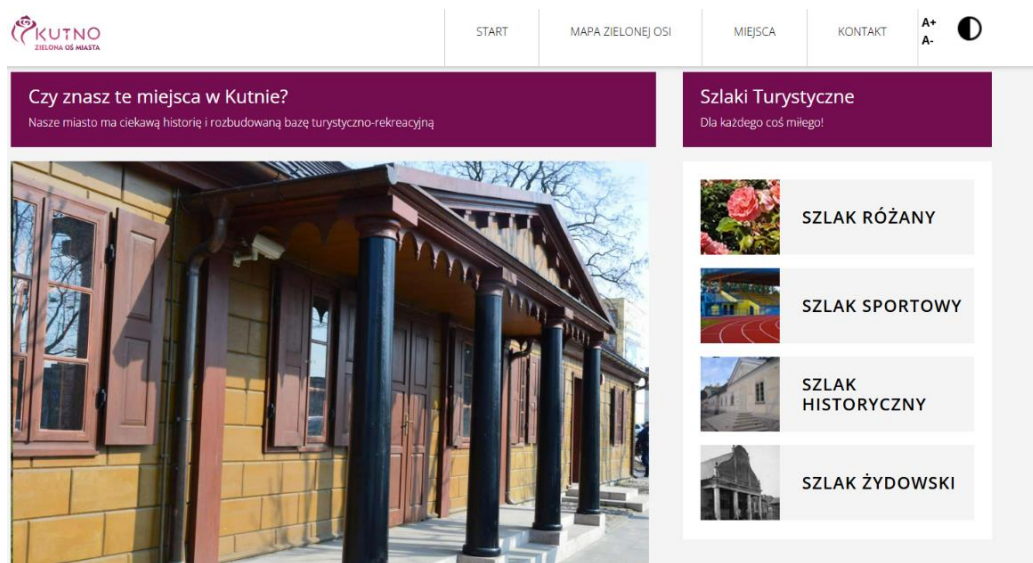
zajmuje się promocją kutnowskiej rzeźby ludowej i rękodzieła artystycznego na terenie całego kraju, organizuje różnego rodzaju akcje edukacyjne.

- Stowarzyszenie Historyczne Pułk 37 pielęgnuje tradycję 37 Łęczyckiego Pułku Piechoty im. księcia Józefa Poniatowskiego, gromadzi pamiątki związane z pułkiem oraz militaria i umundurowanie z okresu II wojny światowej, przeprowadza akcje edukacyjne, organizuje „Odyseję Historyczną” – Złot Grup Rekonstrukcji Historycznych.
- Kutnowska Kuźnia Kultury ma na swoim koncie atrakcyjne wydarzenia kulturalne w przestrzeni miejskiej, m.in. Festiwal Ognia.
- Kutnowskie Towarzystwo Historyczne wraz z Muzeum Pałac Saski w Kutnie wydaje Kutnowski Słownik Biograficzny.
- Stowarzyszenie Grupa Przyjaciół „od jutra” stworzyło interaktywną mapę śladami Żydów regionu kutnowskiego, dostępną na stronie www.kutnowskisztetl.pl. To cenne narzędzie edukacyjne i turystyczne dla mieszkańców i turystów.
- Zespół Pieśni i Tańca Ziemi Kutnowskiej (opisany w 5.2.9. Dziedzictwo niematerialne).

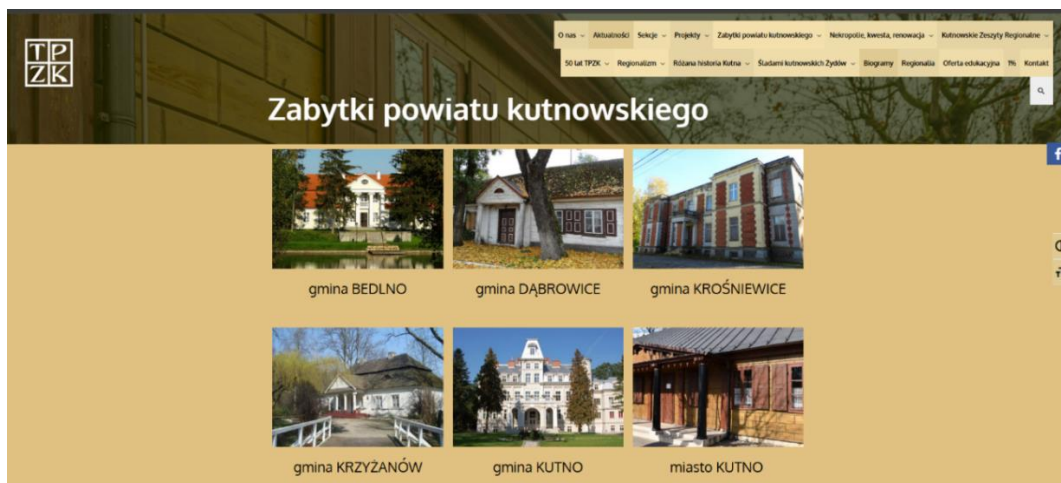
Istnieje wiele lokalnych stron internetowych, które prezentują treści dotyczące dziedzictwa kulturowego Kutna, m.in. strona internetowa Urzędu Miasta Kutno, Towarzystwa Przyjaciół Ziemi Kutnowskiej i inne.

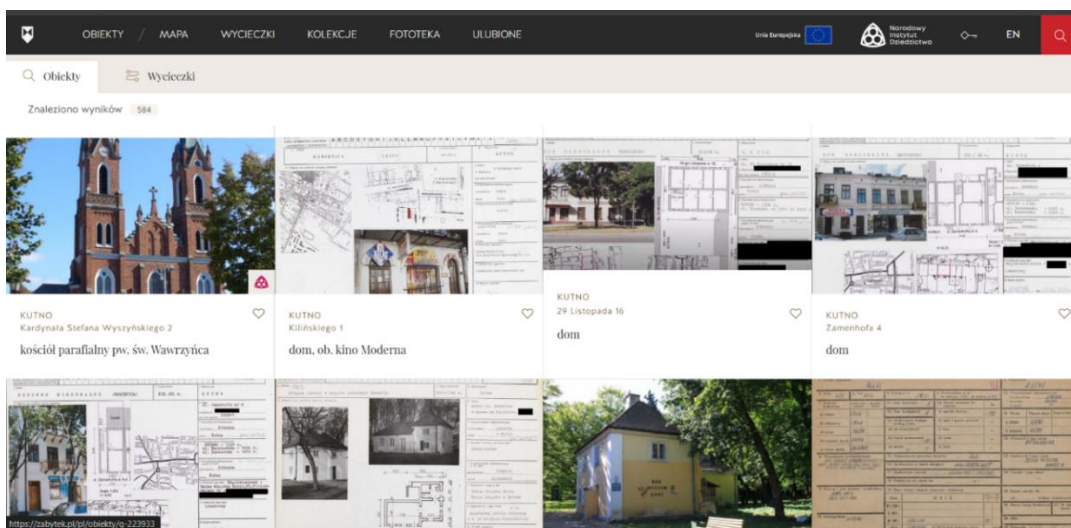
Strona internetowa Urzędu Miasta Kutno www.um.kutno.pl (dostęp 23.11.2024 r.)

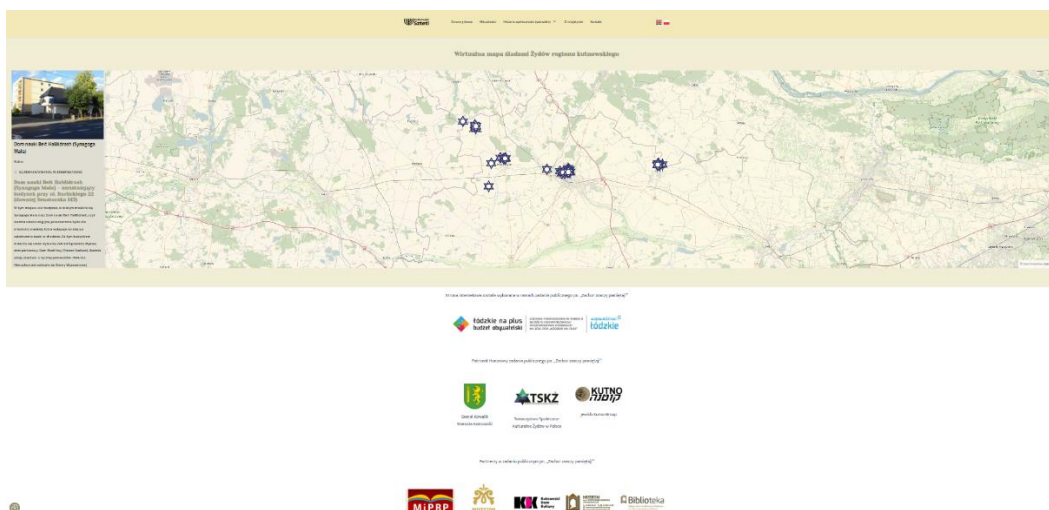
Strona internetowa Zielona Oś : <https://zielonaos.kutno.pl/mapa> (dostęp 23.12.2024 r.)

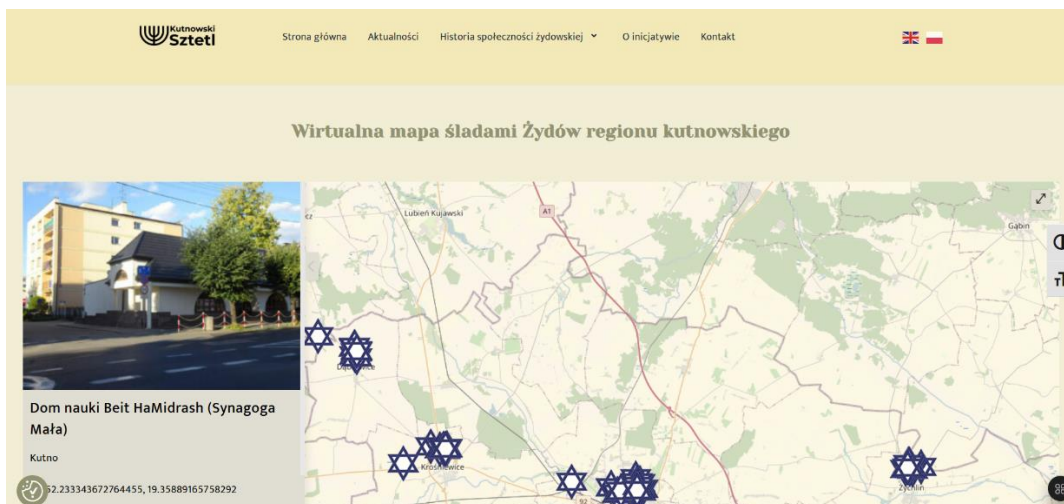
Strona internetowa Towarzystwa Przyjaciół Ziemi Kutnowskiej www.tpzk.eu (dostęp 23.11.2024 r.)

<https://zabytek.pl/pl/szukaj?szukaj=Kutno&strona=13> (dostęp 23.11.2024 r.)

<https://kutnowskisztepl.pl> (dostęp 23.12.2024 r.)

<https://kutnowskisztetl.pl> (dostęp 23.12.2024 r.)

5.3. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony.

Zgodnie z art. 7 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 roku (Dz. U. z 2024 r., poz. 1292) formami ochrony zabytków są:

- wpis do rejestru zabytków,
- uznanie za pomnik historii,
- utworzenie parku kulturowego,
- ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Podstawą do sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy jest ewidencja zabytków³⁶.

Właściciele i posiadacze zabytków zobowiązani są do opieki nad nimi, zgodnie z zapisami ustawowymi³⁷. Zabytki podlegają ochronie prawnej bez względu na swój stan zachowania. Nawet w przypadku gdy jest on zły nie oznacza to, że dany obiekt utracił wartości zabytkowe.

Wojewódzki Konserwator Zabytków prowadzi wojewódzką ewidencję zabytków, która przyjmuje formę kart ewidencyjnych dla zabytków znajdujących się na terenie województwa. Z kolei na terenie gminy, ewidencję zabytków prowadzi wójt, burmistrz lub prezydent miasta, tworząc zbiór kart adresowych zabytków nieruchomych. W Mieście Kutnie funkcjonuje gminna ewidencja zabytków.

Na terenie Miasta Kutna nie znajdują się pomniki historii ani parki kulturowe, jednak istnieją inne formy ochrony zabytków, w tym obiekty wpisane do rejestru zabytków.

5.4. Zabytki w gminnej ewidencji zabytków.

Do obowiązków samorządu lokalnego należy ochrona zabytków, które znajdują się na terenie gminy. Zadania te precyzuje art. 4 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. (Dz. U. z 2024 r. poz. 1292). Gminy mają m. in. zapewnić warunki prawne, organizacyjne i finansowe umożliwiające trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie” oraz zapobiegać „zagrożeniom mogącym

³⁶ Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r., art. 21.

³⁷ Tamże, art. 5 i 71.

spowodować uszczerbek dla wartości zabytków”. Do obowiązków nałożonych przez ustawę na gminę należy „uwzględnienie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska”, czemu ma służyć gminna ewidencja zabytków.

W gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte:

- zabytki nieruchome wpisane do rejestru;
- inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków;
- inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Gminna ewidencja zabytków nie stanowi jednej z form ochrony zabytków wymienionych w art. 7 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r., ale zgodnie z art. 21 jest podstawą do sporządzenia programów opieki nad zabytkami. Dodatkowo ustawa z dnia 18 marca 2010 r. o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz o zmianie innych ustaw istotnie wzmacnia rangę gminnej ewidencji poprzez między innymi obowiązek uzgadniania z wojewódzkim konserwatorem zabytków projektów decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu oraz projektów budowlanych dotyczących obiektów w niej ujętych.

Gminna ewidencja zabytków Miasta Kutno została zatwierdzona przez Prezydenta Miasta Kutno Zarządzeniem nr 1/2019 z 3 stycznia 2019 r., a 27 stycznia 2020 r. została zaktualizowana zarządzeniem nr 13/2020, a następnie Zarządzeniem nr 39/2023 z 2 marca 2023 roku.

Wykaz obiektów, zespołów i obszarów wpisanych do Gminnej ewidencji zabytków Miasta Kutna³⁸

LP.	NR KARTY	NAZWA OBIEKTU	MIEJSCE POŁOŻENIA ZABYTKU / ADRES	NR KATASTRU NIERUCHOMOŚCI	UWAGI
1	2	3	4	5	6
BARCEWICZA					
1	1	ALEJA ZABYTEKOWA	al. Barcewicz	1570/1 ob.-5-Śródmieście	Rejestr zabytków Nr: A/20; Decyzja WUOZ-640/235/2004 z dnia 16.09.2004 r. Wojewódzka Ewidencja Zabytków
2	2	DOM MIESZKALNY	al. Barcewicz 3	1459 ob. -5- Śródmieście	Wojewódzka Ewidencja Zabytków
3	3	DOM MIESZKALNY	al. Barcewicz 14	1577 ob. -5- Śródmieście	Wojewódzka Ewidencja Zabytków
BARLICKIEGO					
4	4	DOM	ul. Barlickiego 14 (d.20)	258/1 ob. -5- Śródmieście	Rejestr zabytków Nr: 1140; Decyzja KL.V-680/18/74 z dnia 01.06.1974 r. Wojewódzka Ewidencja Zabytków
5	5	DOM	ul. Barlickiego 16 (d.22)	243/2 ob. -5- Śródmieście	Rejestr zabytków Nr: 1141; Decyzja Nr KL.V-680/19/74 z dnia 01.06.1974 r. Wojewódzka Ewidencja Zabytków

³⁸ Wykaz na podstawie Zarządzenia nr 39/2023 Prezydenta Miasta Kutno z 2 marca 2023 w sprawie aktualizacji Gminnej Ewidencji Zabytków Miasta Kutno

BEMA					
6	6	ZESPÓŁ FOLWARKU MIEJSKIEGO	ul. Bema	562	Rejestr zabytków Nr: 411; decyzja KL.IV-680/100/67 z dnia 11.07.1967 r. Budynek stajni – po rozbiórce Wojewódzka Ewidencja Zabytków
	6	DOM MIESZKALNY d. KOSZARY	ul. Bema 1	563/7 563/8 563/9 563/10 564/16	
	6	BUDYNEK MAGAZYNU	ul. Bema 5	ob. -4- Kościuszków	
7	7	DOM MIESZKALNY	ul. Bema 26 (d.20)	525 ob. -4- Kościuszków	
CMENTARNA					
8	8	KAPLICA CMENTARNA	ul. Cmentarna	12/5 ob. -5- Śródmieście	Wojewódzka Ewidencja Zabytków
9	9	CMENTARZ PARAFIALNY	ul. Cmentarna	12/5 ob. -5- Śródmieście	Wojewódzka Ewidencja Zabytków
DĄBROWSKIEGO					
10	10	DOM MIESZKALNY	ul. Dąbrowskiego 3	801 ob. -4- Kościuszków	
11	11	DOM MIESZKALNY	ul. Dąbrowskiego 12	796 ob. -4- Kościuszków	
FAŁATA					
12	12	WILLA (OSIEDLE PRACOWNIKÓW KOLEI)	ul. Fałata 5 (d. Matejki 5)	941/43 ob. -5- Śródmieście	Wojewódzka Ewidencja Zabytków
GRUNWALDZKA					
13	13	ZESPÓŁ – DAWNE KOSZARY 37 PUŁKU PIECHOTY	ul. Grunwaldzka	7/8, 7/9, 7/41 ob. -2- Grunwald	Część obiektu wykreślona z Gminnej Ewidencji Zabytków Wojewódzka Ewidencja Zabytków
	13	DAWNE KOSZARY	ul. Grunwaldzka 1		
	13	DAWNE KASYNO	ul. Grunwaldzka 3		
KILIŃSKIEGO					
14	14	KAMIENICA d. KINO „MODERNA”	ul. Kilińskiego 1	508/2 ob. -5- Śródmieście	Rejestr zabytków Nr: 1142; decyzja KS.V-680/20/74 z dnia 01.06.1974 r. Wojewódzka Ewidencja Zabytków
KOCHANOWSKIEGO					
15	15	ZESPÓŁ MŁYNA MOTOROWEGO	ul. Kochanowskiego 4	897, 898 ob. -5- Śródmieście	Zespół Młyna Motorowego Rejestr zabytków Nr: 642; Decyzja PSOZ.5340-48/93 z dnia 10.09.1993 r. Wojewódzka Ewidencja Zabytków
	15	DOM MŁYNARZA			
	15	MŁYN MOTOROWY			
	15	BUDYNEK GOSPODARCZY			

16	17	DOM MIESZKALNY	ul. Kochanowskiego 10	895 ob. -5- Śródmieście	Wojewódzka Ewidencja Zabytków
KORDECKIEGO					
17	18	WILLA	ul. Kordeckiego 2	400 ob. -4- Kościuszków	Wojewódzka Ewidencja Zabytków
KOŚCIUSZKI					
18	19	DOM	ul. Kościuszki 4	282 ob. -5- Śródmieście	Rejestr zabytków – Zespół Urbanistyczno-Architektoniczny ul. Kościuszki 4,8 i 10; Rejestr zabytków Nr: 1136; Decyzja KS.V-680/14/74 z dnia 01.06.1974 r. Wojewódzka Ewidencja Zabytków
19	20	DOM	ul. Kościuszki 8	280 ob. -5- Śródmieście	Rejestr zabytków – Zespół Urbanistyczno-Architektoniczny ul. Kościuszki 4,8 i 10; Rejestr zabytków Nr: 1136; Decyzja KS.V-680/14/74 z dnia 01.06.1974 r. Wojewódzka Ewidencja Zabytków
20	21	DWÓR SZOMAŃSKICH	ul. Kościuszki 9	264/1 ob. -5- Śródmieście	Rejestr zabytków Nr: 1143; Decyzja KS.V-680/21/74 z dnia 01.06.1974 r. Wojewódzka Ewidencja Zabytków
21	22	SZKOŁA ELEMENTARNA (ob. Zespół Szkół Zawodowych)	ul. Kościuszki 10	279 ob. -5- Śródmieście	Rejestr zabytków – Zespół Urbanistyczno-Architektoniczny ul. Kościuszki 4,8 i 10; Rejestr zabytków Nr: 1136; Decyzja KS.V-680/14/74 z dnia 01.06.1974 r. Wojewódzka Ewidencja Zabytków
22	23 23 23	ZESPÓŁ GIMNAZJUM im. H. Dąbrowskiego GIMNAZJUM WILLA	ul. Kościuszki 11 (ul. Dąbrowskiego 1)	799/2, 799/4, 799/7 ob. -4- Kościuszków	Wojewódzka Ewidencja Zabytków
23	24	DOM (Zespół domów mieszkalnych oficerskiego funduszu wojskowego)	ul. Kościuszki 20	808/3 ob. -4- Kościuszków	Wojewódzka Ewidencja Zabytków
KRASIŃSKIEGO					
24	25	DOM MIESZKALNY	ul. Krasińskiego 14 (d.8)	871 ob. -5- Śródmieście	
25	26	DOM MIESZKALNY	ul. Krasińskiego 16 (d.10)	872 ob. -5- Śródmieście	
26	27	DOM MIESZKALNY	ul. Krasińskiego 24 (d. 18)	877 ob. -5- Śródmieście	

KROŚNIEWICKA					
27	28	WODOCIĄGOWA WIEŻA CIŚNIEN KOLEJOWA	ul. Krośniewicka	1054/60 ob. -1- Raszew Piaski	Wojewódzka Ewidencja Zabytków
28	29	SZKOŁA	ul. Krośniewicka	1054/4 ob. -1- Raszew Piaski	Wojewódzka Ewidencja Zabytków
29	30	ZESPÓŁ OSIEDLA KOLEJARSKIEGO	ul. Krośniewicka 48, 52	1054/48, 1054/58 ob. -1- Raszew Piaski	Wojewódzka Ewidencja Zabytków
	30	WILLA			
	30	BUDYNEK GOSPODARCZY			
	30	DOM			
	30	BUDYNEK GOSPODARCZY			
	30	BUDYNEK GOSPODARCZY Z PRALNIĄ			
KRÓLEWSKA					
30	31	DOM MIESZKALNY	ul. Królewska 1	481/1 ob. -5- Śródmieście	Rejestr zabytków - Zespół Urbanistyczno-Architektoniczny ul. Królewskiej; Rejestr zabytków Nr – 1133; Decyzja KS.V-680/11/74 z dnia 01.06.1974 r. Wojewódzka Ewidencja Zabytków
31	32	DOM MIESZKALNY	ul. Królewska 2 (Plac Piłsudskiego 8, 8a)	410/2, 410/3, 410/4, 410/5 ob. -5- Śródmieście	Rejestr zabytków - Zespół Urbanistyczno-Architektoniczny ul. Królewskiej; Rejestr zabytków Nr – 1133; Decyzja KS.V-680/11/74 z dnia 01.06.1974 r. Rejestr zabytków – Zespół Urbanistyczno-Architektoniczny Placu Piłsudskiego; Rejestr zabytków Nr: 1131; decyzja KS.V-680/9/74 z dnia 01.06.1974 r. Wojewódzka Ewidencja Zabytków
32	33	DOM MIESZKALNY	ul. Królewska 3	480 ob. -5- Śródmieście	Rejestr zabytków - Zespół Urbanistyczno-Architektoniczny ul. Królewskiej; Rejestr zabytków Nr – 1133; Decyzja KS.V-680/11/74 z dnia 01.06.1974 r.
33	34	DOM MIESZKALNY	ul. Królewska 4	410/4, 410/5 ob. -5- Śródmieście	Rejestr zabytków - Zespół Urbanistyczno-Architektoniczny ul. Królewskiej; Rejestr zabytków Nr – 1133; Decyzja KS.V-680/11/74 z dnia 01.06.1974 r. Wojewódzka Ewidencja Zabytków
34	35	DOM MIESZKALNY	ul. Królewska 5 (d. 3)	479 ob. -5- Śródmieście	Rejestr zabytków - Zespół Urbanistyczno-Architektoniczny ul. Królewskiej;

					Rejestr zabytków Nr – 1133; Decyzja KS.V-680/11/74 z dnia 01.06.1974 r.
35	36	DOM MIESZKALNY	ul. Królewska 7 (d.5)	478 ob. -5- Śródmieście	Rejestr zabytków - Zespół Urbanistyczno-Architektoniczny ul. Królewskiej; Rejestr zabytków Nr – 1133; Decyzja KS.V-680/11/74 z dnia 01.06.1974 r.
36	37	DOM MIESZKALNY	ul. Królewska 8 (d.6)	412 ob. -5- Śródmieście	Rejestr zabytków - Zespół Urbanistyczno-Architektoniczny ul. Królewskiej; Rejestr zabytków Nr – 1133; Decyzja KS.V-680/11/74 z dnia 01.06.1974 r. Wojewódzka Ewidencja Zabytków
37	38	DOM MIESZKALNY	ul. Królewska 9 (d.5)	477 ob. -5- Śródmieście	Rejestr zabytków - Zespół Urbanistyczno-Architektoniczny ul. Królewskiej; Rejestr zabytków Nr – 1133; Decyzja KS.V-680/11/74 z dnia 01.06.1974 r. Wojewódzka Ewidencja Zabytków
38	39	DOM MIESZKALNY	ul. Królewska 10 (d.8)	413/1 ob. -5- Śródmieście	Rejestr zabytków - Zespół Urbanistyczno-Architektoniczny ul. Królewskiej; Rejestr zabytków Nr – 1133; Decyzja KS.V-680/11/74 z dnia 01.06.1974 r. Wojewódzka Ewidencja Zabytków
39	40	DOM MIESZKALNY	ul. Królewska 11 (d.7)	476 ob. -5- Śródmieście	Rejestr zabytków - Zespół Urbanistyczno-Architektoniczny ul. Królewskiej; Rejestr zabytków Nr – 1133; Decyzja KS.V-680/11/74 z dnia 01.06.1974 r. Wojewódzka Ewidencja Zabytków
40	41	DOM MIESZKALNY	ul. Królewska 12 (d.8)	414/2 ob. -5- Śródmieście	Rejestr zabytków - Zespół Urbanistyczno-Architektoniczny ul. Królewskiej; Rejestr zabytków Nr – 1133; Decyzja KS.V-680/11/74 z dnia 01.06.1974 r. Wojewódzka Ewidencja Zabytków
41	42	DOM MIESZKALNY	ul. Królewska 13 (d.9)	475 ob. -5- Śródmieście	Rejestr zabytków - Zespół Urbanistyczno-Architektoniczny ul. Królewskiej; Rejestr zabytków Nr – 1133; Decyzja KS.V-680/11/74 z dnia 01.06.1974 r. Wojewódzka Ewidencja Zabytków
42	43	DOM MIESZKALNY	ul. Królewska 15 (d.9)	474 ob. -5- Śródmieście	Rejestr zabytków - Zespół Urbanistyczno-Architektoniczny ul. Królewskiej; Rejestr zabytków Nr – 1133; Decyzja KS.V-680/11/74 z dnia 01.06.1974 r. Wojewódzka Ewidencja Zabytków

43	44	DOM MIESZKALNY	ul. Królewska 16 (d.12)	417, 418 ob. -5- Śródmieście	Rejestr zabytków - Zespół Urbanistyczno-Architektoniczny ul. Królewskiej; Rejestr zabytków Nr – 1133; Decyzja KS.V-680/11/74 z dnia 01.06.1974 r. Wojewódzka Ewidencja Zabytków
44	45 45 45	ZESPÓŁ APTEKI „POD ORLEM” APTEKA OFICyna	ul. Królewska 17 (d.11) (ul. Pereca 4)	463/5, 463/7, 463/8 ob. -5- Śródmieście	Rejestr zabytków - Zespół Urbanistyczno-Architektoniczny ul. Królewskiej; Rejestr zabytków Nr – 1133; Decyzja KS.V-680/11/74 z dnia 01.06.1974 r. Wojewódzka Ewidencja Zabytków
45	46	DOM MIESZKALNY	ul. Królewska 18 (d.14)	419 ob. -5- Śródmieście	Rejestr zabytków - Zespół Urbanistyczno-Architektoniczny ul. Królewskiej; Rejestr zabytków Nr – 1133; Decyzja KS.V-680/11/74 z dnia 01.06.1974 r. Wojewódzka Ewidencja Zabytków
46	46/1	DOM MIESZKALNY	ul. Królewska 20/22 (d.16)	420/1 i 421 ob. -5- Śródmieście	Rejestr zabytków - Zespół Urbanistyczno-Architektoniczny ul. Królewskiej; Rejestr zabytków Nr – 1133/392; Decyzja KS.V-680/11/74 z dnia 01.06.1974 r. Wojewódzka Ewidencja Zabytków
47	47	DOM MIESZKALNY	ul. Królewska 25 (d.15)	458/1, 459/1 ob. -5- Śródmieście	Rejestr zabytków - Zespół Urbanistyczno-Architektoniczny ul. Królewskiej; Rejestr zabytków Nr – 1133; Decyzja KS.V-680/11/74 z dnia 01.06.1974 r. Wojewódzka Ewidencja Zabytków
48	48	DOM MIESZKALNY	ul. Królewska 29 (d.19)	455 ob. -5- Śródmieście	Rejestr zabytków - Zespół Urbanistyczno-Architektoniczny ul. Królewskiej; Rejestr zabytków Nr – 1133; Decyzja KS.V-680/11/74 z dnia 01.06.1974 r. Wojewódzka Ewidencja Zabytków
49	49	DOM MIESZKALNY	ul. Królewska 34 (d.24)	427 ob. -5- Śródmieście	Rejestr zabytków - Zespół Urbanistyczno-Architektoniczny ul. Królewskiej; Rejestr zabytków Nr – 1133; Decyzja KS.V-680/11/74 z dnia 01.06.1974 r. Wojewódzka Ewidencja Zabytków
50	50	DOM MIESZKALNY	ul. Królewska 36 (d.26)	428/1 ob. -5- Śródmieście	Rejestr zabytków - Zespół Urbanistyczno-Architektoniczny ul. Królewskiej; Rejestr zabytków Nr – 1133; Decyzja KS.V-680/11/74 z dnia 01.06.1974 r. Wojewódzka Ewidencja Zabytków

51	51	DOM MIESZKALNY	ul. Królewska 37 (d.25)	453 ob. -5- Śródmieście	Rejestr zabytków - Zespół Urbanistyczno-Architektoniczny ul. Królewskiej; Rejestr zabytków Nr – 1133; Decyzja KS.V-680/11/74 z dnia 01.06.1974 r.
52	52	DOM MIESZKALNY	ul. Królewska 39 (d.25)	452 ob. -5- Śródmieście	Rejestr zabytków - Zespół Urbanistyczno-Architektoniczny ul. Królewskiej; Rejestr zabytków Nr – 1133; Decyzja KS.V-680/11/74 z dnia 01.06.1974 r.
53	53	DOM MIESZKALNY	ul. Królewska 41 (ul. Barlickiego 21)(d.27)	451 ob. -5- Śródmieście	Rejestr zabytków - Zespół Urbanistyczno-Architektoniczny ul. Królewskiej; Rejestr zabytków Nr – 1133; Decyzja KS.V-680/11/74 z dnia 01.06.1974 r. Wojewódzka Ewidencja Zabytków
54	54	DOM MIESZKALNY	ul. Królewska 43 (d.27)	450/1 ob. -5- Śródmieście	Rejestr zabytków - Zespół Urbanistyczno-Architektoniczny ul. Królewskiej; Rejestr zabytków Nr – 1133; Decyzja KS.V-680/11/74 z dnia 01.06.1974 r. Wojewódzka Ewidencja Zabytków
55	55	DOM MIESZKALNY	ul. Królewska 45, 47 (d.29)	448/1, 449 ob. -5- Śródmieście	Rejestr zabytków - Zespół Urbanistyczno-Architektoniczny ul. Królewskiej; Rejestr zabytków Nr – 1133; Decyzja KS.V-680/11/74 z dnia 01.06.1974 r.
56	56	DOM MIESZKALNY	ul. Królewska 49, 51 (d.31)	447/1, 448/2 ob. -5- Śródmieście	Rejestr zabytków - Zespół Urbanistyczno-Architektoniczny ul. Królewskiej; Rejestr zabytków Nr – 1133; Decyzja KS.V-680/11/74 z dnia 01.06.1974 r.
29 LISTOPADA					
57	58	DOM NACZELNIKA MIASTA (Z OFICYNĄ)	ul. 29 Listopada 2	225/2 ob. -5- Śródmieście	Rejestr zabytków Nr: 1147; Decyzja Nr KS.V.680/25/74 z dnia 01.06.1974 r oraz Rejestr zabytków Nr: 629; Decyzja PSOZ-5340/44/91 z dnia 28.11.1991r. Wojewódzka Ewidencja Zabytków
58	59	WILLA TROCZEWSKIEGO	ul. 29 Listopada 4	224 ob. -5- Śródmieście	Rejestr zabytków Nr: 1144; Decyzja Nr KS.V-680/22/74 z dnia 01.06.1974 r. Wojewódzka Ewidencja Zabytków
59	60	KAMIENICA	ul. 29 Listopada 8	222 ob. -5- Śródmieście	
60	61	KAMIENICA	ul. 29 Listopada 10	221 ob. -5- Śródmieście	
61	62	LAZARET (dawniej KOSZARY I WIĘZIENIE)	ul. 29 Listopada 14	217 ob. -5- Śródmieście	Wojewódzka Ewidencja Zabytków

62	63	KAMIENICA	ul. 29 Listopada 16	216 ob. -5- Śródmieście	Rejestr zabytków – Zespół Urbanistyczno-Architektoniczny ul. 29 Listopada 16, 18, 20; Rejestr zabytków Nr: 1135; decyzja KS.V-680/13/74 z dnia 01.06.1974 r. Wojewódzka Ewidencja Zabytków
63	64	KAMIENICA	ul. 29 Listopada 18	215 ob. -5- Śródmieście	Rejestr zabytków – Zespół Urbanistyczno-Architektoniczny ul. 29 Listopada 16, 18, 20; Rejestr zabytków Nr: 1135; decyzja KS.V-680/13/74 z dnia 01.06.1974 r. Wojewódzka Ewidencja Zabytków
64	65	KAMIENICA	ul. 29 Listopada 20	214 ob. -5- Śródmieście	Rejestr zabytków – Zespół Urbanistyczno-Architektoniczny ul. 29 Listopada 16, 18, 20; Rejestr zabytków Nr: 1135; decyzja KS.V-680/13/74 z dnia 01.06.1974 r. Wojewódzka Ewidencja Zabytków
65	66	DOM MIESZKALNY	ul. 29 Listopada 26 (d. 24)	210/2 ob. -5- Śródmieście	
66	67	DOM MIESZKALNY	ul. 29 Listopada 36 (d. 32)	125 ob. -5- Śródmieście	
67	68	DOM MIESZKALNY	ul. 29 Listopada 40	123 ob. -5- Śródmieście	
68	69	DOM MIESZKALNY	ul. 29 Listopada 50 (d. 46)	113 ob. -5- Śródmieście	
69	70	DOM MIESZKALNY d. ŁAŻNIA KOSZAR CARSKICH tzw. BANIA	ul. 29 Listopada 57	586/1 ob. -5- Śródmieście	Wojewódzka Ewidencja Zabytków
70	71	DOM MIESZKALNY	ul. 29 Listopada 58 (d. 52/54)	105 ob. -5- Śródmieście	
ŁĄKOSZYŃSKA					
71	72	ZESPÓŁ KOŚCIÓŁA PARAFII pw. św. SATNISŁAWA B.M.	ul. Łąkoszyńska 11	464, 462/7 ob. -6- Łąkoszyn	Kościół w zespole - Rejestr zabytków Nr: 445; Decyzja z dnia 17.03.1978 r. Wojewódzka Ewidencja Zabytków
	72	KOŚCIÓŁ pw. św. SATNISŁAWA B.M.			
	72	OGRODZENIA KOSCIÓŁA pw. św. STANISŁAWA B.M.			
	72	PLEBANIA			
72	73	CMENTARZ PRZYKOŚCIELNY	ul. Łąkoszyńska 11	464 ob. -6- Łąkoszyn	Wojewódzka Ewidencja Zabytków
ŁĘCZYCKA					
73	74	WILLA	ul. Łęczycka 5 (ul. Matejki 2)	1454 ob. -5- Śródmieście	Wojewódzka Ewidencja Zabytków
74	75	DOM	ul. Łęczycka 7	1455 ob. -5- Śródmieście	

3 MAJA					
75	76	ZESPÓŁ DWORCA KOLEJOWEGO	ul. 3 Maja	941/20 ob. -5- Śródmieście	Wojewódzka Ewidencja Zabytków
	76	DWORZEC PKP			
	76	BUDYNEK OBSŁUGI DWORCA			
	76	MAGAZYN			
76	77	DOM MIESZKALNY	ul. 3 Maja 3	941/20 ob. -5- Śródmieście	Wojewódzka Ewidencja Zabytków
77	78	DOM MIESZKALNY	ul. 3 Maja 4	915/2 ob. -5- Śródmieście	Wojewódzka Ewidencja Zabytków
78	79	DOM MIESZKALNY	ul. 3 Maja 6	914 ob. -5- Śródmieście	Wojewódzka Ewidencja Zabytków
79	80	DOM MIESZKALNY	ul. 3 Maja 10 (d. 10, 12, 14)	911/1, 911/2, 911/3, 911/4 ob. -5- Śródmieście	Wojewódzka Ewidencja Zabytków
80	81	DOM MIESZKALNY	ul. 3 Maja 16	909 ob. -5- Śródmieście	Wojewódzka Ewidencja Zabytków
81	82	KAMIENICA	ul. 3 Maja 18	908 ob. -5- Śródmieście	Wojewódzka Ewidencja Zabytków
82	83	DOM	ul. 3 Maja 20	907 ob. -5- Śródmieście	Wojewódzka Ewidencja Zabytków
83	84	DOM	ul. 3 Maja 24	905 ob. -5- Śródmieście	Wojewódzka Ewidencja Zabytków
84	85	DOM	ul. 3 Maja 26	851 ob. -5- Śródmieście	Wojewódzka Ewidencja Zabytków
85	86	DOM	ul. 3 Maja 26a	850 ob. -5- Śródmieście	Wojewódzka Ewidencja Zabytków
86	87	DOM	ul. 3 Maja 30	848 ob. -5- Śródmieście	Wojewódzka Ewidencja Zabytków
87	88	DOM	ul. 3 Maja 32	847/2 ob. -5- Śródmieście	Wojewódzka Ewidencja Zabytków
88	89	DOM	ul. 3 Maja 34	846 ob. -5- Śródmieście	Wojewódzka Ewidencja Zabytków
89	90	DOM	ul. 3 Maja 38	843 ob. -5- Śródmieście	Wojewódzka Ewidencja Zabytków
90	91	DOM	ul. 3 Maja 42A	840 ob. -5- Śródmieście	Wojewódzka Ewidencja Zabytków
91	92	KAMIENICA	ul. 3 Maja 44	839 ob. -5- Śródmieście	Wojewódzka Ewidencja Zabytków
92	93	DOM	ul. 3 Maja 46	838 ob. -5- Śródmieście	Wojewódzka Ewidencja Zabytków
93	94	DOM	ul. 3 Maja 52	835 ob. -5- Śródmieście	Wojewódzka Ewidencja Zabytków
MATEJKI					
94	95	DOM MIESZKALNY	ul. Matejki 8	1463 ob. -5- Śródmieście	Rejestr zabytków Nr: 655; Decyzja Nr PSOZ.5340-66/97 z dnia z dnia 03.12.1997 r. Wojewódzka Ewidencja Zabytków

MICKIEWICZA					
95	96	WILLA	ul. Mickiewicza 2	536/5 ob. -5- Śródmieście	Wojewódzka Ewidencja Zabytków
96	97	ZESPÓŁ BROWARU	ul. Mickiewicza 5	533/2 ob. -5- Śródmieście	----- ----- Rejestr zabytków Nr: 1146; Decyzja Nr KS.V.680/24/74 z dnia 01.06.1974 r. Część budynku dawnego browaru - po rozbiórce dokonanej w 2008 r. Wojewódzka Ewidencja Zabytków
	97	BROWAR			
	97	DOM MIESZKALNY			
97	98	ZESPÓŁ CUKROWNI „KONSTANCJA”	ul. Mickiewicza 100	947 ob. -1- Raszew Piaszki	Wojewódzka Ewidencja Zabytków
	98	CUKROWNIA			
	98	MAGAZYN PASZ			
	98	MAGAZYN SUROWCÓW			
NARUTOWICZA					
98	99	PAŁAC SASKI (pałac podróżny Augusta III)	ul. Narutowicza 2 (Plac Piłsudskiego 19)	487, 488/5 ob. -5- Śródmieście	Rejestr zabytków Nr: 17; Decyzja KL.IV.680/99/67 z dnia 11.07.1967 r. Rejestr zabytków – Zespół Urbanistyczno-Architektoniczny Placu Piłsudskiego; Rejestr zabytków Nr: 1131; decyzja KS.V-680/9/74 z dnia 01.06.1974 r. Wojewódzka Ewidencja Zabytków
99	100	DOM MIESZKALNY/ KAMIENICA	ul. Narutowicza 8	493 ob. -5- Śródmieście	Wojewódzka Ewidencja Zabytków
100	101	KAMIENICA	ul. Narutowicza 9 (d.3)	505/1, 505/2, 505/3 ob. -5- Śródmieście	Rejestr zabytków - Zespół Urbanistyczno-Architektoniczny ul. Narutowicza 3, 5, 5a, 10 i 12; Rejestr zabytków Nr: 1137; Decyzja KS.V-680/15/74 z dnia 01.06.1974 r. Wojewódzka Ewidencja Zabytków
101	102	KAMIENICA	ul. Narutowicza 10	494 ob. -5- Śródmieście	Rejestr zabytków - Zespół Urbanistyczno-Architektoniczny ul. Narutowicza 3, 5, 5a, 10 i 12; Rejestr zabytków Nr: 1137; Decyzja KS.V-680/15/74 z dnia 01.06.1974 r. Wojewódzka Ewidencja Zabytków
102	103	DOM MIESZKALNY	ul. Narutowicza 11(d.5)	504 ob. -5- Śródmieście	Rejestr zabytków - Zespół Urbanistyczno-Architektoniczny ul. Narutowicza 3, 5, 5a, 10 i 12; Rejestr zabytków Nr: 1137; Decyzja KS.V-680/15/74 z dnia 01.06.1974 r. Wojewódzka Ewidencja Zabytków

103	104	DOM MIESZKALNY (KAMIENICA)	ul. Narutowicza 12	495 ob. -5- Śródmieście	Rejestr zabytków - Zespół Urbanistyczno-Architektoniczny ul. Narutowicza 3, 5, 5a, 10 i 12; Rejestr zabytków Nr: 1137; Decyzja KS.V-680/15/74 z dnia 01.06.1974 r.
104	105	DOM MIESZKALNY	ul. Narutowicza 13(d.5a)	503 ob. -5- Śródmieście	Rejestr zabytków - Zespół Urbanistyczno-Architektoniczny ul. Narutowicza 3, 5, 5a, 10 i 12; Rejestr zabytków Nr: 1137; Decyzja KS.V-680/15/74 z dnia 01.06.1974 r. Wojewódzka Ewidencja Zabytków
105	106	DWÓR CHLEWICKICH (DWOREK MODRZEWIOWY)	ul. Narutowicza 20	565/2 ob. -5- Śródmieście	Rejestr zabytków Nr: 16; Decyzja KL.IV.680/101/67 z dnia 11.07.1967 r. Wojewódzka Ewidencja Zabytków
106	107	SIEROCINIEC	ul. Narutowicza 22	564/2 ob. -5- Śródmieście	
107	108	ŁĄŻNIA MIEJSKA (BUDYNEK USŁUGOWO-HANDLOWY)	ul. Narutowicza 31,33 (d.17)	543/7 ob. -5- Śródmieście	Wojewódzka Ewidencja Zabytków
OKRZEI					
108	109	DOM (Zespół domów mieszkalnych oficerskiego funduszu wojkowego)	ul. Okrzei 1	586/2 ob. -5- Śródmieście	Wojewódzka Ewidencja Zabytków
OPOROWSKA					
109	110	CMENTARZ EPIDEMIOLOGICZNY – OFIAR EPIDEMII CHOLERY	ul. Oporowska (ul. Szymanowskiego)	818/1, 818/2 ob. -4- Kościuszków	
110	111	CMENTARZ EWANGELICKO-AUGSBURSKI	ul. Oporowska (ul. Szymanowskiego)	818/1, 818/2 ob. -4- Kościuszków	
PAŁACOWA					
111	112	ZESPÓŁ PAŁACOWY „GIERAŁTY”	ul. Pałacowa park „Wiosny Ludów”	1570/1, 1798/4, 1798/17, 1798/18, 1798/19 ob. -5- Śródmieście	1. Rejestr zabytków Nr: 19; Decyzja KL.IV.680/59/67 z dnia 01.06.1967 r.
	112	PAŁAC			2. Rejestr zabytków Nr: 388; Decyzja KL.IV.680/60/67 z dnia 01.06.1967 r.
	112	OFICYNA (PRAWA)			3. Rejestr zabytków Nr: 389; Decyzja KL.IV.680/61/67 z dnia 01.06.1967 r.
	112	OFICYNA (LEWA)			4. -----
	112	BUDYNEK GOSPODARCZY			5. -----
	112	BRAMA WJAZDOWA			6. Rejestr zabytków Nr: 351; Decyzja KL.IV.680/62/67 z dnia 01.06.1967 r.
	112	PARK PAŁACOWY			7. Rejestr zabytków Nr: 18; Decyzja KL.IV.680/58/67 z dnia 01.06.1967 r. Wojewódzka Ewidencja Zabytków
	112	KAPLICA GROBOWA			
112	113	DOM MIESZKALNY	ul. Pałacowa 3	1494 ob. -5- Śródmieście	Wojewódzka Ewidencja Zabytków

113	114	DOM MIESZKALNY	ul. Pałacowa 4	1488/1 1488/2 ob. -5- Śródmieście	Wojewódzka Ewidencja Zabytków
PLAC PIŁSUDSKIEGO					
114	115	HISTORYCZNE CENTRUM MIASTA (POSTULOWANY OBSZAR PARKU KULTUROWEGO)	Plac Piłsudskiego, ul. Królewska, Plac Wolności, teren pw. św. Wawrzyńca, ul. Zduńska, Rynek Zduński, ul. Teatralna, ul. Zamenhofska, teren Pałacu Saskiego, (ul. Witosa, ul. Joselewicza, ul. Pereca, ul. Nawrot, ul. Wyszyńskiego)	Obszar pomiędzy ulicami: Witosa, 29 Listopada, Barlickiego, Kościszki, Wyszyńskiego, Jana Pawła II, Zduńską, Rynkiem Zduńskim, Teatralną, Placem Wolności, Zamenhofska, Placem Piłsudskiego, Sienkiewicza, Narutowicza	Rejestr zabytków – Zespoły Urbanistyczno-Architektoniczne: Placu Piłsudskiego, ul. Królewskiej, Placu Wolności, ul. Teatralnej i dawnego Rynku Zduńskiego, ul. Zamenhofska domów 2, 4, 6, 8. Dodatkowo rejestr zabytków: Ratusza, Pałacu Saskiego, Kościoła pw. Św. Wawrzyńca
115	116	DOM MIESZKALNY (KAMIENICA)	Plac Piłsudskiego 1 (ul. Witosa 2)	485 ob. -5- Śródmieście	Rejestr zabytków – Zespół Urbanistyczno-Architektoniczny Placu Piłsudskiego; Rejestr zabytków Nr: 1131; decyzja KS.V-680/9/74 z dnia 01.06.1974 r. Wojewódzka Ewidencja Zabytków
116	117	DOM MIESZKALNY (KAMIENICA)	Plac Piłsudskiego 2 (ul. Barlickiego 61)	484/1 ob. -5- Śródmieście	Rejestr zabytków – Zespół Urbanistyczno-Architektoniczny Placu Piłsudskiego; Rejestr zabytków Nr: 1131; decyzja KS.V-680/9/74 z dnia 01.06.1974 r. Wojewódzka Ewidencja Zabytków
117	118	DOM MIESZKALNY (KAMIENICA)	Plac Piłsudskiego 7	483/2 ob. -5- Śródmieście	Rejestr zabytków – Zespół Urbanistyczno-Architektoniczny Placu Piłsudskiego; Rejestr zabytków Nr: 1131; decyzja KS.V-680/9/74 z dnia 01.06.1974 r. Wojewódzka Ewidencja Zabytków
118	119	DOM MIESZKALNY (KAMIENICA)	Plac Piłsudskiego 9	409 ob. -5- Śródmieście	Rejestr zabytków – Zespół Urbanistyczno-Architektoniczny Placu Piłsudskiego; Rejestr zabytków Nr: 1131; decyzja KS.V-680/9/74 z dnia 01.06.1974 r. Wojewódzka Ewidencja Zabytków
119	120	DOM MIESZKALNY (KAMIENICA)	Plac Piłsudskiego 10	408 ob. -5- Śródmieście	Rejestr zabytków Nr: 590; Decyzja KL.5340-22/88 z dnia 28.03.1988 r. Rejestr zabytków – Zespół Urbanistyczno-Architektoniczny Placu Piłsudskiego; Rejestr zabytków Nr: 1131; decyzja KS.V-680/9/74 z dnia 01.06.1974 r. Wojewódzka Ewidencja Zabytków

120	121	DOM MIESZKALNY (KAMIENICA)	Plac Piłsudskiego 11	407 ob. -5- Śródmieście	Rejestr zabytków – Zespół Urbanistyczno-Architektoniczny Placu Piłsudskiego; Rejestr zabytków Nr: 1131; decyzja KS.V-680/9/74 z dnia 01.06.1974 r. Wojewódzka Ewidencja Zabytków
121	122	DOM MIESZKALNY (KAMIENICA)	Plac Piłsudskiego 12	399/1 ob. -5- Śródmieście	Rejestr zabytków – Zespół Urbanistyczno-Architektoniczny Placu Piłsudskiego; Rejestr zabytków Nr: 1131; decyzja KS.V-680/9/74 z dnia 01.06.1974 r.
122	123	DOM MIESZKALNY	Plac Piłsudskiego 13	400/1 ob. -5- Śródmieście	Rejestr zabytków – Zespół Urbanistyczno-Architektoniczny Placu Piłsudskiego; Rejestr zabytków Nr: 1131; decyzja KS.V-680/9/74 z dnia 01.06.1974 r. Wojewódzka Ewidencja Zabytków
123	124	DOM MIESZKALNY (KAMIENICA)	Plac Piłsudskiego 14	401/1 ob. -5- Śródmieście	Rejestr zabytków – Zespół Urbanistyczno-Architektoniczny Placu Piłsudskiego; Rejestr zabytków Nr: 1131; decyzja KS.V-680/9/74 z dnia 01.06.1974 r. Wojewódzka Ewidencja Zabytków
124	125	DOM MIESZKALNY (KAMIENICA)	Plac Piłsudskiego 15	402/1 ob. -5- Śródmieście	Rejestr zabytków – Zespół Urbanistyczno-Architektoniczny Placu Piłsudskiego; Rejestr zabytków Nr: 1131; decyzja KS.V-680/9/74 z dnia 01.06.1974 r. Wojewódzka Ewidencja Zabytków
125	126	DOM MIESZKALNY (KAMIENICA)	Plac Piłsudskiego 16	1838/1 ob. -5- Śródmieście	Rejestr zabytków – Zespół Urbanistyczno-Architektoniczny Placu Piłsudskiego; Rejestr zabytków Nr: 1131; decyzja KS.V-680/9/74 z dnia 01.06.1974 r. Wojewódzka Ewidencja Zabytków
126	127	DOM MIESZKALNY (BUDYNEK URZĘDU MIASTA)	Plac Piłsudskiego 17-18	404/3 ob. -5- Śródmieście	Rejestr zabytków – Zespół Urbanistyczno-Architektoniczny Placu Piłsudskiego; Rejestr zabytków Nr: 1131; decyzja KS.V-680/9/74 z dnia 01.06.1974 r.
127	128 128	ZESPÓŁ RATUSZA RATUSZ	Plac Piłsudskiego 20	489/4 ob. -5- Śródmieście	Ratusz - Rejestr zabytków Nr: 347; Decyzja KL.IV-680/98/67 z dnia 01.07.1967 r. Rejestr zabytków – Zespół Urbanistyczno-Architektoniczny Placu Piłsudskiego; Rejestr zabytków Nr: 1131; decyzja KS.V-680/9/74 z dnia 01.06.1974 r. Wojewódzka Ewidencja Zabytków

PODRZECZNA					
128	129	DOM MIESZKALNY	ul. Podrzeczna 2	366 ob. -5- Śródmieście	Wojewódzka Ewidencja Zabytków
129	130	DOM MIESZKALNY	ul. Podrzeczna 4	364/6	Rejestr zabytków Nr: 616; Decyzja KL.5340-7/90 z dnia 24.05.1990 r. Wojewódzka Ewidencja Zabytków
130	131	DOM MIESZKALNY	ul. Podrzeczna 11	386/1	Wojewódzka Ewidencja Zabytków
131	132	DOM MIESZKALNY	ul. Podrzeczna 13	386/2	
132	133	ZESPÓŁ DOMÓW MIESZKALNYCH	ul. Podrzeczna 20	352 ob. -5- Śródmieście	Wojewódzka Ewidencja Zabytków
	133	DOM			
	133	OFICyna			
	133	BUDYNEK GOSPODARCZY			
PRZEMYSŁOWA					
133	135	ZESPÓŁ ZAKŁADU NASIENNEGO DAŃKOWSKIEJ HODOWLI ROŚLIN	ul. Przemysłowa 5	1174/3, 1174/4, 1174/5, 1174/7, 1174/9, 1174/10 ob. -5- Śródmieście	Wojewódzka Ewidencja Zabytków
	135	MAGAZYN NASIENNY (CZYSZCZALNIA)			
	135	MAGAZYN MANIPULACYJNY			
	135	MAGAZYN GŁÓWNY			
	135	MAGAZYN			
	135	DOM MIESZKALNY I (LABORATORIUM)			
	135	DOM MIESZKALNY II (ADMINISTRACYJNO-BIUROWY)			
	135	DOM MIESZKALNY III (SOCJALNY)			
134	136	MAGAZYN PAŃSTWOWEGO MONOPOLU TYTONIOWEGO	ul. Przemysłowa 7	1175/3 ob. -5- Śródmieście	Wojewódzka Ewidencja Zabytków
135	137	ZESPÓŁ BROWARU LWOWSKIEGO TOWARZYSTWA AKCYJNEGO BROWARÓW	ul. Przemysłowa 8	1166/5, 1166/6, 1166/8 ob. -5- Śródmieście	Wojewódzka Ewidencja Zabytków
	137	DOM DYREKTORA			
	137	BUDYNEK BROWARU			
	137	BUDYNEK WARSZTATU			

RYCHTELSKIEGO					
136	138	OSIEDLE PRACOWNIKÓW KOLEI DOM MIESZKALNY	ul. Rychtelskiego 2	941/20 ob. -5- Śródmieście	Wojewódzka Ewidencja Zabytków
137	139	OSIEDLE PRACOWNIKÓW KOLEI DOM MIESZKALNY	ul. Rychtelskiego 2A	941/20 ob. -5- Śródmieście	Wojewódzka Ewidencja Zabytków
138	140	OSIEDLE PRACOWNIKÓW KOLEI BUDYNEK GOSPODARCZY	ul. Rychtelskiego 2A	941/20 ob. -5- Śródmieście	Wojewódzka Ewidencja Zabytków
139	141	OSIEDLE PRACOWNIKÓW KOLEI DOM MIESZKALNY	ul. Rychtelskiego 2B	941/20 ob. -5- Śródmieście	Wojewódzka Ewidencja Zabytków
140	142	OSIEDLE PRACOWNIKÓW KOLEI DOM MIESZKALNY	ul. Rychtelskiego 2C	941/20 ob. -5- Śródmieście	Wojewódzka Ewidencja Zabytków
141	143	OSIEDLE PRACOWNIKÓW KOLEI BUDYNEK GOSPODARCZY	ul. Rychtelskiego 2C	941/20 ob. -5- Śródmieście	Wojewódzka Ewidencja Zabytków
142	144	OSIEDLE PRACOWNIKÓW KOLEI DOM MIESZKALNY	ul. Rychtelskiego 2D	941/20 ob. -5- Śródmieście	Wojewódzka Ewidencja Zabytków
SIEMIRADZKIEGO					
143	145	WILLA	ul. Siemiradzkiego 11 (d. Matejki 1), adres w ewidencji ul. Fałata 2	941/59 ob. -5- Śródmieście	Wojewódzka Ewidencja Zabytków
SIENKIEWICZA					
144	146	ALEJA ZABYTKOWA	ul. Sienkiewicza (ul. Pałacowa)	367/1, 832/3, 918, 941/24, 1492/1 ob. -5- Śródmieście	Rejestr zabytków Nr: 1156; Decyzja KS.V-660/34/74 z dnia 14.06.1974 r. Wojewódzka Ewidencja Zabytków
145	147	ZESPÓŁ HOTELU „STAROPOLSKIEGO” tzw. „NOWA OBERŻA”	ul. Sienkiewicza 2 (Narutowicza 1)	506/8 ob. -5- Śródmieście	Rejestr zabytków Nr: 390; Decyzja KL.IV-680/63/67 z dnia 07.06.1967 r. Wojewódzka Ewidencja Zabytków
146	148	KAMIENICA	ul. Sienkiewicza 6 (d. 4)	508/8 ob. -5- Śródmieście	Wojewódzka Ewidencja Zabytków
147	149	KAMIENICA	ul. Sienkiewicza 7	364/4 ob. -5- Śródmieście	Wojewódzka Ewidencja Zabytków
148	150	KAMIENICA	ul. Sienkiewicza 9	364/5 ob. -5- Śródmieście	

149	151	ZESPÓŁ SPÓŁDZIELNI ROLNICZO – HANDLOWEJ „WSPÓLNA PRACA”	ul. Sienkiewicza 11, 11A	360/4, 360/15 ob. -5- Śródmieście	Wojewódzka Ewidencja Zabytków
	151	BUDYNEK ADMINISTRACYJNY			
	151	BAZAR (SKLEPY)			
150	152	KAMIENICA	ul. Sienkiewicza 12 (d. 6)	522 ob. -5- Śródmieście	Rejestr zabytków Nr: 1149; decyzja KS.V-680/27/74 z dnia 01.06.1974 r. Wojewódzka Ewidencja Zabytków
151	153	ZESPÓŁ KOŚCIOŁA EWANGELICKO- AUGSBURSKIEGO	ul. Sienkiewicza 13, 15	361 ob. -5- Śródmieście	Wojewódzka Ewidencja Zabytków
	153	KOŚCIÓŁ			
	153	SZKOŁA			
152	154	KAMIENICA	ul. Sienkiewicza 24 (d.16)	528 ob. -5- Śródmieście	Wojewódzka Ewidencja Zabytków
153	155	KAMIENICA	ul. Sienkiewicza 25 (d. 21)	921/2, 923/13 ob. -5- Śródmieście	
154	156	DOM	ul. Sienkiewicza 26 i 28 (d. 18 i 20)	859/1, 860/1 ob. -5- Śródmieście	
155	157	DOM	ul. Sienkiewicza 32 (d. 24)	862/2 ob. -5- Śródmieście	Wojewódzka Ewidencja Zabytków
156	158	WILLA	ul. Sienkiewicza 40 (d. 30)	1818/1 ob. -5- Śródmieście	
157	159	DOM	ul. Sienkiewicza 42 (d.32)	1806 ob. -5- Śródmieście	
158	160	DOM PRACOWNIKÓW KOLEI	ul. Sienkiewicza 45	941/20 ob. -5- Śródmieście	Wojewódzka Ewidencja Zabytków
SKŁODOWSKIEJ-CURIE					
159	161	DOM MIESZKALNY	ul. Skłodowskiej-Curie 27 (d.21)	387 ob. -4- Kościuszków	Wojewódzka Ewidencja Zabytków
SŁOWACKIEGO					
160	162	DOM MIESZKALNY	ul. Słowackiego 15 / 1 Maja 12	715, 716/1 ob. -5- Śródmieście	
SOBIESKIEGO					
161	163	WILLA	ul. Sobieskiego 2 (d. Staszica 1)	545 ob. -4- Kościuszków	
SOWIŃSKIEGO					
162	164	WILLA	ul. Sowińskiego 2A (d. 2)	780/2 ob. -4- Kościuszków	
(ŚW.) STANISŁAWA					
163	165	CMENTARZ PARAFIALNY	ul. Świętego Stanisława	777 ob. -6- Łąkoszyn	Wojewódzka Ewidencja Zabytków
STASZICA					
164	166	DOM	ul. Staszica 5	549 ob. -4- Kościuszków	

165	167	SZKOŁA	ul. Staszica 6	229/1 ob. -5- Śródmieście	
166	168	DOM	ul. Staszica 7	550/1 ob. -4- Kościuszków	
167	169	DOM	ul. Staszica 9	558 ob. -4- Kościuszków	
168	170	DOM	ul. Staszica 9a	559 ob. -4- Kościuszków	
169	171	DOM	ul. Staszica 11	560 ob. -4- Kościuszków	
170	172	DOM	ul. Staszica 14	232 ob. -5- Śródmieście	Wojewódzka Ewidencja Zabytków
TARNOWSKIEGO					
171	173	CMENTARZ ŻYDOWSKI	ul. Tarnowskiego/ ul. Spokojna	502 ob. -4- Kościuszków	Rejestr zabytków Nr: 635; Decyzja Nr PSOZ.5340-24-3/92 z dnia 09.12.1992 r.
TEATRALNA					
172	174	ZESPÓŁ BUDYNKÓW OCHOTNICZEJ STRAŻY OGNIOWEJ	ul. Teatralna 1 (ul. Podrzeczna 27)	369/1, 369/2 ob. -5- Śródmieście	Rejestr zabytków - Zespół Urbanistyczno-Architektoniczny ul. Teatralnej i dawnego Rynku Zduńskiego; Rejestr zabytków Nr – 1134; Decyzja KS.V-680/12/74 z dnia 01.06.1974 r.
	174	TEATR TZW. DOM DOCHODOWY STRAŻY OGNIOWEJ			Zmiana numeru rejestru gminy teatru z 19 na 19/1 i magazynu z 20 na 19/2 w związku z ujęciem obu obiektów w zespół któremu nadano numer 19
	174	MAGAZYN INSTRUMENTÓW STRAŻACKICH			Nr ewid. 20 przypisano karcie centrum miasta. Wojewódzka Ewidencja Zabytków
173	174/1	KAMIENICA DOM MIESZKALNY	ul. Teatralna 10	371 ob. -5- Śródmieście	Rejestr zabytków - Zespół Urbanistyczno-Architektoniczny ul. Teatralnej i dawnego Rynku Zduńskiego; Rejestr zabytków Nr – 1134; Decyzja KS.V-680/12/74 z dnia 01.06.1974 r. Wojewódzka Ewidencja Zabytków
TORUŃSKA					
174	175	KARCZMA „WYGODA”	ul. Toruńska 3	257 ob. -5- Śródmieście	Rejestr zabytków Nr: 412; Decyzja Nr KL.IV.680/102/67 z dnia 11.07.1967 r. Wojewódzka Ewidencja Zabytków
175	176	DOM MIESZKALNY	ul. Toruńska 8	253 ob. -5- Śródmieście	
WARSZAWSKIE PRZEDMIEŚCIE					
176	177	DOM MIESZKALNY (KAMIENICA)	ul. Warszawskie Przedmieście 1 (d.7)	294 ob. -5- Śródmieście	Wojewódzka Ewidencja Zabytków

177	178	DOM WŁAŚCICIELA MŁYNA MOTOROWEGO (ob. dom mieszkalny)	ul. Warszawskie Przedmieście 18 (d.38)	434/1 ob. -2- Grunwald	Wojewódzka Ewidencja Zabytków
WITOSA					
178	179	DOM NACZELNIKA POWIATU	ul. Witosa 1	1830 ob. -5- Śródmieście	Rejestr zabytków Nr:1145; Decyzja Nr KL.V.680/23/74 z dnia 01.06.1974 r. Wojewódzka Ewidencja Zabytków
PLAC WOLNOŚCI					
179	180	KAMIENICA	plac Wolności 10	433 ob. -5- Śródmieście	Rejestr zabytków – Zespół Urbanistyczno-Architektoniczny Pl. Wolności; Rejestr zabytków Nr: 1132; decyzja KS.V-680/10/74 z dnia 01.06.1974 r. Wojewódzka Ewidencja Zabytków
180	181	KAMIENICA	plac Wolności 12	430 ob. -5- Śródmieście	Rejestr zabytków – Zespół Urbanistyczno-Architektoniczny Pl. Wolności; Rejestr zabytków Nr: 1132; decyzja KS.V-680/10/74 z dnia 01.06.1974 r. Wojewódzka Ewidencja Zabytków
181	182	DOM MIESZKALNY	plac Wolności 13	431/1, 431/2 ob. -5- Śródmieście	Rejestr zabytków – Zespół Urbanistyczno-Architektoniczny Pl. Wolności; Rejestr zabytków Nr: 1132; decyzja KS.V-680/10/74 z dnia 01.06.1974 r.
182	183	AUSTERIA tzw. „STARA OBERŻA”	plac Wolności 14	432 ob. -5- Śródmieście	Rejestr zabytków – Zespół Urbanistyczno-Architektoniczny Pl. Wolności; Rejestr zabytków Nr: 1132; decyzja KS.V-680/10/74 z dnia 01.06.1974 r. Wojewódzka Ewidencja Zabytków
183	184	DOM MIESZKALNY WRAZ Z OFICYNĄ	plac Wolności 15	373 ob. -5- Śródmieście	Rejestr zabytków – Zespół Urbanistyczno-Architektoniczny Pl. Wolności; Rejestr zabytków Nr: 1132; decyzja KS.V-680/10/74 z dnia 01.06.1974 r. Wojewódzka Ewidencja Zabytków
184	185	KAMIENICA	plac Wolności 19	375/4 ob. -5- Śródmieście	Rejestr zabytków – Zespół Urbanistyczno-Architektoniczny Pl. Wolności; Rejestr zabytków Nr: 1132; decyzja KS.V-680/10/74 z dnia 01.06.1974 r. Wojewódzka Ewidencja Zabytków

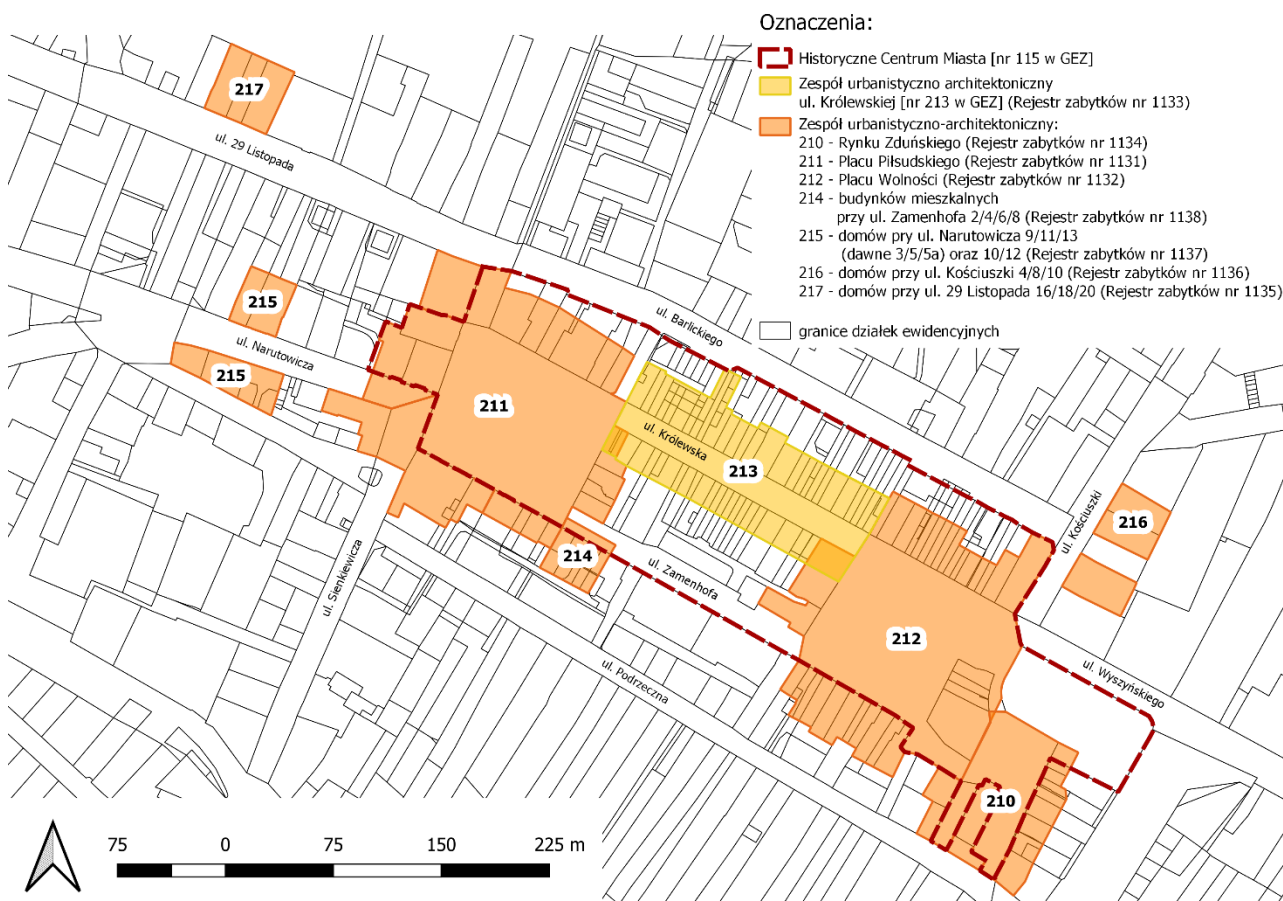
185	186	DOM MIESZKALNY	plac Wolności 20	375/6 ob. -5- Śródmieście	Rejestr zabytków – Zespół Urbanistyczno-Architektoniczny Pl. Wolności; Rejestr zabytków Nr: 1132; decyzja KS.V-680/10/74 z dnia 01.06.1974 r.
186	187	DOM MIESZKALNY	plac Wolności 21	379/2 ob. -5- Śródmieście	Rejestr zabytków – Zespół Urbanistyczno-Architektoniczny Pl. Wolności; Rejestr zabytków Nr: 1132; decyzja KS.V-680/10/74 z dnia 01.06.1974 r.
187	188	KAMIENICA	plac Wolności 22	380/5 ob. -5- Śródmieście	Rejestr zabytków – Zespół Urbanistyczno-Architektoniczny Pl. Wolności; Rejestr zabytków Nr: 1132; decyzja KS.V-680/10/74 z dnia 01.06.1974 r. Wojewódzka Ewidencja Zabytków
188	189	KAMIENICA	plac Wolności 23	380/4 ob. -5- Śródmieście	Rejestr zabytków – Zespół Urbanistyczno-Architektoniczny Pl. Wolności; Rejestr zabytków Nr: 1132; decyzja KS.V-680/10/74 z dnia 01.06.1974 r. Wojewódzka Ewidencja Zabytków
189	190	KAMIENICA	plac Wolności 24 i 25	381, 382 ob. -5- Śródmieście	Rejestr zabytków – Zespół Urbanistyczno-Architektoniczny Pl. Wolności; Rejestr zabytków Nr: 1132; decyzja KS.V-680/10/74 z dnia 01.06.1974 r. Wojewódzka Ewidencja Zabytków
190	191	KAMIENICA	plac Wolności 26	380/1, 380/10, 380/18 ob. -5- Śródmieście	Rejestr zabytków – Zespół Urbanistyczno-Architektoniczny Pl. Wolności; Rejestr zabytków Nr: 1132; decyzja KS.V-680/10/74 z dnia 01.06.1974 r. Wojewódzka Ewidencja Zabytków
WYSZYŃSKIEGO					
191	192	ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PW. ŚW. WAWRZYŃCA DIAKONA I MĘCZENNIKA	ul. Kardynała Stefana Wyszyńskiego 2, 4	288/1 ob. -5- Śródmieście	Kościół - rejestr zabytków: 444; decyzja Nr KL.III.680/10/78 z dnia 13.03.1979 r. Do rejestru zabytków wpisane są również organy z kościoła parafialnego; nr rejestru zabytków: B/178 Decyzja WUOZ-B.5140.3.2012.AM z dnia 12.01.2012r. Wojewódzka Ewidencja Zabytków
	192	KOŚCIÓŁ P.W. ŚW. WAWRZYŃCA			
	192	PLEBANIA			

192	193	ZESPÓŁ FABRYKI MASZYN ROLNICZYCH „KRAJ”	ul. Kardynała Stefana Wyszyńskiego 5	1/20, 1/21, 1/22 ob. -2- Grunwald	Wojewódzka Ewidencja Zabytków
	193	MAGAZYN			
	193	MODELARNIA			
	193	ODLEWNIA I HALA			
	193	BUDYNEK MIESZKALNO BIUROWY			
193	194	DOM MIESZKALNY (Kamienica)	ul. Kardynała Stefana Wyszyńskiego 7	2 ob. -2- Grunwald	Wojewódzka Ewidencja Zabytków
194	195	SZPITAL ŚW. WALENTEGO (Zespół architektoniczny Szpitala św. Walentego – szpital i kaplica)	ul. Kardynała Stefana Wyszyńskiego 11	3/9, 3/7 ob. -2- Grunwald	Rejestr zabytków – zespół Architektoniczny szpitala im. L. Rydygiera Rejestr zabytków- 1139; decyzja Nr KS.V.680/17/74 z dnia 01.06.1974 r. Wojewódzka Ewidencja Zabytków
ZAMENHOFA					
195	196	DOM MIESZKALNY (KAMIENICA)	ul. Zamenhofs 2	398/1 ob. -5- Śródmieście	Rejestr zabytków – Zespół Urbanistyczno-Architektoniczny ul. L. Zamenhofs – domy nr 2, 4, 6, 8; Rejestr zabytków Nr: 1138; decyzja KS.V-680/16/74 z dnia 01.06.1974 r. Wojewódzka Ewidencja Zabytków
196	197	DOM MIESZKALNY (KAMIENICA)	ul. Zamenhofs 4	397/1 ob. -5- Śródmieście	Rejestr zabytków – Zespół Urbanistyczno-Architektoniczny ul. L. Zamenhofs – domy nr 2, 4, 6, 8; Rejestr zabytków Nr: 1138; decyzja KS.V-680/16/74 z dnia 01.06.1974 r. Wojewódzka Ewidencja Zabytków
197	198	DOM MIESZKALNY (KAMIENICA)	ul. Zamenhofs 6	396/1 ob. -5- Śródmieście	Rejestr zabytków – Zespół Urbanistyczno-Architektoniczny ul. L. Zamenhofs – domy nr 2, 4, 6, 8; Rejestr zabytków Nr: 1138; decyzja KS.V-680/16/74 z dnia 01.06.1974 r. Wojewódzka Ewidencja Zabytków
198	199	DOM MIESZKALNY (KAMIENICA)	ul. Zamenhofs 8	395/1 ob. -5- Śródmieście	Rejestr zabytków – Zespół Urbanistyczno-Architektoniczny ul. L. Zamenhofs – domy nr 2, 4, 6, 8; Rejestr zabytków Nr: 1138; decyzja KS.V-680/16/74 z dnia 01.06.1974 r. Wojewódzka Ewidencja Zabytków
199	200	DOM MIESZKALNY (KAMIENICA)	ul. Zamenhofs 11	428/7 ob. -5- Śródmieście	

ZDUŃSKA					
200	201	KAMIENICA	ul. Zduńska 7	290 ob. -5- Śródmieście	Rejestr zabytków - Zespół Urbanistyczno-Architektoniczny ul. Teatralnej i dawnego Rynku Zduńskiego; Rejestr zabytków Nr – 1134; Decyzja KS.V-680/12/74 z dnia 01.06.1974 r. Wojewódzka Ewidencja Zabytków
ŻÓŁKIEWSKIEGO					
201	202	DOM MIESZKALNY	ul. Żółkiewskiego 7	207 ob. -5- Śródmieście	Wojewódzka Ewidencja Zabytków
202	203	DOM MIESZKALNY	ul. Żółkiewskiego 7A	206 ob. -5- Śródmieście	Wojewódzka Ewidencja Zabytków
203	204	WILLA	ul. Żółkiewskiego 9	203 ob. -5- Śródmieście	Wojewódzka Ewidencja Zabytków
INNE (Aktualizacja Zarządzeniem nr 1/2019 z 3 stycznia 2019 r., i Zarządzeniem nr 13/2020 z 27 stycznia 2020 r.).					
204	205	PARK PRZY DAWNYM DWORZE W PUŚNIKACH	ul. Lotnicza	439/1, 438, 437, 436, 435, 457/1, 454/1, 450/1, 448/1, 443/1 ob. -3- Skłęczki	Wojewódzka Ewidencja Zabytków
205	206	BUDYNEK HALI WACHLARZOWEJ W ZESPOLE ZABUDOWAŃ DWORCA KOLEJOWEGO W KUTNIE	Azory	1054/13 ob. -1- Raszew Piaski	
206	207	BUDYNEK BIUROWY W ZESPOLE ZABUDOWAŃ DWORCA KOLEJOWEGO W KUTNIE	Azory	1054/13 ob. -1- Raszew Piaski	
207	208	BUDYNEK DAWNEJ SIEDZIBY DYREKCJI LOKOMOTY-WOWNI I DAWNA STOŁÓWKA W ZESPOLE ZABUDOWAŃ DWORCA KOLEJOWEGO W KUTNIE	Azory	1054/14 ob. -1- Raszew Piaski	
2108	209	BUDYNEK KOTŁOWNI W ZESPOLE ZABUDOWAŃ DWORCA KOLEJOWEGO W KUTNIE	Azory	1054/17 ob. -1- Raszew Piaski	

ZESPOŁY URBANISTYCZNO - ARCHITEKTONICZNE					
209	210	ZESPÓŁ URANIST. – ARCHITEKT. RYNKU ZDUŃSKIEGO	Rynek Zduński	429/4, 288/1, 1885, 1886, 1890/1, 1890/2, 1891, 290, 292, 1892/1, 1892/2, 429/3, 429/2, 1896/1, 1896/2, 369/1, 369/2 370, 371, 373, Ob. -5- Śródmieście	Rejestr zabytków - Zespół Urbanistyczno-Architektoniczny ul. Teatralnej i dawnego Rynku Zduńskiego; Rejestr zabytków Nr – 1134; Decyzja KS.V-680/12/74 z dnia 01.06.1974 r. Wojewódzka Ewidencja Zabytków
210	211	ZESPÓŁ URANIST. – ARCHITEKT. PLACU PIŁSUDSKIEGO	Plac Marszałka Józefa Piłsudskiego	405, 399/1, 400/1, 401/1, 402/1, 1838/1, 404/3, 404/4, 404/5, 367/1, 506/8, 500/5, 488/5, 487, 489/4, 1830, 486, 485, 484/1, 484/2, 1831/2, 483/4, 483/2, 482/1, 410/3, 410/4, 410/5, 410/2, 409, 408, 407, 406 Ob. -5- Śródmieście	Rejestr zabytków - Zespół Urbanistyczno-Architektoniczny Placu Marszałka Józefa Piłsudskiego (dawny Plac 19 Stycznia); Rejestr zabytków Nr – 1131; Decyzja KS.V-680/9/74 z dnia 01.06.1974 r. Wojewódzka Ewidencja Zabytków
211	212	ZESPÓŁ URANIST. – ARCHITEKT. PLACU WOLNOŚCI	Plac Wolności	429/5, 380/1, 380/10, 382, 381, 380/4, 380/5, 379/2, 375/6, 375/4, 375/5, 375/3, 432, 431/1, 431/2, 430, 433, 446, 444/1, 444/2, 1902, 443/2, 442, 441, 440, 1808, 439/5, 437/6, 437/5, 437/4, 435/1, 436, 434/2, 428/3, 428/8 Ob. -5- Śródmieście	Rejestr zabytków - Zespół Urbanistyczno-Architektoniczny Placu Wolności; Rejestr zabytków Nr – 1132; Decyzja KS.V-680/10/74 z dnia 01.06.1974 r. Wojewódzka Ewidencja Zabytków
212	213	ZESPÓŁ URANIST. – ARCHITEKT. ULICY KRÓLEWSKIEJ	ul. Królewska	457, 481/1, 480, 479, 478, 477, 476, 475, 474, 464, 463/5, 458/1, 456, 455, 451, 450/1, 447/1, 446, 428/1, 427, 421, 420/1, 419, 418, 417, 416, 414/2, 412, 411, 413/1, 425/1, 426/1, 410/3, 410/4, 410/5, 3120, 422, 423, 424/1, 424/2, 428/15, 428/10, 428/3, 428/16, 448/1, 448/2, 449, 452, 453, 454/6, 454/4, 454/1, 459/1, 460, 461 Ob. -5- Śródmieście	Rejestr zabytków - Zespół Urbanistyczno-Architektoniczny ulicy Królewskiej; Rejestr zabytków Nr – 1133; Decyzja KS.V-680/11/74 z dnia 01.06.1974 r. Wojewódzka Ewidencja Zabytków
213	214	ZESPÓŁ URANIST. – ARCHITEKT. BUDYNKÓW MIESZKALNYCH PRZY UL. ZAMENHOFA 2/4/6/8	ul. Zamenhofska	406, 398/1, 397/1, 396/1, 395/1 Ob. -5- Śródmieście	Rejestr zabytków - Zespół Urbanistyczno-Architektoniczny ulicy Zamenhofska 2/4/6/8; Rejestr zabytków Nr – 1138; Decyzja KS.V-680/16/74 z dnia 01.06.1974 r.
214	215	ZESPÓŁ URANIST. – ARCHITEKT. DOMÓW PRZY UL. NARUTOWICZA 9/11/13 (DAWNE3/5/5a) I 10/12	ul. Narutowicza	494, 495, 503, 504, 505 Ob. -5- Śródmieście	Rejestr zabytków - Zespół Urbanistyczno-Architektoniczny ulicy Narutowicza 3/5/5a/10/12; Rejestr zabytków Nr – 1137; Decyzja KS.V-680/15/74 z dnia 01.06.1974 r.

215	216	ZESPÓŁ URANIST. – ARCHITEKT. DOMÓW PRZY UL. KOŚCIUSZKI 4/8/10	ul. Kościuszki	279, 280, 282 Ob. -5- Śródmieście	Rejestr zabytków - Zespół Urbanistyczno-Architektoniczny ulicy T. Kościuszki 4/8/10; Rejestr zabytków Nr – 1136; Decyzja KS.V-680/14/74 z dnia 01.06.1974 r.
216	217	ZESPÓŁ URANIST. – ARCHITEKT. DOMÓW PRZY UL. 29 LISTOPADA 16/18/20	ul. 29 Listopada	214, 215, 216 Ob. -5- Śródmieście	Rejestr zabytków - Zespół Urbanistyczno-Architektoniczny ulicy 29 Listopada 16/18/20; Rejestr zabytków Nr – 1135; Decyzja KS.V-680/13/74 z dnia 01.06.1974 r.

6. OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO MIASTA KUTNA

Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami w Województwie Łódzkim na lata 2020–2023, w 2022 roku został poddany ewaluacji przez Zespół Środowiska i Krajobrazu w Biurze Planowania Przestrzennego Województwa Łódzkiego w Łodzi. Zespół ten opracował Studium 2020–2021, w którym dokonano oceny realizacji WPOnZ. W sprawozdaniu zwrócono m.in. uwagę na realizację wytycznych dotyczących miasta Kutna. W tabeli poniżej Zespół zawarł ocenę realizacji rekomendacji dla ośrodka o randze regionalnej, jakim jest Kutno³⁹.

³⁹ Sprawozdanie z realizacji z realizacji wojewódzkiego programu opieki nad zabytkami w województwie łódzkim na lata 2020 – 2023. Studium 2020-2021, Łódź, maj 2022 r.

Lp.: 7	Nazwa ośrodka: KUTNO	Ranga: REGIONALNA	Zadania 2020	Zadania 2021
Zadania do realizacji w okresie 2020 - 2021				
Cel operacyjny 1: ATRAKCYJNOŚĆ KRAJOBRAZU KULTUROWEGO				
Działanie 1.1.: Tworzenie uwarunkowań dla skutecznej ochrony dziedzictwa kulturowego				
Zadanie 1.1.1. Tworzenie uwarunkowań prawnych i programowych				
Stanowienie uchwały reklamowej			NIE	NIE
Opracowanie gminnego programu opieki nad zabytkami			NIE	TAK
Wyjaśnienie granic ochrony wpisanych do rejestru zabytków nieruchomości zespołów urbanistyczno-architektonicznych: Placu Piłsudskiego, Placu Wolności, ul. Teatralnej i dawnego Rynku Zduńskiego, ul. Królewskiej oraz fragmentów ulic: Zamenhofska, Kościuszki, Narutowicza, 29. Listopada			TAK ¹²⁵	TAK
Opracowanie i aktualizacja Planu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych			NIE	TAK
Zadanie 1.1.2. Tworzenie uwarunkowań finansowych				
Przyznawanie dotacji na poziomie gminy na prace przy zabytkach			TAK	TAK
Działanie 1.2.: Poprawa stanu zachowania zabytków				
Zadanie 1.2.1. Prowadzenie badań i opracowanie dokumentacji wartości dziedzictwa kulturowego				
Opracowanie studium historyczno-konserwatorskiego układu urbanistycznego miasta Kutno			NIE	NIE
Zadanie 1.2.2. Rewaloryzacja i właściwe zagospodarowanie zabytków z uwzględnieniem ich wartości i kontekstu krajobrazowego				
Prowadzenie działań konserwatorskich w obiektach z listy zabytków reprezentatywnych:				
▪ lokalne działania konserwatorsko-remontowe kościoła parafialnego św. Wawrzyńca			NIE	TAK
▪ lokalne działania konserwatorsko-remontowe ratusza			TAK	TAK
Kontynuacja rewaloryzacji (rewitalizacji) zespołów urbanistyczno-architektonicznych i obiektów np.: Placu Wolności, Placu Teatralnego, Pałacu Saskiego			TAK	TAK
Kontynuacja rewaloryzacji zakomponowanej zieleni			NIE	TAK
Zadanie 1.2.3. Poprawa jakości przestrzeni publicznych historycznych założeń przestrzennych miejskich i wiejskich				
Uzupełnianie struktury budowlanej układu przestrzennego z uwzględnieniem specyfiki miejsca, poprzez nawiązanie do lokalnych form architektonicznych			NIE	NIE
Poprawa jakości przestrzeni publicznych w aspekcie estetycznym i użytkowym			TAK	TAK
Zwiększenie udziału zieleni w przestrzeni miejscowości, zwłaszcza w obszarze priorytetowym			NIE	NIE
Cel operacyjny 2: ZINTEGROWANY SYSTEM ZARZĄDZANIA DZIEDZICTWEM KULTUROWYM				
Działanie 2.1.: Tworzenie i udostępnianie cyfrowych baz danych oraz zasobów				
Zadanie 2.1.1. Weryfikacja i digitalizacja zasobu wojewódzkiej ewidencji zabytków i gminnych ewidencji zabytków				
Aktualizacja zasobu gminnej ewidencji zabytków			NIE	TAK
Zadanie 2.1.2. Stworzenie kompleksowego Systemu Informacji Przestrzennej				
Uzupełnienie i bieżąca aktualizacja SIP w zakresie danych o zasobach dziedzictwa kulturowego			NIE	TAK
Zadanie 2.1.3. Cyfryzacja muzealiów oraz rozwój form udostępniania zabytków ruchomych w muzeach				
Digitalizacja zabytków ruchomych w Muzeum Regionalnym w Kutnie			NIE	TAK
Wprowadzenie w Muzeum Regionalnym w Kutnie multimedialnych środków przekazu, z uwzględnieniem potrzeb m.in. osób obcojęzycznych i z niepełnosprawnościami			NIE	NIE
Wdrażanie rozwiązań umożliwiających wirtualne zwiedzanie muzeum, z uwzględnieniem potrzeb m.in. osób obcojęzycznych i z niepełnosprawnościami			NIE	NIE
Działanie 2.2.: Wzmacnianie instytucji działających na rzecz dziedzictwa kulturowego				
Zadanie 2.2.2. Sieciowanie współpracy instytucji i organizacji sektora kultury				
Podejmowanie współpracy z innymi instytucjami kultury w podregionie (zwłaszcza niepublicznymi)			NIE	TAK
Działanie 2.3.: Poprawa bezpieczeństwa i dostępności zabytków ruchomych				
Zadanie 2.3.1 Remonty i modernizacja budynków będących siedzibami muzeów				
Kontynuacja rewaloryzacji i modernizacji obiektów Muzeum Regionalnym w Kutnie, z uwzględnieniem dostępu dla osób z niepełnosprawnościami			NIE	TAK

Zadanie 2.3.2. Instalacje sygnalizacji alarmowej pożaru i włamania w muzeach i obiektach sakralnych		
Wykonanie instalacji sygnalizacji alarmowej pożaru i włamania w obiektach sakralnych	BD	BD

Cel operacyjny 3: TOŻSAMOŚĆ WIELOKULTUROWA REGIONU		
Działanie 3.1.: Kreowanie marki Łódzkie poprzez produkty związane z dziedzictwem kulturowym		
Zadanie 3.1.2. Identyfikacja, promocja unikatowych i specyficznych form tradycji		
Zachowanie i promocja relikwów wielokulturowości	NIE	TAK
Włączenie się w ideę tworzenia Listy Produktów Tradycyjnych, poprzez zgłaszanie rekomendacji	NIE	NIE
Włączenie się w ideę tworzenia Regionalnej Listy Niematerialnego Dziedzictwa, poprzez zgłaszanie rekomendacji specyficznych przejawów tradycji dla podregionu	NIE	NIE
Zadanie 3.1.3. Aktywizacja lokalnych społeczności na rzecz opieki nad zabytkami i zwiększania atrakcyjności zabytków		
Aktywizacja twórców ludowych oraz objęcie ich merytorycznym wsparciem przez instytucje kultury	TAK	NIE
Komercjalizacja wytworów ludowego rzemiosła	NIE	NIE
Organizacja punktów dystrybucji pamiątek regionalnych	TAK	NIE
Działanie 3.2.: Edukacja kulturowa i upowszechnianie wiedzy o dziedzictwie kulturowym		
Zadanie 3.2.2. Organizacja i udział w wydarzeniach promujących materialne i niematerialne walory województwa łódzkiego		
Udział w Europejskich Dniach Dziedzictwa i/lub Nocy Muzeów (JST, instytucje kultury)	TAK	NIE
Zadanie 3.2.3. Wykorzystanie ICT do promocji dziedzictwa kulturowego		
Prowadzenie strony internetowej promującej dziedzictwo kulturowe (JST, instytucje kultury)	NIE	TAK
Prowadzenie tematycznych profili na portalach społecznościowych (JST, instytucje kultury)	NIE	NIE

6.1. Ewaluacja Programu Opieki nad Zabytkami Miasta Kutno na lata 2021–2024

Uchwalony w 2021 roku Program Opieki nad Zabytkami Miasta Kutno na lata 2021–2024 był realizowany przez cały okres jego obowiązywania. W celu opracowania diagnozy wykonano we własnym zakresie ogólną ewaluację Programu. Zadania, które wskazano do realizacji w ramach działań w Programie zostały zrealizowane.

W ramach priorytetu I: Rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego, jako element rozwoju społeczno-gospodarczego Miasta Kutna zrealizowano zadania w sposób następujący:

Zadanie	Poziom realizacji (kryteria i wskaźniki)
1. Kontynuacja rewaloryzacji (rewitalizacji) zespołów urbanistyczno-architektonicznych i obiektów Placu Wolności, Rynku Zduńskiego, Pałacu Saskiego. Kontynuacja rewaloryzacji zieleni zakomponowanej w tych miejscach.	Wartość finansowa zrealizowanych kompleksowych programów rewaloryzacji i rewitalizacji oraz liczba obiektów poddanych rewaloryzacji w ramach tych programów. Prace związane z rewitalizacją, w tym zabezpieczenie Pałacu Saskiego – 25 315 650,32 zł Prace związane z rewaloryzacją zieleni zakomponowanej Placu Wolności i Rynku Zduńskiego: - 1264 drzew – 63 487,98 zł - roboty pomiarowe, zabezpieczenie istniejących drzew, przesadzanie drzew, karczowanie, rozrzucanie ziemi urodzajnej, żyznej i kompostowej, rozścielenie kory, wykonanie trawników, uporządkowanie i oczyszczenie terenu) – 165 198,42 zł Prace związane z rewaloryzacją zieleni zakomponowanej Pałacu Saskiego – trawniki, nasadzenia, niska zieleń ozdobna – 20 295,00 zł Prace związane z rewaloryzacją zieleni zakomponowanej ul. Wyszyńskiego – 9 drzew i 132 m² trawników – 9 400,00 zł Prace związane z rewaloryzacją zieleni zakomponowanej ul. Barlickiego – ok. 100 m² trawników – 278 061,40 zł
2. Prowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich i budowlanych przy obiektach zabytkowych nieruchomych będących własnością Miasta Kutna; zabezpieczenie i utrzymanie tych obiektów oraz ich otoczenia w jak najlepszym stanie; korzystanie z nich w sposób zapewniający zachowanie ich wartości (w ramach opracowanego planu remontów).	Wartość finansowa zrealizowanych kompleksowych programów rewaloryzacji i rewitalizacji oraz liczba obiektów poddanych rewaloryzacji w ramach tych programów. Prace prowadzone były przy 33 obiektach Wartość finansowa prac: 2021 r. - 1 169 599,78 zł 2022 r. - 958 380,53 zł 2023 r. - 687 767,68 zł 2024 r. - 324 667,70 zł Łącznie – 3 140 415,69 zł
3. Wykonanie prac konserwatorskich polegających na zachowaniu i utrwaleniu zabytkowej posadzki kamiennej o wyjątkowej wartości historycznej, w kościele pw. św. Wawrzyńca.	Wartość finansowa wykonanych prac remontowo-konserwatorskich przy zabytkach oraz liczba obiektów poddanych ww. pracom. Beneficjent: Parafia Rzymskokatolicka pw. św. Wawrzyńca w Kutnie, ul. Kardynała Stefana Wyszyńskiego 4, 99-300 Kutno. Źródło dofinansowania: Urząd Marszałkowski Województwa Łódzkiego.

	Dotacja na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków województwa łódzkiego, w ramach Programu – „Łódzkie ratuje zabytki”. Projekt Nr 1 Tytuł: Wykonanie prac konserwatorskich polegających na zachowaniu i utrwaleniu zabytkowej posadzki kamiennej o wyjątkowej wartości historycznej, w kościele pw. św. Wawrzyńca w Kutnie. Wartość: 136 000 zł (w tym dotacja - 74.038,40 zł) Okres realizacji: 2021 rok. Projekt Nr 2 Tytuł: Wykonanie prac konserwatorskich polegających na zabezpieczeniu, zachowaniu i utrwaleniu zabytkowych schodów wejściowych w kościele pw. św. Wawrzyńca w Kutnie. Wartość: 118 201 zł (w tym dotacja - 99 123,35 zł) Okres realizacji: 2022 rok. Projekt Nr 3 Tytuł: Przeprowadzenie robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, polegających na renowacji schodów do kaplicy Najświętszej Maryi Panny i zakrystii w kościele pw. św. Wawrzyńca w Kutnie. Wartość: 131 000 zł (w tym dotacja - 97 221,00 zł) Okres realizacji: 2023 rok. Projekt Nr 4 Tytuł: Przeprowadzenie prac konserwatorskich przy zabytkowych drzwiach wejściowych do kościoła pw. Św. Wawrzyńca w Kutnie. Wartość: 169 900,18 zł (w tym dotacja - 144 687 zł) Okres realizacji: 2024 rok.
4. Poprawa jakości przestrzeni publicznych i historycznych założeń przestrzennych miejskich	Poziom (w %) wydatków budżetu gminy na ochronę i opiekę nad zabytkami 3,27%

5. Uzupełnianie struktury budowlanej układu przestrzennego z uwzględnieniem specyfiki miejsca, poprzez nawiązanie do lokalnych form architektonicznych.	Poziom (w %) wydatków budżetu gminy na ochronę i opiekę nad zabytkami
	3,67%
6. Poprawa jakości przestrzeni publicznych w aspekcie estetycznym i użytkowym.	Poziom (w %) wydatków budżetu gminy na ochronę i opiekę nad zabytkami
	3,67%
7. Zwiększenie udziału zieleni w przestrzeni miejskiej, zwłaszcza w obszarze priorytetowym.	Poziom (w %) wydatków budżetu gminy na ochronę i opiekę nad zabytkami
	0,035%
8. Zabezpieczenie obiektów zabytkowych przed pożarem, zniszczeniem i kradzieżą (montaż instalacji przeciwpożarowej i alarmowej, zabezpieczeń przeciw włamaniom, znakowanie i ewidencjonowanie zabytków ruchomych itp.).	Poziom (w %) wydatków budżetu gminy na ochronę i opiekę nad zabytkami
	0,058%
9. Odnowienie kaplicy grobowej (konserwacja, remont) w Parku Wiosny Ludów.	Wartość finansowa wykonanych prac remontowo-konserwatorskich przy zabytkach oraz liczba obiektów poddanych ww. pracom.
	2021 r. - 2 460 zł 2022 r. – 10 864,59 zł 2023 r. - 4 551 zł 2024 r. – 11 439 zł Planowany jest kompleksowy remont kaplicy
10. Prowadzenie bieżących prac porządkowych przy zabytkowych zespołach zieleni w Parku Wiosny Ludów.	Poziom (w %) wydatków budżetu gminy na ochronę i opiekę nad zabytkami
	11,79%
11. Wykonanie iluminacji najcenniejszych zabytków miasta Kutno	Poziom (w %) wydatków budżetu gminy na ochronę i opiekę nad zabytkami
	0,035%

W ramach priorytetu II: Ochrona i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego zrealizowano zadania następująco:

Zadanie	Poziom realizacji (kryteria i wskaźniki)
1. Opracowywanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, szczególnie obszarów o dużym nasyceniu obiektami zabytkowymi (w tym weryfikacja obowiązujących w zakresie aktualizacji zagadnień związanych z ochroną zabytków) oraz obszarów wskazanych do ochrony w studium uwarunkowań i zagospodarowania przestrzennego gminy.	Poziom (w %) objęcia terenu gminy wykonanymi miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego
	Całkowite pokrycie terenu gminy miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego – 60% Plany uchwalone od 2021 roku posiadające zapisy odnośnie ochrony zabytków/stanowisk archeologicznych: 1. MPZP przy ul. Lotniczej - 201,80 ha Uchwała nr XXXVII/342/21 z dnia 27 kwietnia 2021 r. 2.MPZP przy ulicy Oporowskiej, Zacisze i drodze krajowej nr 60 - 124,20 ha Uchwała nr LII/472/22 z dnia 10 maja 2022 r. 3. MPZP pomiędzy ul. Krośniewicką i terenami PKP - Osiedle Azory - 29,79 ha Uchwała nr LIV/499/22 z dnia 28 czerwca 2022 r.

	4. MPZP pomiędzy ul. Kardynała Stefana Wyszyńskiego i ul. Oporowską - 0,93 ha Uchwała nr LX/560/22 z dnia 20 grudnia 2022 r. 5. MPZP przy ul. Nowowiejskiej - 26,89 ha Uchwała nr LXXVII/696/23 z dnia 19 grudnia 2023 r. 6. MPZP pomiędzy ul. Skłęczkowską, torami PKP i granicą miasta Kutna –104,07 ha Uchwała nr IV/28/24 z dnia 25 czerwca 2024 r. 7. MPZP pomiędzy ul. Paderewskiego, Przemysławą, Spółdzielczą i Chopina – 45,35 ha Uchwała nr IX/58/24 z dnia 26 września 2024 r.
2. Konsekwentne egzekwowanie zapisów dotyczących działalności inwestycyjnej na obszarach objętych ochroną określonych w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego (głównie w zakresie wysokości zabudowy, jej charakteru i funkcji).	Poziom (w %) egzekwowanie zapisów dotyczących działalności inwestycyjnej na obszarach objętych ochroną określonych w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego 100%
3. Zamieszczenie tabliczek „Zabytek chroniony prawem” na obiektach zabytkowych będących własnością Miasta Kutno (w porozumieniu z Łódzkim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków).	Liczba tabliczek zamieszczonych na obiektach zabytkowych 3
4. Ochrona panoram oraz przedpoli widokowych miasta Kutno o wartościach kulturowych	Liczba podjętych działań 2 miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego: 1) MPZP pomiędzy ul. Krośniewicką i terenami PKP - Osiedle Azory - 29,79 ha Uchwała nr LIV/499/22 z dnia 28 czerwca 2022 r. 2) MPZP pomiędzy ul. Kardynała Stefana Wyszyńskiego i ul. Oporowską - 0,93 ha Uchwała nr LX/560/22 z dnia 20 grudnia 2022 r.
5. Ustanowienie tzw. uchwały reklamowej.	Liczba podjętych uchwał W trakcie realizacji
6. Wyjaśnienie granic ochrony wpisanych do rejestru zabytków nieruchomych zespołów urbanistyczno-architekt.: Placu Piłsudskiego, Placu Wolności, ul. Teatralnej i dawnego Rynku Zduńskiego, ul. Królewskiej oraz fragmentów ulic: Zamenhofa, Kościuszki, Narutowicza, 29. Listopada.	Liczba opracowanych dokumentacji 1. Zespół urbanistyczno-architektoniczny Rynku Zduńskiego, dz. 429/4, 288/1, 1885, 1886, 1890/1, 1890/2, 1891, 290, 292, 1892/1, 1892/2, 429/3, 429/2, 1896/1, 1896/2, 369/1, 369/2, 370, 371, 373 (obręb 5 – Śródmieście) Rejestr zabytków - Zespół Urbanistyczno-Architektoniczny ul. Teatralnej i dawnego Rynku Zduńskiego; Rejestr zabytków Nr – 1134; Decyzja KS.V-680/12/74 z dnia 01.06.1974 r.; Wojewódzka Ewidencja Zabytków 2. Zespół urbanistyczno-architektoniczny Placu Piłsudskiego, dz. 405, 399/1, 400/1, 401/1, 402/1, 1838/1, 404/3, 404/4, 404/5, 367/1, 506/8, 500/5, 488/5, 487, 489/4, 1830, 486, 485, 484/1, 484/2, 1831/2, 483/4, 483/2, 482/1, 410/3, 410/4, 410/5, 410/2, 409, 408, 407, 406 (obręb 5 – Śródmieście) Rejestr zabytków - Zespół Urbanistyczno-Architektoniczny Placu Marszałka Józefa Piłsudskiego (dawny Plac 19 Stycznia); Rejestr zabytków Nr – 1131; Decyzja KS.V-680/9/74 z dnia 01.06.1974 r.; Wojewódzka Ewidencja Zabytków 3. Zespół urbanistyczno-architektoniczny Placu Wolności, dz. 429/5, 380/1, 380/10, 382, 381, 380/4, 380/5, 379/2,

	375/6, 375/4, 375/5, 375/3, 432, 431/1, 431/2, 430, 433, 446, 444/1, 444/2, 1902, 443/2, 442, 441, 440, 1808, 439/5, 437/6, 437/5, 437/4, 435/1, 436, 434/2, 428/3, 428/8 (obręb 5 – Śródmieście) Rejestr zabytków - Zespół Urbanistyczno-Architektoniczny Placu Wolności; Rejestr zabytków Nr – 1132; Decyzja KS.V-680/10/74 z dnia 01.06.1974 r.; Wojewódzka Ewidencja Zabytków 4. Zespół urbanistyczno-architektoniczny ulicy Królewskiej, dz. 457, 481/1, 480, 479, 478, 477, 476, 475, 474, 464, 463/5, 458/1, 456, 455, 451, 450/1, 447/1, 446, 428/1, 427, 421, 420/1, 419, 418, 417, 416, 414/2, 412, 411, 413/1, 425/1, 426/1, 410/3, 410/4, 410/5 3120, 422, 423, 424/1, 424/2, 428/15, 428/10, 428/3, 428/16, 448/1, 448/2, 449, 452, 453, 454/6, 454/4, 454/1, 459/1, 460, 461 (obręb 5 – Śródmieście) Rejestr zabytków - Zespół Urbanistyczno-Architektoniczny ulicy Królewskiej; Rejestr zabytków Nr – 1133; Decyzja KS.V-680/11/74 z dnia 01.06.1974 r.; Wojewódzka Ewidencja Zabytków 5. Zespół urbanistyczno-architektoniczny budynków mieszkalnych przy ul. Zamenhofska 2/4/6/8, dz. 406, 398/1, 397/1, 396/1, 395/1 (obręb 5 – Śródmieście) Rejestr zabytków - Zespół Urbanistyczno-Architektoniczny ulicy Zamenhofska 2/4/6/8; Rejestr zabytków Nr – 1138; Decyzja KS.V-680/16/74 z dnia 01.06.1974 r. 6. Zespół urbanistyczno-architektoniczny domów przy ul. Narutowicza 9/11/13 (dawne 3/5/5a) i 10/12, dz. 494, 495, 503, 504, 505 (obręb 5 – Śródmieście) Rejestr zabytków - Zespół Urbanistyczno-Architektoniczny ulicy Narutowicza 3/5/5a/10/12; Rejestr zabytków Nr – 1137; Decyzja KS.V-680/15/74 z dnia 01.06.1974 r. 7. Zespół urbanistyczno-architektoniczny domów przy ul. Kościuszki 4/8/10, dz. 279, 280, 282 (obręb 5 – Śródmieście) Rejestr zabytków - Zespół Urbanistyczno-Architektoniczny ulicy T. Kościuszki 4/8/10; Rejestr zabytków Nr – 1136; Decyzja KS.V-680/14/74 z dnia 01.06.1974 r. 8. Zespół urbanistyczno-architektoniczny domów przy ul. 29 Listopada 16/18/20, dz. 214, 215, 216 (obręb 5 – Śródmieście) Rejestr zabytków - Zespół Urbanistyczno-Architektoniczny ulicy 29 Listopada 16/18/20; Rejestr zabytków Nr – 1135; Decyzja KS.V-680/13/74 z dnia 01.06.1974 r.
7. Kontynuowanie udzielania na wniosek zainteresowanych podmiotów, osób fizycznych dotacji celowych na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub budowlanych przy obiektach zabytkowych z terenu miasta Kutna wpisanych do rejestru zabytków niebędących własnością Miasta Kutno.	Liczba przyznanych dotacji wraz z kwotą
	2021 r. - brak 2022 r. – 83 952, 58 zł 2023 r. - brak 2024 r. - brak

W ramach priorytetu III: Badanie i dokumentacja dziedzictwa kulturowego oraz promocja i edukacja służąca budowaniu tożsamości zrealizowano następujące zadania;

Zadanie	Poziom realizacji (kryteria i wskaźniki)
1. Prowadzenie intensywnych działań promujących Pałac Saski, jako niezwykłego muzeum – jedyny taki pałac w Polsce.	Liczba osób zwiedzających muzeum 60 820 osób
2. Włączenie się w ideę tworzenia Listy Produktów Tradycyjnych, poprzez zgłaszanie rekomendacji dotyczących produktów wytwarzanych z róży, która uprawiana była w Kutnie i okolicach od początku XX wieku.	Liczba zgłoszonych rekomendacji 0
3. Włączenie się w ideę tworzenia Regionalnej Listy Niematerialnego Dziedzictwa, poprzez zgłaszanie rekomendacji specyficznych przejawów tradycji dla podregionu tj. „rzeźby po kutnowsku”, która ma długie tradycje w Kutnie i okolicach.	Liczba zgłoszonych rekomendacji „Tradycje rzeźbiarskie ośrodka w Kutnie” Z inicjatywą wpisania rzeźby kutnowskiej na Krajową Listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego wystąpiło kutnowskie Muzeum od wielu lat sprawujące opiekę merytoryczną nad jej twórcami. 20 października 2022 roku odbyły się konsultacje społeczne dotyczące związanych z tym procedur, przeprowadzone przez Agatę Muchę z Narodowego Instytutu Dziedzictwa, koordynatorkę ds. Niematerialnego Dziedzictwa Kulturowego. Ze strony Muzeum osobą odpowiedzialną za koordynację merytoryczną działań była Sylwia Kacalak. Przy poparciu środowiska rzeźbiarzy oraz Towarzystwa Przyjaciół Ziemi Kutnowskiej wszczęta została procedura związana z przygotowaniem i złożeniem wniosku. 5 czerwca 2023 roku miała miejsce łódzka odsłona uroczystości obchodów dwóch jubileuszków – 20-lecia Konwencji UNESCO w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego oraz 10-lecia Krajowej Listy niematerialnego dziedzictwa kulturowego, które odbyły się w sześciu miastach polskich. Podczas łódzkich uroczystości w Muzeum Sztuki w Łodzi odbyła się konferencja oraz prezentacje depozytariuszy z województw: łódzkiego, pomorskiego i kujawsko-pomorskiego. Depozytariuszy tradycji rzeźbiarskich w Kutnie reprezentowali artyści Dorota Stanicka i Andrzej Wojtczak. Prezentacji zjawiska dokonała Agata Mucha z Narodowego Instytutu Dziedzictwa, koordynatorka ds. niematerialnego dziedzictwa kulturowego z województwa łódzkiego. Centralnym punktem wydarzenia było otwarcie wystawy plenerowej „Tradycje od pokoleń. Niematerialne dziedzictwo kulturowe w Polsce”, która na Placu Manufaktury w Łodzi czynna była do 17 lipca br. 28 czerwca 2023 roku, decyzją Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego „Tradycje rzeźbiarskie ośrodka w Kutnie” trafiły na Krajową Listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego.

4. Aktywizacja twórców ludowych działających w Kutnie oraz objęcie ich większym wsparciem merytorycznym ze strony muzealników i etnografów, wsparciem przez instytucje kultury; komercjalizacja wytworów ludowego rzemiosła ze strony	Liczba i rodzaj prowadzonych działań • Warsztaty rzeźbiarskie prowadzone w ramach dofinansowania z Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego – 3 wnioski • Działalność edukacyjna - lekcje muzealne w pracowni rzeźbiarza – 35 spotkań dla dzieci i młodzieży • Działania warsztatowe – 5 spotkań dla mieszkańców Kutna • Działania edukacyjne w ramach Wakacji w Muzeum i Święta Róży – 8 spotkań • Zakup od kutnowskich rzeźbiarzy ludowych rzeźb, zamówienie, raz w roku • Udzielanie dotacji dla TPZK na promocję kutnowskiej rzeźby w Polsce w 2021,2022,2023,2024
5. Organizacja punktu informacji turystycznej połączonego z punktem dystrybucji pamiątek regionalnych	Liczba utworzonych punktów (w tym adres) • Punkt dystrybucji i sprzedaży pamiątek znajduje się w pawilonie wystawienniczym na Placu Wolności 28 i jest prowadzony przez Samorządową Spółdzielnię Socjalną. • Punkt informacji turystycznej planowany jest na terenach Zielonej Osi Miasta.
6. Wydawanie niekomercyjnych nisko nakładowych publikacji zwartych, druków ulotnych(przewodników, albumów, widokówek, folderów, map) drukowanych lub w wersji elektronicznej oraz dokumentów audiowizualnych, popularyzujących wiedzę o zasobach kulturowych miasta Kutno; współpraca z instytucjami i organizacjami pozarządowymi działającymi na rzecz promocji regionu w tym zakresie.	Liczba i nakład opracowanych wydawnictw Współpraca z organizacjami pozarządowymi: • Towarzystwo Przyjaciół Ziemi Kutnowskiej • Królewski Zespół Tańca Dawnego „La Danse” • Kutnowskie Towarzystwo Historyczne • Narodowy Instytut Dziedzictwa • Polskie Towarzystwo Różane • Stow. Dom Pracy Twórczej „Nowa Wieś” • Stowarzyszenie „Chór Speranza” • Samorządowa Spółdzielnia Socjalna • Dom Pracy Twórczej Nowa Wieś • Stowarzyszenie Przyjaciół „Od jutra” Współpraca z instytucjami: • Kutnowski Dom Kultury • Młodzieżowy Dom Kultury • Miejska i Powiatowa Biblioteka Publiczna w Kutnie Wydawnictwa: • Kutnowskie Zeszyty Regionalne 2021, 2022,2023,2024 nakład po 250 egz., • Ulotki [XVIII-XXI] „Kwesta na ratowanie starych grobów na cmentarzu parafialnym w Kutnie” 2021, 2022, 2023, 2024 - 1000 sztuk • Broszury „Rękodzieło artystyczne ziemi kutnowskiej” 2021, 2022, 2023 - 500 sztuk • Broszura „Sztuka i rękodzieło artystyczne ziemi kutnowskiej”, 2024 - 500 sztuk • Folder wystawy malarstwa „W rozkwicie”, 2023 - 100 sztuk • Folder wystawy „Z czasem”, 2023 - 100 sztuk • Katalog wystawy prac plastycznych „Wieloformy”, nakład - 250 egz. • Płyta „Śpiewajmy dla Biało-Czerwonej” – 1000 szt. • Płyta „Niedorośle piosenki” – 1000 egz. • Folder Letniego Festiwalu Muzycznego – 500 egz.

	• Książka <i>HKS Kutnowianka...</i> – 100 egz. • Kutnowskie Pocztówki – 1700 szt. • Rocznik „Róże” w 2023, 2024 – 1000 egz., • Katalog wystawy <i>Byli naszymi sąsiadami kutnowscy Żydzi</i>, 2023 – nakład 600 egz. • Książka <i>Kolejowy Klub Sportowy Czarni Kutno</i>, 2024 - 300 egz. • Wydanie dwóch powieści Szaloma Asza, żydowskiego pisarza o światowej sławie, urodzonego w Kutnie – <i>Reb Szlojme Bogacz</i>, 2021 (300 egz.) i <i>Motke Złodziej</i>, 2023 (300 egz.)- obie odwołują się do wielokulturowej historii Kutna. • Wydanie komiksu <i>Szalom Asz z miasteczka Kutno 2023</i>, nawiązującego do wielokulturowej historii Kutna, • <i>Kutnowski Dom Kultury 2017-2021</i>, 2022, nakład 250 egz. • <i>Grupa Teatralna „Od jutra”</i>, 2024, nakład 250 egz. • Album <i>37. Pułk Piechoty. Historia fotografii opowiedziana</i>, 2024 - 300 egz.
7. Organizowanie i wspieranie realizacji konkursów, wystaw i innych działań edukacyjnych, jako efekt współpracy z instytucjami i organizacjami pozarządowymi działającymi na rzecz promocji regionu w tym zakresie.	Liczba wspartych lub zorganizowanych działań • Wystawa edukacyjna z okazji 40-lecia stanu wojennego, 2021 – TPZK, • Wystawa edukacyjna „Katriel i Aron Eizyk. Korzenie różanej historii Kutna, 202 – TPZK, • Wystawa edukacyjna „Byli naszymi sąsiadami kutnowscy Żydzi”, 2023 – TPZK • Dotacja Prezydenta Miasta Kutno na zadanie publiczne „Na krawędzi pamięci..., rzecz o kutnowskich Żydach”, 2021, 2022, 2024 – TPZK, • konkurs dla dzieci i młodzieży: <i>Poznajmy nasz region</i> – MiPBP, • 5 wystaw regionalno-historycznych – MiPB • 4 spotkania edukacyjne dla dorosłych dotyczące historii Kutna w ramach projektu <i>Kutno z pasją</i> – MiPBP, • dostęp do zdigitalizowanych zbiorów regionalno-historycznych (zdjęcia, dokumenty) w ramach projektu <i>Cyfrowe Kutno</i>- MiPBP, • 2 prezentacje zbiorów regionalnych dotyczących kultury żydowskiej dla gości zagranicznych – MiPBP, • 2 spotkania regionalne dla dorosłych dotyczące historii i postaci z regionu kutnowskiego – MiPBP.
8. Inicjowanie i organizowanie obchodów Europejskich Dni Dziedzictwa w mieście Kutno i/lub Nocy w Muzeum przez Muzeum Regionalne w Kutnie	Liczba i opis działań • Udział w 4 edycjach Europejskich Dni Dziedzictwa (przygotowanie tematycznych wydarzeń, jakie podejmowane były w danym roku EDD). • Udział w 4 edycjach Nocy w Muzeum.
9. Popularyzacja dobrych realizacji konserwatorskich i budowlanych przy zabytkach, popularyzacja dobrych praktyk projektowych przy zabytkach, a także zagospodarowaniu obszarów oraz terenów cennych kulturowo, przyrodniczo i krajobrazowo.	Liczba artykułów w mediach popularyzujących działania • Konferencja naukowa „Pałac Saski odkryty w miejskim pejzażu. Rewitalizacja na cele wystawiennicze Pałacu Saskiego podróżnego Augusta III i powstanie kompleksu muzealnego”. • Udział w międzynarodowej interdyscyplinarnej konferencji naukowej „Odbudować nieodbudowane”.

	organizowanej przez Spółkę Pałac Saski w Warszawie w siedzibie ASP w Warszawie – Pałacu Czapskich. • Udział w międzynarodowej konferencji naukowej „Między wielką polityką a szlacheckim partykularzem. Czasy saskie – 30 lat później” – na Wydziale Nauk Historycznych Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu.
10. Wprowadzenie i upowszechnienie tematyki ochrony dziedzictwa kulturowego do systemu edukacji przedszkolnej i szkolnej poprzez organizowanie i wspieranie zajęć edukacyjnych.	Liczba i opis przeprowadzonych zajęć edukacyjnych • ok. 40 spotkań w ramach oferty Muzeum Pałac Saski • spotkania z twórcami, rzeźbiarzami • 2 warsztaty dla młodzieży – tworzenie gry regionalnej dotyczącej historii Kutna • Stworzenie gry wieloformatowej dla młodzieży o 37. Pułku Piechoty (w rozgrywkach wzięło udział 152 uczniów szkół średnich), • Stworzenie gry mobilnej na smartfony dla młodzieży <i>Szalom (Asz) z Miasta Róż</i> – popularyzacja historii miasta i zabytków, odwołanie się do tradycji i kultury żydowskiej (103 osoby) –MiPBP • Spotkanie z grupą młodzieży z Ukrainy – uczniami SP nr 1, dotyczące charakterystyki Kutna, zasłużonych postaci i miejsc pamięci; dziedzictwa kulturowego i regionalizmu w kontekście działalności TPZK, 2023 – w ramach oferty edukacyjnej TPZK (16 osób). • Warsztaty rzeźbienia podczas Międzyszkolnego Dnia Integracji „Koloriada” w ramach oferty edukacyjnej TPZK, 2024 (ok. 200 osób). • Spotkanie z uczniami ZS nr 1 na temat tradycji rzeźbiarstwa na ziemi kutnowskiej i twórczości głównych przedstawicieli rzeźby ludowej z ośrodka kutnowskiego – w ramach oferty edukacyjnej TPZK, 2024 (30 osób). • Akcje edukacyjne dla dzieci i młodzieży w ramach zadania publicznego „Na krawędzi pamięci... , rzecz o kutnowskich Żydach”2021, 2022, 2024 – TPZK (300 osób).
11. Wprowadzenie następnych tablic SIM opisujących zabytki miasta Kutno do zintegrowanego systemu informacji wizualnej, obejmującego zasoby i wartości dziedzictwa kulturowego.	Liczba nowych tablic i informacja o miejscu postawienia W latach 2021-2024 brak następnych tablic SIM opisujących zabytki.
12. Opracowanie mapy zabytków miasta Kutno, jako atrakcyjnej graficznie formy promocji ułatwiającej dotarcie do wszystkich elementów dziedzictwa kulturowego (wersja elektroniczna i papierowa).	Liczba i adres stron, na której zamieszczono mapę i liczba nakładu wersji papierowej • GIAP – InspireHub: https://mapa.inspire-hub.pl/#/kutno - zakładka „zabytki” • Strona Towarzystwa Przyjaciół Ziemi Kutnowskiej: https://tpzk.eu/zabytki-powiatu-kutnowskiego/miasto-kutno/
13. Cyfryzacja muzealiów oraz rozwój form udostępniania zabytków ruchomych w muzeach.	Liczba wykonanych cyfryzacji • Katalog naukowy - 869 • Ikonografia - 612 • Katalog online - 238 • Strona www - 2386 • Profil fb – 4152 • Dokumentacja przed i po konserwacji – 541

	• Cyfryzacja obiektów do wystaw – 432 • Podcasty - 7
14. Digitalizacja zabytków ruchomych w Muzeum Regionalnym w Kutnie	Liczba wykonanych digitalizacji 1481
15. Wprowadzenie w Muzeum Regionalnym w Kutnie multimedialnych środków przekazu, z uwzględnieniem potrzeb m.in. osób obcojęzycznych i z niepełnosprawnościami.	Liczba wprowadzonych środków 21, w tym: • projekcje z podkładami dźwiękowymi - 3 • projekcje 3D – 2 • projekcje multimedialne - 6 • stoły multimedialne - 2 • infokioski na ekspozycji stałej– 8
16. Wdrażanie rozwiązań umożliwiających wirtualne zwiedzanie muzeum z uwzględnieniem potrzeb m.in. osób obcojęzycznych i z niepełnosprawnościami.	Liczba wdrożeń 4 wirtualne spaceru dotyczące zabytków miasta, inne formy w trakcie przygotowania.
17. Pozyskanie kompleksu budynków poprzemysłowych Zespołu Cukrowni Konstancja (cukrownia, magazyn surowców, magazyn pasz) przy ul. Mickiewicza 100, a następnie przeprowadzenie badań i opracowanie dokumentacji w celu zachowania wartości kulturowych terenu dawnego getta dla ludności żydowskiej Kutna.	Liczba przeprowadzonych badań i opracowanych dokumentacji brak danych
18. Opracowanie studium historyczno-konserwatorskiego układu urbanistycznego miasta Kutno	Liczba opracowanych dokumentacji brak danych
19. Opracowanie dokumentacji w celu przeprowadzenia rewaloryzacji właściwego zagospodarowania zabytkowego budynku przy ul. Podrzecznej 27 (magazyn instrumentów strażackich) stanowiącego część Zespołu Urbanistyczno-Architektonicznego ul. Teatralnej (własność gminy Miasto Kutno) z uwzględnieniem jego wartości i kontekstu krajobrazowego, a następnie przygotowanie procesu inwestycyjnego i adaptacji tego obiektu zabytkowego na cele kulturalne.	Liczba przeprowadzonych opracowanych dokumentacji brak danych
20. Stworzenie kompleksowego Systemu Informacji Przestrzennej. Uzupełnienie i bieżąca aktualizacja SIM w zakresie danych o zasobach dziedzictwa kulturowego.	Liczba wykonanych dokumentacji GIAP - InspireHub https://mapa.inspire-hub.pl/#/kutno
21. Prowadzenie monitoringu i weryfikacji obiektów uwzględnionych w gminnej ewidencji zabytków(z zastosowaniem komputerowej bazy danych).	Liczba wykonanych dokumentacji 216 kart zabytków wpisanych do Gminnej Ewidencji Zabytków Miasta Kutna – opracowane przez Urząd Miasta Wykaz zabytków wpisanych do GEZ – udostępniony na stronie BIP
22. Wspieranie i inicjowanie organizacji imprez i festiwali o zasięgu miejskim, regionalnym, krajowym w celu promocji produktu turystycznego.	Liczba wspartych imprez 8 – Muzyczne Spotkania w Pałacu 4 – Szopka Bożonarodzeniowa w ramach Wigilii Miejskiej 4 – Uroczystość Trzech Króli – w ramach imprezy miejskiej

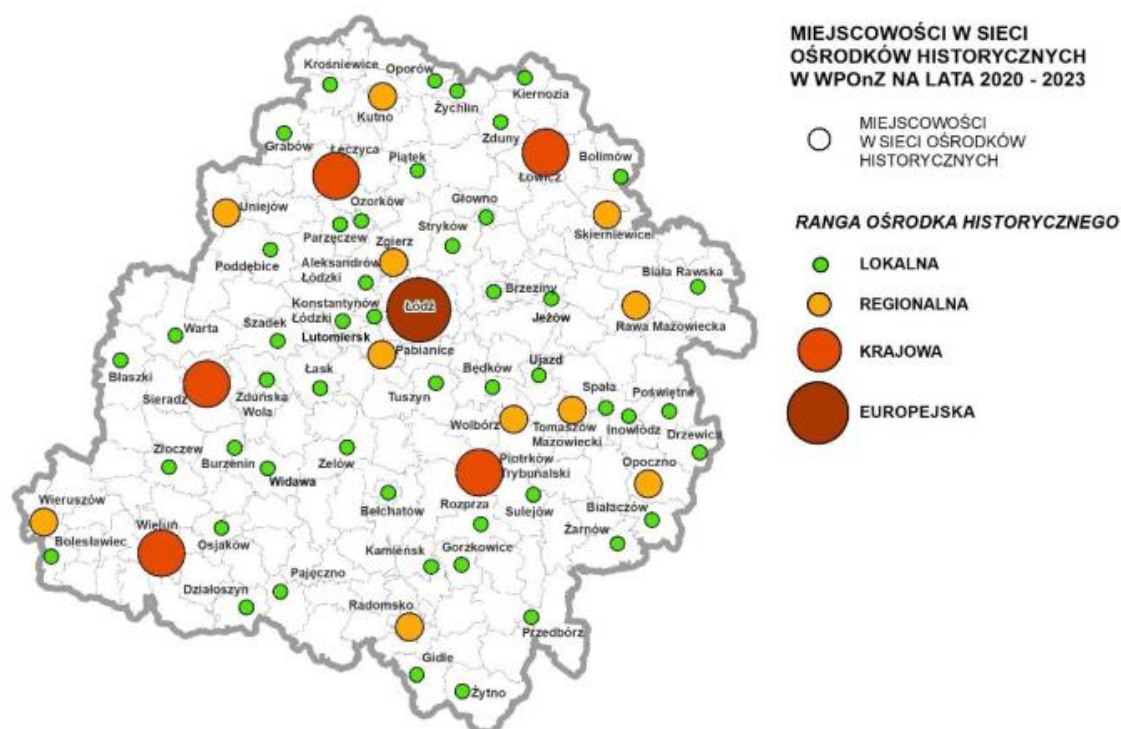
	4 – Kutnowskie Dni Seniora 4 – Noc Muzeów 4 – Spotkania z Historią 4 – Festiwal Saski 4 – Święto Róży 2 – Festiwal Szaloma Asza 2 – Ogólnopolski Konkurs Literacki im. Szaloma Asza 4 – Festiwal „Złoty Środek Poezji” 4 – Ogólnopolski Konkurs Literacki „Złoty Środek Poezji” 4 – „Stacja Kutno” Ogólnopolski Festiwal Jeremiego Przybory 4 – Ogólnopolski Festiwal Piosenki „Kwietnik” 4 – Kutnowska Majówka 4 – Dzień Wolontariusza 1 – Otwarcie Zielonej Osi 1 – Zawody w Skateparku 1 – Dzień Dziecka (we współpracy z MOSiR) • Gala Sportu • Gala Boksu (pod patronatem Prezydenta Miasta i Starosty Kutnowskiego) • Piknik „Mój Pierwszy Trening” • Rajd Rowerowy • Otwarcie kompleksu sportowego przy SP nr 9
23. Współpraca z instytucjami i organizacjami działającymi na rzecz ochrony zasobów kulturowych i przyrodniczych oraz rozwoju turystyki	Liczba zorganizowanych wydarzeń przez instytucje kultury oraz umów o realizację zadań publicznych z NGO 13- Towarzystwo Przyjaciół Ziemi Kutnowskiej 1- Stowarzyszenie Historyczne „Pułk 37” 5 - Zespół Pieśni i Tańca Ziemi .Kutnowskiej 1 - Kutnowskie Towarzystwo Historyczne 2 - Polskie Towarzystwo Różane 1 - Samorządowa Spółdzielnia Socjalna 2 - Miejska i Powiatowa Biblioteka Publiczna 4 - Kutnowski Dom Kultury 3- Muzeum Pałac Saski
24. Wykreowanie produktów kuchni regionalnej miasta Kutno zgodnie ze strategią marki „Kutno –miasto róż” oraz kuchni saskiej w ramach infrastruktury kulinarnej Pałacu Saskiego.	Liczba wykreowanych produktów W trakcie realizacji
25. Wykreowanie produktu regionalnego miasta Kutno.	Liczba wykreowanych produktów 1. Festiwal Szaloma Asza, 2. "Rzeźba po kutnowsku" 3. Święto Róży
26. Podjęcie działań w celu nadania certyfikatu ogólnopolskiej imprezie– Święto Róży przez Regionalną Organizację Turystyczną Województwa Łódzkiego, która nadaje certyfikaty produktom turystycznym.	Liczba pozyskanych certyfikatów W trakcie realizacji
27. Promocja dziedzictwa kulturowego miasta Kutno w województwie łódzkim i w kraju.	Liczba artykułów w mediach i opis działań 1. Promocja „Tradycji ośrodka rzeźbiarskiego w Kutnie” - ok. 35 artykułów, działania popularnonaukowe, udział w spotkaniach, warsztatach, konferencjach, pisanie wniosków do Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego, współpraca z Narodowym Instytutem Dziedzictwa.

	2. Promocja - „Pałac Saski w Kutnie „ponad 250 artykułów, udział w konferencjach interdyscyplinarnych, konsultacjach międzynarodowych, naukowych. 3. Współpraca przy produkcji programu o Szalomie Aszu w cyklu <i>Sądy, przesady</i> – w powiększeniu (TVP).
--	---

6.2. Diagnoza stanu dziedzictwa kulturowego Miasta Kutna opracowana w Wojewódzkim Programie Opieki nad Zabytkami w Województwie Łódzkim na lata 2024-2027

Autorzy Wojewódzkiego Programu Opieki nad Zabytkami w Województwie Łódzkim na lata 2024–2027, opracowując program, wykonali diagnozę stanu obiektów i obszarów na terenie województwa łódzkiego, w tym tych położonych na terenie Miasta Kutna. Opisując sieć ośrodków historycznych, licznie występujących na terenie województwa, których układy mają genezę średniowieczną, nie zaliczono Kutna do miast wyróżniających się. Stwierdzono jednak, że Kutno można zaliczyć do grona historycznych miast o najstarszej genezie, odznaczających się wysokimi walorami.

Podstawowym kryterium wytypowania ośrodków były walory przestrzenne i aspekty niematerialne, a także instytucjonalne atrybuty pozwalające pełnić im rolę centrów kulturotwórczych na różnych poziomach. W ramach sieci wskazano jeden ośrodek o randze europejskiej, **5 ośrodków o randze krajowej**, **11 ośrodków o randze regionalnej oraz 49 o randze lokalnej**. Kutno zaliczone zostało do ośrodków o randze regionalnej⁴⁰.

Źródło: WPOnZ 2024-2027, s. 67.

Diagnostując zagrożenia dla walorów krajobrazowych ośrodków historycznych województwa łódzkiego, oceniono stan degradacji zabytkowych struktur przestrzennych w aspekcie krajobrazowym. Wzięto pod uwagę dwa aspekty: pierwszy to widok na panoramy historycznych jednostek osadniczych analizowanych z zewnątrz, a także wewnątrz jednostek osadniczych, a drugi to historyczne wnętrza architektoniczne. Ocena panoram

⁴⁰WPOnZ 2024-2027, s. 66.

w odniesieniu do jednostek osadniczych znajdujących się w sieci historycznych wykazała, że najwięcej ośrodków posiadało panoramy zwaloryzowane pozytywnie **(30). Wśród nich znalazło się również Kutno.**

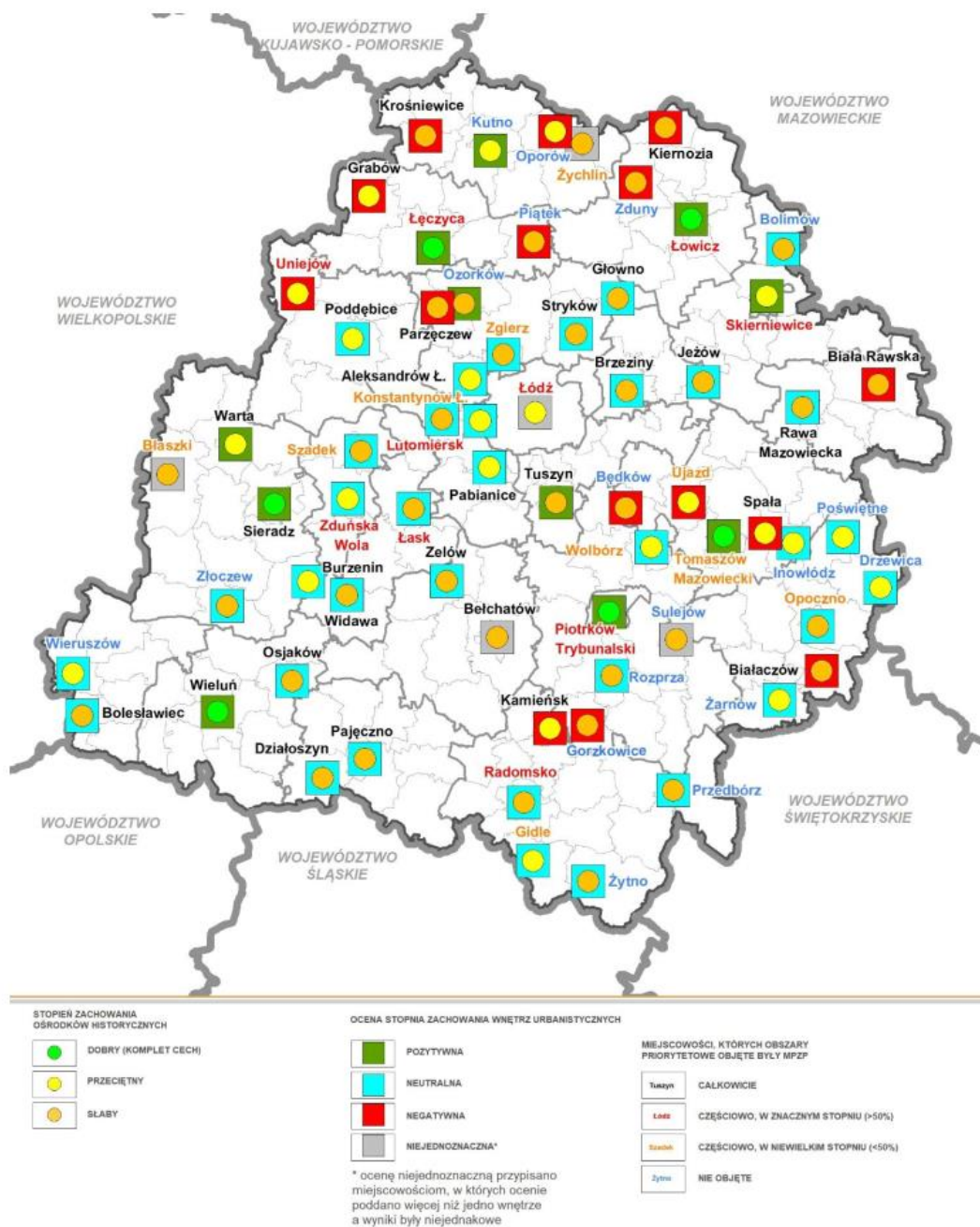
W odniesieniu do panoram ośrodków historycznych dostrzegalna jest zależność, że tam, gdzie rozwój przestrzenny miejscowości nie odbywa się na zasadach określonych w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, tylko poprzez pojedyncze decyzje o warunkach zabudowy, walory dziedzictwa kulturowego, które powinny stanowić wyróżnik krajobrazu, zostają zdominowane przez nowe inwestycje. Często w rozwoju budownictwa stosuje się katalogowe projekty i nowoczesne materiały budowlane, kierując się aktualną modą, a nie lokalnym charakterem zabudowy. Prowadzi to do zaniku cech architektury lokalnej i regionalnej. Obejmowanie ustaleniami miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego jedynie fragmentów obszarów cennych kulturowo i krajobrazowo nie przynosi spodziewanych efektów, a skuteczna ochrona krajobrazu kulturowego obszarów priorytetowych historycznych jednostek osadniczych wymaga działań nie tylko w zasięgu ich granic, ale również z zewnątrz całych jednostek osadniczych. Wynika to z konieczności ochrony przedpoli ekspozycji panoram, których dominantami są zabytkowe kościoły, zespoły klasztorne i inne cenne obiekty dziedzictwa kulturowego.

Bardzo ważnym elementem fizjonomii jednostek osadniczych związanym z percepcją krajobrazu kulturowego są wnętrza urbanistyczne. W ramach opracowania WPOnZ uproszczonej ocenie poddano również wnętrza architektoniczne zlokalizowane w zasięgu obszarów priorytetowych. Ocena wnętrz historycznych polegała na analizie stopnia zachowania i przekształcenia tkanki historycznej tworzącej ściany, podłogi i pozostałe elementy wnętrz. Ocenie eksperckiej poddano najważniejsze wnętrza urbanistyczne zlokalizowane w zasięgu wyznaczonych obszarów priorytetowych, głównie rynki, place oraz inne przestrzenie pełniące istotne funkcje reprezentacyjne i społeczne. W ocenie brano pod uwagę harmonijność wnętrza przejawiającą się przez kompletność i/lub jednorodność zabudowy pod względem stylistycznym, ilość i rodzaj elementów reklamowych oraz infrastruktury technicznej, zagospodarowanie przestrzeni zielenią, a także ogólną estetykę. **Pozytywnie oceniono jedynie 21% wnętrz. Wśród nich znalazło się Kutno.** Cechą wspólną pozytywnych ocen obszarów miejscowości była dobrze zachowana tkanka historyczna, a także spójność i optymalna jednorodność zabudowy. Wiele z wnętrz było poddanych rewitalizacji i odznaczało się wysoką estetyką przestrzeni.

Zdecydowana większość analizowanych obszarów posiadała ustalenia miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Jednym z narzędzi ochrony zabytków nieruchomych zarówno znajdujących się w rejestrze zabytków, jak i w ewidencji, są ustalenia miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Na koniec 2023 r. miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego obejmowały niewiele ponad 1/3 powierzchni województwa łódzkiego. Ze 177 jednostek administracyjnych, aż 171 gmin posiada obowiązujące miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, z czego większość to plany fragmentaryczne, jedynie 38 gmin jest nimi objętych w całości, obejmując zaledwie 21,5% powierzchni województwa łódzkiego⁴¹. **W Kutnie reprezentatywne zabytki nieruchome wpisane do rejestru znajdują się poza zasięgiem miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego.**

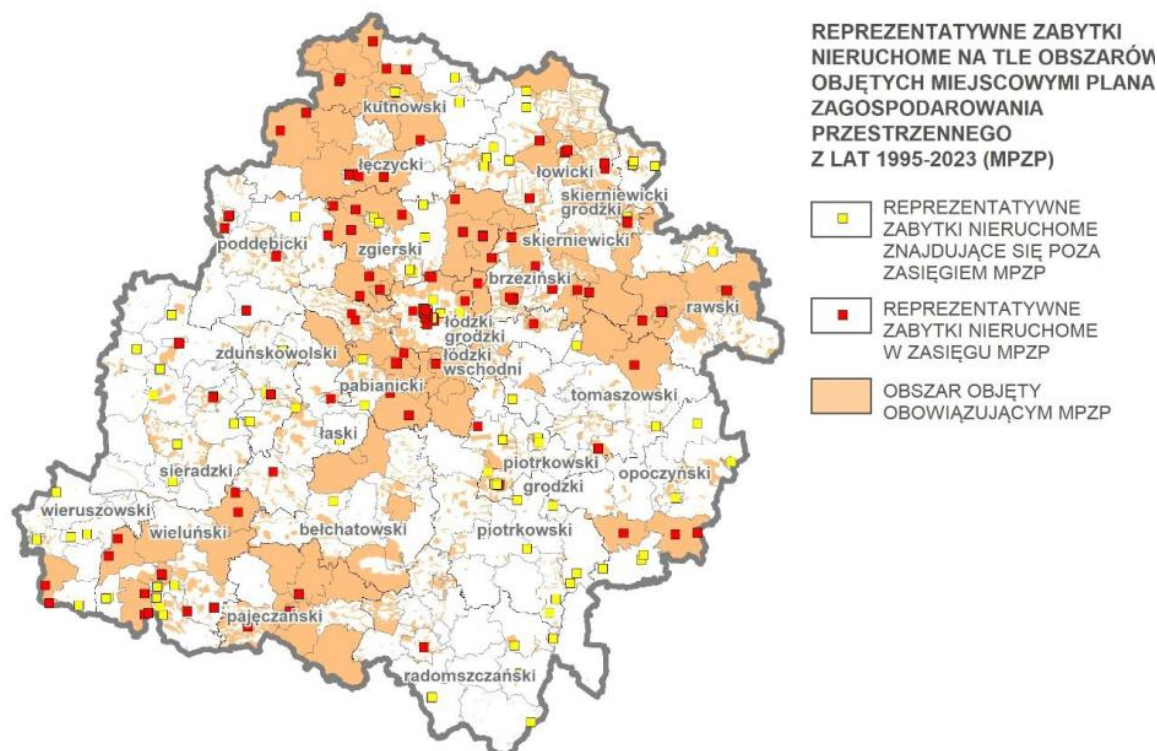
⁴¹WPOnZ 2024-2027, s. 78-79.

Rys. 19. Degradacja krajobrazu kulturowego – zabytkowe struktury przestrzenne i wnętrza urbanistyczne historycznych jednostek osadniczych

Źródło: WPOnZ 2024 -2027, s. 75

Rys. 22. Zabytki reprezentatywne na tle obszarów objętych mpzp – stan na 2023 r.

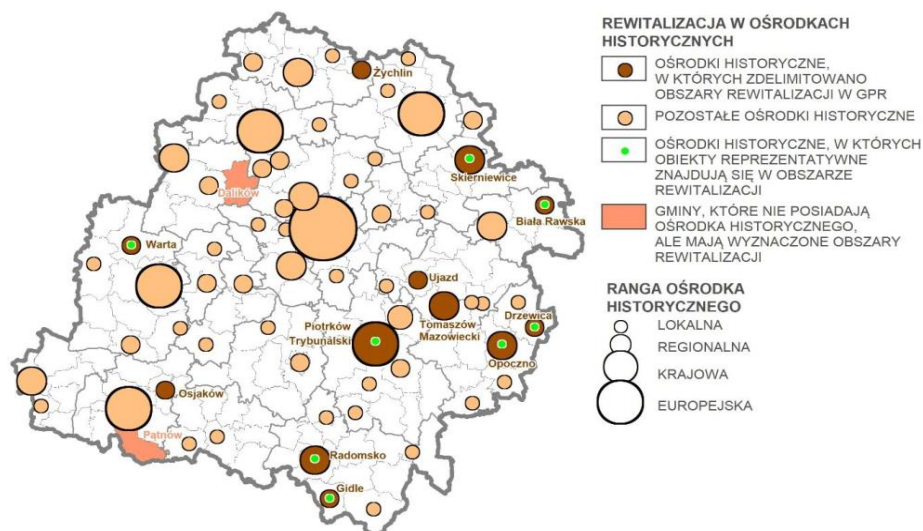
Źródło: WPOnZ 2024 -2027, s. 81

Dla osiągnięcia odpowiedniego poziomu jakości dziedzictwa kulturowego i przestrzeni publicznych niezbędne jest podejmowanie działań o charakterze naprawczym. Funkcję taką pełni rewitalizacja powiązana z konserwacją, restauracją i rewaloryzacją obiektów i obszarów zabytkowych zagrożonych zniszczeniem, która przyczynić się może do ponownego i właściwego ich wykorzystania, z uwzględnieniem wyeksponowania ich atrakcyjności turystycznej. Władze samorządowe wskazują obszary rewitalizacji obszarów zdegradowanych.

Wśród ośrodków historycznych realizujących działania zmierzające do poprawy stanu zachowania historycznych przestrzeni, które ze względu na złożoność zagadnień i duże potrzeby wymagały kompleksowej rewitalizacji uwzględniającej sfery przestrzenne, techniczne, gospodarcze i społeczne znajdowało się również Kutno.

Od 1 stycznia 2024 r. procesy rewitalizacyjne mogą być prowadzone wyłącznie według zasad Ustawy o rewitalizacji na podstawie Gminnych Programów Rewitalizacji, co stosownie do zapisów ww. Ustawy daje możliwość wykorzystania specjalistycznych narzędzi, tj. wyznaczenie Specjalnej Strefy Rewitalizacji oraz opracowanie Miejscowego Planu Rewitalizacji. Miasto Kutno jest w trakcie opracowywania Gminnego Programu Rewitalizacji, którego przyjęcie planowane jest na początek 2025 roku.

Rys. 20. Rewitalizacja w ośrodkach historycznych – przyjęte uchwały w sprawie wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji (stan na 2023 r.)

Źródło: WPOnZ 2024-2027, s. 78

6.3. Analiza szans i zagrożeń

Analiza SWOT jest jednym z podstawowych narzędzi diagnostycznych. Określa ona cztery ważne elementy oceny: mocne i słabe strony, czyli pozytywne i negatywne warunki wewnętrzne oraz szanse i zagrożenia, czyli pozytywne i negatywne warunki zewnętrzne. Analizie poddane zostały zagadnienia związane z ochroną i opieką nad zabytkami oraz czynniki związane z historią, tradycją, kulturą i komunikacją. W rezultacie poniższe zestawienie jest podstawą do określenia celów i kierunków działania Miasta Kutno w zakresie ochrony zabytków na lata 2025-2028.

ANALIZA SWOT

Mocne strony Miasta Kutna	Słabe strony Miasta Kutna
- Interesujące dzieje miasta i jego właścicieli na tle historii Polski (wojewoda Mikołaj Kucieński, kanclerz Andrzej Zamoyski). - Ciekawe obiekty zabytkowe i ich związki ze sławnymi postaciami historycznymi (np. Pałac Gierałty – Napoleon Bonaparte, Pałac Saski – August III Węty). - Aktywna działalność Muzeum Pałac Saski w Kutnie (nowoczesna i ciekawa ekspozycja stała, bogata oferta turystyczna i edukacyjna). - Bardzo dobra lokalizacja miasta w centrum Polski i łatwy dojazd (autostrady A1 i A2, połączenia kolejowe z różnymi miejscowościami). - Ogólnopolskie imprezy o charakterze kulturalnym i historycznym (Święto Róży, Festyn Saski, Festiwal Szaloma Asza). - Aktywne organizacje pozarządowe działające w obszarze dziedzictwa narodowego: Towarzystwo Przyjaciół Ziemi Kutnowskiej, Stowarzyszenie	- Brak w strukturze organizacyjnej Urzędu Miasta stanowiska architekta miejskiego, który czuwałby nad zagospodarowaniem przestrzennym Kutna, zwłaszcza najstarszej jego części. - Brak punktu informacji turystycznej z dostępnymi folderami prezentującymi obiekty zabytkowe Kutna. - Nie wszystkie obiekty zabytkowe są oznakowane tabliczką „zabytek chroniony prawem”. - Brak zabezpieczenia i rewaloryzacji cmentarza żydowskiego. - Brak lokalnego ośrodka naukowego zajmującego się kompleksowym badaniem dziejów miasta. - Brak kompleksowych działań na rzecz uporządkowania reklam umieszczanych w zabytkowej części miasta. - Brak wyeksponowania stanowisk archeologicznych w najstarszej części miasta.

Historyczne Pułk 37, Kutnowskie Towarzystwo Historyczne, Królewski Zespół La Danse. 7. Interaktywna mapa Zielonej Osi Miasta Kutna z wytyczonymi szlakami turystycznymi (szlak historyczny, szlak żydowski, szlak sportowy, szlak różany). 8. Dbanie o tradycje żydowskie w mieście – Festiwal Szaloma Asza, wystawy i projekty edukacyjne o tematyce żydowskiej realizowane przez TPZK. 9. Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego opracowane dla części Miasta Kutna, ustalające specjalne zasady ochrony zabytków dla obiektów znajdujących się na ich terenie. 10. Informacje o zabytkach dostępne na stronie internetowej Miasta Kutna i Towarzystwa Przyjaciół Ziemi Kutnowskiej oraz innych tematycznych portali. 11. Oznakowanie obiektów zabytkowych (tabliczki informacyjne z opisami budynków i wydarzeń historycznych -System Informacji Miejskiej). 12. „Panorama Historii Kutna” w pawilonie muzealno-wystawienniczym na Placu Wolności prezentująca w interesujący sposób dzieje miasta i najważniejsze postacie historyczne z nim związane. 13. Duży zasób zbiorów regionalnych Muzeum Pałac Saski w Kutnie oraz Miejskiej i Powiatowej Biblioteki Publicznej w Kutnie. 14. Wydanie Informatora Turystycznego z mapą ze szlakami turystycznymi i ciekawymi miejscami do odwiedzenia w mieście róż. 15. Kreowanie produktu turystycznego Muzeum Pałac Saski w Kutnie wyróżnionego przez Regionalną Organizację Turystyczną w Łodzi jako odkrycie turystyczne roku 2024. 16. Wydanie gadżetów promujących Pałac Saski w Kutnie. 17. Aktywna grupa twórców uprawiających różne formy sztuk plastycznych i rękodzieła artystycznego. 18. Prężnie działające grupy teatralne – najstarsza obchodziła w 2024 roku 40.lecie istnienia. 19. Teatr amatorski kontynuujący 125. letnią tradycję teatralną Kutna. 20. Zespół Pieśni i Tańca Ziemi Kutnowskiej z 55.letnią tradycją. 21. XVIII-wieczny park Wiosny Ludów z zabytkowymi zespołami zieleni i częścią krajobrazową (po rewitalizacji). 22. Ponad stuletni park miejski im. R. Traugutta – otoczenie Kutnowskiego Domu Kultury, „królestwo” róż (posadzonych 90 odmian), centrum organizacji Święta Róży z 50.letnią tradycją. 23. Istnienie Kutnowskiej Rady Pamięci Narodowej 24. Wspieranie przez miasto wydawania publikacji związanych dziedzictwem kulturowym Kutna.	
---	--

Szanse Miasta Kutna	Zagrożenia Miasta Kutna
1. Wykreowanie produktu turystycznego w oparciu o wystawę stałą i działalność Muzeum Pałac Saski w Kutnie o zasięgu krajowym i europejskim, skutkujące zwiększeniem napływu turystów. 2. Dalsza aktywizacja organizacji pozarządowych przy wsparciu środków finansowych pochodzących z programu współpracy z organizacjami pozarządowymi. 3. Wzrost zainteresowania mieszkańców przeszłością regionu i jego zabytkami. 4. Zwiększony napływ turystów do Kutna ze względu na unikatowość Muzeum Pałac Saski i renomę Święta Roży. 5. Dalsze kształtowanie wśród mieszkańców poczucia wspólnoty lokalnej i przywiązania do „małej ojczyzny”. 6. Włączanie się Miasta w krajowe i wojewódzkie programy promocji. 7. Rekomendacje do wpisania produktów regionalnych na Krajową Listę Produktów Tradycyjnych. 8. Udział Miasta Kutno wraz z podległymi mu jednostkami i organizacjami pozarządowymi w wojewódzkich targach turystycznych. 9. Rozwój inicjatyw lokalnych w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego.	1. Brak odpowiednich środków finansowych na skuteczną ochronę zabytków. 2. Pojawienie się nowoczesnej zabudowy niezgodnej z historycznymi formami architektonicznymi w zabytkowej części miasta. 3. Niewielkie wykorzystanie środków z Unii Europejskiej z przeznaczeniem na ochronę zabytków ze względu na skomplikowane procedury składania wniosków o dofinansowanie. 4. Niewystarczająca świadomość mieszkańców Kutna dotycząca dziedzictwa kulturowego miasta ze względu na brak działań promocyjnych i edukacyjnych.

7. ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI MIASTA KUTNA NA LATA 2025-2028

Gminny Program Opieki nad Zabytkami pozwala na świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego, poprawę stanu zachowania obiektów zabytkowych, oraz racjonalne wykorzystanie istniejących zasobów dla rozwoju społeczno-gospodarczego Kutna.

W art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opieki nad zabytkami opisane zostały podstawowe cele programu opieki nad zabytkami, tj.:

- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju,
- uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej i konsekwentne oraz planowe realizowanie zadań kompetencyjnych samorządu dotyczących opieki nad zabytkami, jako potwierdzenie uznania znaczenia dziedzictwa kulturowego dla rozwoju gminy,
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania,
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego,
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych,
- wykreowanie wizerunku gminy poprzez: podejmowanie działań sprzyjających wytworzeniu lokalnej tożsamości mieszkańców, wspieranie aktywności mieszkańców mającej na celu poszanowanie dziedzictwa kulturowego, edukację w zakresie miejscowego dziedzictwa kulturowego,
- wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami,
- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków,

- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Realizacja powyższych celów wymaga wsparcia i zaangażowania samorządu we współpracy z instytucjami kultury, organizacjami pozarządowymi oraz właścicielami zabytkowych obiektów. Przy opracowaniu założeń programowych prowadzono także konsultacje z pracownikami Urzędu Miasta Kutno odpowiedzialnymi za sprawy związane z ochroną i opieką nad zabytkami.

7.1. Priorytety i kierunki działań programu opieki nad zabytkami

Przy opracowaniu priorytetów programu uwzględniono wyniki diagnozy stanu dziedzictwa kulturowego Kutna oraz zapisy najważniejszych dokumentów strategicznych dotyczących rozwoju społeczno-gospodarczego miasta, w tym między innymi: Strategii rozwoju Miasta Kutna 2030, Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta, Gminnego Programu Rewitalizacji Miasta Kutna.

Uwzględnione zostały także rekomendacje zawarte w „Wojewódzkim Programie Opieki nad Zabytkami w Województwie Łódzkim na lata 2024–2027”. Wskazane w tym dokumencie zadania dla poszczególnych ośrodków historycznych o znaczeniu regionalnym, jakim jest Kutno, stanowią jedynie zbiór rekomendacji i nie są obligatoryjne do realizacji przez samorząd lokalny. Zadania dotyczące Kutna przedstawione są poniżej:

Lp.: 7	Nazwa ośrodka: KUTNO	Ranga: REGIONALNA
Zadania do realizacji w okresie 2024 - 2027		
Cel operacyjny 1: ATRAKCYJNY KRAJOBRAZ KULTUROWY		
Działanie 1.1.: Tworzenie uwarunkowań dla skutecznej ochrony dziedzictwa kulturowego		
Zadanie 1.1.1. Tworzenie uwarunkowań prawnych i programowych		
Opracowanie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, szczególnie dla obszaru priorytetowego		
Stanowienie uchwały reklamowej		
Cykliczna aktualizacja gminnego programu opieki nad zabytkami		
Opracowanie i cykliczna aktualizacja Planu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych		
Wyjaśnienie granic ochrony wpisanych do rejestru zabytków nieruchomości zespołów urbanistyczno-architektonicznych: Placu Piłsudskiego, Placu Wolności, ul. Teatralnej i dawnego Rynku Zduńskiego, ul. Królewskiej oraz fragmentów ulic: Zamenhofs, Kościuszki, Narutowicza, 29. Listopada		
Opracowanie gminnego programu rewitalizacji		
Zadanie 1.1.2. Tworzenie uwarunkowań finansowych		
Przyznawanie dotacji na poziomie gminy na prace przy zabytkach		
Działanie 1.2.: Poprawa stanu zachowania i zabezpieczenia zabytków		
Zadanie 1.2.1. Prowadzenie badań i opracowanie dokumentacji wartości dziedzictwa kulturowego		
Opracowanie studium historyczno-konserwatorskiego układu urbanistycznego miasta Kutno		
Opracowanie katalogu projektów architektonicznych domów nawiązujących do lokalnej tradycji i dziedzictwa kulturowego		
Zadanie 1.2.2. Rewaloryzacja i właściwe zagospodarowanie oraz zabezpieczenie zabytków z uwzględnieniem ich wartości i kontekstu krajobrazowego oraz adaptacji do zmian klimatycznych		
Prowadzenie działań konserwatorskich w obiektach z listy zabytków reprezentatywnych:		
▪ lokalne działania konserwatorsko-remontowe kościoła parafialnego św. Wawrzyńca		
▪ bieżące prace utrzymaniowe ratusza		
▪ bieżące prace utrzymaniowe Pałacu Saskiego		
Kontynuacja rewaloryzacji zespołów urbanistyczno-architektonicznych i obiektów (np. Placu Teatralnego)		
Kontynuacja rewaloryzacji zakomponowanej zieleni		
Montaż lub modernizację instalacji systemów sygnalizacji alarmowej pożaru, włamania i napadu oraz monitoringu wizyjnego w obiektach muzealnych i sakralnych, zwłaszcza drewnianych i innych obiektach z dużym nagromadzeniem cennych zabytków ruchomych		
Kontynuacja rewaloryzacji i modernizacji obiektów Muzeum Regionalnym w Kutnie, z uwzględnieniem dostępu dla osób z niepełnosprawnościami		
Opracowanie Miejskiego Planu Adaptacji do zmian klimatu (MPA) uwzględniającego specyfikę rewaloryzacji obiektów dziedzictwa kulturowego		
Zadanie 1.2.3. Poprawa jakości przestrzeni publicznych historycznych założeń przestrzennych miejskich i wiejskich z uwzględnieniem adaptacji do zmian klimatycznych		
Uzupełnianie struktury budowlanej układu przestrzennego z uwzględnieniem specyfiki miejsca, poprzez nawiązanie do lokalnych form architektonicznych		
Poprawa jakości przestrzeni publicznych w aspekcie estetycznym i użytkowym		
Zwiększenie udziału zieleni w przestrzeni miejscowości, zwłaszcza w obszarze priorytetowym		

Cel operacyjny 2: TOŻSAMOŚĆ WIELOKULTUROWA REGIONU	
Działanie 2.1. Kreowanie marki Łódzkie poprzez elementy związane z dziedzictwem kulturowym	
Zadanie 2.1.1. Identyfikacja, wsparcie i promocja unikatowych i specyficznych form tradycji	
Zachowanie i promocja reliktyw wielokulturowości	
Włączenie się w ideę tworzenia Listy Produktów Tradycyjnych, poprzez zgłaszanie rekomendacji	
Zadanie 2.1.2. Aktywizacja lokalnych społeczności na rzecz opieki nad zabytkami i zwiększania atrakcyjności zabytków	
Aktywizacja twórców ludowych oraz objęcie ich merytorycznym wsparciem przez instytucje kultury	
Organizacja punktów dystrybucji pamiątek regionalnych	
Działanie 2.2. Edukacja kulturowa i upowszechnianie wiedzy o dziedzictwie kulturowym	
Zadanie 2.2.2. Organizacja i udział w wydarzeniach promujących materialne i niematerialne walory województwa łódzkiego	
Udział w Europejskich Dniach Dziedzictwa i/lub Nocy Muzeów (JST, instytucje kultury)	
Zadanie 2.2.3. Wykorzystanie ICT do promocji dziedzictwa kulturowego	
Prowadzenie strony internetowej promującej dziedzictwo kulturowe (JST, instytucje kultury)	
Prowadzenie tematycznych profili na portalach społecznościowych (JST, instytucje kultury)	
Cel operacyjny 3: SPRAWNY SYSTEM ZARZĄDZANIA OPIEKĄ NAD DZIEDZICTWEM KULTUROWYM	
Działanie 3.1.: Tworzenie i udostępnianie cyfrowych baz danych oraz zasobów	
Zadanie 3.1.1. Weryfikacja i digitalizacja zasobu wojewódzkiej ewidencji zabytków i gminnych ewidencji zabytków	
Bieżąca aktualizacja i digitalizacja zasobu gminnej ewidencji zabytków	
Zadanie 3.1.2. Stworzenie kompleksowego Systemu Informacji Przestrzennej o zabytkach	
Prowadzenie i bieżące zasilanie SIP w zakresie danych o zasobach dziedzictwa kulturowego	
Zadanie 3.1.3. Cyfryzacja muzealiów oraz rozwój form udostępniania zabytków ruchomych w muzeach	
Digitalizacja zabytków ruchomych w Muzeum Regionalnym i Muzeum Pałac Saski w Kutnie	
Wprowadzenie w Muzeum Regionalnym i Muzeum Pałac Saski w Kutnie multimedialnych środków przekazu, z uwzględnieniem potrzeb m.in. osób obcojęzycznych i z niepełnosprawnościami	
Wdrażanie rozwiązań umożliwiających wirtualne zwiedzanie muzeum z uwzględnieniem potrzeb m.in. osób obcojęzycznych i z niepełnosprawnościami	
Działanie 3.2. Wzmacnianie potencjału organizacyjnego instytucji działających na rzecz dziedzictwa kulturowego	
Zadanie 3.2.2. Wspieranie działalności instytucji i organizacji sektora kultury w zakresie ochrony dziedzictwa	
Podjęcie współpracy z innymi instytucjami kultury w podregionie (zwłaszcza niepublicznymi)	
Mapa	
 WPOnZ NA LATA 2024 - 2027 OBSZAR PRIORYTETOWY ● OBIEKTY I OBSZARY REPREZENTATYWNE ZABYTKI NIERUCHOME ● OBIEKTY I OBSZARY WG WEZ, W TYM: ■ UKŁADY URBANISTYCZNE I RURALISTYCZNE OBSZAR REWITALIZACJI OBOWIĄZUJĄCY DO 2023 R. OBSZAR OBJĘTY MPZP	
 Układ przestrzenny Park Wiosny Ludów	

Źródło: WPOnZ2024–2027, s. 191-192.

Priorytety Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Miasta Kutna na lata 2025-2028 przedstawiają się następująco:

- Priorytet I** – Atrakcyjny krajobraz kulturowy, jako element rozwoju społeczno-gospodarczego Miasta Kutna.
- Priorytet II** – Kształtowanie i promocja tożsamości regionalnej.
- Priorytet III** – Sprawny system zarządzania opieką nad dziedzictwem kulturowym.

Każdy z priorytetów posiada wyznaczone kierunki działań wraz z zadaniami, które zaopatrzone są w odpowiednie wskaźniki pozwalające zweryfikować i ocenić poziom realizacji programu.

PRIORYTET I ATRAKCYJNY KRAJOBRAZ KULTUROWY JAKO ELEMENT ROZWOJU SPOŁECZNO-GOSODARCZEGO MIASTA KUTNO		
KIERUNKI DZIAŁAŃ	ZADANIA	WSKAŹNIKI
1. Tworzenie uwarunkowań prawnych i programowych do skutecznej ochrony dziedzictwa kulturowego	1. Ustanowienie gminnego programu rewitalizacji.	Uchwała Rady Miasta o przyjęciu gminnego programu rewitalizacji.
	2. Opracowywanie i uchwalenie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego dla obszarów priorytetowych.	Liczba opracowanych i uchwalonych MPZ.
	3. Umieszczanie zabytków wpisanych do rejestru i gminnej ewidencji w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.	Liczba umieszczonych zabytków.
	4. Ustanowienie tzw. uchwały reklamowej.	Podjęcie przez Radę miasta przedmiotowej uchwały.
	5. Cykliczna aktualizacja Planu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego.	Liczba aktualizacji planu.
	6. Wyjaśnienie granic ochrony wpisanych do rejestru zabytków nieruchomych zespołów urbanistyczno -architektonicznych: placu Piłsudskiego, placu Wolności, ul. Teatralnej i dawnego Rynku Zduńskiego, ul. Królewskiej oraz fragmentów ulic: Zamenhofa, Kościuszki, Narutowicza, 29 Listopada.	Liczba wyjaśnień.
	7. Aktualizacja i weryfikacja istniejącego zbioru kart adresowych znajdujących się w Gminnej Ewidencji Zabytków.	Liczba aktualizacji.
	8. Systematyczne uzupełnianie kart adresowych o uzyskane nowe dane i aktualizowaną dokumentację fotograficzną w przypadku zmian w wyniku rozbiórek i remontów.	Liczba uzupełnionych kart.
	9. Opiniowanie wszystkich prac ingerujących w substancję zabytkową obiektów przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.	Liczba opinii.
	10. Zapewnienie nadzoru konserwatorskiego nad pracami przy zabytkach wpisanych o rejestru.	Liczba prac objętych nadzorem konserwatorskim.

	11. Udostępnianie opracowanych kart adresowych do celów projektowych i badawczych dla służb i podmiotów opracowujących wszelkie plany zagospodarowania przestrzennego czy inne programy.	Liczba udostępnień.
2. Tworzenie uwarunkowań finansowych	1. Cykliczne przeznaczanie środków z budżetu Miasta na renowację obiektów zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków niebędących własnością Miasta Kutno.	Kwota przeznaczonych środków na renowację zabytków. Liczba obiektów zabytkowych objętych renowacją.
	2. Pozyskiwanie środków unijnych w ramach programów i innych środków zewnętrznych w tym ze źródeł krajowych i regionalnych	Kwota pozyskanych środków.
3. Prowadzenie badań i opracowanie dokumentacji wartości dziedzictwa kulturowego	1. Opracowanie studium historyczno-konserwatorskiego dotyczącego układu urbanistycznego Miasta Kutno.	Opracowanie studium (liczba).
	2. Przeprowadzenie badań archeologicznych na terenie dawnego obszaru dworskiego na rzeką Ochnią w celu weryfikacji najstarszego obszaru osadniczego.	Liczba przeprowadzonych badań.
	3. Opracowanie dokumentacji w celu zachowania wartości kulturowych terenu dawnej Cukrowni „Konstancja”.	Liczba opracowanych dokumentacji.
4. Rewaloryzacja i właściwe zagospodarowanie oraz zabezpieczenie obiektów zabytkowych	1. Prowadzenie prac remontowo-konserwatorskich zabytków stanowiących własność miasta.	Wartość finansowa zrealizowanych prac remontowo-konserwatorskich. Liczba obiektów zabytkowych, w których prowadzone były ww. prace.
	2. Rewaloryzacja Kaplicy Mniewskich w Parku Wiosny Ludów.	Wartość finansowa zrealizowanych prac rewaloryzacyjnych w obiekcie.
	3. Rewaloryzacja zabytkowego budynku przy ul. Podrzecznej 27 (magazyn instrumentów strażackich) stanowiącego część Zespołu Urbanistyczno-Architektonicznego ul. Teatralnej i adaptacja tego obiektu zabytkowego na cele kulturalne.	Wartość finansowa zrealizowanych prac konserwatorskich i remontowych w obiekcie.
	4. Zabezpieczenie obiektów zabytkowych przed pożarem, zniszczeniem i kradzieżą (montaż instalacji przeciwpożarowych i alarmowych, zabezpieczeń przeciw włamaniom).	Liczba zabezpieczeń Liczba zabezpieczonych obiektów zabytkowych.

	5. Poprawa stanu obiektów zabytkowych ujętych w gminnej ewidencji zabytków, w tym przeprowadzenie prac remontowych obiektów zabytkowych w złym stanie technicznym.	Liczba przeprowadzonych prac remontowych
	6. Kontynuacja oznakowania zabytków znajdujących się w rejestrze WKZ.	Liczba oznakowanych obiektów zabytkowych
	7. Renowacja zabytkowych nagrobków na cmentarzu parafialnym.	Liczba odnowionych nagrobków
	8. Kontynuacja rewaloryzacji zakomponowanej zieleni w obszarach priorytetowych.	Wartość finansowa zrealizowanych prac rewaloryzacyjnych.
PRIORYTET II KSZTAŁTOWNIE I PROMOCJA TOŻSAMOŚCI REGIONALNEJ		
KIERUNKI DZIAŁAŃ	ZADANIA	WSKAŹNIKI
1. Promocja dziedzictwa kulturowego Kutna służąca kreacji produktów turystyki kulturowej	1. Promowanie zasobów kulturowych reprezentatywnych dla Kutna np. Pałac Saski, Kościół pw. św. Wawrzyńca.	Liczba podjętych działań.
	2. Działania na rzecz rozwoju turystyki w oparciu o wszechstronną ofertę Muzeum Pałac Saski w Kutnie.	Liczba odwiedzających MPS.
	3. Wydawanie i wspieranie wydawania publikacji, folderów promocyjnych, przewodników, widokówek, map promujących dziedzictwo kulturowe i przyrodnicze Kutna.	Liczba wydawnictw.
	4. Organizowanie i wspieranie konkursów, wystaw i innych działań edukacyjnych dotyczących dziedzictwa kulturowego Kutna.	Liczba zorganizowanych wydarzeń. Liczba wspartych wydarzeń.
	5. Promocja i rozwój szlaków turystycznych w mieście.	Liczba podjętych działań. Liczba nowych szlaków turystycznych.
	6. Współpraca z mediami w celu promocji zabytków i upowszechnienia działań związanych z opieką nad zabytkami	Liczba programów, wywiadów, audycji poświęconych tematyce opieki nad zabytkami. Liczba publikacji prasowych i internetowych poświęconej tematyce opieki nad zabytkami.

	7. Stworzenie koncepcji produktu lokalnego oraz jego dystrybucja i promocja. Włączenie się w ideę tworzenia Listy Produktów Tradycyjnych i zgłoszenie rekomendacji.	Liczba produktów lokalnych.
	8. Wykreowanie produktów kuchni regionalnej zgodnie ze strategią marki „Kutno – Miasto Róż”.	Liczba wykreowanych produktów kuchni regionalnej.
	9. Podjęcie działań w celu nadania certyfikatu imprezie Festyn Saski przez Regionalną Organizację Turystyczną Województwa Łódzkiego, która nadaje certyfikaty produktom turystycznym.	Liczba pozyskanych certyfikatów.
	10. Wspieranie rekonstrukcji historycznych służących pielęgnowaniu i ochronie dziedzictwa historycznego i podnoszących atrakcyjność obszarów zabytkowych.	Liczba wspartych rekonstrukcji historycznych.
	11. Promowanie dziedzictwa kulturowego miasta Kutno w województwie łódzkim i w kraju.	Liczba akcji promocyjnych wraz z opisem.
2. Edukacja regionalna i popularyzacja wiedzy o dziedzictwie kulturowym	1. Promocja obiektów zabytkowych podczas uroczystości miejskich.	Liczba akcji promocyjnych wraz z opisem
	2. Akcje edukacyjne mające na celu upowszechnienie wiedzy na temat lokalnego dziedzictwa kulturowego.	Liczba zorganizowanych akcji wraz z opisem
	3. Organizacja wydarzeń kulturalnych zwiększających wrażliwość mieszkańców na bogatą historię miasta.	Liczba zorganizowanych wydarzeń wraz z opisem
	4. Cykliczny udział w Europejskich Dniach Dziedzictwa i Nocy Muzeów	Liczba wydarzeń wraz z opisem
	5. Rozwój programu edukacji regionalnej dla uczniów szkół podstawowych z uwzględnieniem zagadnień ochrony dziedzictwa kulturowego.	Liczba uczniów realizujących program edukacji regionalnej
3. Podejmowanie działań, w tym aktywizujących społeczność lokalną, na rzecz zwiększenia atrakcyjności zabytków pod względem, turystycznym i edukacyjnym.	1. Spacery z przewodnikiem szlakiem historycznym i gry miejskie; tworzenie aplikacji mobilnych o charakterze edukacyjnym dla turystów indywidualnych.	Liczba podjętych działań wraz z opisem.
	2. Aktywizacja twórców ludowych i objęcie ich merytorycznym wsparciem przez Muzeum Pałac Saski we współpracy z łódzkim oddziałem Stowarzyszenia Twórców Ludowych.	Liczba podjętych działań wraz z opisem.
	3. Kontynuowanie iluminacji najcenniejszych zabytków miasta Kutno.	Liczba wykonanych iluminacji wraz z opisem

	4. Prowadzenie bieżących prac porządkowych przy zabytkowych zespołach zieleni w parku Wiosny Ludów.	Liczba przeprowadzonych prac wraz z opisem
	5. Organizacja punktu informacji turystycznej połączonego z punktem dystrybucji pamiątek regionalnych nawiązujących do dziedzictwa kulturowego miasta.	Liczba utworzonych punktów z adresem
4. Ułatwienie szerokiego dostępu do informacji o dziedzictwie kulturowym Miasta Kutno oraz wykorzystanie ITC do promocji.	1. Zamieszczanie informacji dotyczących zasobów kulturowych Kutna i ich ochrony na stronach internetowych instytucji i organizacji pozarządowych działających w sektorze kultury.	Liczba stron internetowych Liczba użytkowników odwiedzających strony
	2. Włączanie następnych tablic SIM opisujących zabytki miasta Kutno do zintegrowanego systemu informacji wizualnej obejmującego zasoby i wartości dziedzictwa kulturowego.	Liczba nowych tablic wraz z opisem

PRIORYTET III

SPRAWNY SYSTEM ZARZĄDZANIA OPIEKĄ NAD DZIEDZICTWEM KULTUROWYM

KIERUNKI DZIAŁAŃ	ZADANIA	WSKAŹNIKI:
1. Tworzenie i udostępnianie cyfrowych baz danych oraz zasobów	1. Prowadzenie i bieżąca aktualizacja Systemu Informacji Przestrzennej w zakresie danych o zasobach dziedzictwa kulturowego.	Liczba aktualizacji SIP
	2. Dalsza digitalizacja zabytków ruchomych w Muzeum Pałac Saski w Kutnie.	Liczba zdigitalizowanych zabytków ruchomych
	3. Dalsza digitalizacja zbiorów regionalnych w Miejskiej i Powiatowej Bibliotece Publicznej oraz zasobu archiwum społecznego w TPZK.	Liczba zdigitalizowanych zbiorów
	4. Bieżąca aktualizacja i digitalizacja zasobu gminnej ewidencji zabytków.	Liczba aktualizacji gminnej ewidencji zabytków.
2. Wzmocnienie potencjału instytucji i organizacji pozarządowych działających na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego	1. Wspieranie instytucji miejskich działających na rzecz dziedzictwa kulturowego.	Kwoty wydatków budżetu gminy na poszczególne instytucje.
	2. Modernizacja Miejskiej i Powiatowej Biblioteki Publicznej.	Wartość finansowa prac
	3. Wspieranie działalności organizacji pozarządowych związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego.	Wielkość środków finansowych przeznaczonych na dotacje dla organizacji pozarządowych Liczba podpisanych umów

8. INSTRUMENTARIUM REALIZACJI PROGRAMU

Podmiotem odpowiedzialnym za realizację Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Kutno jest Prezydent Miasta Kutno oraz, w ramach swoich kompetencji, instytucje podległe Miastu Kutno w porozumieniu z Towarzystwem Przyjaciół Ziemi Kutnowskiej, które posiada status Społecznego Opiekuna Zabytków. Samorząd, w ramach Programu współpracy Miasta Kutno z organizacjami pozarządowymi, wspiera realizację zadań publicznych z zakresu ochrony dóbr kultury. Do grona podmiotów realizujących zadania programu można też zaliczyć właścicieli zabytków, z którymi niezbędna jest współpraca w przedmiotowym zakresie.

Program realizowany będzie poprzez wykonanie wskazanych zadań, na rzecz osiągnięcia przyjętych w nim priorytetów. Do osiągnięcia celu i efektywnego wykonywania zadań w nim określonych służą pomocą następujące instrumenty:

- 1) **instrumenty prawne:** wynikające z przepisów prawnych (ustaw i przepisów wykonawczych), uchwały Rady Miasta Kutno, np. dotyczących zmian miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, wnioskowanie o wpis do rejestru zabytków obiektów będących własnością gminy, wykonywanie decyzji administracyjnych (np. wojewódzkiego konserwatora zabytków czy uchwalenie zasad i trybu udzielania dotacji na prace konserwatorskie przy zabytkach);
- 2) **instrumenty finansowe:** dotacje, subwencje, dofinansowania, nagrody, zachęty finansowe lub ulgi podatkowe dla właścicieli i posiadaczy obiektów zabytkowych, korzystanie z funduszy europejskich i innych zewnętrznych źródeł krajowych;
- 3) **instrumenty kontrolne:** aktualizacja Gminnej Ewidencji Zabytków, monitoring stanu zachowania dziedzictwa kulturowego oraz monitoring stanu zagospodarowania przestrzennego, sporządzanie, co dwa lata sprawozdania z realizacji Programu oraz aktualizacja Programu związana z ustawowym 4-letnim okresem obowiązywania, dostosowania go do zmieniających się zapisów prawnych oraz możliwości finansowania;
- 4) **instrumenty koordynacji:** realizacje projektów i programów dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego zapisanych w wojewódzkich, powiatowych i gminnych strategiach, planach rozwoju lokalnego itp., współpraca z ośrodkami naukowymi i akademickimi, współpraca z organizacjami pozarządowymi, kościołami i związkami wyznaniowymi w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami;
- 5) **instrumenty społeczne:** działania edukacyjne, promocyjne, współdziałanie z organizacjami pozarządowymi, działania prowadzące do tworzenia miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami, kulturą, turystyką, współpraca ze społecznymi opiekunami zabytków i powoływanie nowych.

9. ZASADY OCENY REALIZACJI PROGRAMU

Proces osiągania celów wytyczonych w Programie Opieki nad Zabytkami Miasta Kutna będzie monitorowany poprzez analizę stopnia jej realizacji. Analiza ta będzie dokonywana każdorazowo przez Prezydenta Miasta Kutno, zgodnie z ustaleniami art. 87 ust. 5 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Z realizacji programu Prezydent Miasta Kutno sporządza, co 2 lata sprawozdanie, które przedstawia się Radzie Miasta Kutno. Wykonanie sprawozdania powinna poprzedzić ocena poziomu realizacji gminnego programu, uwzględniająca poziom wykonania zadań w poszczególnych Priorytetach przyjętych do realizacji, w okresie czteroletniego obowiązywania programu opieki nad zabytkami.

Po przyjęciu przez Radę Miasta treści Programu w postaci uchwały dokument powinien być udostępniony do publicznej wiadomości na stronie BIP Urzędu Miasta Kutno.

Realizowanie założeń Programu będzie wymagało współpracy nie tylko osób i instytucji odpowiedzialnych za wdrożenie działań wynikających z priorytetów, ale także aktywizacji właścicieli i użytkowników obiektów zabytkowych, organizacji pozarządowych oraz środowisk naukowych.

10. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami nakłada na właścicieli obiektów zabytkowych obowiązek finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych

przy zabytku. Działania te wpisują się w zakres sprawowanej przez właścicieli opieki i ochrony nad zabytkami, tj. zabezpieczenia i utrzymania zabytku wraz z otoczeniem w jak najlepszym stanie.

Zadania wskazane w Programie mogą też być realizowane przez instytucje kultury podległe gminie lub funkcjonujące na jej terenie (np. muzeum, dom kultury, biblioteki) w ramach działalności bieżącej. Ponadto w zakresie ustawy o działalności pożytku publicznego i wolontariacie Miasto może wspierać działalność kulturalną związaną z ochroną zabytków i tradycji prowadzoną przez organizacje pozarządowe (m.in. stowarzyszenia, parafie).

Niezależnie od zapisów legislacyjnych Miasto powinno dołożyć wszelkich starań, aby stan zabytków wpływał pozytywnie na jakość życia mieszkańców, a turystów zachęcał do dłuższych pobytów.

Poniżej zaprezentowano przykładowe możliwości finansowania zadań opieki nad zabytkami, wskazując źródła pozyskiwania funduszy:

- **Budżet Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego**, w ramach dotacji przyznanej zgodnie z art.77 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami w oparciu o ogłaszane corocznie przez Ministerstwo aktualne programy, np.: Narodowy Fundusz Ochrony Zabytków, Wspieranie działań muzealnych, Ochrona Zabytków, Kultura Cyfrowa, Ochrona zabytków archeologicznych, Kultura ludowa i tradycyjna, Miejsca pamięci i trwałe upamiętnienia w kraju,
- **Budżet Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków** na prace, zgodne z art. 77 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.
- **Budżet Urzędu Marszałkowskiego Województwa Łódzkiego** w ramach przyznanej dotacji na prace zgodne z art. 77 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. W województwie łódzkim sprawę ustalenia zasad udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków określa Uchwała Nr XXXI/629/12 Sejmiku Województwa Łódzkiego z dnia 18 grudnia 2012 roku. Dotacje mogą być udzielane na wykonanie prac lub robót budowlanych przy zabytku nieruchomym, ruchomym lub archeologicznym, jeżeli zabytek ten łącznie spełnia następujące kryteria: jest wpisany do rejestru zabytków województwa łódzkiego; znajduje się na stałe w granicach administracyjnych województwa łódzkiego; posiada duże znaczenie dla dziedzictwa kulturowego województwa łódzkiego, ze szczególnym uwzględnieniem jego wartości historycznej, naukowej lub artystycznej oraz dostępności na potrzeby społeczne, turystyczne, kulturalne lub edukacyjne. Wysokość środków przeznaczonych na dotację ustalana jest corocznie w budżecie województwa.
- **Program regionalny Fundusze Europejskie dla Łódzkiego 2021-2027** - „Program Regiony Rewitalizacji 3.0, czyli wzmacnianie zdolności gmin do programowania i wdrażania działań rewitalizacyjnych – 3 edycja współpracy MFIPR z Zespołami ds. rewitalizacji w urzędach marszałkowskich”. Działanie FELD.05.02 Rewitalizacja obszarów miejskich. Cel szczegółowy – wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich.
- **Budżet Miasta Kutno** – finansowanie odbywa się w ramach przyznanej dotacji na prace zgodne z art. 81 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami lub dotyczy stanowisk archeologicznych odkrytych na terenie będącym własnością gminy. Dotacja może zostać udzielona do wysokości 50% nakładów koniecznych na wykonanie przez wykonawcę prac lub robót budowlanych przy zabytku, które wykonawca wykona w roku następującym po złożeniu wniosku o udzielenie dotacji. Łączną kwotę dotacji w danym roku budżetowym określa uchwała budżetowa. Rada Miasta Kutno w dniu 9 grudnia 2022 r. podjęła uchwałę Nr LIX/539/22 w sprawie określenia zasad udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków i gminnej ewidencji zabytków położonych na obszarze Miasta Kutno. Zaleca się, aby finansowe wsparcie gminy w latach 2025 - 2028 przy zadaniach z zakresu opieki i ochrony dziedzictwa kulturowego, w miarę możliwości, z każdym kolejnym rokiem systematycznie wzrastało do pewnego, stałego poziomu finansowania (np. procentowego udziału w corocznie uchwalanym budżecie). Pozwoli to potencjalnym beneficjentom na zaplanowanie inwestycji w perspektywie kilkuletniej (np. gdy w ciągu jednego roku nie jest możliwe zakończenie prac).
- **Konkurs „Zabytek Zadbany”** to doroczny konkurs Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego i Generalnego Konserwatora Zabytków, którego celem jest promocja opieki nad zabytkami,

w tym propagowanie najlepszych wzorów badań, konserwacji, adaptacji, utrzymania i zagospodarowania zabytków. W imieniu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego nadzór nad konkursem sprawuje Generalny Konserwator Zabytków, a za jego realizację odpowiada Narodowy Instytut Dziedzictwa. Oceny konkursowych zgłoszeń dokonuje jury konkursowe, które jest powoływane przez Generalnego Konserwatora Zabytków. Od 2024 roku obowiązuje nowy regulamin konkursu. Istotną zmianą w regulaminie jest wprowadzenie kategorii „Zabytek dostępny”, która dedykowana jest pracom przeprowadzonym z uwzględnieniem rozwiązań służących przystosowaniu zabytków dla osób ze szczególnymi potrzebami. Prawo składania zgłoszeń mają właściciele zgłaszanych zabytków, ich posiadacze i zarządcy, a także Wojewódzcy Konserwatorzy Zabytków, kierownicy delegatur Wojewódzkich Urzędów Ochrony Zabytków oraz konserwatorzy samorządowi. Kategorie konkursowe: Utrwalenie wartości zabytkowej obiektu; Rewaloryzacja przestrzeni kulturowej i krajobrazu (w tym założenia dworskie i pałacowe); Adaptacja obiektów zabytkowych; Architektura i budownictwo drewniane; Zabytki techniki (w tym budownictwo przemysłowe i inżynieryjne); Zabytek dostępny; Kategoria specjalna: właściwe użytkowanie i stała opieka nad zabytkiem⁴².

- **Programy Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego (MKiDN):**

- **Ochrona zabytków** - wsparcie zachowania materialnego dziedzictwa kulturowego, realizowane poprzez konserwację i rewaloryzację zabytków nieruchomych i ruchomych oraz ich udostępnianie na cele publiczne.
- **Rządowy Program Odbudowy Zabytków** - wsparcie bezzwrotnymi środkami finansowymi jednostek samorządu terytorialnego w zakresie prac konserwatorskich i restauratorskich oraz robót budowlanych przy należącym do nich (lub do jednostki podległej jednostce samorządu terytorialnego) obiekcie wpisanym do rejestru zabytków lub posiadającym wpis do ewidencji.
- **Wspieranie działań muzealnych** - wsparcie działalności w zakresie opieki konserwatorskiej nad muzealiami, archiwaliami i księgozbiorami, a także prezentacji zbiorów w postaci atrakcyjnych poznawczo projektów wystawienniczych i wydawniczych.
- **Kultura ludowa i tradycyjna** - wsparcie zjawisk związanych ze spuścizną kultur tradycyjnych, transformacjami (przekształceniami i przemianami) poszczególnych elementów oraz współczesnymi kontekstami ich występowania.
- **Niematerialne – przekaz dalej** – wsparcie dla projektów promujących dziedzictwo niematerialne.
- **Ochrona zabytków archeologicznych** - wsparcie ochrony dziedzictwa archeologicznego poprzez wspieranie kluczowych dla tego obszaru zadań, obejmujących rozpoznanie i dokumentację zasobów dziedzictwa archeologicznego oraz opracowanie i publikację wyników przeprowadzonych badań archeologicznych.
- **Miejsca pamięci i trwale upamiętnienia w kraju** - wsparcie samorządów w zapewnianiu stabilnej opieki nad najważniejszymi miejscami pamięci, stanowiącymi materialne świadectwo wydarzeń kluczowych dla narodowej tożsamości.
- **Groby i cmentarze wojenne w kraju** - wsparcie opieki nad grobami i cmentarzami wojennymi na terenie Rzeczypospolitej Polskiej, stanowiącymi materialne świadectwo kluczowych wydarzeń z historii Polski związanych z walką i męczeństwem, a także wspieranie prowadzenia działań naukowych upowszechniających wiedzę na temat tych wydarzeń.
- **Kultura cyfrowa** – wsparcie dla udostępniania i umożliwiania ponownego wykorzystywania zasobów cyfrowych do celów popularyzacyjnych, edukacyjnych i naukowych, uwzględniające opracowanie i digitalizację zasobów dziedzictwa kulturowego.

⁴²<https://nid.pl/konkursy/zabytek-zadbany/>, dostęp 12 listopada 2024 r.

- **Infrastruktura kultury** – wsparcie dla stworzenia optymalnych warunków dla prowadzenia działalności kulturalnej, poprzez modernizację i rozbudowę infrastruktury instytucji kultury, a także innych podmiotów działających w tym obszarze.
- **Promesa dla Kultury** – wsparcie dla zwiększenia efektywności wykorzystania funduszy europejskich na rzecz rozwoju kultury poprzez zapewnienie środków na dofinansowanie tzw. wkładu własnego dla zadań realizowanych przy udziale programów europejskich, a także poprzez dofinansowanie kosztów niekwalifikowanych związanych bezpośrednio z celami kulturalnymi ujętych w umowie o dofinansowanie ze środków europejskich⁴³.
- **Programy Narodowego Instytutu Dziedzictwa (NID):**
 - **Współpraca z samorządami** – doradztwo i wsparcie finansowe dla gmin w zakresie ochrony zabytków.
 - **Dotacje na działania edukacyjne i promocyjne** związane z ochroną dziedzictwa.
- **Fundusz Kościelny** – wsparcie na prace konserwatorskie i restauratorskie w obiektach sakralnych.
- **Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (NFOŚiGW)** – finansowanie działań związanych z adaptacją i termomodernizacją budynków zabytkowych w kontekście ochrony środowiska.
- **Wojewódzkie Urzędy Ochrony Zabytków (WUOZ)** – dotacje przyznawane przez Wojewódzkich Konserwatorów Zabytków na renowację i konserwację obiektów zabytkowych. Fundusze Europejskie dla Łódzkiego 2021-2027: W ramach nowej perspektywy finansowej przewidziane są środki na ochronę dziedzictwa kulturowego oraz rozwój infrastruktury kultury. Potencjalne źródła finansowania działań związanych z dziedzictwem kulturowym m.in.:
 - działanie FELD.05.01; 06.04; 06.05 Kultura i turystyka,
 - działanie FELD.05.02 Rewitalizacja obszarów miejskich⁴⁴.
- **Regionalne Programy Operacyjne (RPO) – środki unijne na poziomie regionalnym – Łódzkie:** Oś VI.1 Dziedzictwo kulturowe i infrastruktura kultury.
- **Fundacja ORLEN** – dotacje na ratowanie i konserwację zabytków historycznych w Polsce.
- **Fundacja Polskiej Grupy Energetycznej (PGE)** – finansowanie inicjatyw związanych z ochroną dziedzictwa narodowego.
- **Fundusze Europejskie na poziomie UE:**
 - **Program Kreatywna Europa (Creative Europe) – komponent Kultura** – wsparcie dla projektów promujących dziedzictwo kulturowe i jego rewitalizację. Program wspiera międzynarodową współpracę kulturalną, w tym projekty związane z ochroną dziedzictwa niematerialnego⁴⁵.
 - **Horyzont Europa – Badania i innowacje** – projekty związane z nowoczesnymi metodami ochrony i digitalizacji zabytków⁴⁶.
 - **Fundusz Spójności i Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego (EFRR)** – finansowanie działań rewitalizacyjnych i ochronnych w obszarze dziedzictwa kulturowego⁴⁷.
 - **Interreg Europa** – wsparcie transgranicznych i międzynarodowych projektów ochrony zabytków⁴⁸.
 - **LIFE+ (Program Ochrony Środowiska i Klimatu)** – projekty związane z ekologiczną konserwacją i adaptacją zabytków⁴⁹.
 - **Mechanizm Finansowy Europejskiego Obszaru Gospodarczego oraz Norweski Mechanizm Finansowy** – obszary, w ramach których można realizować projekty w III edycji Funduszy Norweskich

⁴³ <https://www.gov.pl/web/kultura/programy-2025> (dostęp: 03.02.2025 r.)

⁴⁴ funduszeue.lodzkie.pl (dostęp: 03.02.2025 r.)

⁴⁵ <https://kreatywna-europa.eu/> (dostęp: 03.02.2025 r.)

⁴⁶ <https://www.kpk.gov.pl/horyzont-europa> (dostęp: 03.02.2025 r.)

⁴⁷ <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/pl/sheet/95/europejski-fundusz-rozwoju-regionalnego-efrr-> (dostęp: 03.02.2025 r.)

⁴⁸ <https://www.ewt.gov.pl/strony/o-programach/programy-interreg-2021-2027/program-interreg-europa-2021-2027/> (dostęp: 03.02.2025 r.)

⁴⁹ <https://www.funduszeuropejskie.gov.pl/strony/o-funduszach/programy-ke-2021-2027/program-life/> (dostęp: 03.02.2025 r.)

oraz EOG to, m.in.: Rozwój przedsiębiorczości i innowacje, Rozwój lokalny, Badania naukowe, Edukacja, Środowisko, energia i zmiany klimatu, Kultura⁵⁰.

• **Program Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021-2027 (FEnIKS)** – wśród sześciu obszarów tematycznych znajduje się kultura i ochrona dziedzictwa kulturowego – Priorytet VII: Kultura. W zakresie działań zawiera się ochrona, rozwój i promowanie dziedzictwa kulturowego i usług w dziedzinie kultury. Realizowane będą inwestycje mające na celu wzmocnienie wpływu kultury i zrównoważonej turystyki na rozwój gospodarczy, w tym Obszar 2: Ochrona i podniesienie atrakcyjności turystycznej obiektów dziedzictwa kulturowego, którego celem jest podniesienie atrakcyjności najcenniejszych zabytków, poprawa obsługi ruchu turystycznego, tworzenie lub wzmocnienie marki zabytku oraz rozwój usług wykorzystujących nowoczesne technologie w zakresie prezentacji oferty. Wśród działań są m.in.: prace konserwatorskie, prace restauratorskie, roboty budowlane, budowa nowych obiektów infrastruktury kultury, budowa nowych obiektów służących obsłudze ruchu turystycznego, prace w ich otoczeniu, zakup sprzętu lub wyposażenia, konserwacja i digitalizacja zabytków ruchomych, księgozbiorów i muzealiów oraz udostępnienie on-line⁵¹.

12. BIBLIOGRAFIA

Literatura, dokumenty:

1. Acta Universitatis Lodzensis. Folia Archaeologica 36(2021), Łódź 2021.
2. Bergman E., Barbasiewicz M., Jarnajczyk J. 1980. *Kutno. Studium historyczno-urbanistyczne opracowane na zlecenie Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Płocku*, cz. I-III, Warszawa, maszynopis PP. PKZ w Warszawie, kopia w zbiorach Muzeum Regionalnego w Kutnie.
3. Czyżewski T., *Pejzaż rudymenarny*, Kutno 2011.
4. Drzewiecki Z., *Cmentarz parafialny w Kutnie*, t. 1, Ząbki 2009.
5. *Dzieje Gostynina i ziemi gostynińskiej*, red. M. Chudzyński, Warszawa 1990.
6. Ginter A., *Dokumentacja. Inwentarz zabytków masowych znalezionych na obszarze Rynku Zduńskiego w Kutnie w 2019 roku*, Owczary 2020.
7. „Kurier Konserwatorski”, 2009, nr 3.
8. *Kutno. Dzieje miasta*, red. Ryszard Rosin, Warszawa – Łódź, 1984.
9. *Kutno poprzez wieki*, red. J. Szymczak, t. 1. Kutno – Łódź 2011.
10. *Kutno poprzez wieki*, red. J. Szymczak, t. 2, Kutno – Łódź 2011.
11. „Kutnowski Biuletyn Muzealny”, t. 1, Kutno 2002.
12. „Kutnowski Biuletyn Muzealny”, t. 2, Kutno 2003/2004.
13. „Kutnowskie Zeszyty Regionalne”, t. 1, Kutno 1997.
14. „Kutnowskie Zeszyty Regionalne”, t. 2, Kutno 1998.
15. „Kutnowskie Zeszyty Regionalne”, t. 6, Kutno 2002.
16. „Kutnowskie Zeszyty Regionalne”, t. 7, Kutno 2003.
17. „Kutnowskie Zeszyty Regionalne”, t. 10. Kutno 2006.
18. „Kutnowskie Zeszyty Regionalne”, t. 13, Kutno 2009.
19. „Kutnowskie Zeszyty Regionalne”, t. 16, Kutno 2012.
20. „Kutnowskie Zeszyty Regionalne”, t. 17, Kutno 2013.
21. „Kutnowskie Zeszyty Regionalne”, t. 23, Kutno 2019.
22. „Kutnowskie Zeszyty Regionalne”, t. 28, Kutno 2024.
23. Latos A., *Prace rewaloryzacyjne w zabytkowym Parku im. Wiosny Ludów w Kutnie*, Kutno 2015.
24. Lesiak H., *Szlakiem dworów regionu kutnowskiego*, Kutno 2007.
25. Liberska-Marinow B. M., *Rzeźba z Kutna rodem*, Łódź 2008.
26. Orłowski R., *Działalność społeczno-gospodarcza Andrzeja Zamoyskiego(1757-1792)*, Lublin 1965.
27. Pacuski K., *Możnowładztwo i rycerstwo ziemi gostynińskiej w XIV i XV wieku. Studium z dziejów osadnictwa i elity władzy na Mazowszu średniowiecznym*, Warszawa 2009.
28. *Pałac pocztowy Augusta III w świetle najnowszych badań*, Kutno 2014.

⁵⁰ <https://www.eog.gov.pl/strony/zapoznaj-sie-z-funduszami/cel-i-zasady-dzialania/> (dostęp: 03.02.2025 r.)

⁵¹ <https://www.gov.pl/web/klimat/FEnIKS> (dostęp: 03.02.2025 r.)

29. *Pałac jednego króla, dwóch państw i dwóch kultur*, red. S. Roszak, A. Wieczorek, R. Adamczyk-Nowak, P. Stasiak, Kutno 2015.
30. Pisarek S., *Kościół Parafialny pw. Św. Wawrzyńca Diakona i Męczennika w Kutnie*, Kutno 2011.
31. Plan zagospodarowania przestrzennego województwa łódzkiego oraz plan zagospodarowania przestrzennego miejskiego obszaru funkcjonalnego miasta Łodzi 2030.
32. *Powstanie i rozwój małego ośrodka miejskiego w ujęciu interdyscyplinarnym*. Praca zbiorowa pod red. A. Gintera, J. Ginter, Kutno – Łódź 2021.
33. Saramonowicz J., Stasiak P., *Kutno. Przeszłość i współczesność*, Łódź 2012.
34. Skuza T., Glinda M., *Zabytki regionu kutnowskiego. Szlaki turystyczne*, Kutno 2006.
35. Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego 2030.
36. *Studia i materiały z dziejów Kutna i powiatu*, red. Grzegorz Skrzynecki, t. 2, Kutno 2003.
37. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Kutna.
38. Szymczak P., *Artyści ludowi Ziemi Kutnowskiej*, Kutno 2010.
39. Wiśniewski M., *Selekcja zabytków „masowych” w badaniach archeologicznych – założenia i uwagi konserwatorskie do zagadnienia*, [w:] Praktyka konserwatorska, s. 160.
40. Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami w Województwie Łódzkim na lata 2024–2027 (WPOnZ).

Źródła internetowe:

- https://bazhum.muzhp.pl/media/files/Kurier_Konserwatorski/Kurier_Konserwatorski-r2009-t-n3/Kurier_Konserwatorski-r2009-t-n3-s14-36/Kurier_Konserwatorski-r2009-t-n3-s14-36.pdf (dostęp 20.08.2024 r.).
- https://ochronazabytkow.nid.pl/wp-content/uploads/2019/08/OZ_2-2017_10_Wisniewski.pdf (dostęp 16.08.2024 r.).
- <https://www.gov.pl/web/kultura/programy-2025> (dostęp: 03.02.2025 r.)
- funduszeue.lodzkie.pl (dostęp: 03.02.2025 r.)
- <https://kreatywna-europa.eu/> (dostęp: 03.02.2025 r.)
- <https://www.kpk.gov.pl/horyzont-europa> (dostęp: 03.02.2025 r.)
- <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/pl/sheet/95/europejski-fundusz-rozwoju-regionalnego-efrr-> (dostęp: 03.02.2025 r.)
- <https://www.ewt.gov.pl/strony/o-programach/programy-interreg-2021-2027/program-interreg-europa-2021-2027/> (dostęp: 03.02.2025 r.)
- <https://www.funduszeuropejskie.gov.pl/strony/o-funduszach/programy-ke-2021-2027/program-life/> (dostęp: 03.02.2025 r.)

Strony internetowe:

- www.um.kutno.pl
- www.tpkz.eu
- www.nid.pl
- www.lodzkie.pl
- www.muzeumkutno.com
- www.kdk.net.pl

13. ZAŁĄCZNIKI

1. Wykaz drzew pomnikowych na terenie Miasta Kutno

Lp.	Lokalizacja pomnika przyrody	Gatunek	Wysokość	Obwód pnia na wysokości 1,3 m	Orzeczenie		
					wydał	numer	data
1.	Park miejski im. Wiosny Ludów	Dąb szypułkowy	21	553	PWRN	Orzeczenie Nr 12	15.03.1955 r.
		Dąb szypułkowy	22	361	w Łodzi		
		Dąb szypułkowy	18	364			
2.	Park im. Wiosny Ludów (przy alejce prowadzącej do Muzeum Bitwy nad Bzurą)	Kasztanowiec	18	276	Wicewojewoda Płocki	Orzeczenie Nr 64	4.03.1982 r.
		biały	18	270			
		Świerk pospolity					
3.	Park miejski im. Wiosny Ludów (przy alejce prowadzącej do Muzeum Bitwy nad Bzurą)	Grab zwyczajny	18	101	Wicewojewoda Płocki	Orzeczenie Nr 64	4.03.1982 r.
		Grab zwyczajny	18	85			
4.	ul. Kard. Stefana Wyszyńskiego 5	Dąb szypułkowy	12	330	Rada Miasta Kutno	Uchwała Nr XIV/126/07	25.09.2007 r.
		Dąb szypułkowy	10	236			
5.	ul. Dąbrowskiego Teren I LO im. J. H. Dąbrowskiego	Topola biała	25	Pierśnica 386	Wojewoda Płocki	Rozporządzenie Nr 6/96	17.01.1996

Źródło: <https://crfop.gdos.gov.pl/CRFOP/search.jsf>, (dostęp 12 listopada 2024 r.).

2. Wykaz obiektów i obszarów na terenie Miasta Kutna wpisanych do rejestru zabytków nieruchomych województwa łódzkiego⁵².

- Aleja zabytkowa, fragment Alei Barcewicza, ul. Barcewicza, XIX/XX w., – wpisana do rejestru zabytków nr A/20; decyzja WUOZ-640/235/2004 z dnia 16 września 2004 roku.
- Dom mieszkalny, ul. Barlickiego 14 (d. Barlickiego 20), mur., 2. poł. XIX w., – wpisany do rejestru zabytków nr 1140; decyzja KL.V-680/18/74 z dnia 1 czerwca 1974 roku.
- Dom mieszkalny, ul. Barlickiego 16 (d. Barlickiego 22), mur., poł. XIX w., – wpisany do rejestru zabytków nr 1141; decyzja KL.V-680/19/74 z dnia 1 czerwca 1974 roku.
- Dawne koszary wojskowe (ob. dom mieszkalny) w zespole Folwarku Miejskiego, ul. Bema 1, mur., 1. poł. XIX w., – wpisany do rejestru zabytków nr 411; decyzja KL.IV-680/100/67 z dnia 11 lipca 1967 roku.
- Kamienica przy ul. Kilińskiego 1(dawne kino „Moderna”), mur., k. XIX w., – wpisana do rejestru zabytków Dziennik Urzędowy Województwa Łódzkiego – 20 – Poz. 5476 nr 1142; decyzja KS.V-

⁵² Opracowano na podstawie Wykazu zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków (księga A) - stan na 30 czerwca 2024 roku, https://nid.pl/wp-content/uploads/2024/10/LDZ-rej_30.09.2024-r.pdf (dostęp 12 listopada 2024 r.)

680/20/74 z dnia 1 czerwca 1974 roku.

- Zespół Młyna Motorowego przy ul. Kochanowskiego, mur., pocz. XX w., – wpisany do rejestru zabytków nr 642; decyzja PSOZ.5340-48/93 z dnia 10 września 1993 roku
- Zespół Urbanistyczno-Architektoniczny ul. Kościuszki 4, 8 i 10 – wpisany do rejestru zabytków nr 1136; decyzja KS.V-680/14/74 z dnia 1 czerwca 1974 roku.
- Dwór Szomańskich (vel. Szymańskich), ul. Kościuszki 9, drewn., mur., 2. poł. XVIII w. – wpisany do rejestru zabytków nr 1143; decyzja KS.V-680/21/74 z dnia 1 czerwca 1974 roku.
- Zespół Urbanistyczno-Architektoniczny przy ul. Królewskiej – wpisany do rejestru zabytków nr 1133; decyzja KS.V-680/11/74 z dnia 1 czerwca 1974 roku.
- Dom naczelnika miasta (z oficyną), ul. 29 Listopada 2, mur., 1897 r., – wpisany do rejestru zabytków nr 1147; decyzja KS.V-680/25/74 z dnia 1 czerwca 1974 roku oraz rejestru zabytków nr 629; decyzja PSOZ-5340/44/91 z dnia 28 listopada 1991 roku.
- Willa Troczewskiego (ob. Urząd Stanu Cywilnego), ul. 29 Listopada 4, mur., 1897r., – wpisany do rejestru zabytków nr 1144; decyzja KS.V-680/22/74 z dnia 1 czerwca 1974 roku (rewitalizacja w 2018 r.).
- Zespół Urbanistyczno-Architektoniczny ul. 29 Listopada 16, 18, 20 – wpisany do rejestru zabytków nr 1135; decyzja KS.V-680/13/74 z dnia 1 czerwca 1974 roku.
- Kościół pw. św. Stanisława Biskupa i Męczennika, ul. Łąkoszyńska 11, mur., 1909-1912 r., – wpisany do rejestru zabytków nr 445; decyzja z dnia 17 marca 1978 roku.
- Dom mieszkalny, ul. Matejki 8, mur., 1927-1929 r. – wpisany do rejestru zabytków nr 655; decyzja PSOZ.5340-66/97 z dnia 3 grudnia 1997 roku.
- Dom mieszkalny w Zespole Browaru, ul. Mickiewicza 5, mur., ok 1850 r., – wpisany do Dziennik Urzędowy Województwa Łódzkiego – 21 – Poz. 5476 rejestru zabytków nr 1146; decyzja KS.V-680/24/74 z dnia 1 czerwca 1974 roku.
- Pałac Saski (pałac podróżny Augusta III), ul. Narutowicza 2 (pl. Piłsudskiego 19), mur., 1750-1753 r., w znacznym stopniu zniszczony w wyniku pożaru w 2003 r., – wpisany do rejestru zabytków nr 17; decyzja KL.IV-680/99/67 z dnia 11 lipca 1967 roku (rewitalizacja w 2021 r.).
- Zespół Urbanistyczno-Architektoniczny ul. Narutowicza 3, 5, 5a, 10 i 12 – wpisany do rejestru zabytków nr 1137; decyzja KS.V-680/15/74 z dnia 1 czerwca 1974 roku
- Dwór Chlewickich, tzw. „dworek modrzewiowy”, ul. Narutowicza 20, drewn., 1. poł. XIX w., – wpisany do rejestru zabytków nr 16; decyzja KL.IV.680/101/67 z dnia 11 lipca 1967 r. (remont kapitalny budynku w 2013 r.).
- Pałac w Zespole pałacowym „Gierałty”, ul. Pałacowa, mur., 1781-1785 r., – wpisany do rejestru zabytków nr 19; decyzja KL.IV.680/59/67 z dnia 1 czerwca 1967 roku (rewitalizacja w 2019 r.).
- Oficyna (prawa) w Zespole pałacowym „Gierałty”, ul. Pałacowa, mur., 1781-1785r., – wpisana do rejestru zabytków nr 388; decyzja KL.IV.680/60/67 z dnia 1 czerwca 1967 roku (rewitalizacja w 2019 r.).
- Oficyna (lewa) w Zespole pałacowym „Gierałty”, ul. Pałacowa, mur., 1781-1785 r., – wpisana do rejestru zabytków nr 389; decyzja KL.IV.680/61/67 z dnia 1 czerwca 1967 roku (rewitalizacja w 2019 r.).
- Kaplica grobowa w Zespole pałacowym „Gierałty”, ul. Pałacowa, mur., poł. XIX w., - wpisana do rejestru zabytków nr 18; decyzja KL.IV.680/58/67 z dnia 1 czerwca 1967 roku.
- Park pałacowy w Zespole pałacowym „Gierałty”, ul. Pałacowa, 1781-1785 r., – wpisany do rejestru zabytków nr 351; decyzja KL.IV.680/62/67 z dnia 1 czerwca 1967 roku (rewitalizacja w latach 2013-2014 r.).
- Zespół Urbanistyczno-Architektoniczny Placu Piłsudskiego – wpisany do rejestru zabytków nr 1131; decyzja KS.V-680/9/74 z dnia 1 czerwca 1974 roku.
- Dom mieszkalny, pl. Piłsudskiego 10 (d. 19 Stycznia 10), mur., 1846 r., – wpisany do rejestru zabytków nr 590; decyzja KL.5340-22/88 z dnia 28 marca 1988 roku.
- Ratusz w Zespole Ratusza, pl. Piłsudskiego 20, mur., 1843-1845 r. – wpisany do rejestru zabytków nr 347; decyzja KL.IV-680/98/67 z dnia 1 czerwca 1974 roku (rewitalizacja w 2021 r.)
- Dom mieszkalny, ul. Podrzeczna 4, mur., 4. ćw. XIX w., – wpisany do rejestru zabytków nr 616; decyzja KL.5340-7/90 z dnia 24 maja 1990 roku Dziennik Urzędowy Województwa Łódzkiego – 22 – Poz. 5476.

- Aleja zabytkowa (drzewostan ul. Sienkiewicza – ul. Pałacowa) – wpisana do rejestru zabytków nr 1156; decyzja KS.V-660/34/74 z dnia 14 czerwca 1974 roku.
- Zespół hotelu „Staropolskiego”, tzw. „Nowa Oberża”, ul. Sienkiewicza 2 (ul. Narutowicza 1), mur., 1843 r., – wpisany do rejestru zabytków nr 390; decyzja KL.IV.680/63/67 z dnia 7 czerwca 1967 roku
- 3. kamienica, ul. Sienkiewicza 12 (d. Sienkiewicza 6), mur., ok. 1846 r., – wpisana do rejestru zabytków nr 1149; decyzja KL.V-680/27/74 z dnia 1 czerwca 1974 r. (remont kamienicy w 2013 r.).
- Cmentarz żydowski, ul. Spokojna -Tarnowskiego/Zdrojowa/Sobieskiego, przed 1793 r., – wpisany do rejestru zabytków nr 635; decyzja PSOZ.5340-24-3/92 z dnia 9 grudnia 1992 roku.
- Zespół Urbanistyczno-Architektoniczny ul. Teatralnej i dawnego rynku Zduńskiego – wpisany do rejestru zabytków nr 1134; decyzja KS.V-680/12/74 z dnia 1 czerwca 1974 roku (rewitalizacja zakończona w 2021 roku).
- Karczma „Wygoda” – właściwie „Piaski” (obecnie dom mieszkalny), ul. Toruńska 3, mur., 1. poł. XIX w., – wpisana do rejestru zabytków nr 412; decyzja KL.IV.680/102/67 z dnia 11 lipca 1967 roku.
- Dom naczelnika powiatu, pierwotnie odwach, a następnie siedziba władz powiatowych (obecnie Urząd Gminy Kutno), ul. Witosza 1, mur., 1826 r., wpisany do rejestru zabytków nr 1145; decyzja KL.V.680/23/74 z dnia 1 czerwca 1974 roku.
- Zespół Urbanistyczno-Architektoniczny placu Wolności – wpisany do rejestru zabytków nr 1132; decyzja KS.V-680/10/74 z dnia 1 czerwca 1974 roku (rewitalizacja zakończona w 2021 roku).
- Kościół w Zespole Kościoła pw. św. Wawrzyńca Diakona i Męczennika, ul. Wyszyńskiego 2, mur., 1882-1886 r., – wpisany do rejestru zabytków nr 444; decyzja KL.III.680/10/78 z dnia 13 marca 1978 roku (organy kościoła parafialnego – instrument 20-głosowy o neogotyckim prospekcie, Dziennik Urzędowy Województwa Łódzkiego – 23 – Poz. 5476 jednosekcyjny, wykonany przez Jana Szymańskiego z Warszawy w 1896 r. – rejestr zabytków B/178 decyzja nr WUOZ-B.5140.3.2012.AM z dnia 12 stycznia 2012 roku).
- Budynek dawnego szpitala św. Walentego (szpital i kaplica), ul. Wyszyńskiego 11, mur., – wpisany do rejestru zabytków nr 1139; decyzja KL.V-660/17/74 z dnia 1 czerwca 1974 r.
- Zespół Urbanistyczno-Architektoniczny ul. Zamenhofs – domy nr: 2, 4, 6, 8 – wpisany do rejestru zabytków nr 1138; decyzja KS.V-680/16/74 z dnia 1 czerwca 1974 roku.

3. Wykaz nieruchomości stanowiących własność Miasta Kutna wpisanych do rejestru zabytków nieruchomych województwa łódzkiego.

L.p.	Ulica/adres	Obiekt zabytkowy	Użytkowanie/zarząd
1.	ul. Barcewicz	Aleja zabytkowa	Urząd Miasta Kutno
2.	ul. Bema	Zespół Folwarku Miejskiego	Zarząd Nieruchomości Miejskich
3.	ul. Kilińskiego 1	Kamienica d. Kino "Moderna"	Zarząd Nieruchomości Miejskich
4.	ul. Kochanowskiego	Zespół Młyna Motorowego	własność: Skarb Państwa, zarząd: Zarząd Nieruchomości Miejskich
5.	ul. Kościuszki 8	Kamienica	Zarząd Nieruchomości Miejskich
6.	ul. 29 Listopada 4	Willa Troczewskiego	Urząd Miasta Kutno
7.	ul. Mickiewicza 5	Zespół dawnego Browaru	Zarząd Nieruchomości Miejskich
8.	ul. Narutowicza 2	Pałac Saski	Muzeum Pałac Saski w Kutnie
9.	ul. Narutowicza 20	Dwór Chlewickich (dworek modrzewiowy)	Zarząd Nieruchomości Miejskich
10.	Park im. Wiosny Ludów	Muzeum Bitwy nad Bzurą	Muzeum Pałac Saski w Kutnie

11.	Pl. Piłsudskiego 20	Ratusz	Muzeum Pałac Saski w Kutnie
12.	ul. Sienkiewicza	Aleja Zabytkowa	Urząd Miasta Kutno
13.	ul. Wyszyńskiego 11	Szpital św. Walentego	Zarząd Nieruchomości Miejskich
14.	ul. Królewska - pas drogowy	Zespół Urbanistyczno-Architektoniczny	Urząd Miasta Kutno
15.	Plac Piłsudskiego - pas drogowy	Zespół Urbanistyczno-Architektoniczny	Urząd Miasta Kutno
16.	Plac Wolności - pas drogowy	Zespół Urbanistyczno-Architektoniczny	Urząd Miasta Kutno
17.	ul. Teatralna i dawny Rynek Zduński - pas drogowy	Zespół Urbanistyczno-Architektoniczny	Urząd Miasta Kutno

4. Wykaz stanowisk archeologicznych.

Nr stan. na rysunku Studium	Obsz ar AZP	Nr stan. na obszarze	Ulica	Rodzaj stanowiska	Kultura (okres)
1	56-50	51	ul. Jaskółcza/Jastrzębia	1. ślad osad. 2. osada	starożytna nowożytna
2	56-50	52	ul. Jesienna	1. ślad osad.	nowożytna
3	56-50	53	ul. Sowia/Letnia	1. osada 2. ślad osad.	starożytna nowożytna
4	56-50	85	ul. Łączna	1. osada 2. ślad osad.	okres wpl. rzymskich wcz. średn.
5	56-50	86	ul. Toruńska	ślad osad.	neolit, łużycka, nowożytna
6	56-50	87	ul. Wygoda	ślad osad.	neolit
7	57-51	53	ul. Lotnicza	1. ślad osad. 2. ślad osad.	paleolit/mezolit średniowiecze
8	57-51	54	ul. Lotnicza	1. ślad osad. 2. ślad osad.	średniowiecze nowożytna
9	57-51	55	ul. Metalowa ul. Lotnicza	1. ślad osad. 2. ślad osad.	paleolit/mezolit wcz. średniowiecze
10	57-51	56	ul. Metalowa ul. Wschodnia	ślad osad.	późn. średniowiecze
11	57-51	57	ul. Południowa	ślad osad.	późn. średniowiecze
12	57-51	58	ul. Południowa	ślad osad.	późn. średniowiecze
13	56-51	2	ul. Skłęczkowska (d. wieś Bielawki)	1. cmentarzysko kultury łużyckiej 2. ślad osad. 3. osada	epoka brązu starożytność późn. średn./nowoż.
14	56-51	26	ul. Skłęczkowska	1. ślad osad. 2. ślad osad.	średniowiecze nowożytna
15	56-51	73	ul. Skrajna ul. Bitwy pod Kutnem	1. ślad osad. 2. osada	średniowiecze późn.średn./nowoż.
16	56-51	92	ul. Skrajna	osada	późn. średn./nowoż.
17	56-51	93	ul. A. Wajdy	osada	późn. średn./nowoż.
18	56-51	94	ul. Szymborskiej u. Osieckiej	1. ślad osad. 2. osada	średniowiecze nowożytna
19	56-51	95	ul. Zielona	ślad osad.	kuł. przeworska
20	57-50	3	ul. Nowowiejska	1. osada 2. osada	średniowiecze nowożytna (XVII-XIX)
21	57-50	4	ul. Łubinowa	osada	średn./nowoż.

22	57-50	5	ul. Łąkoszyńska ul. Staffa	1. osada 2. ślad osad. 3. osada	halsztacki, lateński nowożytna średn./nowoż.
23	57-50	6	ul. Boznańskiej ul. Objazdowa	1. ślad osad. 2. osada 3. ślad osad. 4. osada	nowożytna okres wpl. rzymskich średniowiecze nowożytna
24	57-50	7	ul. F. Górskiego	1. ślad osad. 2. osada	halsztyński/lateński nowożytna
25	57-50	51	ul. Kosmonautów	osada	nowożytna

5. Miejscowe Plany Zagospodarowania Przestrzennego obowiązujące w Mieście Kutnie (stan na marzec 2025 roku).

1	MPZP	dla terenu położonego przy ul. Jesiennej i Zimowej
	UCHWAŁA	Rady Miejskiej w Kutnie Nr 66/VI/99 z dnia 12 stycznia 1999 r.
	PUBLIKACJA	Dz. Urz. Woj. Łódzkiego Nr 12/99, poz. 44
2	MPZP	dla terenu targowicy miejskiej przy ul. Narutowicza
	UCHWAŁA	Rady Miejskiej w Kutnie Nr 296/XXVI/2000 z dnia 30 czerwca 2000 r.
	PUBLIKACJA	Dz. Urz. Woj. Łódzkiego Nr 105, poz. 574
3	MPZP	dla terenu położonego przy ul. Grunwaldzkiej i Oporowskiej
	UCHWAŁA	Rady Miejskiej w Kutnie Nr 305/XXVI/2000 z dnia 30 czerwca 2000 r.
	PUBLIKACJA	Dz. Urz. Woj. Łódzkiego Nr 105, poz. 575
4	MPZP	dla obszaru położonego pomiędzy ul. Sienkiewicza, ul. Podrzeczną, Aleją Jana Pawła II i rzeką Ochnią
	UCHWAŁA	Rady Miasta Kutno Nr XLVII/432/14 z dnia 18 marca 2014 r.
	PUBLIKACJA	Dz. Urz. Woj. Łódzkiego z 2014 r. poz. 1828
5	MPZP	dla obszaru położonego w Kutnie przy ul. Lotniczej
	UCHWAŁA	Rady Miasta Kutno Nr XXXVII/342/21 z dnia 27 kwietnia 2021 r.
	PUBLIKACJA	Dz. Urz. Woj. Łódzkiego z 2021 r. poz. 2672
6	MPZP	dla terenu położonego przy ul. Narutowicza
	UCHWAŁA	Rady Miasta Kutno Nr 449/XXXVII/2001 z dnia 28 czerwca 2001 r.
	PUBLIKACJA	Dz. Urz. Woj. Łódzkiego Nr 145, poz. 1819
7	MPZP	dla obszaru położonego w Kutnie przy ulicy Oporowskiej, Zacisze i drodze krajowej nr 60
	UCHWAŁA	Rady Miasta Kutno Nr LII/472/22 z dnia 10 maja 2022 r.
	PUBLIKACJA	Dz. Urz. Woj. Łódzkiego z 2022 r. poz. 329

8	MPZP	dla terenu położonego pomiędzy ulicami: Piwną, Objazdową i terenami PKP
	UCHWAŁA	Rady Miasta Kutno Nr 581/LI/2002 z dnia 25 czerwca 2002 r.
	PUBLIKACJA	Dz. Urz. Woj. Łódzkiego Nr 184, Poz. 2598
9	MPZP	dla obszaru położonego w Kutnie pomiędzy ul. M. Skłodowskiej-Curie, Gen. Maczka , Graniczną i granicą miasta Kutna
	UCHWAŁA	Rady Miasta Kutno Nr XLI/407/17 z dnia 20 czerwca 2017 r.
	PUBLIKACJA	Dz. Urz. Woj. Łódzkiego z 2017 r. poz. 3167
10	MPZP	dla terenu położonego pomiędzy ul. Skłęczkowską , ul. Józefów i obwodnicą m. Kutna
	UCHWAŁA	Rady Miasta Kutno Nr XIV/109/07 z dnia 25 września 2007 r.
	PUBLIKACJA	Dz. Urz. Woj. Łódzkiego Nr 340, poz. 3046
11	MPZP	dla obszaru położonego pomiędzy ulicami: Toruńską, Jesienną, Głogową, Łąkową, Zimową, Raszewską, Rzeczną i Stanisława Barei
	UCHWAŁA	Rady Miasta Kutno Nr XLVII/448/17 z dnia 14 listopada 2017 r.
	PUBLIKACJA	Dz. Urz. Woj. Łódzkiego z 2017 r. poz. 5074
12	MPZP	dla terenu położonego przy ul. Skłęczkowskiej i projektowanej ul. Wschodniej
	UCHWAŁA	Rady Miasta Kutno Nr XX/210/12 z dnia 29.05.2012r.
	PUBLIKACJA	Dz. Urz. Woj. Łódzkiego z 2012 r. poz. 2087
	ZMIANA PLANU	Uchwała Rady Miasta Kutno Nr XLII/413/13 z dnia 17.12.2013 r. Dz. Urz. Woj. Łódzkiego z 2014 r. poz. 281
13	MPZP	dla terenu położonego pomiędzy ulicami Różaną, Północną, Kasztanową i linią wysokiego napięcia
	UCHWAŁA	Rady Miasta Kutno Nr XI/156/03 z dnia 9 grudnia 2003 r.
	PUBLIKACJA	Dz. Urz. Woj. Łódzkiego Nr 29, poz. 318
14	MPZP	dla terenu położonego przy ul. Skłęczkowskiej
	UCHWAŁA	Rady Miasta Kutno Nr X/130/03 z dnia 28 października 2003 r.
	PUBLIKACJA	Dz. Urz. Woj. Łódzkiego Nr 351, poz. 3483
15	MPZP	dla terenu położonego w kwartale ulic Chodkiewicza, Sobieskiego, Północnej i Kościuszki
	UCHWAŁA	Rady Miasta Kutno Nr X/129/03 z dnia 28 października 2003 r.
	PUBLIKACJA	Dz. Urz. Woj. Łódzkiego Nr 351, poz. 3482

16	MPZP	dla terenu położonego pomiędzy ulicami Troczewskiego, Warszawskie Przedmieście i linią kolejową PKP
	UCHWAŁA	Rady Miasta Kutno Nr XXVII/333/05 z dnia 29 marca 2005 r.
	PUBLIKACJA	Dz. Urz. Woj. Łódzkiego Nr 102, poz. 1017
17	MPZP	dla terenu położonego w rejonie ulic: Skłęczkowskiej, Bohaterów Walk nad Bzurą i Wschodniej
	UCHWAŁA	Rady Miasta Kutno Nr XVI/146/07 z dnia 27 listopada 2007r. zmiana: uchwała Nr XIV/137/15 z dnia 29 września 2015 r.
	PUBLIKACJA	Dz. Urz. Woj. Łódzkiego z 2007 r. Nr 395, poz. 4127; z 2015 r. poz. 4261
18	MPZP	dla terenu położonego pomiędzy ul. Skłęczkowską , torami PKP i granicą miasta Kutna
	UCHWAŁA	Rady Miasta Kutno Nr IV/28/24 z dnia 25.06.2024 r.
	PUBLIKACJA	Dz. Urz. Woj. Łódzkiego z 2024 r. poz. 5845
19	MPZP	dla terenu położonego pomiędzy ulicami: Piwną , Objazdową, Łęczycką, Matejki, Łąkoszyńską i torami PKP
	UCHWAŁA	Rady Miasta Kutno Nr XXXIX/414/09 z dnia 8 września 2009 r.
	PUBLIKACJA	Dz. Urz. Woj. Łódzkiego Nr 309, poz. 2595
20	MPZP	dla terenu położonego pomiędzy ulicami: ul. Metalowa, ul. Wschodnią i terenami jednostki wojskowej
	UCHWAŁA	Rady Miasta Kutno Nr XLI/443/09 z dnia 3 listopada 2009 r.
	PUBLIKACJA	DZ. Urz. Woj. Łódzkiego Nr 360, poz. 2926
21	MPZP	dla obszaru położonego przy ul. Oporowskiej i ul. Żwirki i Wigury
	UCHWAŁA	Rady Miasta Kutno Nr XLI/447/09 z dnia 3 listopada 2009 r.
	PUBLIKACJA	Dz. Urz. Woj. Łódzkiego Nr 363, poz. 2963
	ZMIANA PLANU	Uchwała Rady Miasta Kutno Nr XXII/342/13 z 30 kwietnia 2013 r. Dz. Urz. Woj. Łódzkiego z 2013 r. poz. 2742
22	MPZP	dla terenu położonego pomiędzy ul. Jesienną, rzeką Ochnią i granicą miasta Kutno
	UCHWAŁA	Rady Miasta Kutno Nr XLI/449/09 z dnia 3 listopada 2009 r.
	PUBLIKACJA	Dz. Urz. Woj. Łódzkiego Nr 360, poz.2927
23	MPZP	dla obszaru położonego pomiędzy ulicami: Graniczną, Gen. Maczka, Rejtana, Obr. Pokoju, Wygoda, Toruńską i wschodnią granicą ogrodów działkowych
	UCHWAŁA	Rady Miasta Kutno Nr XLIV/535/10 z dnia 30 marca 2010 r.
	PUBLIKACJA	Dz. Urz. Woj. Łódzkiego Nr 149, poz. 1227
	Sprostowanie błędu	Uchwała Rady Miasta Kutno XLVII/582/10 z 28 lipca 2010 r. Dz. Urz. Woj. Łódzkiego Nr 236, poz. 1904

24	MPZP	dla obszaru położonego pomiędzy ul. Skłęczkowską , ul. Metalową, ul. Wschodnią i rzeką Ochnią
	UCHWAŁA	Rady Miasta Kutno Nr XLVI/557/10 z dnia 29 czerwca 2010 r.
	PUBLIKACJA	Dz. Urz. Woj. Łódzkiego Nr 224, poz. 1817
	ZMIANA PLANU	Uchwała Rady Miasta Kutno Nr XLVII/449/17 z dnia 14 listopada 2017 r. Dz. Urz. Woj. Łódzkiego z 2017 r. poz. 5075
25	MPZP	dla terenu położonego pomiędzy ulicą Mickiewicza, ulicą Rzeczną i rzeką Ochnią
	UCHWAŁA	Rady Miasta Kutno Nr LIII/608/10 z dnia 26 października 2010 r.
	PUBLIKACJA	Dz. Urz. Woj. Łódzkiego Nr 347, poz. 3063
26	MPZP	dla terenu położonego pomiędzy ulicami: Różaną, Północną, Kościuszki i granicą miasta Kutno
	UCHWAŁA	Rady Miasta Kutno Nr LI/479/18 z dnia 13 lutego 2018 r.
	PUBLIKACJA	Dz. Urz. Woj. Łódzkiego z 2018 r., poz. 1064
27	MPZP	dla terenu położonego przy ul. Skłęczkowskiej, ul. Południowej, granicy miasta Kutna i wschodniej granicy planu miejscowego ul. Skłęczkowskiej i ul. Wschodniej
	UCHWAŁA	Rady Miasta Kutno Nr IX/99/11 z dnia 28 czerwca 2011 r.
	PUBLIKACJA	Dz. Urz. Woj. Łódzkiego Nr 230, poz. 2386
28	MPZP	dla terenu położonego pomiędzy ul. Jesienną , rzeką Głogowianką i granicą m. Kutna
	UCHWAŁA	Rady Miasta Kutno Nr XIX/189/12 z dnia 27 marca 2012 r.
	PUBLIKACJA	Dz. Urz. Woj. Łódzkiego z 2012 r. poz. 1539 i 1541
29	MPZP	dla terenu położonego pomiędzy ul. Łąkoszyńską , ul. Objazdową , torami PKP i wschodnią granicą planu przy ul. Staffa
	UCHWAŁA	Rady Miasta Kutno Nr XIX/191/12 z dnia 27 marca 2012 r.
	PUBLIKACJA	Dz. Urz. Woj. Łódzkiego z 2012 r. poz. 1540 i 1542
30	MPZP	dla terenu pomiędzy ulicami: Oporowską, Lipową, Zieloną, Grunwaldzką i obwodnicą miasta Kutno
	UCHWAŁA	Rady Miasta Kutno Nr XXXII/341/13 z dnia 30 kwietnia 2013 r.
	PUBLIKACJA	Dz. Urz. Woj. Łódzkiego z 2013 r. poz. 3346 i 3347
31	MPZP	dla terenu położonego w Kutnie przy ul. Oporowskiej
	UCHWAŁA	Rady Miasta Kutno Nr XVII/158/19 z dnia 29 listopada 2019 r.
	PUBLIKACJA	Dz. Urz. Woj. Łódzkiego z 2020 r. poz. 160

32	MPZP	dla terenu położonego w Kutnie przy ul. Grunwaldzkiej i ul. Żwirki i Wigury
	UCHWAŁA	Rady Miasta Kutno Nr XLI/396/13 z dnia 12 listopada 2013 r.
	PUBLIKACJA	Dz. Urz. Woj. Łódzkiego z 2013 r. poz. 5015
33	MPZP	dla obszaru położonego w Kutnie pomiędzy ul. Kasztanową, ul. Północną, ul. M. Skłodowskiej – Curie i granicą miasta Kutna
	UCHWAŁA	Rady Miasta Kutno Nr LV/502/14 z dnia 30 września 2014r.
	PUBLIKACJA	Dz. Urz. Woj. Łódzkiego z 2014 r. poz. 3851
34	MPZP	dla obszaru położonego w Kutnie pomiędzy ulicami Chopina, Łęczycką i Objazdową
	UCHWAŁA	Rady Miasta Kutno Nr XXII/236/16 z dnia 26 kwietnia 2016 r.
	PUBLIKACJA	Dz. Urz. Woj. Łódzkiego z 2016 r. poz. 2173
35	MPZP	dla obszaru położonego w Kutnie pomiędzy ul. Grunwaldzką i torami PKP
	UCHWAŁA	Rady Miasta Kutno Nr XXVII/290/16 z dnia 20 września 2016 r.
	PUBLIKACJA	Dz. Urz. Woj. Łódzkiego z 2016 r. poz. 4236
	ZMIANA PLANU	Uchwała Rady Miasta Kutno Nr VIII/89/19 z dnia 14 maja 2019 r. Dz. Urz. Woj. Łódzkiego z 2019 r. poz. 3228
36	MPZP	dla obszaru położonego w Kutnie przy ul. Jagiellońskiej i ulicy Mickiewicza
	UCHWAŁA	Rady Miasta Kutno Nr XXXIX/378/17 z dnia 9 maja 2017 r.
	PUBLIKACJA	Dz. Urz. Woj. Łódzkiego z 2017 r. poz. 2674
37	MPZP	dla obszaru położonego w Kutnie pomiędzy ulicami: Skłęczkowską, Poprzeczną, Stalową i granicą miasta Kutno
	UCHWAŁA	Rady Miasta Kutno Nr LVI/547/18z dnia 26 czerwca 2018 r.
	PUBLIKACJA	Dz. Urz. Woj. Łódzkiego z 2018 r. poz. 3536 i poz. 4014
38	MPZP	dla obszaru położonego w Kutnie pomiędzy przy ulicy Armii Krajowej i ulicy Objazdowej
	UCHWAŁA	Rady Miasta Kutno Nr VIII/90/19 z dnia 14 maja 2019 r.
	PUBLIKACJA	Dz. Urz. Woj. Łódzkiego z 2019 r. poz. 3229
39	MPZP	dla obszaru położonego w Kutnie przy ul. Paderewskiego
	UCHWAŁA	Rady Miasta Kutno Nr XXXIX/360/21 z dnia 22 czerwca 2021 r.
	PUBLIKACJA	Dz. Urz. Woj. Łódzkiego z 2021 r. poz. 3550

40	MPZP	dla obszaru położonego w Kutnie przy ul. Raszewskie
	UCHWAŁA	Rady Miasta Kutno Nr XLVII/415/21 z dnia 23 listopada 2021 r.
	PUBLIKACJA	Dz. Urz. Woj. Łódzkiego z 2021 r. poz. 6726
41	MPZP	dla obszaru położonego w Kutnie pomiędzy ul. Krośniewicką i terenami PKP – Osiedle Azory
	UCHWAŁA	Rady Miasta Kutno Nr LIV/499/22 z dnia 28 czerwca 2022 r.
	PUBLIKACJA	Dz. Urz. Woj. Łódzkiego z 2022 r. poz. 4372
42	MPZP	dla obszaru położonego w Kutnie pomiędzy ul. Kardynała Stefana Wyszyńskiego i ul. Oporowską
	UCHWAŁA	Rady Miasta Kutno Nr LX/560/22 z dnia 20 grudnia 2022 r.
	PUBLIKACJA	Dz. Urz. Woj. Łódzkiego z 2023 r. poz. 678
43	MPZP	dla obszaru położonego w Kutnie przy ul. Nowowiejskiej
	UCHWAŁA	Rady Miasta Kutno Nr LXXVII/696/23 z dnia 19 grudnia 2023 r.
	PUBLIKACJA	Dz. Urz. Woj. Łódzkiego z 2024 r. poz. 631
44	MPZP	dla obszaru położonego w Kutnie przy ul. Żwirki i Wigury
	UCHWAŁA	Rady Miasta Kutno Nr LXXVII/697/23 z dnia 19 grudnia 2023 r.
	PUBLIKACJA	Dz. Urz. Woj. Łódzkiego z 2024 r. poz. 748
45	MPZP	dla obszaru położonego w Kutnie pomiędzy ul. Paderewskiego, Przemysławą, Spółdzielczą i Chopina
	UCHWAŁA	Rady Miasta Kutno Nr IX/58/24 z dnia 26 września 2024 r.
	PUBLIKACJA	Dz. Urz. Woj. Łódzkiego z 2024 r. poz. 8495
46	MPZP	dla części obrębów Śródmieście, Łąkoszyn, Raszew Piaski i Skłęczki
	UCHWAŁA	Rady Miasta Kutno Nr XII/72/24 z dnia 5 listopada 2024 r.
	PUBLIKACJA	Dz. Urz. Woj. Łódzkiego z 2024 r. poz. 9752
47	MPZP	dla obszaru położonego w Kutnie przy ul. Bohaterów Walk nad Bzurą
	UCHWAŁA	Rady Miasta Kutno Nr XII/73/24 z dnia 5 listopada 2024 r.
	PUBLIKACJA	Dz. Urz. Woj. Łódzkiego z 2024 r. poz. 10016

Uzasadnienie

Zgodnie z art. 87 ust. 1 ustawy z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2024 r. poz. 1292 i 1907) Prezydent Miasta jest zobowiązany do sporządzenia na okres 4 lat gminnego programu opieki nad zabytkami.

Sporządzanie programu opieki uwzględnia pojawiające się nowe uwarunkowania prawne, zmieniające się warunki społeczne, gospodarcze i kulturowe oraz prowadzone okresowo oceny efektów wdrażania obowiązującego programu.

Głównym odbiorcą programu jest społeczność lokalna, która bezpośrednio powinna odczuć efekty jego wdrażania. Dotyczy to nie tylko właścicieli i użytkowników obszarów i obiektów zabytkowych ale również wszystkich mieszkańców naszego miasta, gdyż zachowane i należycie pielęgnowane dziedzictwo kulturowe wyróżnia obszar gminy i wpływa na jej atrakcyjność.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta Kutno na lata 2025-2028 ma służyć rozwojowi gminy poprzez dążenie do poprawy stanu zachowania zabytków, eksponowania walorów krajobrazu kulturowego, wykorzystania zabytków na potrzeby gospodarcze i edukacyjne.

Niniejszy Program uzyskał pozytywne uzgodnienie Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Łodzi – opinia Nr WUOZ-PP.5120.10.2025.LS z dnia 27 lutego 2025 roku.

Zarządzeniem Nr 5/2025 Prezydenta Miasta Kutno z dnia 14 stycznia 2025 roku zostały przeprowadzone konsultacje społeczne projektu „Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami na lata 2025-2028”. Konsultacje odbyły się za pośrednictwem strony internetowej Urzędu Miasta Kutno oraz platformy internetowej <https://kutno.wdialogu.pl/> w terminie od 3 lutego 2025 roku do 16 lutego 2025 roku. Wersja papierowa była również wyłożona do publicznego wglądu w ww. terminie w Wydziale Gospodarki Przestrzennej Urzędu Miasta Kutno.

Po uchwaleniu przez Radę Miasta Kutno Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Miasta Kutno na lata 2025-2028, zostanie on opublikowany w Dzienniku Urzędowym Województwa Łódzkiego.